جلد ۲۴

فهرست نسخه‌های خطی

(کتابهای اهدایی سید محمد صادق طباطبایی)

تألیف

سید محمد طباطبایی بهبهانی (منصور)

با نظارت و مقدمه

استاد عبدالحسین حائری

کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
مجلس شورای اسلامی

24

THE MANUSCRIPTS CATALOGUE

I.R. OF IRAN PARLIAMENT LIBRARY

BY

Sayyed Moḥammad
Ṭabātabāi Behbahāni
(Manṣur)

The supervision and
Introduction by:

Abdolhoseyn
ḤĀ'ERI

I.R OF IRAN
PARLIAMENT LIBRARY

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست نسخه‌های خطّی

کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی

جلد ۲۴

(کتابهای اهدایی سیّد محمّد صادق طباطبایی)

تألیف

سیّد محمّد طباطبایی بهبهانی (منصور)

با نظارت و مقدمه

استاد عبدالحسین حائری

تهران ۱۳۸۱

فهرست نسخه‌های خطّی

کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی

جلد ۲۴

(کتابهای اهدائی سیّد محمّد صادق طباطبائی)

تألیف

سیّد محمّد طباطبائی بهبهانی (منصور)

با نظارت و مقدمه

استاد عبدالحسین حائری

تهران ۱۳۸۱

Z کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
۶۶۲۱ فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانهٔ ملجس شورای اسلامی / تألیف محمّد
۲۴ م / طباطبایی بهبهانی (منصور)؛ با نظارت و مقدّمهٔ عبدالحسین حائری.ـ تهران:
کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۱.
فهرستنویسی بر اساس اطلاعات جلد ۲۴
مندرجات: ج. ۲۴. کتابهای اهدایی محمدصادق طباطبایی.
۱. نسخه‌های خطّی ـ ایران ـ تهران ـ فهرست. ۲. نسخه‌های خطی عربی ـ ایران ـ تهران ـ فهرستها. ۳. نسخه‌های خطی فارسی ـ ایران ـ تهران ـ فهرستها. ۴. کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ـ فهرستها. الف. طباطبایی بهبهانی، محمّد (منصور)، ۱۳۵۲ ـ ب. حائری، عبدالحسین، ۱۳۰۶ ـ ج. عنوان

برگهٔ فهرست‌نویسی پیش از انتشار

شابک: ۹ ـ ۳۱ ـ ۶۶۹۰ ـ ۹۶۴
ISBN 964-6690-31-9
نام اثر: فهرست نسخه‌های خطّی، جلد ۲۴
مؤلّف: سیّد محمّد طباطبایی بهبهانی (منصور)
با نظارت و مقدمه: استاد عبدالحسین حائری
حروف‌نگار: پروین رسولی
صفحه‌آرا: فاطمه اخوان‌فرد
نمونه‌خوان: محمود نظری
ناظر چاپ: نیکی ایوبی‌زاده

چاپ و صحافی: چاپخانه مجلس شورای اسلامی
چاپ اوّل: بهار ۱۳۸۱
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال

به نام خداوند مهرگستر مهربان

از دیر باز، کتابخانه‌ها به عنوان پایگاه اطلاعاتی، علمی و فرهنگی، از مهمترین عوامل ترقّی مادّی و معنوی جوامع و شاخصهٔ توسعه یافتگی به شمار می‌آمده‌اند. در این میان گنجینه‌های نسخه‌های خطّی از اهمیتی دو چندان برخوردار بوده و ملتها به وجود چنین ذخائر معنوی مباهات می‌کرده‌اند.

کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی، با داشتن بیش از بیست و دو هزار جلد نسخهٔ خطّی یکی از ارزشمندترین کتابخانه‌های موجود دنیا است. این کتابخانه در طول حیات خویش، درکنار نگهداری و تهیهٔ نسخ خطّی، تلاشهایی نیز در زمینهٔ تصحیح و احیای آنها داشته است. امّا این بار مفتخریم به اطّلاع دانشمندان و پژوهندگان برسانیم که با تأسیس مرکز پژوهش و آموزش کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی، سعی بر آن داریم تا احیا و نشر نسخ خطی را شتاب و غنای بیشتری بخشیم و با تصحیح انتقادی و نشر متون بر جای مانده از پیشینیان، بنیادهای رشد و تعالی فرهنگی جامعهٔ خویش را مستحکم، و نسل جوان را با فرهنگ و تمدّن والای ایران و اسلام، بیش از پیش آشنا سازیم.

اثر حاضر، فهرست نسخه‌های خطّی کتابخانه جلد ۲۴، توسط اندیشورگرامی جناب آقای سید محمد منصور طباطبایی تألیف شده، و اینک به پیشگاه شما خوانندهٔ اندیشمند عرضه می‌شود.

سیّد محمّدعلی احمدی‌ابهری

رئیس کتابخانه، موزه و مرکز اسناد

مجلس شورای اسلامی

مقدّمه

با عنایت خداوند فهرست حاضر که بیست و چهارمین مجلد از فهارس کتب خطّی کتابخانهٔ مجلس، و سومین جلد فهرست کتابهای خطّی اهدایی مرحوم سیّد محمد صادق طباطبایی است، در دسترس اهل تحقیق قرار می‌گیرد.

برای کتابخانهٔ اهدایی طباطبایی تا این زمان ۲ جلد فهرست در ۳ بخش (۳ مجلد) چاپ و منتشر شده است؛ که ویژهٔ جنگ‌ها و مجموعه‌ها بوده (ج ۲۲، نشر ۱۳۷۴، ج ۲۳ بخش ۱، نشر ۱۳۷۶، ج ۲۳ بخش ۲، نشر ۱۳۷۸) و در سه بخش چاپ شده؛ و طی آن ۳۱۸ مجموعه که مجموعاً شامل ۲۳۸۰ عنوان رساله و کتاب است شناسایی شده است.

در فهرست حاضر ـ جلد ۲۴ فهارس کتابخانهٔ مجلس ـ تعداد ۵۲۳ عنوان کتاب شناسانده شده که هر کتاب مشتمل بر یک عنوان است.[۱]

این جلد به وسیلهٔ آقای سیّد محمّد منصور طباطبایی فراهم آمده، و ایشان در کتاب‌شناسی‌ها و نسخه‌شناسی‌ها و در شیوه و ترتیب بیان از نظارت و یاری‌هایی نیز استفاده کرده‌اند. و بدون شک اگر کار در این رشتهٔ تحقیق را ادامه دهند، از امیدهای آینده به شمار می‌آیند إن شاء اللّه.

تعداد بسیاری از کتابهای معرّفی شده در این مجلد از نوادر و یا از کهن‌ترین

---

۱. جز در ۲ ـ ۳ مورد که در یک جلد چند عنوان وجود دارد و مجموعه است.

مخطوطات اسلامی است. مانند:

- شرح قبسات میرداماد از میر سیّد احمد عاملی
- سراج السالکین ـ انتخاب فیض کاشانی از مثنوی مولوی
- اعجوبه و محجوبه
- عوارف المعارف مورخ ۶۸۵
- صحاح جوهری (قرن ۶ ـ ۷) با تملک جلال‌الدین سیوطی
- صحیح بخاری (قرن ۶ ـ ۷)

کتابخانهٔ خصوصی طباطبایی و داستان انتقال آن به مجلس شورا

مجموعه اهدایی طباطبایی که اینک یک مجلد دیگر از فهارس کتب خطّی آن به اهل تحقیق تقدیم می‌شود کتاب‌هایی است متعلق به خاندان سیّد محمّدصادق طباطبایی رئیس دورهٔ ۱۴ مجلس شورای ملّی، که از جدّ خویش سیّد محمّدصادق حسینی طباطبایی و پدرش سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی رهبر روحانی مشروطه به ارث برده است.

ایشان در دورهٔ ۱۴ قانونگذاری که ریاست مجلس را بر عهده داشت، بر اساس وصیت والد خویش پس از حلّ مشکلات وراثت و سهام دیگر وارثان، تصمیم گرفت آن را به کتابخانهٔ مجلس واگذار کند.

طباطبایی رئیس مجلس در نامه‌ای که به این مناسبت خطاب به مجلس نگاشته می‌گوید:

> چون این جانب از تمایلات پدر بزرگوار خود درک می‌نمود که حفظ کتابخانه ایشان از تفرقه و گذاردن آن در دست طالبین علم مایهٔ رضایت و خوشنودی ایشان خواهد شد، همیشه در دل داشت که در موقع خود در راه انجام آرزوی قلبی ایشان از بذل مساعی ممکنه خودداری ننماید، لذا چندی پس از رحلت ایشان، کتابخانه نزد این جانب نگاهداری و به تدریج هفت سهم از سهام آن خریداری شد که با دو سهم شخصی خودم، نه سهم از

آن به این جانب تعلق یافت و فقط خریداری دو سهم متعلق به آقای حاج میرزا عبدالمهدی اخوی این جانب در آن وقت انجام نشد. و بعد از چندی... معلوم شد که معزّی الیه نیز شریک نیّت این جانب بود، قسمت خود را بلاعوض واگذار خواهند کرد.

....بعد از افتتاح دورهٔ ۱۴ تقنینیة... که این جانب از طهران به عضویت آن انتخاب شده بود، اساس آن کتابخانه و مراجعهٔ طالبین آنجا مورد توجه واقع و... تصمیم عزم داد که این کتابخانه را به آنجا انتقال داده... تا از کسی که با همّت و قیام خود پیشقدم ایجاد این اساس ملی بوده در مهم‌ترین قسم آن یادگاری مجسّم و محسوس بماند و برای... آن رهبر دینی و ملّی خیراتی باقی و دائم باشد.

هیأت رئیسه مجلس شورای ملّی ـ در آن وقت مرحوم دکتر معظمی و مرآت اسفندیاری ـ برای انجام شدن این مقصود و اجرای دستور ریاست مجلس در طی نامه‌ای به اداره کتابخانه مجلس دستور داد کمیسیونی مرکب از آقایان تفضلی، امینی (کارکنان کتابخانه) و دکتر خطیبی (از نمایندگان مجلس) تشکیل گردد و با استجازه قبلی از رئیس مجلس از روز سه شنبه ۲۵/۵/۲۲ به صورت‌برداری از کتابها که در خانهٔ مسکونی مرحوم طباطبایی بود و حمل آنها به تدریج به کتابخانهٔ مجلس اقدام کنند؛ و هر چه صورت گرفته می‌شد به کتابخانه مجلس حمل و در محل مخصوصی نگاهداری نمایند تا بعداً در قسمت علی حده‌ای جهت کتب و به اسم جناب آقای طباطبایی نگاهداری شود.

در اجرای دستور هیأت رئیسه مجلس (در آن زمان: هیأت مدیره) آقایان تقی تفضّلی[۱]، امین[۲] و خوئی[۳] که از جانب آقای طباطبایی رئیس مجلس نامزد صورت‌برداری

---

۱. مقصود آقای دکتر تقی تفضلی است که بعدها معاون کتابخانه مجلس شده، و پس از اخذ دکترای حقوق و بازنشستگی مرحوم آقای ابراهیم شریفی، ریاست کتابخانه را سال‌ها بر عهده داشت.

۲. آقای امین اصفهانی از کارکنان پاکدامن و مخلص و فاضل کتابخانه مجلس بودند. اوائل، ایشان را دیده بودم.

۳. دکتر عباس زریاب خوئی استاد دانشمند دانشگاه و عضو شورای عالی کتابخانه در سالهای پیش از انقلاب اسلامی. وی در آغاز از طرف مرحوم سید محمد صادق طباطبایی برای وظیفهٔ صورت برداری از کتابهای اهدایی ایشان به مجلس پیشنهاد شد.

شده بودند با کمک دو تن سرایدار کتابخانه و مشهدی علی گماشتهٔ آقای طباطبایی از تاریخ ۲۵/۵/۲۲ تا ۲۵/۶/۱۸ تمام روزها صبح و عصر بدون استثنا، تعطیلات، جمعه و پنج‌شنبه در کتابخانهٔ طباطبایی در منزل ایشان حاضر شده و کتابهای موجود کتابخانه را که تعداد ۱۴۳۳ خطّی و ۱۶۸۴ جلد چاپی (مجموعاً ۳۱۱۷ جلد)[۱] بود صورت‌برداری کردند، و کتابها را پس از حمل به کتابخانه در اطاق «ه»[۲] جای دادند و با کمک سرایداران به کار گردگیری کتابها پرداختند.

در نامه‌ای که به تاریخ ۲۵/۵/۱۶ که آقای تفضلی گزارش این اقدام را به ریاست کتابخانه داده‌اند، پیشنهاد شده است که جای قطعی برای کتابها و مبلغی برای جبران زحمات مأموران صورت‌برداری، حمل و تنظیف کتابها تعیین گردد.

و سند دیگر نشان دهنده آن است که برای هر یک از یادشدگان مبلغی به رسم پاداش زحمات تعیین گردیده و تاریخ این سند ۱۳۲۵/۸/۶ ش است.

مرحوم زریاب کار بر این مجموعه را دنبال کرده، برای کتابهای خطّی فهرست کوتاهی تهیه کرد که تعدادی از آنها در دست است؛ و گویا برای همه آنها خاصه مجموعه‌ها فهرست ننوشت. ایشان در مجلهٔ دانش نیز به معرّفی برخی از نسخ مهم مجموعهٔ طباطبایی پرداخت که در چند شماره به چاپ رسید.

سیّد محمّد صادق حسینی طباطبایی نیای اهداکنندهٔ این مجموعه و پایه‌گذار آن ـ که پدرش از سادات حسینی حکیم عراق و ساکن کربلا و مادرش دختر سیّد محمد مجاهد طباطبایی بود ـ پس از مهاجرت خانواده به ایران در همدان متولد شد.[۳]

وی برای تحصیلات عالیه به عتبات بازگشت و مدارج علمی خویش را در کربلا در

---

۱. گزارش‌های خصوصی و قرائن گویای آن است که تعداد کتابهای مجموعهٔ طباطبایی بیشتر بوده است و مرحوم طباطبایی که دریافته بود تعدادی از مجلدات که به طور رسمی یا غیر رسمی به امانت می‌رود و ممکن است به جای خود باز نگردد، در تصمیم خویش دربارهٔ واگذار کردن مجموعه به مجلس شتاب کرد.

۲. درگذشته اتاقهای مخزن کتابخانه با حروف ابجد نشانه‌گذاری شده بود. و اتاق «الف» سالن بسیار بزرگی بود که در سراسر آن قفسه‌های چوبی ـ شیشه‌ای و قفل‌دار قرار گرفته بود، و اتاق «ه» از آن کتابهای مجموعه طباطبایی بود.

۳. به همین دلیل در برخی از مدارک از او با عنوان سیّد محمّدصادق همدانی یاد می‌شود.

درس صاحب فصول و صاحب ضوابط و مدتی نیز در نجف در نزد صاحب جواهر تکمیل کرد. سپس به ایران بازگشت و در تهران اقامت گزید و تا پایان عمر (در ۱۳۰۰ ق) ریاست روحانی داشت و مورد احترام جامعهٔ ایران بود. در دفتری خطّی قصایدی به عربی که در مدح وی سروده‌اند، گردآوری شده است. در بالای یکی از قصاید این عبارت دیده می‌شود: و هذه درة نضیدة... رفعتها الی حضرة المولی... حجة علی الخاص و العام.. مولانا السید صادق.

از جمله ابیات قصیده:

هل اتی هل اتی بمدح سواهم　　　فاعتبره ففیه ان رمت خبر

وی که به میراث فکری بازمانده از گذشته علاقه فراوان داشت، به گردآوری کتابهای خطّی و چاپی قدیم و آثار علمی، فنی و هنری گذشته به تدریج اقدام کرد، و این اقدام به وسیله فرزندش سیّد محمّد ادامه یافت.

در میان کتابهای خطّی این مجموعه چند دفتر است به خطّ پخته و خوب سید محمد صادق که به گونه کشکول و مشتمل بر رساله‌ها و مطالب متنوع است.

مطالبی که وی در این دفتر گرد آورده است علاوه بر یادداشت‌های تاریخی، رساله‌های نادر فقهی و یا کلامی است از علمای گذشته، و یا تحقیقاتی است از خود او و یا به نقل از استاد در موضوع فقه، کلام، حدیث، تفسیر، تاریخ، لغت و منطق و اندکی ریاضی و نیز نقد برخی از آثار احسائی و بهائیت؛ امّا گرایش بیشتر وی به فقه است و رساله‌ها و یا تحقیقات فقهی.

از جمله رساله‌های بسیار نادر که تمام یا قسمتی از آنها را وی در دفترهای خویش آورده است:

ـ اللوامع، ابن فهد (فهرست ۲۳: ۲۷)

ـ التنضید در شرح سورهٔ توحید، از فاضل هندی (فهرست ۲۳: ۵۸۸)

ـ المقنعة الانیسة، از مهذب الدین عبدالرضا

ـ عقود الاصابع، از مهذب‌الدین عبدالرضا

ـ بیان الحق و تبیان الصدق، از میر سید احمد عاملی (فهرست ۲۳: ۲۶۴)
ـ العجاله (شرح حدیث ابولبید مخزومی) از سیّد سلیمان ماحوزی

سیّد محمد صادق طباطبایی (م ۱۳۰۰) برخی از آثار علمی خویش را نیز در این دفترها و کشکول‌ها آورده است مانند:

ـ رساله جذر اصم (مسئله منطقی کلّ کلامی کاذب) (فهرست ۲۳: ۶۹۳)
ـ حاشیه شرایع در مسئله استحباب تیاسر در قبله عراق (فهرست ۲۳: ۶۹۲)
ـ علم الباری (رسالة فی...)
ـ شرح حدیث منزلت

دیگر تألیفات سیّد محمّدصادق طباطبایی که خود در جنگها نیاورده است:

۱. حاشیه (یا شرح) فصول (در چند مجلد)
۲. صلوة الاحتیاط (رسالة فی...)
۳. کتاب الطهارة (شرح شرایع) بر پشت این نسخه اجازه صاحب جواهر و شیخ حسن کاشف الغطاء صاحب انوار الفقاهه به خط آنان دیده می‌شود.

در اینجا ذکر این نکته مناسب است که در هیچ یک از دفاتر که به خطّ سیّد محمد صادق گردآوری شده است، تملک یا یادداشتی تاریخی دربارهٔ کتابخانه، یا دربارهٔ زندگی و تحصیلات او، یا هر نوشته‌ای ـ که دربارهٔ زندگی شخصی او باشد ـ دیده نمی‌شود. ولی برخلاف او در اکثر نسخه‌ها که به همّت فرزند او سیّد محمّد سنگلجی فراهم آمده و خاصه در چند دفتر کشکول‌گونه مانند دفترهای پدر، یادداشتهای مختلف دربارهٔ زندگی سید محمد سنگلجی و چگونگی تملک ایشان موجود است.

سید محمد سنگلجی (۱۲۵۸ـ۱۳۳۵ ق) از روحانیان بزرگ و از رهبران با اخلاص و صمیمی مشروطه، دومین شخص از خاندان طباطبایی است که گرد آمدن مجموعهٔ عظیم کتب طباطبایی مرهون همّت او است.

تألیفات و آثار او

در چند دفتر کشکول‌گونه که به شیوهٔ پدر خویش گرد آورده و در کتابخانهٔ اهدایی

وجود دارد برخی رساله‌های کوچک در موضوع‌های مختلف از او دیده می‌شود. برخی از این رساله‌ها در فقه و حدیث است و برخی تقریر درس استاد بزرگ میرزای شیرازی.

اینک برخی آثار سید محمد سنگلجی:

۱. کراهت در عبادات (۲۳: ۷۸۱)

۲. مجموعه = جنگ (۲۳: ۳۴۴)

۳. الایجاز (۲۳: ۳۴۷)

۴. حواشی بر ملحقات شمسیة الحساب سعد بیهقی (۲۳: ۳۰)

۵. جنگ = کشکول (۲۳: ۲۶۳)

۶. مجموعه = جنگ (۲۳: ۳۴۴)

۷. فهرست موضوعی کتابهای چاپ شده در ایران

سید محمد سنگلجی شعر نیز می‌سروده و نمونه‌هایی از شعر او که بیشتر مرثیه یا مدح است با تخلّص «ملول» در برخی از دفترهای یادشده (فهرست ۲۳)وجود دارد:

۱. قصائد در مراثی (۲۳: ۳۴۹)

۲. اشعار در مدح حضرت امیرعليه‌السلام (۲۳: ۳۴۸)

۳. قصائد در مراثی (۲۳: ۳۴۹)

۴. اشعار = غزلیات (۲۳: ۳۴۹)

در مرقعی به خط زیبای فاضل گروسی که در مجموعه موجود است، از شعر طباطبایی و تخلص او با عنوان «سهیل» یاد شده است؛ امّا صاحب مرقع -گروسی- نمونه‌ای از شعر او را نیاورده است.

بر برگ الحاقی یکی از نسخه‌های خطّی مجموعه یک غزل از طباطبایی با تخلص «سهیل» در استقبال غزل حافظ دیده می‌شود.

اینک آن غزل:

مرا نمانده دلی ز احتمال بار غمت	که در کف آرم و سازم نثار بر قدمت
نه‌ام به تن ز هوایت روان، نه در بر دل	به حیرتم چه به کف بهر پیشکش نهمت

به دادن دل و جان گر یکی اشاره رود — مرا هوا است که فرمان به جان و دل برمت
به غمزه دل بری، و جان به گفته باز دهی — فدای غمزهٔ عاشق کش و مسیح دمت
نگویمت مه خلّخ، ندانمت بت چین — به سرو کاشغری پس چسان بیان کنمت
همه ز پرتو لطفت به سایهٔ طوبی — منم همین که ندیدم به دهر جز ستمت

«سهیل» را شده روز سپید شام سیاه
از آنکه گشته گرفتار زلف پر ز خَمَت

اشعار او با تخلص «ملول»:

دیدم به خواب آن که نگاریست در برم
با صورتی که نیست بیانش میسرم

مجموعهٔ اهدایی طباطبایی از آنجا که از نظر کمیت و کیفیت نفیس‌ترین مجموعهٔ اهدایی به کتابخانه مجلس و از نفیس‌ترین مجموعه‌هایی است که به کتابخانه‌های ایران اهدا شده است، شایسته است که با کتابهای مهم مجموعه و خاندان اهدا کنندهٔ آن بیشتر آشنا شویم و امید است که در فرصتهای آینده این توفیق نصیب گردد، ان شاء اللّه تعالی.

عبدالحسین حائری

بسم اللّٰه الرحمن الرحیم

از جمله توفیقات و عنایات ویژه که باری تعالی نصیب این کمترین فرموده و همیشه خدای را بدان جهت سپاس می‌گذارم، سعادت شاگردی حضرت استاد عبدالحسین حائری ـ زید عمره ـ است. نگارنده تا کنون حدود چهار سال است که عملاً در حضرتشان به آموختن فنون کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی اشتغال دارد و در طول این مدّت، تحت نظارت و اشراف ایشان به تهیهٔ جلد ۲۴/۱ فهرست نسخ خطّی کتابخانهٔ مجلس توفیق یافته است.

براستی این چهار سال خود دورهٔ عملی تدریس بود و بسیار کارآمدتر از هر گونه تعلیم نظری. حضرت استاد با کمال دقت و وسواس دست نگارنده را گرفته و در نهایت احتیاط پا به پا برد تا بحمداللّٰه تهیهٔ این مجلد به پایان آمد. تهیهٔ بخش دوم فهرست جلد ۲۴ نیز در دست تألیف است و از پروردگار منّان توفیق اتمامش را خواستارم.

از آنجا که فهرست استاد حائری در میان فهارس موجود شیوهٔ منحصر بفردی دارد که موجب امتیاز آن از دیگر فهارستها شده است، و نگارنده نیز این فهرست را تحت نظارت و اشراف ایشان تهیه کرده است لهذا حتی‌المقدور سعی نگارنده بر پیروی از استاد بوده است و خود ایشان نیز بر آن شیوه تأکید ویژه داشته و بر این فهرست نظارت کامل داشته‌اند.

بنا به تناسب، مختصری در باب شیوهٔ فهرست‌نگاری استاد سخن می‌رود:

استاد در فهرست‌نگاری دارای منطق عملی خاص است، و پنجاه سال است که بر منطق خویش پای می‌فشارد و بر همان پایه فهارس خود را نگاشته و هیچ‌گاه دامن قلم را به کار بازاری نیالوده است.

آنچه پایهٔ نگرش خاص استاد به فهرست است و باید به نام ایشان ثبت گردد نظریهٔ «بازنویسی تاریخ علم در اسلام به دست مسلمین بر اساس بازشناسی نسخ خطّی» است. باید توجه اساسی به این نکته داشت که هر چه تاکنون دربارهٔ تاریخ علم در اسلام نگاشته شده و به ما مسلمانان تحویل داده‌اند، یا آثار فرنگی‌ها است و یا تقلید و تکرار برخی مسلمین از همان‌ها.

باید دانست که عواملی چون عدم آگاهی کافی به معالم دین اسلام، و غالباً تعصبات و غرض‌ورزیها موجب نقص و کاستی کتب نامبرده شده است. چه بسیار مفاخر مسلمین در باب ابداعات و نوآوریها که اروپاییان نمک‌نشناسانه از آن چشم پوشیده، حتّی بی‌انصافانه به خود نسبت داده‌اند. این امری است که هر متخصّص آن را درمی‌یابد که غربیان صادقانه تاریخ علم ننگاشته‌اند و هیچ کس سزاوار و صالح‌تر از خود مسلمانان برای تدوین تاریخ علم خودشان نیست، آن هم نه تکرار و تقلید، بلکه کاری سترگ و از لونی دیگر.

اما لون دیگر، آنچه اساس و دستمایهٔ اصلی تاریخ علم است، چیزی جز مخطوطات نیست، و تنها با این مواریث است که می‌توان از لا به لای اوراق فرسوده‌شان تاریخ علم ناب را بیرون کشید و گرد خمول و گمنامی را از روی آن زدود. پر واضح است که مستند مهم تاریخ در همین راستا فهارس نسخ خطّی است و اساساً تاریخ علم بر اساس نسخ خطّی تألیف می‌شود.

از آنجا که امر فهرست‌نویسی و کتاب‌شناسی جایگاه بسزای خود را نیافته و کمتر فهرستی است که با دقت کافی تدوین شده باشد، به همین علّت تاریخ علمی که بر اساس این فهرستها تدوین گردد، طبعاً از دقت کافی برخوردار نیست. در تأیید این مطلب باید

گفت که به تحقیق، بخش عمده‌ای از مخطوطات ناشناخته باقی مانده است، و چه بسیار فهارس که نویسنده با تمسک به یک عنوان «مجهول المؤلّف» شانه از بار گران تحقیق خالی می‌کند.

اساساً فهرست‌نویس باید با این باور به نگارش فهرست بپردازد که قسم عمدهٔ مجهولات تاریخ علم و حلقات مفقودهٔ آن با تأنّی در مخطوطاتِ ناشناخته، کشف می‌شود و در صورت رعایت آن تاریخ روشن‌تری از علم خواهیم داشت و یقیناً بسیاری از نکات مبهم تاریخ با کشف همین مجهول المؤلّف‌ها آشکار می‌گردد.

آنچه در این جا تذکرش را بایسته می‌دانم گلایه‌ای است از یکی پیش‌کسوتان این فن که اخیراً در خطابه فرموده بودند: «این همه به کتاب‌شناسی نسخ نپردازید و وقت خود برای شناخت آنها تباه نکنید، کمی به خصایص فیزیکی نسخه‌ها از قبیل نوع کاغذ، جلد، صحافی، تزئینات، مهرهایی که بر پشت اوراق نسخ کوفته‌اند و گواهی تملک‌ها بپردازید».

این بود فرمایش یک پیش‌کسوت! واقعاً این سخن از یک متخصّص خبیر بعید است که با وجود این همه مجهولات در زمینهٔ نسخ بگوید: کتابها همه‌شان شناخته شده و فصل الخطاب در منابع آمده است و دیگر احتیاجی به تحقیق بیشتر نیست و باید به سرخ و سفیدی رنگ جلدها و انواع کاغذها بپردازیم. حال آنکه منابع مهم چون الذریعة، کشف الظنون و تاریخ ادبیات بروکلمان اغلاط کتاب‌شناسی فاحش دارند که ویراستاری دیگری را می‌طلبند، تا چه رسد به فهارس دست دهم زید و عمرو.

در تأیید همین مطلب باید گفت فقط مرحوم استاد عبدالعزیز طباطبایی به تنهایی چند هزار عنوان کتاب شیعه را به عنوان استدراک الذریعه گردآوری کرده که ان شاء اللّه به همّت فرزندان آن مرحوم به چاپ می‌رسد.

باری باید نسخ را از نو نگریست، و از نو فهرست نگاشت، و از نو، مسلمانی درد آشنا، آستین به قصد تدوین تاریخ علم بالا زند.

آری آنچه گفته شد فلسفه استاد حائری در نگرش به فهرست نسخ است.

و امّا شیوهٔ عملی: استاد در فهرست‌نویسی به غایت دقیق است و وسواس، نه قائل به اطناب مملّ است، نه ایجاز مخلّ. به عکس برخی که به فهرست ایشان را مجمع الفوائد می‌نامند، هیچ مطلب زائد بر وظیفهٔ کتابشناسی در فهرست ایشان یافت نمی‌شود. آنچه در معرّفی کتاب لازم است به خواننده منتقل می‌گردد، نه بیش و نه کم.

در حقیقت تفصیل کلام در برخی مواضع فهرست استاد، در راستای تهیهٔ مواد خام و متقن برای نگارش تاریخ علم است و نه اطالهٔ کلام؛ و نگارنده به این امر اذعان دارد، چنان که در طی چهار سال که نگارنده در محضر ایشان شاگردی نموده و تحت نظارت ایشان به تدوین فهرست حاضر اشتغال داشته است در سراسر این مدت به شدت از پرنوشتن و تکرار مطالبی که در منابع و فهارس آمده برحذر می‌داشتند، و در بررسی پیش‌نویس‌های فهرست چه بسیار که بر نوشته‌های نگارنده خط می‌کشیدند که تکرار مطالب منابع معروف چون الذریعة و کشف الظنون هنر نیست؛ ولی به عکس در مطلبی که بکر و دست اول بود و به تنهایی از لا به لای متن استخراج شده بود، نه تنها ضنّتی برای ثبت مطالب نداشت، بلکه تشویق زائد الوصفی در به دست آوردن و استخراج مفاهیم تازه به عمل می‌آوردند، چنان که همین استاد حائری در تجدید چاپ فهرست جلد ۳ نسخ خطّی مجلس، بسیاری از تفصیلات مرحوم ابن یوسف را حذف کرد. در دایرهٔ کار استاد حائری هر لفظی معنای خاص خود را دارد و نباید به حریم معنایی آن تجاوز کرد،حتی الفاظی مانند: «گویا»، «احتمالاً»، «باید»، و «ظاهراً» هر یک بار معنایی و طبقه‌بندی خاصی دارد.

اساساً استاد در تعریف فهرست‌نویسی می‌گوید:

> اساس فهرست، شناختن عنوان صحیح کتاب و دست‌یابی به نام مؤلّف است و اساساً فهرست، وظیفه‌ای جز کشف این دو عنوان ندارد و تمام مشقّات در جهت کشف همین دو مطلب است و باقی مسائل ذیل این دو عنوان قرار می‌گیرد. ممکن است محقّق یک ماه تمام وقت به کار بپردازد و حاصل کارش فقط دو سطر باشد.

اصولاً بدترین چیزی که در ذهن استاد حائری نسبت به فهرست‌نویس وجود دارد این است که وی بدون تحقیق و تأنی لازم نسبت به شناخت کتاب، آن را با عنوان مجهول ثبت کند و بگذرد. اصولاً تهیهٔ فهرستی که بسیاری از نسخه‌ها با عنوان مجهول المؤلّف ثبت شده باشد، چه گرهی از کار محقّق می‌گشاید و چه مشکلی را از جامعهٔ علمی حل می‌کند؟ جز این که سیاهه‌ای از شماره‌های نسخ و اطلاعات ناقص با اغلاط فراوان. فهرست‌نگاری در دید استاد یعنی دقت و دقت و دقت.

در نهایت باید اقرار کرد اگر این اثر متضمن دقت یا تحقیقی است به برکت نظارت و راهنمایی استاد است و اگر کاستی یا نقیصه‌ای هست از ناپختگی این طفل دبستان. آنچه در تکملهٔ بحث بر خود واجب می‌دانم ذکر جمیل ریاست محترم کتابخانهٔ مجلس جناب حجة‌الاسلام احمدی ابهری است که الحق از حمایت بخش خطّی کتابخانه هیچ‌گونه دریغ نکرده‌اند و بدین مراتب سپاسگزاری خود را ابراز می‌دارم. در پایان از تمام فضلا و صاحب‌نظران که به کاستی کار پی می‌برند تقاضا می‌شود محبت فرموده، نگارنده را مطلع فرمایند.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

سیّد محمّد طباطبایی بهبهانی (منصور)

۱۵/بهمن/۱۳۸۰

نامه سیّد محمد صادق طباطبایی رئیس وقت مجلس
دربارهٔ اهدای مجموعهٔ طباطبایی خطاب به مجلس شورای ملی

معروفترین پیشوای صمیمی مشروطیّت مرحوم آقا میرزا سیّد محمّد طباطبایی که تاریخ ایران، آن مرحوم را مؤسّس این مجلس می‌خواند به سنّت و روش پدران خود مالی نیندوخته، میراثی نگذاشته؛ تنها ماترک ایشان مقداری کتاب است که به سائقهٔ عشق و علاقه با تُهی‌دستی در عصری که کتاب کمیاب بود جمع‌آوری کرد. شصت و چند سال عمر خود را با زحمت و کوشش صرف آن نمودند.

آن مرحوم در اثر رغبت مفرط به علوم مختلفه در بدو جوانی وقت خود را بلاانقطاع در محضر اساتید معروف عصر مانند: مرحومین میرزای آشتیانی و حاج شیخ هادی نجم‌آبادی و میرزای جلوه و میرزا عبداللّه حکیم ریاضی و میرزا محمّد مسیو (ندیم السلطان) و میرزا علیخان مترجم الممالک و بالاخره مرحومین آقا میرزا محمّد تقی شیرازی و میرزای شیرازی بزرگ و غیرهم -رحمة اللّه علیهم أجمعین - به تحصیل علوم ادبی و دینی و فلسفه و کلام و ریاضیات و فلکیّات و غیره مصروف داشته، حتّی از کنجکاوی در علوم غریبه و یا تحصیل زبان فرانسه در هشتاد سال قبل با وجود اشکال آن برای امثال ایشان فروگذار ننمودند.

و علاوه بر آنچه گفته شد در عالم شعر و شاعری و نویسندگی نیز مقامی ارجمند

یافته بودند.

پس مجموعهٔ کتابهای کسی مانند ایشان البته از لحاظ کمیت فراهم نشده، بلکه به رعایت احتیاجات و از نظر استفادهٔ اهل دانش و طلبهٔ علوم به جمع‌آوری پرداخته‌اند. بنا براین می‌توان گفت که برای طالبین علم و فضل از این کتابخانه کار چندین کتابخانه ساخته خواهد شد. یعنی دورهٔ کتب مربوط به علوم متداولهٔ عصر ایشان مرتباً در این کتابخانه جمع بوده، نسخه‌هایی هم در موضوعهای مختلف و مباحث متنوّع که ممکن است مورد توجّه و شایستهٔ مراجعه باشد در ضمن آنها وجود دارد. چون این جانب از تمایلات پدر بزرگوار خود درک می‌نمود که حفظ کتابخانهٔ ایشان از تفرقه و گذاردن آن در دسترس طالبین علم مایهٔ رضایت و خشنودی ایشان خواهد شد، همیشه در دل داشت که در موقع خود در راه انجام آرزوی قلبی ایشان از بذل مساعی ممکنه خودداری ننماید.

لذا چندی پس از رحلت ایشان کتابخانه نزد این جانب نگاهداری و به تدریج هفت سهم از سهام آن خریداری شد که با دو سهم شخصی خود نه سهم از آن به این جانب تعلّق یافت و فقط خریداری دو سهم متعلّق به آقای حاج میرزا عبدالمهدی اخوی این جانب در آن مواقع انجام نشد. و بعد از چندی که در مقام آن بر آمد معلوم شد که معزی الیه نیز شریک نیّت این جانب بوده قسمت خود را بلاعوض واگذار خواهند کرد.

و چون در آن ایّام کتابخانه‌ای که طرف مراجعهٔ عموم باشد وجود نداشت مدّتی، به فکر کار این کتابخانه گذشت تا پس از تأسیس کتابخانهٔ مجلس به کمسیون نظارت این کتابخانه مراجعه نمود لیکن مذاکرات به نتیجهٔ عملی منتهی نگردید.

بعد از افتتاح دورهٔ ۱۴ تقنینیهٔ مجلس شورای ملّی که این جانب از طهران به عضویت آن انتخاب شده بود اساس آن کتابخانه و مراجعهٔ طالبین به آنجا مورد توجّه واقع و بالاخره تصمیم عزم داد که این کتابخانه را بدانجا انتقال داده به آن مؤسّسه هدیه نماید تا از کسی که با همّت و قیام خود پیشقدم ایجاد این اساس ملّی بوده در مهمترین قسمت آن یادگاری مجسم و محسوس بماند و برای روح پاک آن رهبر دینی و ملّی خیراتی باقی و دائم باشد. و هر گاه که رجوع کنندگان را از مطالعهٔ کتابی استفاده دست دهد، روح آن

بزرگوار و بستگان خانوادهٔ ایشان را به دعای خیر و طلب آمرزش یاد کنند، چه این بزرگترین اجر و با ارزش‌ترین حاصلی است که از نیکوکاری بدست آید.

لذا این جانب محمّد صادق حسینی طباطبایی و آقای حاج میرزا عبدالمهدی طباطبایی برادر مکرّم این جانب به موجب این امضا که در ذیل این انتقال‌نامه نموده‌ایم، این کتابخانه را که فهرست کتابهای آن بر طبق تصدیق و امضای رئیس شورای کتابخانه و مدیر آن و مهر کتابخانه معیّن و معلوم است و نُه قسمت از یازده قسمت آن متعلّق به این جانب و دو قسمت دیگر متعلّق به آقای حاج میرزا عبدالمهدی است به کتابخانهٔ مجلس شورای ملّی هدیه و واگذار می‌نماییم مشروط بر اینکه:

اوّلاً: این کتابها همواره در معرض استفادهٔ عامّهٔ مراجعه‌کنندگان قرار داشته باشد.

ثانیاً: هیچ یک از این کتابها فروخته یا تبدیل یا به کسی منتقل نشود. و اگر در کتابخانهٔ مجلس نسخه‌های متعدّد وجود داشته باشد و بر طبق تشخیص اهل فنّ هیچگونه امتیاز شایان استفاده بین آن نسخه‌ها نباشد متصدّیان مسئول کتابخانه می‌توانند بر طبق مقرّرات جاریه نسخهٔ راجح را نگاه داشته و نسخهٔ زائد را با کتابی که مفید باشد تبدیل نمایند به این شرط که تبدیل کتاب خطّی با کتاب خطّی باشد.

محمد صادق طباطبایی

معروف‌ترین میرزاهای حسینی مشروطیت مرحوم آقا میرزا سید محمد طباطبائی که تاریخ ایران آن مرحوم را فراموش نخواهد کرد به سنت دیرینه پدران خود

ما نمیدانیم چه میراثی گذاشته‌اند . تنها ماترک ایشان مقداری کتاب است که با شوق و علاقه [illegible] در عمر خود کتاب کتاب [illegible]

جمع آوری کرد . شصت و چند سال عمر خود را [illegible] صرف آن نمودند . -

آن مرحوم در اثر رغبت مفرط بعلم [illegible] خواندن وقت خود را بمطالعه در محضر اساتید معروف عصر مانند مرحوم میرزای آشتیانی و

شیخ [illegible] و میرزای جلوه و میرزا حسن حکیم ریاضی و میرزا محمد [illegible] ([illegible]) و میرزا [illegible] و مرحوم [illegible] میرزا [illegible]

شیرازی و میرزای شیرازی بزرگ و غیرهم به تحصیل علوم ادبی و دینی و فقه و کلام و ریاضیات و طبیعیات و غیره مصروف داشته حتی [illegible]

[illegible]

در علوم غریبه در تحصیل آن فروگذار [illegible] در [illegible] ایشان فروگذار نمودند . -

و علاوه بر آنچه گفته شد در عالم مشروطه [illegible] ایشان [illegible] . -

بیش از همه آنکه [illegible] ایشان [illegible] فراهم کند بلکه برعایت احتیاجات و از نظر استفاده اهل دانش و طلبه علوم [illegible]

[illegible] . بنا براین قرآن گفت که [illegible] طالبین علم [illegible] کتابخانه [illegible] : [illegible] کتب [illegible]

[illegible] کتابخانه [illegible] که [illegible] . [illegible]

چون [illegible] کتابخانه [illegible] طالبین علم [illegible]

[illegible] کتابخانه [illegible] نمایند .

[illegible] کتابخانه [illegible]

[illegible] کتابخانه [illegible] . [illegible]

[illegible] خواهند کرد .

[illegible] کتابخانه [illegible] کتابخانه [illegible] کتابخانه [illegible]

[illegible] کتابخانه [illegible] مذاکرات [illegible] گردید .

[illegible] دوره ۱۴ [illegible] مجلس [illegible] کتابخانه [illegible]

[illegible] تقسیم [illegible] که [illegible] انتقال [illegible] آن نسخه [illegible] از کتب [illegible]

[illegible] قسمت آن [illegible] که آن [illegible]

[illegible] که [illegible] آن بزرگوار [illegible] ترجمه می‌کنند [illegible]

[illegible] که [illegible] کتابی بدست آید.

لذا این جانب [illegible] میرزا عبدالصمد [illegible] این جانب [illegible]

[illegible] فهرستی که [illegible] تصدیق [illegible]

[illegible] قسمت [illegible] قسمت [illegible] میرزا عبدالصمد [illegible]

[illegible] کنندگان [illegible]

[illegible] تبدیل [illegible]

[illegible] کتاب خطی [illegible]

اداره کل کتابخانه مجلس شورای ملی

چون از طرف جناب آقای طباطبائی رئیس محترم هیئت مدیره مجلس تعداد [illegible] کتب خطی و چاپی کتابخانه
اختصاصی خودشان را به کتابخانه مجلس اهداء شده است متمنی است بفوریت کمیسیونی مرکب
از آقایان تفضلی - امینی - دکتر [illegible] با استجازه قبلی از جناب معظم له به منزل ایشان رفته
صورت برداری از کتب تدریجاً هرچه صورت گرفته میشود به کتابخانه مجلس حمل و [illegible]
نگاهداری نمایند تا انشاءالله [illegible] کتب [illegible] جناب آقای طباطبائی
نگاهداری شود. از روز سه‌شنبه ۲۲ [illegible] اقدام خواهد نمود

[illegible]

دکتر [illegible]

نامه اداری مربوط به انتقال مجموعه اهدایی طباطبایی
به کتابخانهٔ مجلس

۱۱/۲/۳۵

ریاست محترم

بطوریکه استحضار دارید پیرو امر مرحوم [illegible] طباطبائی [illegible] تقدیم هیئت محترم رئیسه قرار گرفته کتب جناب

آقای طباطبائی [illegible] کتابخانه مجلس منتقل گردد و برای این منظور طبق دستور هیئت مدیره باتفاق آقای

امینی و آقای خزائلی که از طرف خود جناب آقای طباطبائی انتخاب شده بودند [illegible] از

تاریخ ۲۲/۵/۳۵ تا ۱۸/۶/۳۵ همه روزه تعطیلی صبح و عصر به منزل جناب آقای طباطبائی [redacted]

حاضر شده و طبق صورت [illegible]

مجموعاً ۱۱۷۰ جلد [illegible] و صورت برداری و تحویل گرفته شد و فعلاً [illegible] در قفسه‌ها [illegible]

[illegible] برای [illegible] کتب [illegible]

کتابخانه مجلس را [illegible] جناب آقای طباطبائی [illegible]

[redacted] مراتب به عرض می‌رسد تا برای [illegible] کتب

[illegible] مقتضی است اقدام فرمایند

تقی تفضلی

نامه اداری مربوط به انتقال مجموعه اهدایی طباطبایی
به کتابخانهٔ مجلس

هیئت محترم مدیره مجلس شورای ملی

دارایی گرامی مستدعی است که چون در تعقیب مذاکرات در هیئت مدیره اخیره باستحضار رسیده [illegible]

آقایان عضو کتابخانه در تنظیم کتب اهدائی جناب آقای طباطبائی متصدی شده‌اند بخواهیم طبق مقررات فوق‌العاده اضافه

کار معین کنیم اولاً چون آقای عزیزی کارمند رسمی نیستند باشکال برمیخوریم و ثانیاً مبلغی را در نظر گرفته‌ایم

کمتر از مبلغ رسمی فوق‌العاده اضافه کار خواهد شد بنابراین بنظر کمیته مذاکره شده بهتر این است برای آقایان [illegible]

ماهی [illegible] بهر یک مبلغ [illegible] هزار ریال و برای [illegible] [illegible] [illegible]

منزل جناب آقای طباطبائی در جنب [illegible]

از اعتبارات کتابخانه به تشخیص اداره حسابداری کمک پرداخت شود ممکن است در این مورد

موافقت و دستور پرداخت آنرا صادر فرمایند

ابراهیم [illegible]

۲۵/۸/۹

نامه اداری مربوط به انتقال مجموعه اهدایی طباطبایی
به کتابخانهٔ مجلس

کتاب الإجارة = شرح شرایع **(فقه ـ عربی)**

از میرزا حبیب الله بن میرزا محمّد علی رشتی نجفی (م ۱۴ جمادی الثانیه ۱۳۱۲)
یکی از مجلّدات شرح مؤلّف بر شرایع الاسلام محقّق حلّی است.
الذریعة ۱: ۱۲۲
آغاز: بسمله الحمدللّه رب العالمین اولاً و آخراً... کتاب الاجارة بمعنی الاجره کما هو المعروف
انجام: لا اجره لغاصب القطع لانّه عمل ما لم یاذن فیه المالک و الحمدللّه اوّلاً و آخراً

۱

این نسخه به خطّ نسخ ممتاز مورّخ ۱۳۱۱ و بدون رقم کاتب است.
در حاشیهٔ برگ آغاز، یادداشت زیر دیده می‌شود:
«این کتاب ان شاءاللّه تعالی در طهران باید خدمت سرکار مقرّب الخاقان آقای آقا میرزا احمد مذهّب باشی باید رسیده شود».
در برخی حواشی، استدراک سقطات به خط خود کاتب دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۵ × ۲۱/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۱۱ (بدون احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۰۸

جواهرالکلام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن نجفی (م ۱۲۶۶)
در شرح شرایع الاسلام محقق حلی
نسخهٔ جای سخن مشتمل بر بخشهای قضا و شهادات جواهر است.
الذریعة ۵: ۲۷۵
آغاز: کتاب القضاء الذی هو لغة لمعانٍ کثیرة ربّما انتهت...
انجام: ترکنا التعرض لها... و لا نصٍّ فیها بالخصوص واللّه هو العالم و الموید و الموفق و المسدّد

۲

این نسخه به خط نسخ ممتاز محمّد تقی‌بن محمّد کاظم همدانی است مورخ ۱۲۶۶ قمری.

بنا به نوشتهٔ کاتب، این نسخه از روی نسخهٔ خط عبدالوهاب‌بن ابی قاسم رضوی همدانی نوشته شده که نسخهٔ اخیر منقول از خط اصل بوده است.

استدراک سقطات در حواشی همچنان به خط عبدالوهاب رضوی است که نسخه را تصحیح کرده است.

قطع: ۱۴ × ۲۰/۵، جلد: تیماج نارنجی، تعداد برگ: ۱۹۷، سطور، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۰۹

صورالکواکب **(هیأت ـ عربی)**

از عبدالرحمن صوفی (م ۳۷۴)

مؤلّف، این کتاب را برای عضدالدولهٔ دیلمی نگاشته و مشتمل است بر ۸۷ شکل نجومی و ۱۱۰ جدول.

ترجمهٔ فارسی این اثر منسوب است به خواجه نصیرالدین طوسی و به وسیلهٔ بنیاد فرهنگ ایران به چاپ رسیده. اصل کتاب نیز طی انتشارات حیدرآباد دکن چاپ شده است.

الذریعة ۱۵: ۹۷، فهرست ۲: ۱۰۷ ـ ۱۰۹ و ۱۹: ۷۲، ۲۰۴

۳

این نسخه به خط نستعلیق مورخ ۱۰۱۸ قمری و بدون نام کاتب است.

برگ آغاز دارای سرلوحی مذهّب و مرصّع است و طبق یادداشتهایی که در صفحات آغاز و پایان نسخه موجود است، نقاشیهای این نسخه منسوب به رضا عباسی است که مورد تردید متخصّصان است.

پشت برگ آغاز، مهرهای تملک با عناوین «عبده ابوالفتح بن جعفر الشریف»، «اذا جاء نصرالله و الفتح»، «غلام ولی الله علی ابوتراب» دیده می‌شود.

جداول موجود در نسخه به قلم شنگرف و لاجورد است.

قطع: نیم خشتی ۱۱/۵ × ۲۲، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۲۶، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۱۰

المصابیح **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد بن امیر سیّد علی طباطبایی بهبهانی حائری، صاحب ریاض (م ۱۲۴۲)

این کتاب در فقه امامیه و همان است که بعدها مؤلّف نام آن را به المناهل تغییر داد. هر یک از فصول کتاب، مصباح نامیده شده است. وی در این کتاب از تألیف دیگر خویش به نام رسائل یاد می‌کند که نگارنده نسخه‌ای از آن را در کتابخانهٔ مرحوم اشجعی در قم رؤیت کرده است.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر بخش صلوة مصابیح است.

الذریعة: ۲۱ : ۸۰، فهرست الفبائی آستان قدس: ۵۲۱

آغاز: بسمله کتاب مصابیح الصلوة مصباح لاشک فی مطلوبیة الصلوة

انجام: صرّح فی النهایه... بأنّه یحصل بالتسبیحات المذکورة خبر المقصوره

۴

این نسخه به خط نسخ (با دو قلم) از قرن ۱۳ بدون رقم کاتب است.

از یادداشت پشت برگ آغاز روشن می‌شود که نسخه در حیات مؤلّف و پدرش سیّد صاحب ریاض نگاشته شده. ذیل یادداشت مذکور، مهر محمّد شفیع و یادداشت «ملک المرحوم المغفور میرزا جعفر طاب ثراه» دیده می‌شود.

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۰۸، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۱۱

المناهل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی بن سیّد علی (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر بخشهای مفلّس، حجر، ضمان، حواله، کفاله و صلح می‌باشد.

الذریعة ۲۲ : ۳۵۲، فهرست ملک ۱ : ۴۷۳، فهرست الفبائی آستان قدس: ۵۵۵

آغاز: بسمله حمدله مقدمة الطهارة منهل الطهارة لغه النزاهه

انجام: الّا اذا اراد من التجفیف ازالة الغسالة النجسة

۸

این نسخه به خط نسخ میرزا محمّدبن محمّد حسین چشمه آخوندی است مورخ ۱۲۶۶ قمری.

در صدر برگ آغاز، تملّک مهدی موسوی طهرانی دیده می‌شود و عناوین هر فصل به شنگرف در صدر تمام صفحات نگاشته شده است.

قطع: رحلی ۲۱×۳۱/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۴۴، سطور: ۳۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۱۵

۹

این نسخه به خط نسخ کاتب نسخهٔ بالا است.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر بخشهای نکاح، قضا، اطعمه و اشربه از کتاب مناهل می‌باشد.

بر پشت برگ آغاز نسخه، یادداشت زیر دیده می‌شود:

«بسم اله الرحمن الرحیم قد دخل هذا المجلّد مع خمسة مجلدات اخر من المناهل فی ملکی و انا الاقل محمّد صادق الحسینی الطباطبایی».

و در صفحهٔ اوّل نسخه، تملک مهدی موسوی طهرانی دیده می‌شود. حواشی مؤلّف در بیشتر صفحات با نشان «منه» وجود دارد.

آغاز: القول مناهل النکاح منهل من تاقت نفسه الی النکاح...

انجام: یظهر من والدی دام ظله العالی دعوی الاتفاق علی استحقاق الولد المتحذ و لم یظهر الی وجهها

قطع: رحلی ۲۱/۵×۳۱/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۹۸، سطور: ۳۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۱۶

مختلف الشیعه

(فقه ـ عربی)

از جمال الدین حسن‌بن یوسف بن مطهّر حلّی (م ۷۲۶)

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر کتابهای بیع تا وقف و نیز کتابهای نکاح، طلاق،

عتق، اَیمان، صید، قضا، فرائض، حدود و قصاص و دیات از مختلف.

الذریعة ۲۰: ۲۱۹

آغاز: فی عقد البیع و شرائطه قال الشیخ فی ط البیع انتقال عین مملوکة من الشخص

انجام: ان کان حقیقه فیصح باعتبارها التأثیر... هذا اخر ما اردناه اثباته فی هذا الکتاب مقتصرین علیه... مصلین علی سیّد ابنیائه... من اوصیائه

۱۰

این نسخه به خط نسخ و به دو قلم است از قرن ۱۳، و قسم دوم به قلم نسخ احمد بن محمّد خوانساری است مورخ ۱۲۳۱ قمری.

پشت برگ آغاز، یادداشتی است مورخ ۱۲۵۷ قمری.

قطع: رحلی ۲۰×۳۰/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۰۹، سطور: ۳۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۱۷

المعتبر فی شرح المختصر **(فقه ـ عربی)**

از نجم‌الدین جعفربن حسن محقّق حلّی (م ۶۷۶)

در فقه امامیه با اشاره به مذاهب و استدلالات اهل سنّت و تا کتاب الحج از این کتاب تألیف شده است. وی در آغاز مباحثی در اصول فقه آورده است. محقّق این شرح را به درخواست امیر بهاءالدین محمّدبن محمّد جوینی نگاشته است. این کتاب به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۱: ۲۰۹، فهرست ۴: ۹۴

آغاز: بسمله الحمدللّه ذی‌القوة القاهره...فان القواعد العقلیه و الشواهد النقلیه قاضیة...

انجام: فالنّیه حاصلة مع ایقاع کل منسک فلا وجه لما قاله

۱۱

این نسخه به خط نسخ زین‌العابدین‌بن محمّد جبل عاملی[1] است مورخ ۱۹

---

۱. وی از شاگردان شیخ حسن صاحب معالم است و شیخ حرّ عاملی ترجمهٔ او را آورده است (اعیان الشیعه: ۱۶۷۷).

رمضان ۹۹۷ قمری و ۲۲ سال بعد به تاریخ ۱۰۱۹ به دست خود کاتب مقابله و تصحیح شده است.

یادداشت زیر کنار رقم کاتب دیده می‌شود:

«بلغ مقابلةً و تصحیحاً بحسب الجهد و الطاقه... فی عدّة مجالس آخرها نهار الاحد من شهر رمضان... سنه شعه عشر بعد الالف و کتب بیده الفانیه زین العابدین بن محمّد عاملی...».

پشت برگ آغاز، تملّک و مهر افراد زیر دیده می‌شود:

محمّد مؤمن بن علی الحسینی، شیخ محمّد آل حاجی داود الخزاعی و دنبالهٔ آن چنین آمده است: «و هو عاریة لدی الجانی محمّد جواد العاملی...». در همان صفحه ابیاتی پراکنده دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۰/۵، جلد: تیماج قرمز، برگ: ۲۹۹، سطور: ۲۵، کاغذ: بغدادی ترکی، شماره ثبت: ۳۰۷۱۸

المناهل **(فقه ـ عربی)**

سیّد محمّد مجاهد طباطبایی بن سیّد علی، صاحب ریاض (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ مورد سخن، مشتمل بر کتاب الصلوة مناهل است.

بنگرید به شمارهٔ ۴.

آغاز: بسمله الحمدلله... مناهل الصلوة منهل الشک فی مطلوبیة الصلوة

انجام: و تعمّد ذلک الالتفات فالاحوط الاتمام ثمّ الاعادة

۱۲

این نسخه به خط نسخ بدون رقم کاتب و تاریخ کتابت و متعلق به قرن ۱۳ است.

قطع:رحلی ۲۲×۳۱/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۲۶، سطور: ۳۱، کاغذ:فرنگی آهار مهره، شماره ثبت:۳۰۷۱۹

۱۳

نسخهٔ دیگری است از المناهل به خط نسخ قرن ۱۳ به دو قلم که قلم دوم خط مهدی دامغانی است مورخ ۱۲۷۱.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل است بر کتاب طهارة تا مبحث وضو، بیع، صلح تا ودیعه از کتاب المناهل.

نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.

در صدر صفحهٔ آغاز، تملّک مهدی موسوی طهرانی دیده می‌شود.

آغاز موجود: انما قید الصلوة بالواجبه لعدم وجوب الوضوء...

انجام: المشهور البیّنه علی المدّعی و الیمین علی من انکر

قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج و لچک و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۹۸، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۲۰

۱۴

این نسخه به خط نسخ بدون تاریخ کتابت و رقم کاتب، متعلق به قرن ۱۳است.

نسخهٔ دیگری است از المناهل، مشتمل بر بخشهای مفلّس، حجر، ضمان، حواله، کفاله و صلح می‌باشد.

در حاشیهٔ نسخه، تعلیقات مؤلّف با نشان «منه دام ظله العالی» دیده می‌شود.

استدراک سقطات با خطی شبیه به متن انجام گرفته است.

بر پشت برگ آغاز، یادداشت «من موقوفات سیّد عباس» دیده می‌شود.

آغاز: بسمله الحمدللّه... کتاب مناهل المفلس منهل صرّح فی الشرایع

انجام: او بحلف الثانی علی الاستحقاق فیثبت له فیه اشکال ولکن الاحتمال فی غایه القوة

قطع: ۱۴/۵×۲۱، جلد: تیماج سیاه کهنه، تعداد برگ: ۲۶۲، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۲۱

مسالک الأفهام فی شرح شرایع الإسلام (فقه ـ عربی)

از شیخ زین الدین‌بن علی عاملی، شهید ثانی (م ۹۶۶)

در شرح شرایع الاسلام محقق حلّی

نسخهٔ جای سخن از کتاب طلاق تا شهادت را در بر دارد.

الذریعة ۲۰: ۳۷۸

آغاز: القسم الثالث فی الایقاعات و هی احد عشر کتاباً...

انجام موجود: کما ذکرناه من کون... و الاولی ان یرید بیت مال المسلمین

۱۵

این نسخه به خط نستعلیق از قرن ۱۱ ـ ۱۰ و عناوین فصول به خط نسخ و به شنگرف است. پایان کتاب افتاده و استدراک سقطات به خط خود کاتب در کنار صفحات دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز، تملّک حسین بن محمّد طباطبایی، سیّد حسین بن سیّد محمّد حسینی و محمّد صادق بن محمّد مهدی حسینی وجود دارد.

نسخهٔ شماره ۴۸ همین فهرست، مجلد اوّل کتاب و به همین قلم است.

قطع: رحلی ۱۸/۵×۳۰، جلد: تیماج سبز، برگ: ۳۷۷، سطور ۲۹، کاغذ: اصفهانی، شماره‌ثبت: ۳۰۷۲۲

المناهل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی بن سیّد علی (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتابهای زکوة، خمس، قرض و دین می‌باشد.

رجوع به شمارهٔ ۴ شود.

آغاز: بسمله حمدله مناهل الزکوة لغة علی ما صرّح به...

انجام: ولایبعد ترجیح القول الاوّل

۱۷

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳ است.

در اوّل و وسط و آخر نسخه چند برگ نانوشته گذارده‌اند، اما نسخه نقصی ندارد. در صدر صفحهٔ آغاز، تملّک مهدی موسوی طهرانی دیده می‌شود.

قطع: رحلی، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، تعداد برگ: ۲۷۲، سطور: ۲۵، کاغذ:

فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۲۴

۱۸

این نسخه به خط نسخ میرزا محمّد بن آخوند ملاحسین چشمه آخوندی حایری است مورخ ۱۴ شوال ۱۲۶۶ قمری.

نسخهٔ دیگری است از مناهل، مشتمل بر کتاب الصلوة.

قطع: رحلی ۲۱×۳۰/۵، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و لچک و جدول و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۲۰، سطور: ۳۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت ۳۰۷۲۵

۱۹

نسخهٔ دیگری است از مناهل، مشتمل بر کتاب صلوة.

این نسخه به خط نسخ میرزا محمّد چشمه آخوندی‌بن آخوند ملا حسین است مورخ ۱۴ شوال ۱۲۶۶ قمری.

استدراک سقطات به خط خود کاتب درکنار برخی صفحات دیده می‌شود.

تملک مهدی موسوی طهرانی در صدر صفحهٔ آغاز وجود دارد. عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۲۱۶، سطور: ۳۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۲۶

۲۰

نسخهٔ دیگری است از المناهل، مشتمل بر کتاب الصلوة.

این نسخه به خط نسخ محمّد تقی‌بن محمّد حسین خوانساری است مورخ ۱۲۶۷ قمری.

استدراک سقطات در حاشیهٔ برخی صفحات انجام گرفته است. سرفصلها به شنگرف. در صدر صفحهٔ آغاز، تملک سیّد مهدی موسوی طهرانی دیده می‌شود.

قطع: رحلی، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۷۶، سطور: ۳۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۲۷

نهج البلاغه

(حدیث ـ عربی)

از شریف رضی محمّد بن الحسین

الذریعة ۲۴: ۴۱۲

۲۱

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۹ که ظاهراً رقم کاتب و تاریخ کتابت آن را سترده‌اند و پایین آن یادداشت زیر دیده می‌شود:

«و فرغ من تنمیقه صاحبه الواثق بالغالب ابوطالب بن محمّدبن ابی طالب الباکی الآوی بعد صلوة الظهر یوم السبت الثانی و العشرین من جمادی الاول حجة سبع و تسعین و ثلثمیه حامداً (ناخوانا) محمّد و آله».

در حاشیهٔ صفحهٔ پایان، یادداشت زیر دیده می‌شود که ظاهراً خط فرزند غیاث الدین منصور دشتکی باشد:

«کانت وفات المصنف الرضی رضی اللّه عنه فی سنه ست و اربعمائه فکانت کتابة الکتاب هذا قبل وفاته بتسع سنین و سمعت ابی استاد البشر رضی‌اللّه عنه انه قرء هذا الکتاب علی المصنّف رضی‌اللّه عنه و «بلغت» فی رئوس الدروس بخطه رضی‌اللّه عنه و انا محمّدبن منصور الحسینی رضی عنه».

با توجه به اینکه تألیف نهج البلاغه خود در ۴۰۰ هجری پایان یافته و علاوه بر این شیوهٔ خط و کاغذ نشان کهنگی ادّعا شده را ندارد، مجعول بودن این تاریخ ثابت می‌شود.

سه صفحهٔ آغازین تجدید کتابت شده و صفحهٔ چهارم دارای وصالی در حاشیه است.

استدراک سقطات در حاشیهٔ اکثر صفحات دیده می‌شود و گواهی بلوغ قرائت در چندین جا تکرار شده است. صفحات ۵۶۹ و ۵۷۰ نسخه مشتمل بر متفرّقاتی است در حدیث و شعر. در پایان نسخه، خلاصهٔ شرح زندگانی سیّدرضی و شریف مرتضی را به نقل از کتاب الدرجات الرفیعه سیّد علی خان مدنی آورده است از حدود قرن ۱۳.

قطع: نیم رقعی ۱۰×۱۹/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۹۴، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۷۲۸

غایة المراد فی شرح نکت الإرشاد **(فقه ـ عربی)**

از شهید اوّل شمس الدین محمّدبن مکی عاملی (م ۷۸۶)

در شرح إرشاد الاذهان علامه حلّی (م ۷۲۶)

الذریعة ۱: ۵۱۰ و ۱۶: ۱۷

آغاز: بسمله الحمدلله علی سوابغ الانعام و ترادف الاقسام... اما بعد فانّ کتاب ارشاد الاذهان الی احکام الایمان من مصنفات...

انجام: انتما ما اردناه و جمیل ما طلبناه و الحمدلله الذی... و باهل بیته الغرّ المیامین... و طهّرهم تطهیراً

۲۲

این نسخه به خط نسخ حسن بن محمود عاملی و مورخ ۹۷۳ هجری است.
استدراک ساقط گاه با خطی شبیه به خط کاتب متن و گاه با خط دیگر انجام شده.
برگ اضافی آغاز نسخه، دو فقره دعا به خط نسخ را در بردارد. بالای همان صفحه یادداشت زیر دیده می‌شود:
«قد صار ملکاً للولد الافضل الا (پاک شده) معزّالدین محمّد صانه اللّه... و صیّره مجتهداً مشهوراً فی الاقطار کالشمس فی رایعة النهار».
پشت برگ آغاز نیز تملک شمس الدین اردکانی وجود دارد.
قطع: ۱۹×۲۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با روکش کاغذی، تعداد برگ: ۲۲۹، کاغذ: اصفهانی، سطور: ۲۳، شماره ثبت: ۳۰۷۲۹

حبیب السیر فی تاریخ افراد البشر **(تاریخ ـ فارسی)**

از غیاث‌الدین محمّدبن همام الدین ملقب به خواندمیر (م ۹۴۲ یا ۹۴۱)

وی این کتاب را به دستور صدر نقیب غیاث الدین حسینی و به نام استادش حبیب اللّه اردبیلی آغاز کرده و به نام خواجه حبیب اللّه ساوجی به پایان برده.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مجلد سوم کتاب است.

این کتاب به تصحیح ایرج افشار چاپ شده است.

منزوی ۶: ۴۱۳۷، الذریعة ۶: ۲۴۴، مشار فارسی: ۵۵۱

آغاز: بسمله الحمدلله الذی جعل للنبیین لسان صدقٍ علیاً... وبعد نموده می‌شود که صفحات فوائد اثر...

انجام:

ظـــلال دولتش پـــاینده بـــادا (پاک شده) پیوسته او را بنده بادا

۲۳

این نسخه به خط نستعلیق عبدالمجید ترکان دهلوی، است مورخ ۱۵ محرم ۱۰۸۲ قمری.

قطع: رحلی ۲۰×۳۴/۵، جلد: تیماج قرمز کهنه با عطف دامن، تعداد برگ: ۲۸۸، سطور: ۲۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۰

قواعد الأحکام فی مسائل الحلال و الحرام (فقه ـ عربی)

علامهٔ حلّی حسن‌بن یوسف (م ۷۲۶)

سه سطر نسخهٔ جای سخن مشتمل بر بخش دوم کتاب است.

الذریعة ۱۷: ۱۷۶

آغاز موجود: بل تستحبّ و کذا الاکل و ان کان صایماً ندباً و یجوز اکل نثار العروس...

انجام: هذه وصیتی الیک واللّه خلیفتی علیک والسلام علیک...

۲۴

این نسخه به خط نسخ ممتاز امین الدین حسین شریف است مورخ دههٔ اوّل جمادی الآخرهٔ ۱۰۳۱ قمری.

آغاز نسخه تجدید کتابت شده. استدراک سقطات و تصحیح بـه خـط نسـخ زیبای محمّد شفیع بن محمّد ابراهیم مورخ ۱۱۴۱ است.

در صدر صفحهٔ آغاز، مهری است با نقش «لا اله الّا الله الملک الحق المبین عبده احمد».

در برگ اضافی پایان نسخه، گفتاری است منسوب به خواجه نصیرالدین طوسی دربارهٔ استخراج نامهای معصومین علیهم السلام از آیهٔ شریفهٔ تطهیر با استفاده از قانون زبر و بینات[1].

قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۷۶ (بدون احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۴، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۳۱

الحدائق الناضرة فی أحکام العترة الطاهرة **(فقه ـ عربی)**

از شیخ یوسف بن احمد بحرانی (م ۱۱۸۶)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب صلوة تا اتمام رکوع از کتاب است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است. اولین بار به سال ۱۳۱۵ قمری در تبریز و اخیراً توسط جامعهٔ مدرّسین قم به چاپ رسیده است.

الذریعة ۶: ۲۸۹، مشار عربی: ۳۰۵

آغاز: بسمله الحمد... کتاب الصلوة و فیه ابواب الباب فی المقدمات المقدمه الاولی

انجام: فقال کثرة الدعاء افضل... قل ما یعبوأبکم ربی لولا دعاءکم

۲۵

این نسخه به خط نسخ زینی‌بن شیخ باقربن شیخ محمّد حسین مورخ ربیع الثانی ۱۲۲۸ می‌باشد. بر برگ سفید پایان نسخه بخشی از صفحهٔ ۳۶۴ نسخه تکرار و نقص برخی از سطور آن صفحه تکمیل شده است. پشت همان برگ مهری است با نقش «عسی أن یبعثک ربک مقاماً محموداً» که تکرار شده است.

قطع: رحلی، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، تعداد برگ: ۱۷۶، سطور: ۳۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۲

دیوان سوزنی **(شعر ـ فارسی)**

از شمس الدین تاج الشعرا محمّدبن علی سمرقندی (م ۵۶۲ یا ۵۶۹)

---

۱. فهرست ۱۰: ۳۶۶ و ۲۳: ۶۶.

این دیوان به تاریخ ۱۳۳۸ به تصحیح دکتر ناصرالدین شاه حسینی به چاپ رسید و به سال ۱۳۴۴ نیز در تهران تجدید چاپ شد.

فهرست ۳: ۲۴۴

آغاز:

در هــرگناه سـخره دیـوم بـخیر خـیر   یا رب مرا خلاص ده از دیو سخره‌گیر

۲٦

این نسخه به خط نستعلیق مورخ ۱۲۷۲ قمری بوده و ابیات صفحهٔ ۱۵ عیناً پشت برگ آغاز تکرار شده است.

قطع: خشتی، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۷۵، سطور ۱۵، کاغذ: فرنگی آبی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۳

جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام (فقه ـ عربی)

از شیخ محمّد حسن‌بن شیخ باقر نجفی (م ۱۲۶۶)

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر بخش متاجر از این کتاب است.

الذریعة ۵: ۲۷۵

آغاز:بسمله القسم الثانی من الاقسام الاربعة التی بنی علیها الکتاب...

انجام: و کذا الوسیلة فلاحظ و تأمّل و اللّه اعلم بحقیقة الحال کتاب الرّهن

۲۷

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳است. استدراک سقطات در هـامش بـرخـی صفحات دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۱×۳۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۱۷، سطور: ۳۲، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۳۴

غنائم الأیّام فیما یتعلّق بالحلال و الحرام **(فقه ـ عربی)**

از میرزا ابوالقاسم قمی (م ۱۲۳۱)

نسخهٔ مورد سخن از اوّل کتاب الزکوة تا آخر کتاب الحج است.

الذریعة ۱۶: ۶۳

آغاز: کتاب الزکوة و فیه مقدمه و بابان امّا المقدمه فالزکوة فی...

انجام: فاذا فرغت من المناسک... لصحیحة زراره وروایه ابی الصباح الکنانی

۲۸

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳ است به جز کتاب الحج که به نستعلیق است.

پشت برگ آغاز، بیت ذیل با شرح آن به خط دیگر دیده می‌شود:

الشمس کاسفة لیست بطالعة تبکی علیک نجوم اللیل و القمر

قطع: خشتی، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۷۵، سطور: ۳۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۵

شرح مقصورهٔ ابن درید **(ادبیات ـ عربی)**

از ابوعبداللّه حسین بن احمدبن خالویه همدانی نحوی (م ۳۷۰) بر قصیدهٔ مقصوره از ابوبکر محمّدبن حسن ازدی (م ۳۲۱)

شرح ابن خالویه به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۴: ۸۶، فهرست ۱۰: ۱۸۲۱ و ۱۷: ۳۴۷، معجم المطبوعات: ۱: ۱۰۲

آغاز: بسمله بحمداللّه جل ثناؤه ابتدی فی تفسیر غریب قصیدة شیخ الازدی...

انجام: و غرق قومه و نجی اهله و قطع دابر القوم الذین ظلموا

۲۹

این نسخه به خط نسخ عالی از قرن ۱۳ است که تمامی ابیات بـه شنگرف نگاشته شده.

نسخهٔ حاضر از نسخهٔ ابوالیمن بن ابی غانم‌بن الیمن عَجَلی مورخ رجب ۶۵۴ رونویس شده، که آن نسخه خود منقول از نسخهٔ مصحح ابن خالویه است. بعد از صفحات ۲۱۹ و ۲۲۵ چند برگ افتادگی دارد و بعد از پایان نسخه، یک صفحه به خط کاتب متن افزوده شده که شاید از همان برگهای افتاده می‌باشد. در ذیل صفحهٔ آغاز، مهر دایره‌ای شکل به سجع «کاتب فارسی» دیده می‌شود.

قطع: نیم خشتی، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۱۱۷، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۶

الدروس الشرعية فی فقه الامامیه **(فقه ـ عربی)**

از شمس‌الدین محمّدبن مکّی (م ۷۸۶)

مؤلّف، این کتاب را تا بخش رهن نوشته و قبل از اتمام کتاب به شهادت رسیده است.

الذریعة ۸: ۱۴۵

آغاز: بسمله الحمدلله الذی انطق السنتنا بحمده و الهم قلوبنا شکر رفده... اما بعد فان علم الفقه لایخفی شرفه و علوه

انجام: و هذان الفرعان مع اشتراط الرهن فی البیع

۳۰

نسخه‌ای است به خط نسخ حسن‌بن محمّدبن شرف‌الدین حسین عاملی مورخ ۱۵ شوال ۹۴۹. کاتب، این نسخه را برای ملا صفی‌الدین نوشته که از او بدین گونه یاد می‌کند:

«لاجل الاخ فی اللّه المحبوب لوجه اللّه زبدة الاتقیاء... وحید عصره و فرید دهره... مولانا و مقتدانا الملّا صفی الدین».

بر دو برگ اضافی موجود در آغاز نسخه و یک برگ اضافی آخر آن و نیز در حواشی صفحات منقولاتی است از کتب مهم فقه و لغت معروف و غیر معروف مانند:

الفصول الموسویه، جوهر الجمهره، فاتحة العلوم و جز اینها. این یادداشتها و حواشی بنابر یادداشت ابوالفتوح محمّدبن محمّد در کنار رقم کاتب، به قلم قاضی صفی‌الدین محمّد (قاضی صفیا) است.

بر دو برگ اضافی آغاز نسخه علاوه بر منقولات یاد شده، مهرها و تملکهایی است از عباس کرّازی و عباس‌بن محمّد طباطبایی. بر پشت برگ آغاز نسخه، یادداشتی است به نقل از خط زین‌الدین شهید ثانی، بدین مضمون که وی نسخه‌ای از کتاب ذکری به خط مؤلّف آن (شهید اوّل) دیده است که تاریخ تولد و شهادت مؤلّف به خط رضی‌الدین ابو طالب محمّد فرزند مؤلّف شهید برظهر آن نسخه نوشته بوده است. بر همان صفحه، فهرست مندرجات دروس با قلم درشت‌تر از قلم متن نسخه با این عنوان دیده می‌شود: «الموجود فی الدروس ثمان و اربعون کتاباً بهذا التفصیل».

قطع: خشتی، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۲۰، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۷

منهاج الهداية إلى أحكام الشريعة و فروع الفقه (فقه امامیه ـ عربی)

از شیخ محمّد ابراهیم بن حاج محمّد حسن کلباسی خراسانی اصفهانی (م ۱۲۶۲) در فقه، مشتمل بر کلّ ابواب فقه (مگر بر برخی از بخش حدود و دیات) در دو مجلد. هر یک از کتب فقهی، مشتمل بر چند «منهج» که هر منهج دارای چند «هدایه» است. جلد اوّل تا کتاب هبه و جلد دوم از مکاسب تا اواخر حدود است.

این کتاب مشتمل بر مجلد اوّل کتاب است و از طهارت تا کتاب التدبیر و المکاتبه و الاستیلاد را دارا است.

کتاب به تاریخ ۱۲۶۳ در هند به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۳: ۱۷۹

آغاز موجود: الاحکام الغیر الضروریة و العلمیة امّا بالاجتهاد او التقلید و الاحتیاط... کتاب الطهارة و فیه مناهج المنهج الاول فی الوضوء...«هدایه» انما یجب الوضوء

انجام موجود: و له اخذ الشفعة منه العموم و کذا یأخذ العبد

۳۱

این نسخه به خط نسخ ممتاز قرن ۱۳ است.

یک برگ از آغاز افتاده و از انجام نیز نسخه ناقص است. اولین صفحهٔ موجود نسخه دارای تذهیب و ترصیع در بین جدول و کمند است به نقش گل و بوته.
صفحات شمارهٔ ۱ تا ۳۶۶ نسخه دارای جدول به قلم زر و شنگرف و لاجورد و مشکی و کمند و قلم دوگانهٔ مشکی است و باقی صفحات فاقد جدول است و عناوین به شنگرف.
قطع: رحلی ۱۸/۵×۲۸، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۸۳، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۳۸

هداية الأعلام فی ترجمة كفاية الأحكام **(فقه ـ فارسی)**

از میرزا محمّد علی‌بن محمّد حسن اردکانی (ق ۱۳)

در ترجمهٔ کفایه الاحکام یا کفایة المعتقدات از محمّد باقر محقق سبزواری (م ۱۰۹۰)
این ترجمه به خواست شاهزاده محمّد ولی میرزا در دو جزء صورت پذیرفته است. جزء اوّل شامل کتاب تجارت تا نکاح و جزء دوم شامل کتاب طلاق تا مواریث است.

الذریعة ۱۸: ۹۹ و ۱۵: ۱۷۰

آغاز (ج ۱): بسمله الحمدللّه اقراراً بترادف آلائه و نعمائه...

اما بعد چنین گوید مستمند... ابن محمّد حسن الاردکانی محمّد علی... که چون از برکات عهد و اوان

انجام (ج ۱): و در وجوب آب دادن زرع و درخت و کشت کردن... و اشهر آنها عدم وجوب آنست

آغاز (ج ۲): بسمله کتاب طلاق و طلاق چون تطلیق بمعنی طلاق دادن باشد... و گاهی وکیل شوهر راکه صیغه طلاق را جاری می‌کند

انجام (۲): و موید آن است عدم ظهور فائده مگر بنابر قول شیخ مفید رحمه اللّه

۳۲

این نسخه به قلم نسخ خوش مؤلّف است مورخ ۱۲۴۰ هجری.
نسخهٔ حاضر مشتمل بر دو جزء کتاب هداية الاعلام است.

بر پشت صفحهٔ اوّل ج ۱ و ۲، فهرست مندرجات به خط نستعلیق و در جداول آب طلا به قلم شنگرف و سبز نگاشته شده. عناوین در بالای صفحات با قلم شنگرف دیده می‌شود.

قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۹۲، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۳۹

المطالب المظفّریة فی شرح الرسالة الجعفریه **(فقه ـ عربی)**

از سیّد امیر محمّدبن ابی طالب موسوی حسینی استر آبادی (قرن ۱۰)

مؤلّف از شاگردان محقّق کرکی است و این کتاب را در شرح جعفریه، تألیف استاد یاد شده تألیف کرده. شارح این شرح را به نام سیف الدین مظفّر گرگانی نگاشته است.

الذریعة ۲۱: ۱۴۰، فهرست دانشکدهٔ الهیات: ۸۰۱

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی فضّلنا علی سائر الامم... امّا بعد فانّی لمّا امعنت نظری... الموضوعة فی باب الصلوة و ما بعد یتعلّق بها

انجام: فانّها رکعة و صلوة الاعرابی فانّها اربع و لیکن هذا آخرما اردناه فی هذه الرسالة و الحمدللّه رب العالمین

۳۳

این نسخه به خط نسخ فرّخ بن عبداللّه مورخ ۲۰ رجب المرجب ۹۳۸ (بجز صفحات ۳۹۷ ـ ۴۲۴ که به خطی تازه است).

پشت برگ آغاز، مشتمل بر دو روایت از امام صادق علیه السلام و چند دعا و نیز مطلبی در باب طریقهٔ قربانی گوسفند برای شخص مریض به نقل از کتاب سرّ الاسرار است. در ذیل همین صفحه، تملک محمّد هاشم حسنی الحسینی طباطبایی و اسماعیل بن محمّد مسیح دیده می‌شود.

قطع: خشتی، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۶۶، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی (بجز صفحات ۳۹۷ ـ ۴۲۴ که فرنگی است)، شماره ثبت: ۳۰۷۴۰

مهر خاوری = منتخب دیوان محمود میرزا قاجار **(شعر ـ فارسی)**

از میرزا معصوم خاوری تبریزی (ق ۱۳)

از گویندگان و نویسندگان عصر فتحعلیشاه که از دیگر آثار وی تحفة الحرمین (سفرنامهٔ حج) و احسن القصص است.

این رساله در دو بخش تدوین یافته.

بخش اوّل: ترجمهٔ کوتاه زندگی و فعالیتهای محمود میرزا قاجار فرزند فتحعلیشاه در دوران حکومت نهاوند (به سال ۱۲۰۰ واندی) و نیز فهرست مؤلّفات وی با نثر متکلّف و متملّقانه.

بخش دوم: انتخابی است از دیوان شعر محمود میرزا قاجار مشتمل بر هزار بیت به ترتیب قصائد، غزلیات، قطعات و رباعیات. نام رساله را محمود میرزا خود بر آن نهاده است.

خاوری در این باره چنین می‌گوید: «خواستم مجموع نتایج طبع همایون را که نظماً و نثراً از صدهزار متجاوز است استنساخ نموده... بخاطر رسید که شاید عمر ناپایدار با من... سازش نکند... لهذا از این خرمن جواهر منظوم... ازغزلیات... مقطعات... و ترکیب‌بندها... و رباعیات... موازی هزار بیت انتخاب نموده درین رسالهٔ صریحة العجاله ثبت نمود حسب الاشارهٔ والا مسمی به مهر خاوری نمودم».

الذریعة ۹: ۱۰۷۰ و ۱۹: ۳۱۳ و ۲۳: ۲۹۶، فهرست آستان قدس: ۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی انزل علی عبده الکتاب و اوضح لنا فیه طرق الصدق و الصواب

انجام موجود:

شرح آزادی ما در همه جا می‌گویند — بجز از خانهٔ صیاد که نبود خبری

۳۴

این نسخه به خط نستعلیق متعلق به قرن ۱۳ بوده و رقم کاتب و تاریخ ندارد و پایان آن افتاده است.

قطع: جیبی، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۷۰، سطور:۱۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۱

المصابیح **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ مورد سخن مشتمل است بر طهارت مصابیح.

رجوع شود به شمارهٔ ۴ فهرست حاضر.

الذریعة: ۲۱: ۸۰

آغاز: بسمله الحمدللّه رب العالمین... کتاب مصابیح الطهارة القول فیما یجب

انجام: و مع هذا فهو احوط فلا ینبغی العدول عنه

۳۵

این نسخه به خط نسخ محمّد شفیع بن محمّد است که شاگرد مصنّف بوده و از اصل نسخه نقل کرده است مورخ ۱۲۲۲ قمری.

بر پشت برگ آغاز نسخه، دو سؤال و معمّای فقهی و حلّ آنها و نیز حکایتی از کتاب الاذکیاء ابن جوزی دربارهٔ ضیافت سلیمان نبیّ علیه السلام به وسیلهٔ هدهد دیده می‌شود.

در کنار برخی صفحات، حاشیه‌هایی از مؤلّف با نشان «منه دام ظله العالی» دیده می‌شود.

بر برگ اضافی اوّل نسخه، وقفنامهٔ این نسخه است مورخ ۱۲۲۹ با این عبارت: «الحمدللّه الواقف... وقف مؤبد... نمودند عالی حضرات... زبدة الاخیار... الحاج لبیت اللّه ... حاج عبدالغنی و حاجی علی محمّد و آقا قنبر علی همدانی نصف مشاع از قاطبه کتاب مصابیح را بالاشتراک و الاستواء قربة الی اللّه... و تولیت آن را مفوّض نمودند به عالیجناب آقا سیّد مهدی».

قطع: خشتی، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، تعداد برگ: ۱۸۶، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۲

المناهل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ مورد سخن شامل بخشهای شرکة، مزارعة، مساقاة، وکالة و وقف است.

به شمارهٔ ۴ رجوع شود.

آغاز: بالاخیر فی لک ایضا ثم اعمل ان للشرکة بهذا المعنی

انجام: و بخلوّ الأخبار و کلمات معظم الاصحاب بل کلّهم عن الحکم بفساد ما ذکر

۳۶

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳ است.

قطع: خشتی ۱۵×۲۲، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۷۲، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۳

تقریرات **(فقه ـ عربی)**

از حاج میرزا حبیب‌اللّه رشتی (م ۱۳۱۲)

این کتاب، تقریرات دروس استاد او شیخ انصاری است و عنوان مباحث «التقاط» است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتابهای قضا، وقف و لقطه است.

الذریعة: ۴:۳۷۴

آغاز: بسمله الحمد... کتاب القضاء و مقاصده ثلاثة الاوّل فی القاضی و صفاته... القضا اللغة لمعانٍ کثیره منها ما هو المراد

انجام: اتری الفرق فی اعتماد الناس علی فعل غاسل الثوب...یعتمدون علی قول الوکیل کک علی قول الفضول

۳۷

این نسخه به خط نستعلیق مورخ ۱۳۰۴ هجری است.

قطع: خشتی، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۱۰، سطور: ۲۶، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۴

جواهر الکلام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن نجفی (م ۱۲۶۶)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب القضاء و الشهادات است.

الذریعة ۵: ۲۷۶

۳۸

این نسخه به خط نسخ ۱۲۵۸ قمری است.

پشت برگ آغاز، اشعار زیر در مدح کتاب و مؤلّف دیده می‌شود:

هذا جواهر کهف المسلمین و من اذا تصعّب امر عنده هانا

محیی شریعة طه و الذی شهدت بفضله کل اهل العلم اذعانا

محمّدٍ الحسن السامی المقام و من طابت سریرته سرّاً و اعلانا

قطع: خشتی، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۲۵۶، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۵

المناهل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ جای سخن شامل بخشهای قرض، رهن، مفلّس، حجر، ضمان، حواله و کفاله می‌باشد.

آغاز:بسمله الحمد... کتاب مناهل القرض والدین منهل

انجام: یذکر فیماً وردت به النصوص مع ضعف کثیر منها و. الحمدللّه ربّ العالمین

۳۹

این نسخه به خط نسخ محسن بن شیخ محمّد حسین شرارهٔ عاملی مورخ ۱۲۴۳ است.

این نسخه با اصل مقابله و افتادگی‌ها در حواشی استدراک شده است.

قطع: رحلی، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۱۳۱، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۶

الفوائد المكيّة = حاشية الاستبصار **(حديث ـ عربی)**

از ملّا محمّد امین استر آبادی اخباری (م ۱۰۳۳)

مجموع تعلیقاتی است بر استبصار شیخ طوسی که مؤلّف در حین تدریس استبصار در مکّهٔ معظّمه گرد آورده.

مؤلّف در این کتاب به ردّ مذهب اجتهاد نظر داشته است.نسخهٔ جای سخن ناتمام است و شاید تألیف به اتمام نرسیده است.

الذریعة ۱۶: ۳۵۹

آغاز: بسمله الحمدللّه علی نعمائه و من جملتها انه فطر العباد کلهم... و انه احتجّ علی العباد بما اقامهم و عرفهم

انجام: و قد سمعت من بعض مشایخی ـره ـفی تصحیح لفظ قال و فی تصحیح

۴۱

این نسخه به خط نسخ آمیخته به نستعلیق است از قرن ۱۱، بدون رقم کاتب.
برخی عناوین نسخه با شنگرف است.
قطع: وزیری ۲۱/۵×۱۵/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۴۲، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۸

جامع المقاصد فی شرح قواعد العلامه **(فقه ـ عربی)**

از شیخ نورالدین علی بن حسین بن عبدالعالی، محقّق کرکی (م ۹۴۰)

شرح بر قواعد علامهٔ حلّی است تا آغاز بخش تفویض از کتاب نکاح، که شارح آن را به پایان نبرده است.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر بخش وصایا تا پایان آن چیزی است که تألیف شده. این کتاب به سال ۱۴۱۵ ق به وسیلهٔ مؤسسهٔ آل البیت قم در ۱۴ جلد به چاپ رسیده است.

الذریعة ۵: ۷۲

آغاز موجود: قوله لک کذا ان شئت... لانّ المفتوحة الخفیفة مع الفعل فی تأویل المصدر

انجام: لیکن هذا آخر الجزء السابع من کتاب شرح القواعد... قوله الفصل الثالث فی التفویض

۴۲

این نسخه ظاهراً به خط تعلیق نورالدین علی بن عبدالعالی کرکی (مؤلّف) قرن ۱۰ بوده و از آغاز افتادگی دارد. در پایان نسخه، رقم مؤلّف آمده و محتمل است که خط مؤلّف باشد.

در ذیل صفحهٔ پایان نوشته شده: «خط مبارک جناب شارح نوّراله ضریحه».

قطع: وزیری ۱۸×۲۵/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۰۰، سطور: ۲۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۴۹

تقریرات **(فقه ـ عربی)**

گویا از میرزا حبیب‌اللّه رشتی (م ۱۳۱۲)

تقریرات درس صلوة المسافر شیخ انصاری است بر اساس کتاب شرایع الاسلام، به قلم یکی از شاگردانش. بنابر نوشتهٔ پشت عطف، به قلم میرزا حبیب‌اللّه رشتی است، ولی انتسابش ثابت نشد.

آغاز: بسمله الحمد... قوله الفصل الخامس فی صلوة المسافر قال اللّه تبارک و تعالی و الثلث الاخیر

انجام: و کیف کان حکمه ماعرفت من غیر الاشکال. هذا آخر ما قرأنا من صلوة المسافر من کتاب شرایع الاسلام عند النجم القمقام و البدر التمام شیخنا المرتضی و استادنا المقتدی سلّمه اللّه

۴۴

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳.

قطع: خشتی، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۰۴، سطور ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۵۱

تقریرات = قضا و شهادات **(فقه ـ عربی)**

از میرزا حبیب الله رشتی (م ۱۳۱۲)
تقریر ابحاث استادش شیخ انصاری است در قضا و شهادات.
به شمارهٔ ۳۷ رجوع شود.
آغاز: بسمله الحمد... کتاب القضا و مقاصده ثلثة الاول فی القاضی
انجام: بل یتوارثان فی غیر مورد الاختلاف کما لا یخفی واللّه هوالهادی

۴۵

این نسخه به خط نسخ مورّخ ۱۲۹۸ است و سقطات متن در حاشیه جبران گردیده.
بر برگ اضافی پایان نسخه مطالبی است با عنوان ملخص الکلام فی احلاف مدعی الاعسار».
قطع: خشتی، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۳۶، سطور: ۲۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۵۲

المصابیح **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)
نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر بخشی از امر به معروف و نهی از منکر و صلوة الجماعة تا پایان قصر و اتمام.
به شمارهٔ ۴ رجوع شود
آغاز: مصابیح الامر بالمعروف و النهی المنکر اعلم ان الامر بالمعروف...
انجام: التأمّل فی المسئله و صرح فی الاول بانّ الدلیل علی ذلک غیر واضح و هو ککـ

۴۶

این نسخه به خط نسخ از قرن ۱۳ است.
قطع: وزیری کوچک ۱۵×۲۱، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۱۳، سطور:

۲۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۵۳

مسالک الأفهام فی شرح شرایع الاسلام **(فقه ـ عربی)**

از زین‌الدین بن علی عاملی، شهید ثانی (م ۹۶۶)

در شرح شرایع الاسلام محقّق حلی

به شمارهٔ ۱۵ رجوع شود.

آغاز: الحمدللّٰه الذی اوضح مسالک الافهام و شرح صدور من اختارهم من الانام

انجام موجود: و لو بلغ فاسد العقل طلق ولیّه مع مراعاة الغبطه و

۴۸

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۰ ـ ۱۱ می‌باشد.

نسخهٔ شمارهٔ ۱۵ همین فهرست ادامهٔ این مجلد است. عناوین به قلم نسخ و شنگرف.

پشت برگ آغاز، تملک محمّد علی، حسین بن سیّد محمّد حسینی و حاجی احمد دیده می‌شود

قطع: رحلی ۱۸×۳۰ جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۴۳۰، سطور: ۲۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۵۵.

المناهل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)

شمارهٔ ۴ دیده شود.

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر کتابهای وکالة، وقف و وصیت.

آغاز: بسمله الحمد... کتاب مناهل الوکاله مقدّمه صرّح فی المنافع بانّ الوکالة عبارة عن الایجاب و القبول

انجام: کما صرّح به فی الدروس و لک الکفایه و هو ظاهر اطلاق غیرها

۴۹

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳ است.

پشت برگ آغاز نسخه، یادداشت زیر به خط فرزند مؤلّف با مهر او دیده می‌شود:

«بسمه تبارک و تعالی این جلد مناهل که عبارت از کتاب... بوده از ثلث مرحمت و غفران پناه اعلم العلماء و المجتهدین فی سبیل‌اللّه آقا سیّد محمّد اعلی‌اللّه درجته و رفع اللّه قدره و انا الجانی حسن بن محمّد الطباطبایی».

قطع: رحلی ۲۱×۳۱/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج و لچک، تعداد برگ: ۲۵۳، سطور ۲۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۵۶

جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام (فقه ـ عربی)

از شیخ محمّد حسن نجفی

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتابهای نکاح، طلاق، خلع، ظهار، ایلاء و لعان است.

به شمارهٔ ۳۸ رجوع شود.

آغاز موجود: بسمله الذی هو فی اللغه الوطی عند المشهور...

انجام: بالتولید لدون سته اشهر و للازید فلاحظ وتأمل واللّه العالم بحقیقة الحال و السلام و التمام بالنبی و آله خیر الانام

۵۰

این نسخه به خط نسخ متعلق به قرن ۱۳ است.

قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۰۳، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۵۷

تحریر الأحکام الشرعیة علی مذهب الإمامیة (فقه ـ عربی)

از علّامهٔ حلی حسن بن یوسف (م ۷۲۶)

این نسخه از کتاب المیراث تا دیات را شامل است.

این کتاب به سال ۱۳۱۴ قمری در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۳: ۳۷۸، فهرست الفبائی آستان قدس: ۱۰۳، مشار عربی: ۱۶۳

آغاز: بسمله کتاب المیراث و فیه مقاصد الاول فی اسبابه...

انجام: من اراد الغایة و قصد النهایة فعلیه بکتابنا الموسوم بمنتهی المطلب فی تحقیق المذهب والله الموفق للصواب...

۵۱

این نسخه به خط نسخ حسن بن فخرالدین جرجانی است مورخ ۱۲ صفر ۸۴۷.

پشت برگ آغاز، علامت اختصاری نام مشایخ فقه از قول مؤلّف کتاب ضبط گردیده است و در صفحهٔ آخر نیز تملک ابوطالب طباطبایی دیده می‌شود.

قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج، تعداد برگ: ۱۲۲، سطور: ۲۸، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۷۵۸

شرایع الإسلام فی مسائل الحلال و الحرام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ ابوالقاسم نجم الدین جعفر محقق حلی (م ۶۷۶)

الذریعة ۱۳: ۴۷

آغازموجود: یسلبه اطلاق اسم الماء و هو طاهر... لم یجز استعماله فی اکل...

انجام موجود: اقتصاراً علی المتفق... و علی ما یراه بحسب احوال العاقله و هو اشبه و هل یجمع

۵۳

این نسخه به خط نسخ از قرن ۱۱ است. آغاز و انجام کتاب افتاده و حاشیه‌هایی با نشانهٔ «مفلح» و «زین» در حواشی صفحات دیده می‌شود.

قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۲۸۹، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۰

جواهر الکلام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن نجفی (م ۱۲۶۶)

به شمارهٔ ۳۸ رجوع شود.

آغاز: بسمله کتاب النکاح الذی هو فی اللغة الوطی...

انجام: و التحقیق عدم حرمة ما لا یعدّ سفها و سرفاً منه

۵۴

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳ و مشتمل بر کتاب النکاح جواهر است.

بر پشت برگ آغاز، تملک سیّد محمّد طباطبایی رهبر مشروطه، که تاریخ خرید نسخه را یاد کرده، دیده می‌شود.

قطع: وزیری کوچک، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۶۵، سطور: ۳۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۶۱

مجموعهٔ دو کتاب به نظم **(شعر ـ عربی)**

۱. دررالبحور و قلائد النحور فی امتداح الملک المنصور (ص ۱ـ۴۱)

از شیخ صفی الدین ابوالمحاسن عبد العزیز الحلّی (م ۷۵۰ واند)

مجموعهٔ ۲۹ قصیده است به ترتیب حروف معجم در مدح سلطان ابوالفتح ارتق معروف به الملک المنصور.

الذریعة ۸: ۱۲۰

آغاز: اللّه و الرسول و اولی الامر من العباده لّهم بطاعة المنعمین و شکرهم الی سبیل الرشاد...

ابت الوصال مخافة الرقباء واتتک تحت مدارع الظلما

۲. دیوان صفی‌الدین حلّی (کبیر)

از صفی الدین حلّی (م ۷۵۰ واند)

مشتمل بر ۱۲ باب که مجموعاً مشتمل بر ۳۰ فصل است.

الذریعة ۲،۹: ۶۱۵

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی علّم بالقلم... و بعد فانّی کنت قبل أن اشب علی الطریق

انجام:

لســوء الحظّ عـاشرت انـاساً — بطریق اللؤم اهدی مـن نـمیم

۵۵

این نسخه به قلم نسخ قرن ۱۳ و عناوین به شنگرف است. بین صفحهٔ شماره ۱۲۶ و ۱۲۷ یک برگ نانوشته موجود است.

قطع: وزیری کوچک ۱۵،۵×۲۱،۵، جلد: مقوایی با عطف تیماج، تعداد برگ: ۱۳۰، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۶۲

مدارک الأحکام فی شرح عبارات شرایع الإسلام **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّدبن علی موسوی عاملی (م ۱۰۰۹)

الذریعة ۲۰: ۲۳۹، مرعشی ۱۹: ۲۴۷

آغاز: بسمله الحمدلله المحمود لآلائه المشکور... و تعالی فی عظمته عن ان تبلغ کنه حقیقته

انجام: فقال یا زراره بیت یحج قبل آدم بالفی عام و الحمدللّه اولاً و آخراً و صلواته علی سیدنا محمّد و آله

۵٦

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ است. در حواشی غالب صفحات منقولاتی از دیگر کتب فقهی دیده می‌شود.

پشت برگ آغاز، تملک محمّد بن محمّد کاظم تبریزی و محمّد حسین بـن زین‌العابدین کاظمی نجفی موجود است. حاشیهٔ چند برگ آغاز و پایان نسخه وصالی شده و در برگهای آخر لکه‌های چرکین بسیار است.

قطع: رحلی ۲۰×۳۱، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۴۲۰، سطور: ۳۱، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۳

ذخیرةالملوک **(اخلاق ـ فارسی)**

از سیّد علی‌بن شهاب الدین همدانی (م ۷۸۶)

مشتمل بر ده باب است:

باب اوّل در ایمان، باب دوم در عبودیت، باب سوم در مکارم الاخلاق، باب چهارم در حقوق والدین، باب پنجم در سلطنت، باب ششم در سلطنت معنوی، باب هفتم در امر به معروف و نهی از منکر، باب هشتم در شکر بر نعمت، باب نهم در صبر بر مصائب، باب دهم در مذمّت کبر و غضب.

کشف الظنون ۱:۸۲۴، فهرست ملک ۲:۳۸۵ و ۷:۲۹۵، ۲۱۴، فهرست آستان قدس ۲۷۲:۱۳، مرعشی ۲۰:۱۰۹

آغاز: بسمله حمد بسیار و ثنای بی شمار حضرت ملکی را... که عرصه ملک معبودی را به استحکام

انجام: دواعی شهوات نفسانی... وکثرت اغتراف معاصی آب روی... نسأل اللّه العفو... انه قریب مجیب الحمدللّه وحده و السلام علی من اتبع الهدی

۵۷

این نسخه به خط نستعلیق جعفر بن علی الحسینی و مورخ ۹۷۶ هجری است.
بر پشت برگ آغاز، ترجمهٔ کوتاه سیّد علی‌بن شهاب الدین همدانی مؤلّف کتاب به نقل از نفحات جامی و نیز یادداشتها و ابیاتی به ترکی و نیز به فارسی در همان صفحه دیده می‌شود.
قطع: رقعی ۱/۵×۲۰/۵، جلد: سبز تیره، تعداد برگ: ۲۳۴، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۴

دیوان متنبّی **(شعر ـ عربی)**

از ابوالطیب احمدبن حسین متنبّی جعفی کندی (م ۳۵۴)

فهرست ۲:۲۲۴، معجم المطبوعات ۲۰:۵:۱۶/۵

آغاز: بسمله... قال ابوالطیب احمد بن الحسین... و هذا الروی من اوّل الکامل و القافیة متدارک

انجام موجود:

فکأنّه جیش ابت حرب دعته حتّی کانک یا علیّ علیّ

۵۹

این نسخه به خط نسخ علی بن حسن مقانی مقباعی است مورخ ۱۱ شعبان ۱۱۱۴ هجری قمری و به سفارش شیخ محمّدبن احمد بحرانی اصبعی، برگرفته است از نسخه‌ای مکتوب به سال ۱۰۱۸ قمری. آغاز و انجام نسخه ناقص است.

در کنار صفحهٔ آخر چنین آمده که سه بیت آخر این نسخه از خط متنبّی رونویسی شده است. پشت برگ آغاز، تملّک شیخ محمّد بحرانی اصبعی مورخ ۱۱۱۴ و به قلم نسخ درشت دیده می‌شود که تمام صفحه را فراگرفته و نیز تملک حسین بن حسن‌بن سالم ابومجلی مورخ ۱۱۹۰.

قطع: وزیری، تعداد برگ: ۲۴۰، سطور ۱۳، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۶

شرایع الاسلام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ ابوالقاسم نجم الدین جعفر محقّق حلی (م ۶۷۶)

نسخهٔ شمارهٔ ۵۳ دیده شود.

٦٠

این نسخه به خط نسخ ابوالعباس بن ابی الحسن آشتیانی مورخ ۱۰۷۰ قمری است که در اصفهان رونویسی شده، و دارای حواشی متعددی است از شیخ علی کرکی و ابن سلمان و دیگر فقها.

بر سومین برگ اضافی آخر، فهرست مطالب کتاب دیده می‌شود و بر پشت برگ آغاز، تملک سیّد مرتضی بن عبدالله حسینی مورخ ۱۱۱۷ و عبدالرزاق بن حسن وجود دارد.

بر پشت برگ پایان، حکایتی از سالک همدانی و در صفحهٔ پس از آن، که

استادانه وصالی شده است، جدول احوال معصومین علیهم‌السلام به خط نسخ خوب آورده شده است.
قطع: رحلی کوچک ۲۵/۵×۱۹/۵، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۸۵، سطور ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۷

دیوان هاتف اصفهانی **(شعر ـ فارسی)**

از سیّد احمد حسینی اصفهانی، متخلص به هاتف (م ۱۱۹۸)
این دیوان مشتمل بر اشعار فارسی و عربی است و بارها از جمله با تحقیق وحید دستگردی به سال ۱۳۵۲ به چاپ رسیده است.
الذریعة ۹: ۱۲۸۳، فهرست سپهسالار ۲: ۷۰۳
آغاز:

سحر از کوه خاور تیغ اسکندر چو شد پیدا
عیان شد رشحهٔ خون از شکاف جوشن دارا

انجام:

وکلّ مدینه بنیت سواها — جحیم سعّرت للکافرینا

٦١

این نسخه به دو قلم نستعلیق و نسخ از قرن ۱۳ است.
ابیات فارسی دیوان به نستعلیق و ابیات عربی به خط نسخ نگاشته شده. و بخش فارسی آن ناتمام است.
قطع: ۲۰/۵×۱۵، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۷۸، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۸

شرح مفاتیح الشرایع = مصابیح الظلام **(فقه ـ عربی)**

از علاّمه وحید بهبهانی آقا باقربن محمّد اکمل (م ۱۲۰۶)

شرح مفاتیح الشرایع فیض کاشانی است در فقه.

بنابر نوشتهٔ الذریعة تنهاکتابهای طهارت، صلاة، صوم، زکات و خمس از شرح بهبهانی بر مفاتیح از دست تألیف خارج شده و در برخی نسخه‌ها نام آن مصابیح الظلام است.

و هم بنابر سخن‌الذریعة این شرح بجز حاشیهٔ وحید است بر مفاتیح فیض. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب طهارت و بخشی از صلاة این کتاب است.

الذریعة ۱۴: ۷۵ و ۶: ۲۱۲

آغاز: الحمدلله حمداًکثیراًکما هو اهله و مستحقه

انجام موجود: و عن المفید انّ آخر الوقف الاول... و عن السید فی بعض کتبه تمید بزیادة الظل

٦٢

این نسخه به خط نسخ و متعلق به قرن ۱۳ ـ ۱۲ است.

قطع: رحلی ۲۱×۳۰، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۷۵، سطور ۳۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۶۹

مرقع

مرقّعی است مشتمل بر ۴۸ قطعه، همه به یک قلم به خط نسخ عالی از قرن ۱۲ که جنگی از ادعیه بوده است.

برخی از عناوین:

به جهت رفع گزیدهٔ مار، دعاء قاموس القدرة، تسبیحات صبح، دعاء الحجب، دعاء الاحتجاب. تمام صفحات، متن و حاشیه است؛ متن به رنگ سفید، حاشیه به رنگ فستقی. تمام صفحات دارای جدول به قلم زر و لاجورد و کمند به قلم دوگانهٔ مشکی است. کل مرقّع دارای ۸ سر سوره است که عناوین به قلم نسخ زرّین در آنها نگاشته شده است. ما بین تمام سطور دارای تذهیب گل و بوته است.

۶۳

قطع: وزیری کوچک ۱۲/۵ × ۲۰/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با حاشیهٔ منگنه، تعداد برگ: ۴۸، سطور: ۹، شماره ثبت: ۳۰۷۷۰

قواعد الأحکام **(فقه ـ عربی)**

از علاّمه حلّی (م ۷۲۶)

شمارهٔ ۲۴ دیده شود.

آغاز: بسمله الحمدللّه علی سوابغ النعماء... فهذا کتاب قواعد الاحکام فی معرفة الحلال و الحرام

انجام موجود: و قیل ان ضمان الامام مقدم علی الجانی و دیة عمد الخطا و عمد المحض فی مال

۶۵

این نسخه به خط نسخ و از قرن ۱۱ ـ ۱۰ است با قلمهای مختلف. برگهایی از وسط نسخه متأخّرتر است. بر برگ الحاقی شمارهٔ ۳ موجود در اوّل نسخه، فهرست مندرجات نسخه نوشته شده است و پس از آن بر دو برگ اضافی و پشت برگ آغازین نسخه، منقولاتی است از برخی کتب فقهی، چون مسائل مهنّابن سنان از علامهٔ حلّی و سه معمّای فقهی.

یکي از معمّاها به نظم و دیگری به نثر است که جواب آنها نیز نوشته شده:

مسألهٔ نخست: در میراث، قطعه‌ای است به نظم از شیخ احمد بحرانی و پاسخ آن از شیخ عبد علی هم به نظم.

آغاز مسأله: للشیخ احمد البحرانی

ما القول یا فضلاء فی رجل　　عن زوجة و اخ قد مات و انتقلا

فاستورثت هی ثمن المال اجمعه　　و ورث الذعنَ ثمن لها فضلا

آغاز پاسخ: للشیخ عبد علی

یا من علا فی سماء الفخر مرتدیا　　ثوبی تقی و عفاف فائق الفضلا

زید تزوّج بنتا امها ولدت　　من ابنه ولداً حاز التراث بلا

مسألهٔ دوم:

آغاز مسأله: مسئله رجل رأی بین تسع نساء فقیل له قم من بینهنّ فانّ رؤیتهن

علیک حرام

آغاز جواب: هذا رجل تزوّج امراة لها من غیره ثلث بنات

مسألهٔ سوم:

آغاز مسأله: لی عمة و انا عمها و لی خالة و انا خالها فامّا التی انا عم لها فانّ ابی امه امها

آغاز جواب: فامّا قوله لی عمة و انا عمّها فانّ اخی من امی تزویج بام ابی ولدها

قطع: رحلی کوچک ۱۹×۲۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۷۵ (بدون احتساب اوراق اضافی)، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی و بعضاً فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۷۲

شرفنامهٔ منیری (فرهنگ ابراهیمی) **(لغت ـ فارسی، ترکی)**

از ابراهیم قوامی فاروقی (قرن ۹)

به نام مریدش شرف‌الدین احمدبن یحیی منیری (م ۸۸۲) از متصوّفهٔ هند و برای ابوالمظفّر بابک پادشاه بنگال (۸۶۴ ـ ۸۷۹) در سالهای ۸۶۴ ـ ۸۷۹ نگاشته است.

پس از دیباچهٔ منظوم و مدح شرف‌الدین احمد، مقدمه‌ای به نثر در بیان معنی حروف مفرده و مرکّبهٔ فارسی و ترکی و سپس فرهنگ واژه‌های ترکی به فارسی است. بخش پایانی کتاب در علم عروض و قوافی است.

کشف الظنون این کتاب را به اشتباه به منیری نسبت می‌دهد، حال آنکه کتاب به نام منیری تألیف شده است.

کشف الظنون ۲: ۱۰۴۵، منزوی ۳: ۱۹۹۷، پیشگفتار برهان قاطع: ۷۳

انجام:

بنام خداوند هستی به است — سرآغاز هر نامه‌ای را که هست

انجام: دست افکندن سبب خفیف باشد... از مفاعلتن تا مفاعلن ماند بترجمع است میان قطع

٦٦

این نسخه به خط نستعلیق خلیل الله الشریف بن علی الداراب است. ذیل رقم

کاتب تاریخ ۸۲۴ دیده می‌شود که یقیناً مجعول است، چون تألیف کتاب به سال ۸۶۲ صورت گرفته.

صفحهٔ اوّل، مزیّن به سرلوحهٔ مذهّب با نقش و نگار است. تمامی صفحات به چند قلم زر و لاجورد و شنگرف جدول بندی شده. پشت برگ اوّل، ابیاتی را به خط نستعلیق از ویسی هروی نقل می‌کند.

آغاز آن ابیات:

مدام چهره‌ام از خون دیده رنگین است
گلی که چیده‌ام از باغ عاشقی این است

در همان صفحه، یادداشت زیر به خط نسخ زیبایی دیده می‌شود:

«این کتاب را با یک جلد دیگر عم بزرگوار کامکار نامدار بجناب مولینا رشیدای جامی خدمت نمودند خداوند عالم هر دو بزرگوار را حفظ فرماید و این فقیر ناقابل را از خدمت محظوظ و بهره‌ور فرماید». ذیل این صفحه تاریخ ۱۲۴۵ وجود دارد.

بریک صفحهٔ الحاقی پایان نسخه، وقایع قحطسالی ۱۲۷۷ به خط خوانساری نوشته شده.

قطع: وزیری ۲۵×۱۶، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۵۳، سطور ۲۰، کاغذ: شیری رنگ، شماره ثبت: ۳۰۷۷۳

سلافة العصر فی محاسن الشعراء بکل مصر (تذکره ـ عربی)

از صدرالدین علی مدنی شیرازی مشهور به سیّد علیخان (م ۱۱۲۰)

تذکرهٔ شاعران معاصر با مؤلّف است اعمّ از شیعه و سنی، همراه با نمونه‌هایی از اشعار آنان، مشتمل بر دو بخش. این کتاب به سال ۱۳۲۴ در مصر به طبع رسیده است.

الذریعة ۱۲: ۲۱۲

آغاز: بسمله یا من اودع جواهر الکلم... و یا من اطلع زواهر الحکم

انجام موجود: وماست قضیباً دعص فاتعلمت من الغید ریماً لامن الشدن العفر

۶۷

این نسخه به خط نسخ محمّد ساوینی است مورخ ۱۵ جمادی الآخرهٔ ۱۱۳۲.

صفحاتی از پایان قسم دوم آن افتاده است.

رقم و تاریخ در ذیل جزء اوّل موجود است. بر پشت برگهای اوّل، یادداشت ذیل دیده می‌شود:

«نظرت فیها و انا الاقل علی‌بن السید احمد بن هلاله الغرامی و هی من ملک الشیخ محمّد علی بن قدوه اهل الکمال والاداب و الشعر و النثر الشیخ هادی... الشاعر فی شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۲۲» در جای دیگر همین صفحه نام درویش علی دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۵×۲۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۵۸، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۷۴

دیوان ازرقی **(شعر ـ فارسی)**

از ابوبکر زین‌الدین بن اسماعیل ورّاق ازرقی هروی (م قبل از ۴۶۸)

فهرست ۲: ۲۰۶، ۲۰۷ و ۳: ۱۸۲، ۴۶۹

آغاز:

بنور قبهٔ زرین آینه تمثال　　زمین تفته فرو پوشد آتشین سربال

انجام:

رای تو ز روشنی فلک پیما باد　　خورشید سعادت تو در بالا باد

۶۸

نسخه‌ای است به خط نستعلیق مورخ شعبان ۱۲۴۸. پشت برگ آغاز، شرح حال ازرقی به خط نستعلیق شکسته مورخ ۱۲۸۷ از تذکرهٔ آتشکده نقل شده است. کنار همین مطالب چنین آمده: «این دیوان در غرّهٔ محرم الحرام سنه ۱۲۸۸ بدست آمد و خالی از غلط نیست تا انشاءاللّه متدرّجاً بدرجه صحت مقرون آید و دیوان دیگری از ازرقی موجود است به خط سرخوش خراسانی بد ننوشته و از این تمام‌تر و صحیح‌تر است».

در صدر صفحهٔ اوّل و دوم مطلبی از حدائق السحر رشید وطواط در مذمّت تشبیه مشبّه به مشبّه به خیالی نقل شده که در حقیقت تعریضی است به ازرقی که در این امر افراط دارد. البته محشی نظر خود را نیز در ردّ قول وطواط بیان کرده است.

قطع: وزیری ۱۴×۲۰، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۷۳، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۷۵

دیوان شریف رضی (شعر ـ عربی)

از ابوالحسن محمّدبن الحسین موسوی مشهور به الشریف الرضی (م ۴۰۶)
این دیوان بارها به طبع رسیده است.
الذریعة ۹: ۳۷۲

آغاز:

بهاء المجد من هذا البهاء و ضو المجد من هذا الضیاء

انجام:

کالذی یخیط الظلام و قد اقمر من خلف النهار المضیّ

۷۰

این نسخه به خط نسخ ملا علی‌بن حاج محمّد رفیع مورخ ۱۲۴۲ است. بعد از اتمام اشعار، یک صفحه در شرح حال شریف رضی به نقل از شرح ابن ابی الحدید آورده شده.

تعداد زیادی از برگهای آغاز و اواسط نسخه رطوبت دیده و ابیات صدر صفحات ناخوانا است.

پشت برگ اوّل، تملک علی موسوی بغدادی و محمّد حسین اصفهانی مورخ ۱۲۴۹ دیده می‌شود.

قطع: ۱۴×۲۱، جلد: تیماج جگری، تعداد برگ: ۳۶۳، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۷۷

جامع المقاصد (فقه ـ عربی)

از شیخ علی بن عبدالعالی کرکی (م ۹۴۰)
در شرح قواعدالأحکام علّامه حلّی

این نسخه مشتمل بر باب طهارت تا مبحث اذان از صلوة است.
آغاز:بسمله الحمدللّه العلی الکبیر... وبعد فانّ کتاب قواعد الاحکام... لشیخنا
انجام: قوله و یبق الشاک فی العدد علی الاقل

۷۱

این نسخه به خط تعلیق محمّدبن علیشاه خوراسگانی است مورخ ۱۰۴۳.
بر برگ اضافی آغاز، عنوان چند کتاب با قیمتهای آن دیده می‌شود.
بر پشت برگ آغاز، تملک محمّدحسین بن محمّد بیک اصفهانی و میر محمّد مهدی طباطبایی و عنوان کتاب و فهرست مطالب جامع المقاصد وجود دارد.
قطع: وزیری ۱۷×۲۳، تعداد برگ: ۲۲۰، سطور ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۷۸

منتخب مثنوی **(شعر ـ فارسی)**

گزیده‌ای است از مثنوی با «نی نامه» در آغاز که مدایح حضرت رسولﷺ و خلفای راشدین و مباحثی را تحت عناوین زیر گرد آورده و به مناسبت در برخی ابواب، حکایاتی از مثنوی گنجانده شده است.

طهارة، صلوة، صوم، حج، علم، صدق، عشق، اخلاص، توبه، زهد، فقر، جهد، مراقبت، تقوی، ذکر، استغفار، خلوت، فکر، خوف، رجاء، حلم و صبر، شکر، وفا، توکل، قضاء، تسلیم، قرب، انس، مکاشفه، وحدت، فنا، صحبت، طلب، صفة الاولیا، باب الی الشیخ، صوفی، فی المحقق و المقلد، فی الکشف، فی آفة اللسان، فی ترک الدنیا، مذمة النفاق، فی الحرص، فی القناعة، فی مذمة الطمع، حسد، خدمت، عدل، فی حسن الخلق، سخا، تواضع، تکبر و تعجب، فی الرحمة و الشفقه، فی العجز، دعاء، حواس، فی مذمة البدن، فی مذمة النفس، فی آفة الشهوات، فی آفة العقل، فی الروح، موت الفجّار، موت الابرار.

۷۲

این نسخه به خط نستعلیق و متعلق به قرن ۹ است. برگهای نسخه ضخیم و

تماماً متن و حاشیه است؛ متن به رنگ کاهی و حاشیه به رنگهای متنوع. دو صفحهٔ آغاز دارای کتیبه‌های مرصّع و مذهّب است که در هر صفحه دو بیت در زمینهٔ سپید گنجانده‌اند.

صفحات مجدول است به قلمهای چندگانهٔ آب طلا و شنگرف و زنگار که همگی را به شیوهٔ زرافشان آراسته‌اند.

قطع: وزیری ۱۶×۲۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج طلایی، تعداد برگ: ۱۱۱، سطور: ۱۲، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۷۷۹

دیوان خاقانی (شعر ـ فارسی)

از افضل الدین ابراهیم شروانی (۵۹۰ ـ ۵۸۲)

فهرست ۲: ۲۱۶ و ۳: ۲۷۷، ۲۶۶

آغاز موجود:

ور تو اعمی دیده‌ای بر دوش احمد دار دست
کاندرین ره قاید تو مصطفی به مصطفا

انجام:

آن شب که شب سده بود در کویت   آتش دل من با دو چلیپا مویت

۷۳

نسخه‌ای است به خط نستعلیق از قرن یازده و از آغاز افتادگی دارد.

قطع: وزیری ۱۵×۲۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۲۸۳، سطر: ۱۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۷۸۰

ریاض المجتهدین (اخلاق ـ فارسی، عربی)

از رضی‌الدین محمّدبن محمّد شفیع معروف به محمّد رضی استرآبادی (از عالمان سدهٔ ۱۱)

در کیفیت تهجّد است به عربی و فارسی.

آن قسمت از کتاب که فارسی است به نثر مصنوع و مکلف است. تألیف دیگر وی

ربیع المنّجمین است.

الذریعة ۱۱: ۳۳۰

آغاز: بسمله لوامع سواطع حمد و ثنائی که در مصباح سویدای معارف... مشعله افروزان شبستان ایمان

انجام: لیسهّل علینا التخلص عن سحن عوائق... بالمصطفین الاخیار... علیهم صلوات الملک الجبار

۷۴

نسخه به خط نستعلیق و نسخ استادانه‌ای است (عبارات فارسی به نستعلیق و عبارات عربی به نسخ) از قرن ۱۱ ـ ۱۲. ترجمهٔ عبارات عربی بین سطور به شنگرف نگاشته شده و بر پشت برگ آغاز، تعدادی تاریخ تولد ثبت است.

قطع: وزیری ۱۷×۲۳، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۵۴، سطور: ۱۷ ـ ۱۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۸۱

إرشاد الأذهان **(فقه ـ عربی)**

از علامهٔ حلی (م ۷۲۶)

فهرست ۴: ۶۲

آغاز: الحمدللّه المتفرد بالقدم والدوام... احمده علی ما فضّلنا به من الاکرام

انجام: بما افدناه فی التحریر او تذکرة الفقهاء

۷۵

نسخه‌ای است به خط نسخ محمّد رفیع بن جمال الدین مورخ ۱۰۹۶. کنار صفحات، حواشی بسیار از علی بن عبد العالی و زین الدین موجود است و در لابلای نسخه، اوراق الحاقی بسیار در توضیح مشکلات عبارات پیوست شده. پشت برگ آغاز، چند مسألهٔ فقهی و ابیاتی چند دیده می‌شود. پشت برگ پایان نیز دو مسألهٔ فقهی وجود دارد.

قطع: وزیری باریک ۱۴×۲۶، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۱۶، سطور ۲۱،

کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۸۲

دیوان بحرالعلوم (شعر ـ عربی)

از سیّد حسین طباطبایی بن سیّد رضابن علاّمه سیّد مهدی بحرالعلوم (م ۱۳۰۶)
مشتمل بر دو فصل:
فصل اوّل در مدایح حضرات معصومین علیهم‌السلام و فصل دوم در مراثی ائمّه و مدح استادش صاحب جواهر و برادران و دوستان.
وی قصاید اثنی عشریات بحر العلوم را نیز تخمیس کرده که صاحب الذریعة آن را جزء این دیوان به شمار آورده که در نسخه وجود ندارد.
یک نسخه از تخمیس یاد شده در این کتابخانه وجود دارد.
الذریعة ۹: ۱۲۶
آغاز: احمدک اللّهم علی تضافر آلائک التی... حمداً دائماً لا نفاد له ابداً باقیاً
انجام:

لازلت یا بدر الملوک دائماً   عمر الزمان سالماً و غانماً

۷۸

نسخه‌ای است به خط نسخ استادانهٔ متعلّق به قرن ۱۳. رقم کاتب و تاریخ کتابت ندارد.
تمامی صفحات با چهار قلم آب طلا، شنگرف، لاجورد و سیاه جدول‌بندی شده است.
عنوان قطعات با مرکّب قرمز نگاشته شده.
قطع: رقعی ۱۳×۲۰، جلد: تیماج قرمز با منگنه طلائی، تعداد برگ: ۱۱۶، سطور: ۱۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۸۵

شرح دیوان انوری (ادبیات ـ فارسی)

از میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی (م ۱۰۳۹)

مشتمل بر دو جزء: جزء اوّل شرح قصاید و جزء دوم شرح قطعات.

شارح، بخش قصائد را در جوانی نگاشته و از اینکه دقت کافی در آن به کار نبرده پوزش می‌خواهد.

الذریعة: ۱۳: ۱۶۵، منزوی ۵: ۳۴۶۰، فهرست مجلس ۲۳: ۳۵

آغاز:

باز این چه جوانی و جمالست جهان را
وین حال که نو گشت زمین را و زمانرا

انجام: ابوالفرج شاعری است مشهور از رونه... فرخی شاعری است مشهور از ولایت سیستان

۷۹

نسخه‌ای است به خط نسخ عبدالرحیم بن زین العابدین مورخ ۱۲۳۵. تعدادی از صفحات آغاز و پایان دارای لکه‌های زرد است.

پشت صفحهٔ آغازین، عنوان کتاب و بیت زیر دیده می‌شود:

کاش آن روزی که کشتم با تو مهر   واژگون می‌گشت این طاق سپهر

در حاشیهٔ صفحهٔ شماره ۲، بیتی از کمال‌الدین عبدالرزاق و دو بیت از سعدی آورده شد.

قطع: رقعی ۱۴×۲۱، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۱۱۳، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۸۶

التمثیل و المحاضرة (ادبیات ـ عربی)

از شیخ ابو اسماعیل یا ابومنصور عبدالملک ثعالبی (م ۴۳۰)

کتابی است که مؤلّف در آن نمونه‌هایی از کتب آسمانی و اقوال پیامبران و بزرگان و امثال عرب و عجم را گردآوری کرده و آن را در چهارباب مرتب کرده است. مؤلّف، کتاب را به نام امیر شمس المعالی نگاشته است. منتخباتی از آن تحت عنوان اربع رسائل منتخبة من مؤلفات العلامة ابی منصور الثعالبی به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۱ : ۴۸۳، معجم المطبوعات ۱ : ۶۵۷

آغاز: بسمله کتب ابومنصور عبدالملک بن محمّدبن اسماعیل الثعالبی... علی اثر حمدالله و الثناء علیه الذی...

انجام موجود: افضل المعروف نصرة الملهوف نبذة من الوعظ اجلس بحیث یوخذ بیدک و تبر لاحیث

۸۰

این نسخه به خط نسخ متعلق به قرن ۱۳ و بدون رقم کاتب و تاریخ کتابت است.
نسخهٔ حاضر از پایان افتادگی دارد.
قطع: رقعی ۱۴×۲۲، جلد: تیماج مشکی با ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۷۵، سطور: ۱۴، کاغذ فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۷۸۷

مختلف الشیعة **(فقه ـ عربی)**

از علاّمهٔ حلّی (م ۷۲۶)
این نسخه از طهارت تا شفعه را در بردارد.
شمارهٔ ۱۰ دیده شود.

۸۱

این نسخه به خط نستعلیق عبدالرشید بن نورالدین شوشتری مورخ ۱۰۵۵ هجری و در اصفهان نگاشته شده است.
پشت برگ آغاز، یادداشت زیر دیده می‌شود:
«هذه الاجزاء من المختلف للاخ فی اللّه الفاضل التقی و الخلّ الوفی مولانا عبدالرشید بن المرحوم نورالدین الشوشتری امانة عند الفقیر الی اللّه الغنی بهاءالدین بن محمّد العاملی»
قطع: رحلی ۲۰×۳۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۷۵، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۸۸

تلخیص شرح مفاتیح الشرایع **(فقه ـ عربی)**

گزینه‌ای است از شرح مفاتیح الشرایع وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶)
گردآورندهٔ کتاب گویا یکی از شاگردان وحید است و شیوهٔ گزینش خود را در دیباچه شرح می‌دهد.

الذریعة ۶: ۲۱۳ و ۱۴: ۵۷

آغاز: الحمدللّه حمداً کثیراً کما هو اهله و یستحقه... و بعد فوائد شریفه و المفاتیح[1] و ان کان بعنوان حاشیة شیخنا الاعظم... عند مسیس حاجتی الی استنساخ تلک النسخة الشریفه و قصورباعی عن تناوش جمیع ما احتویه قوله فمن کان اه اعلم أنّ الاحکام الشرعیه

انجام: کما حقّق فی محلّه من دون فرق اصلاً بین الاب و الأمّ و طرفیهما واللّه یعلم هذا من اخر کلامه... فیها وجدت من حاشیه المدوّنة علی کتاب المفاتیح و ان لم تکن هذه النسخة محتویة بجمیع افاداته...فی تلک الحاشیة الشریفة علی الوجه المحرّر فی الدیباجة

۸۲

نسخه‌ای است به خط نسخ متعلق به قرن ۱۳ و پشت برگ آغاز وقفنامه‌ای مورخ ۱۲۵۱ دیده می‌شود.
قطع: رحلی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج قهوه‌ای منگنه با ترنج و نیم ترنج ضربی، تعداد برگ: ۳۹۹، سطور: ۲۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۸۹

الوافی **(حدیث ـ عربی)**

از محمّدبن مرتضی متخلّص به فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)
در جمع احادیث کتب اربعهٔ شیعه
نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر کتاب الطهاره و التزئین.

---

۱. عبارت آغاز مشوّش است.

الذریعة ۲۵: ۱۳

آغاز: بسمله الحمدللّه و الصلوة... کتاب الطهاره و التزئین و هو الرابع من اجزاء کتاب الوافی...

انجام: و یتلوه الخامس کتاب الصلوة و الدعاء و القران انشاء اللّه و الحمدللّه

۸۳

این نسخه به دو قلم نسخ و نستعلیق شفیع بن نبی کجوری مورخ ۱۱۲۷ است.

پشت برگ آغاز، تملک محمّد مهدی بن حاج محمّد کاظم الاردشیر و محمّد صفی حسینی ایروانی دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۵×۲۵، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۱۶۱، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۹۰

دیوان انوری **(شعر ـ فارسی)**

از اوحدالدین علی بن اسحاق ابیوردی (م ۵۵۲)

الذریعة ۹: ۱۰۹، مشار: ۷۱۷، منزوی ۳: ۱۸۴۷

آغاز:

باز این چه جوانی و جمال است جهانرا

وین حال که نوگشت زمین را و زمان را

انجام:

منم از قاضیان مشارالیه   و آن دگر... ماست عزّ علیه

۸۵

این نسخه به خط نستعلیق از قرن ۱۰ ـ ۱۱ است.

نسخهٔ حاضر سه بخش دارد که هر بخش دارای سرلوح مذهّب است و مرصع.

دو صفحهٔ اوّل هر بخش دارای تذهیب دندانه موشی است. تمام صفحات مجدول است به جداول سه ستونهٔ مذهّب. ابیات ستون سوم چلیپا است و

عناوین با شنگرف و لاجورد نگاشته شده و سه صفحهٔ پایانی دارای وصالی است. برگ آخر نیز تازه نویس است.
پشت برگ آغاز، یادداشت زیر به خط فرهاد میرزا معتمدالدوله دیده می‌شود:
«این دیوان انوری مرتب را آقا میرزا مهدی دائی روز دوشنبه ۱۵ شهر رجب المرجب ۱۲۹۵ فی یوم الاستفتاح مبارکباد ورود فرستاده و انا العبد فرهادبن ولیعهد...».
قطع: نیم خشتی، جلد: روکش کاغذی، تعداد برگ: ۲۴۶، سطور: ۱۵، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۰۷۹۲

المطالب المظفّریه **(فقه ـ عربی)**

از سیّد میر محمّد بن ابی طالب موسوی استرآبادی
در شرح رسالهٔ جعفریه محقق کرکی
شمارهٔ ۳۳ دیده شود.
آغاز: سبحانه و تعالی لاتقدّموا بین یدی اللّه و رسوله
انجام موجود: الی الجمعة الاخری فقام الیه الرجل و غیره فقال یا رسول‌اللّه

۸۶

نسخه‌ای است بی‌آغاز و انجام به خط نسخ متعلق به قرن ۱۱. برگ اوّل و آخر نسخه دارای وصالی است و در حاشیهٔ تمامی صفحات، لکهٔ زردکهنه دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۶×۲۵، جلد: تیماج عسلی ضربی دارای ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۲۱، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۹۳

دیوان انوری **(شعر ـ فارسی)**

از اوحدالدین علی بن اسحق ابیوردی (م ۵۵۲)
این متن، نظم الفبائی دیگر نسخ موجود دیوان شایع انوری را ندارد. قابل ذکر اینکه دیباچه‌ای ناتمام به آغاز این دیوان افزوده‌اند که نویسنده مدعی نظم دادن و نگاشتن

فهرستی بر دیوان است که البته فهرستی در نسخه دیده نمی‌شود.

آغاز دیباچه: مهمترین شغلی که اصحاب نطق و دراست... حمد خداوندی است

انجام:

زان پیش که بگسلند جان از تن تو   از بهر خدا علایق از جان بگسل

۸۸

نسخه‌ای است به خط نستعلیق مورخ ۱۰۰۵. صفحهٔ آغاز دارای سرلوح مذهّب و مرصع است.

تمام صفحات دارای جداول دوستونه به قلم آب طلا و لاجورد است که در حاشیهٔ اکثر صفحات لکه‌های زرد دیده می‌شود. برگ اول و آخر وصالی شده است.

قطع: وزیری باریک ۲۲×۱۲/۵، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۳۳۶، سطور ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۷۹۵

مصابیح الأحکام = المصابیح فی الفقه المستنبط علی الوجه الصحیح **(فقه امامیه ـ عربی)**

بحر العلوم، سیّد محمّد مهدی بن مرتضی طباطبایی بروجردی (قرن ۱۳)

عناوین کتاب، مصباح، مصباح است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب التجاره، نکاح، صید، المساقاة، الوصیه و کتاب الشهادات است.

الذریعة ۲۱: ۸۲

آغاز: (کتاب التجاره) بسمله جهدا... کتاب التجاره مصدر شان لتجر من التجر...

انجام: فالقول بالنصف لیس ببعد و إن کان الربع هو الاقرب (کاتب افزاید) تمت الکتاب فی جوار سیّد الشهداء یوم الجمعه فی غرهٔ شهر الصفر بعون اللّٰه تعالی

۸۹

این نسخه به خط نستعلیق تحریری از قرن ۱۳ در کربلای معلّا است.

بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است از سیّد محمّد سنگلجی مورخ ۱۳۲۹.
صفحهٔ ۵۸۲ مشتمل بر یک فائده است در مباحث فقهی.
قطع: وزیری ۱۵×۲۱/۵، جلد: تیماج حنایی یک لایه، تعداد برگ: ۲۹۴،
سطور: ۱۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۹۶

مجموعهٔ مشتمل بر دو عنوان:

۱. القاموس المحیط و القابوس الوسیط **(لغت ـ عربی)**

از مجدالدین محمّدبن یعقوب فیروز آبادی (م ۸۱۷)

کشف الظنون ۱: ۱۳۰۶

آغاز: الحمدلله منطق البلغاء فی البوادی... و بعد فانّ للعلم ریاضاً و حیاضاً

انجام: ان تصلّی علی آله و ازواجه... رتقة الفتق و غرر السبق و فتحة الغرب و الشرق

۲. رسالة العجالة **(ادبیات ـ عربی)**

از شیخ احمدبن زین الدین احسائی (قرن ۱۳)

راهنمایی است برای اخراج لغات از قاموس فیروزآبادی که مؤلّف آن را به در خواست یکی از دوستانش نگاشته است.

صاحب الذریعة رساله‌ای را تحت همین عنوان در تجوید به شیخ زین الدین احسائی نسبت می‌دهد و همین کتاب در فهرست کتب شیخیه بدون ذکر عنوان به احمد بن زین الدین احسائی نسبت داده شده که طی جوامع الکلم به چاپ رسیده است و غیر از کتاب مورد سخن است و ظاهراً اسناد موجود در الذریعة اشتباه چاپی و مقصود احمد بن زین الدین باشد.

الذریعة ۱۵: ۲۲۱، فهرست کتب شیخیه ۲: ۴۴

آغاز: الحمدللّه الذی علّم الانسان ما لم یعلم و ارشده الی منهاج هدایته... فقد امرنی من غمرنی بغایه الانصاف

انجام: انفتح لک کل باب و رایت العجب العجاب واللّه الموفق للصواب تمت الرساله الموسومه بالعجاله

۹۲

این نسخه به خط نسخ وجیه الدین بن اسماعیل مکّی است مورخ ۱۰۱۲ قمری. رسالة العجالة شیخ احمد احسائی به خط مؤلّف در پایان نسخه الحاق گردیده. در اولین برگ الحاقی نسخه، ابیاتی از شیخ عبدالغنی نابلسی و فیروزآبادی (مؤلّف) و دیگران در مدح قاموس آورده‌اند.

نسخهٔ مورد سخن در تملک شیخ احمد احسائی بوده و تملک او و فرزندش در پایان نسخه دیده می‌شود. بر آخرین برگ متن، تملک محمّد باقر بن محمّد کاظم جهرمی شیرازی است مورخ ۱۲۵۵.

صفحه ۱۵۹۲ نسخه که الحاقی است فوائدی از علم الاعداد را در بردارد.

قطع: وزیری ۱۷×۲۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۷۹۷، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۷۹۹

دیوان کمال‌الدین اسماعیل (شعر ـ فارسی)

از کمال الدین اسماعیل بن جمال الدین محمّد عبدالرّزاق اصفهانی (م ۶۳۵ ـ ۶۲۶)

فهرست ۲: ۲۲۲، منزوی ۳: ۲۴۹۴

آغاز:

گاه آنست دلم را که به سامان گردد کار دریابد وز کرده پشیمان گردد

انجام:

دانی که کدام آب و نان است نان تو و آب زندگانی

۹۳

این نسخه به خط نسخ قرن ۷ است.

برگ اول و آخر نسخه افتاده و تجدید کتابت شده.

در حاشیهٔ بسیاری از صفحات نسخه نیز قطعات کمال الدین اسماعیل مسطور است.

پشت برگ آغاز، ابیات پراکنده‌ای به چشم می‌خورد.
قطع: رقعی ۱۴/۵×۱۹/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۴۱، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۰۰

دیوان ازرقی هروی **(شعر ـ فارسی)**

از افضل‌الدین ابوبکر فرزند اسماعیل ورّاق هروی (م ق ۵)
بنگرید به شمارهٔ ۶۸.

آغاز موجود:

ز نـــور قـــبهٔ زریـــن آیـــنه تـــمثال　　زمین تفته فرو پوشد آتشین سربال

انجام موجود:

کم بـوده ز تـو جنّت و کـوثر بـاید　　شـاخ خـرد از فکـرت تـو بـر یـابد

۹۴

این نسخه به خط نستعلیق از قرن ۱۰ ـ ۱۱ و پایان آن افتاده است.
صفحهٔ آغازین متن دارای سرلوحی مذهّب و مرصّع است و تمام صفحات مجدول است به جداول دو ستونه با قلمهای آب طلا و شنگرف و سبز. بر صفحهٔ الحاقی آغاز نسخه، ابیاتی پراکنده موجود است و در ذیل آن مهری است با نقش «إنّه لقران کریم».
قطع: نیم خشتی ۱۱×۲۲، جلد: تیماج لیمویی با عطف دامن و ترنج و نیم ترنج مذهّب، تعداد برگ: ۷۹، سطور: ۱۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۰۱

ایضاح الفوائد **(فقه ـ عربی)**

از فخرالمحقّقین محمّدبن حسن حلّی (م ۷۷۱)
شرحی است بر قواعد علّامهٔ حلّی (م ۷۲۶)
رجوع شود به شمارهٔ ۲۸۷ همین فهرست.

آغاز: بسمله الحمدللّه ذی العزّة و البقاء و القدرة و العلاء

انجام موجود: الاقوی عندی و ما ذکرته فی المسئلة السالفه قال قدس اللّه سرّه

۹۵

این نسخه به خط نسخ علی‌بن محمّدبن حسین مرندی است مورخ ۷۶۱.

پشت برگ آغاز متن، چنان از مؤلّف و کتابش یاد شده که نشان می‌دهد در حیات مؤلّف نوشته شده است. در همان صفحه تملک باقر رضوی و حسین بن شیخ شاه قمی و نیز جدول اعداد شانزده خانه‌ای دیده می‌شود. دو صفحهٔ آغاز دارای وصالی است.

قطع: وزیری ۱۷×۲۴/۵، جلد: تیماج سورمه‌ای، تعداد برگ: ۳۹۳، سطور: ۲۸، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۰۲

المصابیح (فقه ـ عربی)

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)

نسخهٔ مورد سخن شامل کتابهای صوم و خمس و جهاد از کتاب مصابیح است.

رجوع شود به شمارهٔ ۴.

آغاز: الحمدلله... مصابیح الصوم الصوم لغة علی ما صرّح به فی النهایة

انجام: یظهر الاول من الریاض و ماعداه من الکتب المتقدمه مقصور علی الامام علیه السلام

۹۶

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳ است.

قطع: وزیری کوچک، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۲۴۹، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۰۳

دیوان ابوفراس (شعر ـ عربی)

از ابوفراس حارث بن سعید حمدانی (م ۳۵۷)

آغاز موجود:

لقـد زدت بـالایام و النـاس خـبره   و جـرّبه حـتی هـذّبتنی التجارب

انجام موجود:

لم یـزل یـعلو و بـازی یسـفل   بحر فضل السـبق لیس یـغفل

۹۷

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۲ و از آغاز و انجام دارای افتادگی است.

برگ اوّل و آخر موجود وصالی شده و به این دلیل سطر اوّل نسخه خوانده نمی‌شود.

حواشی صفحات پایانی نسخه دارای لکه‌های زرد است. بین صفحات ۱۱۲ و ۱۱۵ نسخه یک برگ نانوشته الصاق شده است. بر پشت اولین برگ الحاقی خطاب امیر المؤمنین علیه السلام به مرقد رسول الله صلی الله علیه و آله به عبارت زیر دیده می‌شود:

قال علی علیه السلام مشیراً إلی مرقد رسول الله صلی الله علیه و آله:

«هذا اول العدد و صاحب الامد نورک الذی قهرت به غواسق العدم و بواسق الظلم و جعلته بک و منک و علیک والیک دالاً دلیلاً روحه نسخة الاحدیة فی اللاهوت و جسده صورة معانی الملک و الملکوت و قلبه خزانة الحی الذی لایموت طاوس الکبریا و حمام الجبروت». بر پشت آخرین برگ الحاقی، یادداشتهای متفرّقه و ابیاتی چند که وصف اعرابی است برای زن دلخواهش دیده می‌شود.

قطع: وزیری کوچک ۲۲×۱۵/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۰۹ (با اوراق الحاقی)، سطور: ۱۵، کاغذ: بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۸۰۴

لعنیهٔ خوارج **(تولّی و تبرّی ـ عربی)**

از مؤلّفی ناشناس

در صدر صفحهٔ آغاز چنین نوشته است که «لعنیهٔ خوارج که مشتمل بر چهارده فصل است و هر فصلی مخصوص به یکی از معاندین و ظالمین آل محمّد صلی الله علیه و آله مقابل تحیت چهارده معصوم علیهم السلام که خواجه نقل فرموده است».

صاحب الذریعة کتابی را تحت این عنوان یاد می‌کند که آن را در حاشیهٔ کتاب المختار من الارشاد مورخ ۹۸۲ دیده است و معلوم نیست که کتاب حاضر همان باشد.

الذریعة ۲۴: ۳۲۷

آغاز: اعوذ باللّه من النار و من غضب الجبار... اللهم العن اول ظالم ظلم حق محمّد و آل محمّد... و هو الزندیق الاکبر الاحمق الابتر

انجام: العباس و لخلفائهم و من تابعهم الی یوم الدین آمین رب العالمین

۹۸

نسخه‌ای است به خط نسخ عالی احمد شاملو مورّخ محرّم ۱۲۳۲ که به سفارش فرج اللّه خان افشار نگاشته شده و این نکته در برگ آخر با همان خط شکستهٔ نستعلیق همان کاتب نوشته شده است.

صفحهٔ آغاز دارای سرلوحی مذهب و مرصع است و تمام صفحات با قلمهای زر و شنگرف و لاجورد مجدول گردیده و میان تمام سطور تذهیب دندانه موشی دارد.

قطع: جیبی ۱۳×۲۰، جلد: تیماج عسلی دارای حاشیه و منگنه مذهّب، تعداد برگ: ۱۰ (بدون احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۸، کاغذ: فرنگی متن و حاشیه، شماره ثبت: ۳۰۸۰۵

العناوین **(اصول فقه ـ عربی)**

از سیّد عبدالفتّاح بن علی حسینی مراغی (قرن ۱۳) شاگرد شیخ علی بن جعفر کاشف الغطاء

در اصول فقه، مشتمل بر ۹۳ عنوان از عناوین اصول که مجموع تقریر ابحاث شیخ علی و شیخ موسی فرزندان کاشف الغطاء است. مؤلّف به شهادت این نسخه به تاریخ ۱۲۶۹ از تصنیف کتاب فراغت یافته است، ولی در الذریعة تاریخ فراغت از آن رمضان ۱۲۴۶ ق یاد شده.

الذریعة ۱۵: ۳۵۰

آغاز: اللهم انی احمدك علی ما الهمتنی سبیل السعادة

انجام: حتی یکشف اللثام و الحمدللّه حق حمده علی الانعام و الصلوة علی محمّد و

آله سادات الانام

۹۹

این نسخه به خط نستعلیق عبدالعظیم بن رحیم کهکی ساوجی مورخ ۵ رجب ۱۲۷۲ است.

قطع: وزیری کوچک ۱۵×۲۱/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۴۴۲، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۰۶

تقریرات = خلل = شرح شرایع **(فقه ـ عربی)**

ظاهراً از میرزا حبیب اللّه رشتی (م ۱۳۱۲)

تقریرات او است از درس استادش شیخ مرتضی انصاری.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل است بر بخش احکام خلل از شرح شرایع.

آغاز: بسمله قال شیخنا و استادنا هذا الحدیث و نحوه ممّا دلّ علی عدم الاعادة

انجام: هذا تمام ممّا قرأنا من احکام الخلل عند الاستاد الاعظم الذی لانظیر به فی سائر الامم ویتلوه بحول اللّه و قوته و حسن توفیقه البحث فی صلوة المسافر

۱۰۰

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳ است. بر پشت برگ آغاز نسخه روایتی است از امام صادق علیه السلام دربارهٔ حکم شک امام و مأموم، و بر پشت آخرین صفحهٔ نسخه نیز اخبار تخییر بین قصر و اتمام در اماکن چهارگانهٔ کعبه و مسجد النبی و کوفه و حایر مقدّس به خط سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی دیده می‌شود که به تاریخ ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ در سامرا کتابت شده است.

قطع: وزیری کوچک ۱۵ × ۲۱/۵، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۴۱، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۰۷

مجموعهٔ ادعیه **(دعا ـ عربی)**

مجموعه‌ای است از ادعیهٔ مختلفه از گردآورنده‌ای نامعلوم.

آغاز: دعاء العهد مرویٌّ عن النبی صلی الله علیه و آله

انجام: و قد امرتنا بحفظ الودایع فردّها علیّ وقت حضور موتی برحمتک یا ارحم الراحمین

۱۰۱

این نسخه به خط نسخ عالی قرن ۱۳-۱۴ است. اکثر صفحات با قلم لاجورد جدول‌بندی شده است. عناوین به لاجورد و شنگرف. در حواشی برخی صفحات، فضیلت ادعیه و چگونگی صدور آنها به نستعلیق شکستهٔ زیبا، به شیوهٔ چلیپا نگاشته شده است.

بین صفحات ۱۱۹ و ۱۳۷ اوراق نانوشته‌ای الصاق گردیده.

قطع: رقعی ۱۳×۲۱، تعداد برگ: ۸۲، سطور: ۱۸ و ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۰۸

دیوان متنبّی **(شعر ـ عربی)**

از ابوالطیّب احمدبن حسین متنبّی (م ۳۵۴)

کشف الظنون ۱ : ۸۰۹

آغاز: قال ابوالطیب احمد بن الحسین...

عذل العواذل حول قلبی التائه — وهوی الاحبّة منه فی سودائه

انجام: اذا هاج مافی القلب وحشة — فزعت الی امر التذکر من بعدی

۱۰۲

این نسخه به خط نسخ شیوهٔ ترکی مورخ ۱۰۶۵ نگاشته شده.

تمام صفحات مجدول به جداول دو ستونه با قلم شنگرف است و عناوین نیز به شنگرف نگاشته شده. در حاشیهٔ برخی صفحات، فوائدی به نقل از شرح واحدی آمده است.

اولین و دومین و آخرین برگ نسخه وصالی شده. بخشهای آخر کتاب دارای لکه‌های زرد و خوردگیهایی است که به نوشتهٔ متن آسیب رسانده. در حواشی

صفحهٔ ۲ توضیحاتی راجع به مشکلات برخی ابیات دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۴×۲۲/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای سوخته با عطف و حاشیهٔ زرشکی و ترنج مذهّب، تعداد برگ: ۱۵۰، سطور: ۲۱، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۸۱۰

حدیقة الشیعة **(عقاید ـ فارسی)**

منسوب به ملاّ احمد مقدّس اردبیلی (م ۹۹۳)
در اثبات نبوّت خاصّه و امامت است در دو جزء.
دربارهٔ انتساب این کتاب به ملاّ مقدّس اردبیلی اختلاف است و در برخی نسخه‌ها، مؤلّف آن معزّالدین اردستانی یاد شده است.
این کتاب در دو جلد توسط انتشارات انصاریان چاپ شده است.
الذریعة ۶: ۳۸۵
آغاز: بسمله زیب و آرایش آغاز و انجام نعوت و صفات ابنیای عظام...
انجام موجود: نشنیده‌اند که سیصد سال تمام مصر و حوالی آن

۱۰۵

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۳است.
از انجام افتادگی دارد. حواشی برگهای اول دارای پارگی است و آخرین برگ نیز که الحاقی است وصالی شده.
یادداشتی در باب گرانی نرخها در ایران به سالهای ۱۲۸۷ تا ۱۲۸۹ از محمّد اسماعیل بن حاج احمد عطّار در آخر نسخه دیده می‌شود.
قطع: رحلی ۱۹/۵×۳۰، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۵۰، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۱۲

اخلاق سلطانی **(اخلاق ـ فارسی)**

از سیّد نورالدین بن نعمة اللّه جزائری (م ۱۱۸۵)

در طهارت قلبی و ذکر صفات حمیده و ذمیمهٔ انسانی، مشتمل بر مقدّمه و ۱۶ باب که مقدّمه خود دارای سه فصل است و هر کدام از فصول و ابواب یاد شده به چند «نمایش» بخش می‌شود.

صاحب الذریعة بنا به گفتهٔ سیّد عبداللّه شوشتری در تذکرهٔ شوشتر گوید: نگارنده در آغاز شرحی بر مقصد اوّل (طهارة الباطن) نخبهٔ فیض کاشی به عربی نگاشت و بعدها به درخواست شاه سلطان حسین صفوی آن را به فارسی برگرداند و اخلاق سلطانی نامید.

صاحب الذریعة شرحی عربی بر نخبهٔ فیض به نام مفتاح الصحبة را به سیّد نورالدین جزائری نسبت می‌دهد که اتحاد آن با شرح طهارة الباطن یاد شده معلوم نشد. ولی شاید همان باشد.

به هر حال در نسخهٔ مورد سخن از اینکه اخلاق سلطانی ترجمهٔ شرح طهارة الباطن فیض باشد سخنی نیست.

فهرست: ۶: ۱۷۷، تذکرهٔ شوشتر: ۵۹، الذریعة ۱۳: ۳۶۶ و ۲۱: ۳۳۵ و ۱۴: ۱۰۳

آغاز: تهذیب عنوان دیباچه مکارم اخلاق انسانی... اما بعد چنین گوید فقیر حقیر سالک مسالک حقارت گزینی

انجام: و از ذمایم صفات و قبایح مهلک محافظت نماید انّه علی ذلک قدیر و بالاجابه جدیر

۱۰۶

این نسخه به خط نسخ مورخ ۱۱۲۴، دارای سرلوح مذهّب و مرصّع، و تمام صفحات مجدول است به قلمهای چندگانهٔ زر و شنگرف و لاجورد.

برگ اول و آخر دارای وصالی است.

قطع: رحلی ۱۸×۳۰، جلد: تیماج عنابی با ترنج و نیم ترنج و کنگره و لچک و عطف و حاشیه مشکی، تعداد برگ: ۱۴۴، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۱۳

ریاض المسائل فی تحقیق الأحکام بالدلائل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد علی‌بن سیّد محمّد علی طباطبایی (م ۱۲۳۱)

نسخهٔ جای سخن از کتاب التجارة تا کتاب اللعان را شامل است.

الذریعة ۱۱: ۳۳۶

۱۰۷

این نسخه به خط نسخ محمّد ابراهیم بن آقا میرزا محمّد از قرن ۱۳ است.
قطع: رحلی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۲۲، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۱۴

الأنوار النعمانیة **(انسان‌شناسی - عربی)**

از سیّد نعمة اللّه جزائری شوشتری (م ۱۱۱۲)

در معرفت مراحل مختلف حیات آدمی و دارای سه باب و یک خاتمه است و در دو جزء برگزار گردیده.

مؤلّف به سال ۱۰۸۹، در ۳۸ سالگی، تألیف اثر را به پایان رسانیده است. منتخب انوار نعمانیه در این فهرست معرّفی شده است. این کتاب به چاپ رسیده است.

فهرست ۲۳: ۱۹۵، الذریعة ۲: ۴۴۶

آغاز: بسمله رب وفّق لاتمامه...فان المذنب الفقیر صاحب الخطاء... لمّا فرغ من کتابیه غایة المرام فی شرح تهذیب الاحکام

انجام: هذا مجمل احوال الفقیر من سنه خمسین بعد الالف... حامداً مصلیاً علی محمّد و آله الطاهرین

۱۰۸

این نسخه به خط نسخ با دو قلم جزء اول از قرن ۱۳ و جزء دوم نسخه به خط نسخ علی اکبربن عبدالله بن نورالدین بن نعمة اللّه حفید مؤلّف و مورخ ۱۱۹۶ است.
در حاشیهٔ ذیل جزء اول، گواهی مقابلهٔ متن به دست حسین بن محمّد احسائی به تاریخ ۱۲۳۱ دیده می‌شود.
بر پشت برگ آغاز جزء دوم، تملک حسین بن محمّد...بن علیان دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۱۹×۳۰، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۱۸، سطور: جزء اول: ۲۷ و جزء دوم: ۲۲، کاغذ: جزء اول تا ص ۲۹۱ فرنگی و جزء دوم اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۱۵

زینة المجالس **(تاریخ ـ فارسی)**

از امیر مجدالدین محمّد حسینی متخلّص به مجدی (قرن ۱۱)

در تاریخ، که مؤلّف آن را به سال ۱۰۰۴ هجری به اسم شاه طهماسب صفوی تألیف کرده است.

آغاز: بسمله

ثـــنای نـــامتناهی و حـــمد نـــامحصور

بر آن سزا است که شد هر دو کون ازو معمور

انجام: حمام گفت خاموش باد که سر بریده سخن نگوید

۱۰۹

این نسخه به خط نستعلیق مورخ ۱۲۳۷ و بدون رقم کاتب است. دارای سرلوحی بزرگ مذهّب و مرصّع. دو صفحهٔ آغازین دارای حاشیهٔ گل و بوتهٔ مذهّب است و بین سطور تذهیب دندانه موشی دارد. تمام صفحات دارای جدول به قلمهای چندگانهٔ آب طلا و لاجورد و کمند به قلم آب طلا است.

بر برگ آغاز نسخه یادداشتی است مورخ ۱۲۶۳.

قطع: رحلی ۲۲×۳۵، جلد: بیرون و اندرون جلد روغنی با نقش گل و بوته، تعداد برگ: ۲۶۶، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۱۶

مختصر فرهنگ جهانگیری **(فرهنگ ـ فارسی)**

از مولانا عباس اردلان کردستانی (قرن ۱۱)

وی فرهنگ جهانگیری جمال الدین اینجو را به تاریخ ۱۰۷۲ قمری تلخیص و با حذف اشعار و شواهد، ترتیب کتاب را حفظ کرده است.

این کتاب در پایان نسخه چنین معرّفی شده: «بدان که مؤلّف... فرهنگ را از چهل و

چهار فرهنگ نقل کرده... مطوّل بوده به تاریخ سنه ۱۰۷۲... مولانا عباس کردستانی مختصر نموده...».

ولی در فهرست دانشکدهٔ ادبیات در معرفی این کتاب چنین آمده که به دستور مولانا تألیف شده است.

خاتمهٔ فرهنگ جهانگیری که خاص واژه‌های زند و پازند و پارس قدیم است در این گزیده حذف شده است.

الذریعة ۱۶: ۱۹۸، فهرست دانشکدهٔ ادبیات: ۴۱۷

آغاز:الحمدللّه... مقدمه در بیان چیزهایی مشتمل بر آیین بسیار (کذا)

انجام:

چو ختم سال تاریخش خرد گفت　　زهی فرهنگ نورالدین جهانگیر

۱۱۰

این نسخه به خط نستعلیق محمّد رضی بن گدا علی چاپلقی مورخ ۱۰۸۵ است. بر پشت برگ آغاز نسخه، یک مثنوی در رثای آقا فصیح نام به خط نستعلیق آمیخته به شکسته وجود دارد.

یادداشتی از محمّدعلی آتشی شیرازی مورخ ۱۲۰۳ در حاشیه رقم کاتب دیده می‌شود.

پشت همان صفحه، ابیاتی به عربی و فارسی و چند فقرهٔ دعا به خط نسخ زیبا دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۸/۵×۱۹/۵، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۵۱، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۱۷

دیوان شاه نعمة اللّه　　(شعر ـ فارسی)

از شاه نعمة اللّه ولی فرزند میرعبداللّه (م ۸۳۴)

الذریعة ۹: ۱۲۱۵، مقدّمهٔ دیوان چاپ خانقاه نعمة اللهی

آغاز: الحمدللّه الذی عیّن الاعیان... و سبحان من تجلّی بذاته لذاته

۱۱۲

این نسخه به خط نستعلیق عبدالرحیم فرزند ملارضا مورخ ۱۲۵۴. اشعار، متن و حاشیه را فراگرفته است.

بر برگ الحاقی آخر چند تاریخ تولد و یادداشت تاریخی از جمله ماجرای قتل ناصرالدین شاه دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۱۹/۵×۲۹، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۱۶۲، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۱۹

المصادر **(لغت ـ عربی، فارسی)**

از ابوعبدالله حسین بن احمد زوزنی (م ۴۸۶)

این کتاب به اهتمام آقای تقی بینش به چاپ رسیده است.

آغاز: الحمدلله علی سوابغ آلائه المتسابقه

انجام: و الغابر یبس الیبس خشک شدن و الغابر کذلک

۱۱۳

این نسخه به خط نسخ کهنه مورخ ۷۳۲ قمری است بدون رقم کاتب. و پایان جملات با دایره‌های کوچک شنگرف مشخّص شده است.

چند برگ کتاب از آغاز وصالی شده است. پشت برگ آغاز، تملکی بدون نام دیده می‌شود. در آخرین صفحهٔ متن نیز تملکی است با مهر عبده محمّد جعفر مورخ ۱۱۴۶ و مهر محمّدعلی بن محمّد مؤمن و مهری از عهد تیموری.

پشت صفحهٔ پایان مشتمل بر ابیات و فقراتی از دعا است.

قطع: وزیری ۱۶×۲۳، جلد: عنابی با عطف و حاشیه یشمی دارای ترنج و نیم ترنج زرین، تعداد برگ: ۳۷، سطور ۲۳، کاغذ: سمرقندی ضخیم، شماره ثبت: ۳۰۸۲۰

المنتخب فی جمع المراثی و الخطب = مجالس طریحی = المجالس الفخریه **(وعظ و پند ـ عربی)**

از شیخ فخرالدین بن محمّد علی طریحی نجفی (م ۱۰۸۵)

مشتمل بر بیست مجلس و هر مجلس دارای ابوابی است.

الذریعة ۲۲: ۴۲۰، فهرست ۴: ۴۰۳

آغاز: بسمله الحمد لمن جعل الدنیا جنه لاعدائه و محنة و سجناً لأولیائه... فیقول...انی مورد فی هذا الکتاب ما استطرفته

انجام: و اجتناب المحرمات و الاشتمال علی الکمالات انه حمید مجید فعالٌ لما یرید

۱۱۴

این نسخه به خط نسخ رجبعلی بن محمّد مورخ ۱۱۰۴ است.

عناوین به شنگرف، حاشیهٔ برگ ۱ و ۲ دارای وصالی است.

پشت صفحهٔ آغاز، فهرست قصائد متن و تملک عبدالغنی بن حسن حسینی مورخ ۱۱۷۵ با مهرش دیده می‌شود. تعلیقاتی در هامش برخی صفحات دیده می‌شود. صفحهٔ ۴۲۶ از آن نسخهٔ دیگری است و ربطی به نسخه ندارد.

قطع: وزیری ۲۵×۱۷/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۲۱۴، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۲۱

کلام الملوک و ملوک الکلام **(متفرقه ـ عربی)**

از شیخ عبد علی بن ناصربن رحمت حویزی (م ۱۰۶۳) شاگرد شیخ بهائی. مشتمل بر مطالب متنّوع ادبی، تاریخی، علمی، ریاضی و فلسفی.

فهرست ۴: ۴۲۰، الذریعة ۱۸: ۱۱۰ و ۹: ۶۹۰

آغاز:

ما لمع البرق و غنیّ الحمام   و اضحک الروض بکاء الغمام

و بعد فیقول غبار نعال اهل الفقر...

انجام: الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم و لاالضالین یا رب العالمین.

۱۱۷

این نسخه به خط نسخ حسن بن جعفر موسوی مورخ ۱۲۷۸، در شوشتر است.

نام شعرا و پادشاهان به شنگرف. اول نسخه مشتمل بر ابیاتی پراکنده است به عربی و فارسی.
قطع: رحلی ۲۱×۳۱، جلد: تیماج قرمز ضربی، تعداد برگ: ۱۸۰ (بدون احتساب اوراق الحاقی)، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۲۴

تجزیة الامصار و تزجیه الاعصار = تاریخ وصّاف **(تاریخ - فارسی)**

از شهاب الدین عبداللّه شرف بن عزّالدین فضل الله یزدی (م ۷۳۰) مشهور به وصّاف ادامهٔ جهانگشای جوینی است و تا آخرین پادشاه مغول را در بردارد.
این کتاب مشتمل بر پنج جزء است و به سلطان اولجایتو پیشکش شده است.
نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر جزء اول کتاب است.
الذریعة ۳: ۳۵۸، مشار ۱: ۱۱۵۸

۱۱۸

این نسخه به خط نسخ علی بن محمّد مورخ ۱۲۷۲ ق است.
در حواشی برخی صفحات توضیح مشکلات دیده می‌شود.
در کنار رقم کاتب تملکی با نام حاج احمد دیده می‌شود.
قطع: رحلی ۲۱×۳۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۱۲، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۲۵

روضة الشهداء **(مقتل - فارسی)**

از کمال الدین حسین بن علی کاشفی بیهقی (حدود ۹۱۰ قمری)
فهرست: ۶: ۲۵۷ و ۲۶: ۲۳، ۴۰۳

آغاز:

ای شربت درد تو دوای دل ما آشوب بلای تو عطای دل ما

انجام:

پر نور باد چشم پدر زین چنین‌پسر موفور باد قدر پسر از چنان پسر (کذا)

۱۱۹

این نسخه به خط نسخ مورخ جمعه دهم جمادی الثانی ۱۲۵۴ قمری و بر پشت برگ آغاز ابیاتی است به قلم کودکانه.

قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۰، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده، تعداد برگ: ۲۰۸، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۲۶

تذکرهٔ بتخانه **(تذکره ـ فارسی)**

از محمّد صوفی مازندرانی (قرن ۱۱)

مشتمل بر چهار هزار بیت از منتخبات اشعار متقدّمین و متوسّطین و متأخّرین که محمّد صوفی از مجموع چهار صد هزار بیت برگزیده و در گجرات به خواهش میرزا حسن خاکی و دستیاری عبداللطیف عبّاسی آن را مدوّن کرده.

بعدها عبداللطیف یاد شده دیباچه‌ای بر آن نگاشته و تراجم مختصری در احوال شاعران بتخانه و سلاطین معاصر آنها را به تحریر آورده و به خلاصة الشعرا موسوم گردانیده.

تذکرهٔ بتخانه دارای دو جزء است و نسخهٔ حاضر جزء اول است.

تاریخ تذکره‌های فارسی ۱: ۵۰۱

آغاز: بسمله اللّه سبحانه و تقدس که مفاتیح خزائن... و دفاین بی‌منتهای سخن

انجام:

کردند نظاره را عروسان چمن سرها ز دریچه‌های چوبین بیرون

۱۲۰

این نسخه به خط نستعلیق است از قرن ۱۱.

اوراق آغاز نسخه متن و حاشیه، متن به رنگ سبز و حاشیه به رنگ زرد است.

در حواشی تمام صفحات اشعار به شیوهٔ چلیپا است.

جزء دیگر این کتاب تحت شمارهٔ ۱۳۱ در همین مجموعهٔ طباطبایی موجود است.

قطع: رحلی ۱۷×۳۲، جلد: تیماج عنابی، تعداد برگ: ۳۵۸، سطور: ۲۱، کاغذ: شکری ضخیم آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۲۷

منتخب المراثی **(شعر ـ عربی)**

گرد آوردهٔ عبدالوهّاب بن محمّدعلی طریح نجفی (قرن ۱۱)

مجموع ۱۲۰ قصیده است در رثای حسین بن علی علیه‌السلام و واقعهٔ عاشورا و برخی نیز دربارهٔ رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله و فاطمهٔ زهراعلیهاالسلام است از شاعران زیر:

شیخ علی بن عبدالعزیز خلیعی، شیخ محمّدبن سمین، علی بن حماد، محمّدبن حماد، سیّد مرتضی، شیخ صالح بن عرندس، سیّد علی بن جعفر، فضل العمید، شیخ ناصرالدین بن علی بن مسلم فقیه، علی بن خلّوس، شیخ محمّدابن عبدالوهاب، شیخ علی بن محمّد شهفینی، شیخ احمد، دعبل خزاعی، سلمان ملقب به ینّار، شیخ علی بن حسین سبعی، شیخ نعاس، شیخ منصور، امیرعلی بن مقرّب، شیخ نعمان، شیخ سیف بن عمیره، شیخ عبدالمهدی بن صالح، حسن بن راشد حلّی، ابوالحسین بن ابی سعید فقیه، شیخ محمّد درمکی، عبدالوهاب بن محمّد علی نجفی، شیخ احمد نیلی، شیخ راشدبن سلیمان جزیری، علی بن عبدالحمید، شیخ مفلح بحرانی، شیخ احمدبن متوّج، شمس الدین محمّدبن شفیع، داود بن محمّد بحرانی، شیخ محمّدبن فیاض درمکی، شیخ صالح بن عبدالوهاب العرندی، شیخ مغامس بن داغر البحرانی، شیخ عبدالحمید، شیخ محمّدعلی بن احمد طریح نجفی، شیخ حسن النجیّ، شیخ عبداللّه درمکی، شیخ عبدالعلی بن حماد، نعمان اعرج حسینی، محمودبن موسی، شیخ یحیی زیدی، محمّدبن شفیع، ابوالحسن بن عبدالعزیز خلیعی موصلی.

در حواشی قصاید یاد شده یادداشتهایی است که نشان می‌دهد آن قصاید در عزاداری شیعیان عراق خوانده می‌شده و نسخهٔ مورد سخن، جزء اول کتاب است.

آغاز: بسمله قال الشیخ علی الخلیعی... یحکی ظلم فاطمة

لم ابک ربعاً للاحبّة قد خلا   و عفی و غیره الجدید و امحلا

انجام:

و سنوته الاطهار و اسری حواسر   بغیر بطاء تهدی بهن العراس

۱۲۳.

این نسخه به خط تعلیق عبدالوهّاب طریح نجفی مورخ ۱۴ رجب ۱۰۷۳ است.
پشت برگ آغاز متن، مشتمل بر فهرست مصراع اول قصائد است با شمارهٔ ترتیب، عناوین به شنگرف. جزء اول کتاب بر ۱۶ کرّاس مرتّب گردیده و در صفحهٔ ۲۹۱ پایان می‌یابد. باقی کتاب نسخه نیز قصاید دیگری در رثای حسین بن علی علیه‌السلام است.
در حاشیهٔ قصاید اشاره شده است به اینکه هر کدام از قصاید باید در چه مراسمی قرائت شود.
قطع: وزیری کوچک ۱۴/۵×۲۰، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۵۴، سطور: ۲۳، کاغذ: بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۸۲۹

سرح العیون (ادبیات ـ عربی)

از جمال الدین ابو عبداللّه محمّدبن نباتهٔ مصری (۷۶۸ ق)

در شرح رسالهٔ ابن زیدون (م ۴۶۳)

کشف الظنون ۲ : ۸۴۱

آغاز: الحمدللّه الذی لا یجب الحمد الّا له

انجام: لا اخلی ابواب نعمه و علمه علی کلاالحالین من طالب آمین و الحمدللّه رب العالمین و صلی اللّه علی سیدنا محمّد و آله اجمعین

۱۲۴

این نسخه به خطّ نسخ مورخ ۱۲۸۶ قمری است.
عبارات متن به شنگرف.
قطع: وزیری ۱۴×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۹۵، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۳۱

دیوان ملا شاه هندی بدخشی (شعر ـ عربی)

از ملا شاه بدخشانی هندی (م حدود ۱۰۷۲)

وی از سلسلهٔ قادریهٔ هند و مرید میان شاه میرقادری است. دعوی شاعری و عرفان و مقامات معنوی داشت و در حق خویش اعتقادی غلوآمیز داشت. وفاتش در لاهور اتفاق افتاد.

مجموعه‌ای شعرگونه به عربی دارد که در آن رعایت وزن و قافیه و قواعد نشده و مبیّن بی‌بهرگی وی از عربیت است و خود در دیوان به این مطلب اشاره دارد[۱].

این مجموعه بر حسب سخنان او باید دارای دو بخش باشد:

۱.کنز اللّه ۲.کنزالشاه

نسخهٔ جای سخن دیوان اوست شامل بخشهای زیر:

الف. کنزالشاه (که بر حسب یادداشت پشت نسخه و گفتهٔ شاعران آن را در پایان این بخش پس از فراغت از کنزاللّه سروده است، تاریخ پایان این بخش ۱۰۸۵ قمری است. (معادل قد تمت الکلام)

ب. دیوانچهٔ غزلیات

ج. دیوانچهٔ رباعیات فی حروف التهجی

د. دیوانچهٔ مثنوی

ه. دیوانچهٔ مثنوی فی وزن الحدیقه

و. دیوانچهٔ مثنوی فی وزن مثنوی

ز. دیوانچهٔ مثنوی فی وزن شاهنامه

ح. دیوانچه مثنوی فی وزن تحفة العراقین

ط. دیوانچهٔ مثنوی فی وزن یوسف و زلیخا

ی. دیوانچهٔ مثنوی فی وزن سبحة الابرار

ک. بخش قطعات (۱۱ قطعه)

ل. بخش منهیات کنزین شریفین (= تعلیقات)

این بخش تعلیقات و توضیحات است با عنوان قوله برای تمام بخشهای این دیوان.

---

۱. وی چنین اشاره می‌کند:

لامــــادّة لی لعـــلم العـــربی — عـلم العربی یأتـینی فـی طـلبی

لا اعـلم بـل اعـلم لو کـان العـلم — قد کان حجاب فیضنا بوالعـجبی

در آغاز، بخش منهیات کنزین شریفین توضیحات بخشی از دیوان است که ظاهراً تمام یا قسمتی از بخش کنز اللّه است که در نسخهٔ حاضر وجود ندارد.

آغاز: بسمله فی الحمد و النعت و المنقبة و تعریف الاولیا

انجام:

شکـــرت شکـــراً لمـــن هـــدینا	بـــنحوه الصـــحو فـــقد دعـــینا
من تـلمّذ تـعرّج، مـن تأمّـل تکـمّل	فخذ ما آتیتک و کن من الشاکـرین

منهیات کنزین شریفین:

آغاز: قوله سعها یعنی وسیع بکن او را... قوله لا مثله ای مثل المطلب

انجام: الی اینات یعنی ازکجا قوله ما قلت ماءه نافیه او استفهامیه

۱۲۵

این نسخه به خط نستعلیق مورخ ۱۱۹۰ قمری بوده و در حواشی صفحات تعلیقاتی است با علامت «منه سلّمه اللّه». بخشهای پایانی نسخه دارای خوردگیهایی است که بخشی از عبارات را تباه کرده و وصالی شده است.

قطع: نیم خشتی ۱۱×۲۲، جلد: گالینگور قرمز با عطف و گوشهٔ سیاه، تعداد برگ: ۱۸۲، سطور: ۱۰، کاغذ: هندی، شماره ثبت: ۳۰۸۳۲

نقائض فرزدق و جریر (ادبیات ـ عربی)

از ابوعبیده معمّربن مثنی (م ۲۱۰)

دیوانی است در جمع اشعاری که فرزدق و جریر در نقض همدیگر سروده‌اند، اعمّ از هجا وغیره از فنون مختلف شعر. این دیوان به سال ۱۹۰۲ در لیدن به کوشش پرفسور بیفان به طبع رسیده.

معجم المطبوعات ۳۲۳:۱، کشف الظنون ۱۹۷۳:۲

آغاز: بسمله کان سبب الذی هاج التهاجی بین جریر و بین الفرزدق واسمه همام بن غالب... مسحل بن کسیب قال کانت بکرة

انجام:

لا یشـتفی العـاشق مـما بـه بالضمّ و التقبیل حتی ینیک

۱۲٦

این نسخه به خط نسخ محمّدتقی بن حاج عبدالرزّاق ساوجی مورخ صفر ۱۲۷۹ کتابت شده است.

توضیحاتی راجع به مشکلات ادبیات در حواشی و بین سطور به خط نسخ ریز آورده شده.

عناوین را با شنگرف نگاشته‌اند.

قطع: وزیری ۲۶/۵×۱۶/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۳۷، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۳۳

دیوان ابن یمین **(شعر ـ فارسی)**

از فخرالدین محمود بن یمین فریومدی (م ۷۶۹)

دیوان اصلی وی در ماجرای فتنهٔ ملوک سربداران از بین رفت و دوباره شاعر به جمع اشعار پرداخت.

الذریعة ۹: ۳۴، مشار: ۷۱۴، منزوی: ۲۲۱۱

آغاز موجود:

مکـن شـادی گـرت گیتی بکـام است مـخور غـم گـر بـود کارت بـر آشـا

انجام موجود:

خســروی را دو چـیز مـی‌باید تـا بـود کـار خسـروی بـه نـظام

۱۲۷

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۰ نگارش یافته.

نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. صفحات به سبک متن و حاشیه، حاشیه زرافشان بر برگ آب و زرد و بنفش، متن صفحات مجدول به قلم زنگار و زر و

شنگرف. عناوین اشعار به قلم زنگار و شنگرف و سفیدآب در سر سوره‌های مذهب و مرصّع.

قطع: رحلی کوچک ۲۷/۵×۱۷، جلد: تیماج تریاکی با ترنج و نیم ترنج و لچک با حاشیه و عطف تیماجی قرمز، اندرون نیز دارای ترنج و نیم ترنج و لچک مذهّب است، تعداد برگ: ۳۷، سطور ۱۲، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۳۴

کشف الحق و نهج الصدق **(کلام، فقه ـ عربی)**

از علاّمه حسن بن یوسف بن مطّهر حلّی (م ۷۲۶)

مشتمل بر مباحث کلامی و فقهی که اهل سنّت در آنها به خلاف کتاب و سنّت رأی داده‌اند.

مؤلّف، این کتاب را به نام سلطان محمّد خدابنده نگاشته است. فضل بن روزبهان ابطال الباطل را در ردّ این کتاب نگاشت و احقاق الحق شوشتری در ردّ کتاب ابن روزبهان است. این کتاب به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۴: ۴۱۶

آغاز موجود: الاسباب و انما وضعنا هذا الکتاب... و امتثلت منه مرسوم سلطان وجه الارض... و حافظ اهل البلاد و راحمهم

انجام: فکیف من یستغنی عن کثیر التنبیه بالقلیل و اللّه یزیل شبه کل ضلیل و یزیح سقم کل علیل

۱۲۸

این نسخه به خط نسخ متعلق به قرن ۱۳ بدون رقم کاتب و تاریخ است. برگ آغاز نونویس است. اوراق آغاز و پایان نسخه وصالی شده و صفحات آخر نسخه رطوبت دیده.

قطع: وزیری کوچک ۱۹/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۱۵، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۳۵

ذخیرهٔ خوارزمشاهی **(طب ـ فارسی)**

از زین الدین اسماعیل بن حسین جرجانی (م ۵۳۰)

در طب، مشتمل بر سیزده مجلد است که نویسنده آن را به اسم علاء الدین تکش خوارزمشاهی نگاشته است.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر جزء ۶ و ۷ و ۸ ذخیره است.

کشف الظنون ۱ : ۸۲۴

آغاز: کتاب ششم در علاج بیماریها از سر تا پای... گفتار نخستین در علاج بیماریهای سر... آماس تفرق الاتصال غشاء دماغ

انجام موجود: فستین و فلفل و جند بیدستر و سداب در شراب بر نهند

۱۲۹

اکثر نسخه به خط نستعلیق بهزاد مورخ ۱۰۸۰ ق.

اواخر جزء ۷ و ۸ افتاده است.

اولین صفحهٔ نسخه صورت مخارج سفر کسی است از شوشتر به بصره.

پشت برگ آغاز متن توضیحاتی راجع به انواع قیامت و رستاخیز از حکمای قدیم نقل شده است.

بر پشت آخرین صفحه از جزء اول مطالبی است مربوط به اینکه چگونه با استفاده از حروف ابجد می‌توان فهمید که از دو پادشاه متخاصم کدام پیروز می‌شود و آن را به ارسطاطالیس نسبت داده که به جهت ذوالقرنین استخراج کرده است.

قطع: رحلی ۱۷×۲۸، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن باترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۹۹، سطور: ۲۱ و ۲۳، کاغذ: اصفهانی ـ فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۳۶

تذکرهٔ بتخانه **(تذکره ـ فارسی)**

از محمّد صوفی مازندرانی که به دستیاری عبداللطیف عباسی تدوین شده است.

به شمارهٔ ۱۲۰ فهرست حاضر بنگرید.

آغاز: چنان باشد برو عشق جمالا که خوبی را از و گیرد مثالا

انجام:

اسباب فراغت همه در هم زده است

بشتاب که جز تو هر چه می‌باید هست

۱۳۲

این نسخه به خط نستعلیق از قرن یازده بدون رقم کاتب و تاریخ کتابت است.
نسخهٔ حاضر مشتمل بر مجلد دوم کتاب بتخانه است که مجلد اول آن طی شمارهٔ ۱۲۰ در همین مجموعه توضیح داده شد.
اشعار در حواشی صفحات به شیوهٔ چلپا مسطور است.
پایان نسخه افتادگی دارد و برگ آخر موجود به سبک متن و حاشیه مرمّت شده.
قطع: رحلی ۱۶/۵×۳۲، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۳۰۹، سطور: ۲۱، کاغذ: شکری ضخیم آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۳۹

شرح دیوان متنبّی **(ادبیات ـ عربی)**

از ابوالحسن علی بن احمد واحدی نیشابوری (م ۴۶۸)

معجم المطبوعات ۱: ۱۹۰۵، کشف الظنون ۱: ۸۰۹

آغاز: بسمله الحمدللّه علی سوابغ النعم... ربنا الذی علّم بالقلم... فأنطقه بالحروف المعجمه

انجام موجود:

هل تغنی الرسایل فی عدوی اذا مالم یکن ظبار قاقا

هذا استفهام

۱۳۳

این نسخه به خط نسخ متعلق به قرن ۱۲ بدون رقم کاتب و تاریخ کتابت.
نسخه از پایان افتادگی دارد.
اشعاری که در متن به شرح آن پرداخته با شنگرف نگاشته شده.

قطع: رحلی ۱۶×۲۹، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج و لچک ضربی با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۸۳، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۴۰

النهایة فی غریب الحدیث و الأثر **(لغت ـ عربی)**

از ابوالسعادات مبارک بن ابی الکرم معروف به ابن اثیر (م ۶۰۶)

کشف الظنون ۲: ۱۹۸۹، معجم المطبوعات ۱: ۳۵

آغاز موجود: یفترقان لاضطرار کل منهما... و قد عرفت ایّدک اللّه

انجام: و هذا اللون من الخیل و باب هذه الکلمات الواو و اللّه اعلم

۱۳۴

این نسخه به خط نسخ محمّدحسن بن محمّد طاهر حسینی مورخ ۱۰۸۴ است.

آغاز نسخه ساقط گردیده. عناوین با شنگرف و قلم درشت‌تر مسطور است.

قطع: رحلی ۱۸×۳۱، جلد: تیماج لیمویی با عطف حنایی، تعداد برگ: ۲۲۹، سطور: ۲۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۴۱

النهایة فی غریب الحدیث **(لغت ـ عربی)**

از ابن اثیر جزری (م ۶۰۶)

شمارهٔ ۱۳۴ دیده می‌شود.

آغاز: احمداللّه علی نعمه بجمیع محامده...

انجام: هی بفتح الیاء الاولی و ضمّ العین المهمله صقع من بلاد الیمن جعله لهم واللّه اعلم

۱۳۶

این نسخه به خط رکن الدین مسعودبن محمّدتقی حسینی کاشانی است مورخ

۱۰۸۳ قمری.

عناوین کتاب به قلم شنگرف و درشت‌تر از متن نگاشته شده. در پشت اولین صفحهٔ متن، مطلبی در خواص حروف نورانی و ظلمانی از منتخب حرزالامان علی بن حسین واعظ کاشانی به خط نستعلیق آمیخته به شکسته مورخ ۱۲۳۷ نقل شده است و تملک عبدالعظیم بن عبدالغنی حسینی.

قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۰، جلد: تیماج سیاه فرسوده دارای عطف دامن، تعداد برگ: ۴۵۹، سطور صفحات: ۲۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۴۳

ذکری الشیعة فی أحکام الشریعة **(فقه ـ عربی)**

از شهید اوّل محمّدبن جمال‌الدّین مکّی (م ۷۸۶)

در فقه امامیه که تنها طهارت و صلاة از آن نگاشته شده است و در آغاز مقدمه‌ای در اصول فقه دارد.

این کتاب به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۰: ۴۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی شرع الاسلام فسهّل شرایعه...

انجام: فیکون انتفاء الزاید بطریق الاولی

۱۳۷

این نسخه به خط نستعلیق شریف بن فرخی حسین و مورخ ۱۰۷۲ هجری است.

تمام صفحات متن مجدول است به قلمهای سه گانهٔ شنگرف و سیاه و عناوین متن به قلم شنگرف است.

بر اولین صفحهٔ متن یادداشتی از سیّد محمّد مهدی طباطبایی دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۱۶×۲۷، جلد: تیماج عنابی سوخته با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۴۴

معیار جمالی = مفتاح ابواسحاقی = معیار اللغه **(ادبیات ـ فارسی)**

از شمس الدین محمّدبن فخرالدین سعید اصفهانی (قرن ۸)

این کتاب در چهار فن: عروض، قافیه، بدایع صنایع، و لغت فارسی برگزار شده و به نام شیخ ابواسحاق اینجو تألیف کرده است.

نسخهٔ جای سخن بخش لغت فارسی از این کتاب است.

بخش چهارم این کتاب به تاریخ ۱۸۸۷ به اهتمام کارل زالمن چاپ شده.

این بخش بار دیگر به توسط دکتر صادق کیا در سال ۱۳۳۷ در تهران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۱: ۲۸۸، مشار فارسی: ۱۴۶۳

آغاز: بسمله بدان اسعدک اللّه... هر چند تفاوت در السنه... عقلا و فضلا را بدان احتیاجست

انجام:

که ذات ملک سیرت شاهرا ز آفـات دوران بـداری نگـاه

۱۳۹

این نسخه به خط نستعلیق علی اکبربن سلطان بیورخان مورخ ۱۲۴۴ است.
پشت برگ آغاز، یادداشتی است به قلم میرزا ابراهیم مشتری، شاعر عهد قاجاریه.
قطع: رحلی ۱۵×۲۱، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۸۱، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۴۶

دیوان جبلی (شعر ـ فارسی)

از بدیع الزمان عبدالواسع جبلی (م ۵۵۵)

این دیوان به تصحیح دکتر ذبیح‌اللّه صفا به چاپ رسیده است.

الذریعة ۹: ۷۰۲، فرهنگ سخنوران: ۱۲۷، منزوی ۳: ۲۴۳۱

آغاز: بسمله که دارد چون تو معشوقی نگار و چابک و دلبر

انجام:

هر شاخ کـه خـار بـود گـل گشت هر بیخ که خشک بـود تـر گشت

۱۴۰

این نسخه به خطّ نستعلیق از قرن ۱۱ و از آغاز افتادگی دارد.
صفحات دارای جداول دو ستونه و به قلم شنگرف است.
قطع: رحلی ۱۱×۲/۵، جلد: تیماج دارای ترنج و نیم ترنج و لچک با حاشیهٔ منگنه، تعداد برگ: ۱۹۰، سطور: ۱۵، شماره ثبت: ۳۰۸۴۷

دیوان سلمان ساوجی (شعر ـ فارسی)

از جمال‌الدین سلمان ساوجی (م ۷۷۸)
این دیوان بارها به چاپ رسیده، از جمله چاپ سنگی ملک الکتّاب شیرازی در بمبئی و چاپ رشید یاسمی به سال ۱۳۰۵ شمسی.
منزوی ۳: ۲۳۵۶، مشار فارسی ۲: ۲۳۱۸

آغاز موجود:

بسان غنچه بدن در کفن همی بالد ز اعتدال هوای ربیع موتی را

۱۴۱

این نسخه به خطّ نستعلیق از قرن ۱۲ از اوّل و آخر افتادگی دارد.
اوراق آغازین نسخه وصالی شده و برگ ۲۳ آسیب بسیار دیده است.
قطع: وزیری ۱۴×۲۳/۵، جلد: تیماج عنابی، تعداد برگ: ۳۱۰، سطور: ۱۵، کاغذ: شکری ضخیم، شماره ثبت: ۳۰۸۴۸

صحاح اللغة = الصحاح فی اللغة (لغت ـ عربی)

از ابونصر اسماعیل بن حماد جوهری فارابی (م ۳۹۳)
نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر باب (راء) تا باب (عین).
این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است، از جمله اوّلین بار به سال ۱۲۷۰ در تبریز و به سال ۱۲۹۲ در بولاق.
کشف الظنون ۲: ۱۰۷۱، معجم المطبوعات ۱: ۷۲۳

آغاز: بسمله الحمدللّه... و الصلوة... باب الرّاء من کتاب الصحاح فی اللغه فصل الالف ابر

انجام: و جمع اليانع ينع مثل صاحب و صحب عن ابن کيسان باب الغين فصل الالف ابغ

۱۴۲

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۰ و عناوین به شنگرف است.
قطع: رحلی کوچک ۱۶/۵×۲۶، جلد: تیماج سیاه فرسوده با عطف به دامن، تعداد برگ: ۳۳۳، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی نخودی رنگ، شماره ثبت: ۳۰۸۴۹.

دمية القصر و عصرة أهل العصر (تراجم ـ عربی)

از ابوالحسن علی بن حسن باخرزی (م ۴۶۸)
در شرح احوال شعرای معاصر مؤلّف است.
این کتاب به سال ۱۳۴۸ قمری در حلب به چاپ سربی رسیده است.
کشف الظنون ۱: ۷۶۱، مشار عربی: ۳۶۹
آغاز: بسمله الحمد للّه علی ما اسبغ من اذيال افضاله
انجام موجود: و صحبة لائمة الصناعة الذين هم اسنمه الفضل

۱۴۳

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۱ و از پایان افتادگی دارد.
برگهای آغازین نسخه دارای وصالی است. بخش آغاز نسخه، کهنه‌تر و کاغذ اصفهانی است و بخش پایانی، کاغذ فرنگی و متأخّر است.
قطع: وزیری، جلد: تیماج مشکی با حاشیه مذهب، تعداد برگ: ۲۸۲ (بدون احتساب برگهای الحاقی)، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۵۰

عنوان الشرف الوافی (فقه ـ عربی)

از شرف‌الدین مقری یمنی (م ۷۳۷)

اصل متن در فقه شافعی است و مؤلّف خود را ملزم کرده که به سبک توشیح از اوّل و وسط و آخر جملات، چهار کتاب دیگر در لغت، تاریخ، نحو، عروض و قافیه استخراج می‌شود.

کشف الظنون ۲: ۱۱۷۵، معجم المطبوعات ۱: ۲۴۸

آغاز: الحمد للّه ولیّ الحمد و مستحقه... و نشهد ان لا معبود للخلائق الّا اللّه

انجام: و صلی اللّه علی محمّد و اله و سلم غاية التسليم الموجب للكرامه فى دار النعيم

۱۴۴

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۳ می‌باشد.

حروفی که از جمع آنها کتابهای منظور نظر مؤلّف استخراج می‌شود به قلم شنگرف است.

و در صدر صفحات، جمله‌های مربوط به علوم مندرج درکتاب استخراج شده است.

بر پشت صفحهٔ آغاز، موضوع کتاب را توضیح داده است.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۶، جلد: تیماج نیلی، تعداد برگ: ۱۰۰، سطور: ۱۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۵۱

شرح الواصلین (عرفان، شعر ـ فارسی)

از جمال‌الدین محمّد اردستانی معروف به پیرجمال (م ۸۷۹)

وی از عرفای معاصر شاهرخ و مؤسّس فرقهٔ پیر جمالیه است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر دفتر دوم از مجموعه آثار پیر جمال و مجموعه‌ای است از نظم و نثر در فوائد عرفانی ممزوج به حکایات مناسب حال و مقام.

فهرست مجلس ۳: ۳۹۲، فهرست آستان قدس ۷: ۶۳۸

آغاز:

این شجر با آن ثمر پیوسته است   بی‌ثمر باشد کزین بگسسته است

انجام:

گـر گـوش و چشـم و دل بـزبان یـاوری کـنند
صندوق جسم و جان تو نگویی ز هم جـداست

۱۴۵

این نسخه به خطّ نستعلیق محمّد علی بن حاج زین‌العابدین عاملی اصفهانی و مورخ ۱۲۵۹ است و برای میرزا محمّد رحیم پیشخدمت کتابت شده است. صفحات مجدول است به جداول دو ستونه با قلم آب طلا و جوهر مشکی.

در حاشیهٔ صفحهٔ آخر، مقابله و تصحیح متن در سال ۱۲۶۳ قمری به خطّ داود همدانی گواهی شده است.

نسخهٔ جای سخن فاقد دیباچهٔ مرسوم در دیگر نسخ این کتاب است.

قطع: نیم خشتی ۱۳×۲۱، جلد: تیماج حنایی با حاشیهٔ منگنه مذّهب، تعداد برگ: ۱۵۰، سطور: ۱۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۵۲

معاهد التنصیص علی شواهد التلخیص **(ادبیات ـ عربی)**

از شیخ عبدالرحیم بن احمد عبادی عبّاسی (م ۹۶۳)

شرح شواهد شعری تلخیص المفتاح خطیب قزوینی که علاوه بر شرح ابیات، ترجمهٔ گویندگان را نیز در بر دارد.

مؤلّف، کتاب را به ابوالبقاء محمّد بن یحیی بن جیعان اهدا کرده است.

این کتاب به سال ۱۲۷۴ در بولاق به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۱: ۴۴۷، معجم المطبوعات ۲: ۱۲۶۷

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی اطلع فی سماء البیان اهلّة المعاني... و حلّی جید الادب

انجام: و قول مؤلّفه مترجّیاً فی الختام... و قد یسر اللّه تعالی الکریم باتمامه... و الحمد للّه رب العالمین

۱۴۷

این نسخه به خطّ نسخ سلطان بن جعفر صاکی است مورخ ۱۲۳۰ قمری. در صدر صفحهٔ آغاز، در باب خطوط ذیل اشعار و عبارات، توضیحاتی با شنگرف

آمده است.

در کنار رقم کاتب، حدیث ولایة با اسناد به نقل از عیون اخبار الرضا علیه السلام آورده شده.

در پایان نسخه، قطعه‌ای است بهٔ عربی از ملاّمحمّد بن ملا داود بغدادی در رثای حاج ابراهیم نامی و در آن از دو فرزند او به نامهای شیخ علی و شیخ حمد یاد می‌کند.

قطع: رحلی، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۸۰، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۵۴

منتهی المطلب فی تحقیق المذهب **(فقه ـ عربی)**

از علامهٔ حلّی، حسن بن یوسف (م ۷۲۴)

آنچه از این کتاب در دست است تا بخش معاملات است و اخیراً طی انتشارات بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن، از جزء اوّل تا پایان جزء سوم کتاب را که در شرایط قضاء صوم است در بر دارد.

الذریعة ۲۳: ۱۱

آغاز: بسمله الحمد للّه المتفضل فلا یبلغ مدحه الحامدون... فلا یحصر مدیر کرمه الحاضرون

انجام: قال یتم یومه ذلک و لیس علیه شیء و للشیخ قول آخر و هذا اجود

۱۴۸

این نسخه به خطّ نستعلیق عنایة اللّه فیروز آبادی مورخ ۱۰۲۲ در فیروزآباد فارس نگارش یافته.

پشت برگ آغاز، تملک محمّد مسیح بن نجیب‌الدین محمّد الشریف و در صفحهٔ آغاز، تملک محمّد بن علی احسائی و حسین بن محمّد احسائی دیده می‌شود.

عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی کوچک ۱۹/۵×۲۵/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۴۴۵،

سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۵۵

صحاح اللغة **(لغت ـ عربی)**

از ابونصر اسماعیل بن حمّاد جوهری (م ۳۹۳)
شمارهٔ ۱۴۲ دیده شود.
آغاز: بسمله الحمد للّه شکراً علی نواله... فانی قد اودعت هذا الکتاب ما صحّ عندی
انجام: و لا زال منهلاً بحر عایک القطر و الحمد للّه علی الاسلام و الحول و الصحة و التوفیق و صلی اللّه علی محمّد و آله اجمعین

۱۴۹

این نسخه به خطّ نسخ غیاث بن امین‌الدین معلم از علمای قرن ۹ مورخ ۸۹۳ قمری است. بر پشت برگ آغاز شمسه‌ای است مذهّب و مرصّع با زمینهٔ لاجورد که در میان آن توضیحاتی است دربارهٔ ویژگیهای برگ و جلد و نیز دو بیت زیر در کیفیت ترتیب صحاح:

ترتیب صـــحاح گر بدانی ای پیر   از مشکل خویش اوّل و آخر گیر
آنگاه به فصل و به بابش بنگر   از فصل بگیر اوّل و از باب اخیر

و نیز تملّک فرهاد میرزا معتمد الدوله مورخ ۱۲۸۷ قمری. صفحهٔ آغاز نسخه دارای سر لوح مذهّب و مرصّعی است که نام کتاب با قلم سفید آب در آن نگاشته شده. تمام صفحات مجدول به قلم آب طلا و مرکب است. عناوین به قلم شنگرف و به قلم درشت‌تر است. اوراق آغاز دارای وصالی است.
قطع: وزیری ۲۴×۳۴، جلد: ساغری سیاه با عطف دامن، درون جلد تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهّب عالی، تعداد برگ: ۴۵۲، سطور: ۲۸، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۰۸۵۶

القاموس المحیط و القابوس الوسیط **(لغت ـ عربی)**

از مجدالدین محمّد بن یعقوب فیروز آبادی (م ۸۱۷)

کشف الظنون ۲: ۱۳۰۶

آغاز: بسمله الحمد للّه منطق البلغا بالغرقی البوادی...

انجام: و فتحه الشرق و الغرب و سلّم تسلیماًکثیراً و حسبنا اللّه و نعم الوکیل و لا حول و لا قوة إلّا باللّه العلی العظیم

۱۵۱

این نسخه به خطّ نسخ ریز، بدون رقم کاتب و مکتوب به سال ۱۰۲۱ است. بر پشت برگ آغاز، کتیبه‌ای است که نام کتاب با قلم درشت زر بر آن نگاشته شده.

زیر کتیبه مزیّن است به شمسه و لچک مرصّع و مذهب.

صفحهٔ آغاز دارای سرلوح مذهّب و مرصّع و تمام صفحات مجدول به قلم آب طلا است.

عناوین به قلم مرکب و شنگرف به خطّ درشت‌تر.

قطع: رحلی کوچک ۱۷/۵×۲۶، جلد: تیماج عنابی با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهّب، درون جلد نیز تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۴۷۶، سطور: ۳۳، کاغذ: بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۸۵۸

الکامل فی اللغة **(لغت ـ عربی)**

از ابوالعبّاس محمّد بن یزید مبرّد نحوی (م ۲۸۵)

در لغات غریب و مغلق

این کتاب چند بار به چاپ رسیده است، از جمله به سال ۱۲۸۶ در آستانه.

کشف الظنون ۲: ۱۳۸۲، معجم المطبوعات ۲: ۱۶۱۳

آغاز: بسمله الحمد للّه حمداًکثیراً یبلغ رضاه... هذا کتاب الّفناه یجمع ضروباً من الادب...

انجام:

ما حرّک الروض نسیم و زهت اغصانه بطائر مغرّد

۱۵۳

این نسخه به خطّ نسخ میر زین الدین ولد آقا میر بدرالدین است از قرن ۱۳.

در حاشیهٔ دو صفحهٔ آغاز، تعلیقاتی به خطّ نستعلیق زیبا دیده می‌شود.

در صفحهٔ پایان یادداشتی است از عباسقلی خان میر پنج، سفیر ایران در هرات، مورخ ۱۲۷۲ قمری که در پطرزپورگ تحریر شده است.

عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی، جلد: تیماج سیاه با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۶۶، سطور: ۲۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۶۰

مرقع خطوط

۱۵۴

مرقّع خطوط مشتمل بر ۲۶ قطعه به توضیح ذیل:

۱. یک قطعه مشتمل بر چند آیهٔ کریمه به خطّ نسخ عالی وصال شیرازی مورخ ۱۲۵۸ به جهت سیّد میرزا فتح اللّه.

۲. یک قطعه شمارهٔ ۲ حدیث از مولی علی‌علیه‌السلام در وصف نبی‌صلی‌الله‌علیه‌وآله به خطّ وصال شیرازی به جهت سیّد میرزا فتح اللّه مورخ ۱۲۵۸.

۳. دعای شریف صباح به خطّ نسخ عالی محمّد شفیع بن محمّد علی تبریزی مورخ ۱۲۲۹ در ۱۲ قطعه.

۴. یک دعا مشتمل بر ۱۰ قطعه به قلم نسخ عالی محمّد شفیع بن محمّد علی تبریزی مورخ ۱۲۲۹ قمری.

۵. یک قطعه مشتمل بر سورهٔ شریفهٔ ﴿قل یا أیّها الکافرون﴾ به قلم نسخ عالی محمّد شفیع تبریزی مورخ ۱۲۴۱ قمری.

۶. حدیثی از حضرت مولی علی‌علیه‌السلام به قلم نسخ عالی محمّد شفیع تبریزی مورخ ۱۲۴۴.

در تمام قطعات بین سطور به شیوهٔ دندانه موشی تذهیب شده است.

قطع: رحلی ۱۹/۵×۳۵/۵، جلد: تیماج سیاه با ترنج و نیم ترنج، شمارهٔ ثبت: ۳۰۸۶۱

جواهر الکلام **(فقه امامیه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن نجفی معروف به صاحب جواهر (م ۱۲۶۶)

نسخهٔ جای سخن شامل کتاب ضمان تا وصیت است.

بنگرید به شمارهٔ ۲ همین فهرست.

آغاز: بسمله کتاب الضمان الذی هو عندنا علی ما اعتراف به...

انجام: علم الحال فیها اجمع و یتلوه کتاب النکاح و اللّه الموفّق المسدّد الحمد للّه... و صلی اللّه علی محمّد و آله... الغرّ المیامین

۱۵٦

این نسخه به خطّ نسخ محمّد باقر بن عبدالکریم دهدشتی بهبهانی[1] از قرن ۱۳ و عناوین به شنگرف و درشت‌تر است.

قطع: رحلی، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۴۳، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۶۳.

دیوان ابونواس **(شعر-عربی)**

از ابونواس حسن بن هانی حکمی خوزستانی (م ۱۹۵)

این دیوان چند بار به چاپ رسیده است، از جمله به سال ۱۳۰۱ در بیروت.

کشف الظنون ۱ : ۷۷۴، معجم المطبوعات ۱ : ۳۵۲

آغاز موجود: و امرتنی اعلی اللّه امرک و رفع قدرک...

انجام:

اتت بـــجرابــها نکــتال فـــیه   و قامت و هی فارغه الجــراب

---

۱. کاتب این نسخه از فضلای قرن ۱۳ نجف و صاحب کتاب الدمعة الساکبة در احوال نبی و عترت علیهم‌السلام است. وی صاحب رویاهای صادقه‌ای است که مرحوم نوری در جنة المأوی آورده است و همو می‌نویسد که وی در مسجد سهله به خدمت امام عصر (عج) تشریف یافته است و در النجم الثاقب داستان دیگری از ملاقات وی با حضرت ولی عصر (عج) نقل می‌کند.

۱۵۷

این نسخه به خطّ نسخ اسماعیل بن حسنی دزفولی است مورخ ۱۲۸۲ قمری.
این نسخه دارای مقدمه‌ای است به قلم گردآورندهٔ دیوان. برگهایی از آغاز افتاده، عناوین به شنگرف. بر پشت برگ آخر، یادداشتی تاریخی است به خطّ نویسانده.

قطع: وزیری، جلد: تیماج عنابی، تعداد برگ: ۲۱۲، سطور: ۱۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۶۴

الغیث الذی انسجم فی شرح لامیة العجم = الغیث المنسجم **(ادبیات ـ عربی)**

از صلاح‌الدین خلیل بن ایبک صفدی (م ۷۶۴)

در شرح لامیة العجم مؤیدالدین حسین طغرائی (م ۵۰۵)

این کتاب چند بار به چاپ رسیده، از جمله به سال ۱۲۹۰ قمری در مطبعهٔ اسکندریه.

کشف الظنون ۲: ۱۵۳۷، معجم المطبوعات ۲: ۱۲۱۲

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی شرح صدر من تأدّب...

انجام: ولیکن هاهنا آخر ما اردته من الکلام علی قصیدة الطغرائی المعروفة بلامیة العجم و للّه الحمد... و الحمد للّه رب العالمین

۱۵۹

این نسخه به خطّ نسخ محمّد کاظم طباطبایی است مورخ ۱۲۷۷ قمری.
نسخهٔ جای سخن به سفارش عباسقلی خان سیف الملک نگاشته شده.
پشت صفحهٔ آغاز نسخه، یادداشتی است در باب چگونگی تصحیح به خطّ کاتب. در حاشیهٔ برگ پیش از برگ پایان، یادداشتی است از عباسقلی خان سیف الملک.

قطع: رحلی ۳۵×۲۲/۵، جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۳۵ (بی احتساب اوراق الحاقی)، سطور: ۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۶۶

حاجی بابا اصفهانی **(سفرنامه ـ فارسی)**

از شیخ احمد روحی کرمانی (م ۱۳۱۴)

ترجمهٔ متن انگلیسی از جیمز موریه در بیان اوضاع اجتماعی ـ سیاسی ایران در عهد قاجار.

سبک شناسی بهار ۳: ۳۶۷، مشار فارسی ۲: ۱۷۰۱

آغاز: بسمله صورت کاغذی است که سیاحی...

انجام: با حمل شرمساری عرض می‌کند همه را بخدا سپردم

۱۶۰

این نسخه به خطّ نستعلیق محمّد علی بن ابی القاسم رشتی است مورخ ۱۳۱۹ قمری به چند قلم.

عناوین به قلم نسخ.

قطع: نیم خشتی ۱۲/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۹۸، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۶۷

السبعیات فی مواعظ البریّات **(پند و موعظه ـ عربی)**

از شیخ ابونصر محمّد بن عبدالرحمن همدانی

در مواعظ، مشتمل بر هفت مجلس.

کشف الظنون ۲: ۹۷۷

آغاز: بسمله الحمد للّه الملک الجبار العزیز الغفّار... اعلم أن الخالق الباری جلّت قدرته زین السبعه بسبعة اخری لیعلم العالمون

انجام: فالمرسلون ثلاثمایه و ثلاثه عشر و فضل محمّد ﷺ یزید علی سایر الانبیاء صلوات اللّه و سلامه علیهم اجمعین

۱۶۱

این نسخه به خطّ نسخ و نستعلیق محمّد بن یوسف سنهوری شافعی است

مورخ ۱۰۶۳ قمری.

در صفحهٔ آغاز، پیش از متن کتاب، فهرست مطالب به خطّ ابراهیم مفتی دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز نیز تملک ابراهیم مفتی و مصطفی شعبانزاده دیده می‌شود.

قطع: نیم خشتی ۱۱/۵×۱۹/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۶۴، سطور: ۲۳، کاغذ: بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۸۶۸

ترجمهٔ رسالهٔ حُسنیه

(عقاید ـ فارسی)

از مولی ابراهیم بن ولی الله استرآبادی معروف به گرگین (قرن ۱۰)

حسنیه رساله‌ای است مشتمل بر مناظراتی در اثبات حقانیت شیعه از زبان زنی (یا کنیزی) حسنیه نام با علمای اهل سنّت در مجلس هارون الرشید. گویا مطالب این رساله بسان الطرائف ابن طاوس و رسالهٔ یوحنای ذمّی از زبان شخصیت فرضی بیان شده است.

در انتساب رساله به مؤلّف اختلاف هست، ولی صاحب ریاض العلماء استظهار می‌دارد که مؤلّف آن ابوالفتح رازی باشد.

مترجم در سفر سال ۹۵۸ قمری به حجّ نسخه‌ای از این رساله را در دمشق می‌یابد و به درخواست دوستی به فارسی بر می‌گرداند. به نقل صاحب الذریعة از برخی نسخ این کتاب، مترجم این اثر را به نام شاه طهماسب صفوی نگاشته است.

ترجمهٔ جای سخن به سال ۱۲۸۷ و ۱۲۷۵ قمری به همراه حلیة المتقین به چاپ رسیده است.

الذریعة ۴: ۹۷، اعلام الشیعه قرن ۱۰: ۱

آغاز: بسمله الحمد لله الذی من علینا بمعرفة الانبیاء و الائمة المعصومین... چنین می‌گوید فقیر بی‌بضاعت... که چون این ذرّه بی‌مقدار در تاریخ سنه ثمان و خمسین و تسعمائه

انجام: الحمد لله علی ولایه اهل البیت... و علی البرائة من اعدائهم... و صلّی الله علی محمّد و آله... المعصومین

۱٦٢

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به شکسته مورخ ۱۳۰۳ قمری است.
چند برگ از آغاز نسخه مختصر پارگی دارد.
قطع: رقعی ۱۹/۵×۱۲/۵، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۶۳، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۶۹

سرح العیون فی شرح رسالة ابن زیدون (ادبیات ـ عربی)

از جمال‌الدین ابو عبداللّٰه محمّد بن نباته (م ۷۶۸)
در شرح بر رسالهٔ احمد مخزومی اندلسی مشهور به ابن زیدون
شمارهٔ ۱۲۴ دیده شود.

۱٦۴

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ ترکی مورخ ۸۲۹ قمری است.
بر پشت برگ آغاز، چندین تملک از جمله تملک فرهاد میرزا معتمدالدوله دیده می‌شود.
صفحهٔ آغاز دارای سرلوحه و کتیبهٔ مرصّع و مذهّب است و باقی صفحات دارای جدول به قلم شنگرف است و عناوین به شنگرف و قلم درشت‌تر.
دو گواهی مقابله و تصحیح در پایان صفحهٔ آخر دیده می‌شود که یکی متعلق به محمّد راغب وزیر است.
قطع: وزیری کوچک ۲۶×۱۸، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و عطف دامن، تعداد برگ: ۲۲۸، سطور: ۲۱، کاغذ: خانبالغ، شماره ثبت: ۳۰۸۷۱

کتاب الألفین الفارق بین الصدق و المین (کلام ـ عربی)

از علّامهٔ حلّی حسن بن یوسف (م ۷۲۶) که به درخواست فرزندش فخر المحقّقین نگاشته است
نسخهٔ جای سخن بخشی از اوائل کتاب الفین است.

دربارهٔ این کتاب رجوع شود به فهرست ۵: ۴.

الذریعة ۲: ۲۹۸، مکتبة العلاّمة الحلّی از سیّد العزیز طباطبایی: ۵۳

آغاز: بسمله الحمد للّه مظهر الحق بنصب الادلّة الواضحة...

انجام موجود: الامام إمّا أن یکون معصوماً فی تبلیغ اولا و الثانی یستلزم

۱۶۵

این نسخه به خطّ نسخ متعلق به قرن ۱۳ بجز صفحات ۱۲ الی ۲۹ که متعلق به قرن ۱۱ ـ ۱۲ است.

قطع: ۱۹×۱۲/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۶، سطور: ۱۴ ـ ۱۵، کاغذ: فرنگی اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۷۲

الصحاح فی اللغه (لغت ـ عربی)

از امام ابونصر اسماعیل بن حمّاد جوهری فارابی (م ۳۹۳)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء اوّل صحاح است تا پایان باب (راء).

شمارهٔ ۱۴۹ دیده شود.

آغاز: بسمله الحمد للّه شکراً علی نواله... اما بعد فإنّی قد اودعت هـذا الکـتاب... و جعل علم الدین و الدنیا منوطاً بمعرفتها

انجام موجود: فَلانصّ لا یلحقن الّا یعاره عراضاً و لا یشرین الّا غوالیا

۱۶۶

این نسخه به خطّ نسخ کهنه متعلق به قرن ۶ ـ ۷ است. بر سه برگ الحاقی آغاز نسخه، تملک‌ها و یادداشتهای کهنه است، از جمله در صفحهٔ ۴ سطوری است به خطّ جلال الدین ابوبکر عبدالرحمن سیوطی و در صفحهٔ ۳ سطوری به خطّ شیخ شهاب‌الدین سنباطی و در صفحهٔ ۵ نسخه توضیحاتی است در ترجمهٔ مصنف به نقل از یتیمة الدهر ثعالبی و در صفحهٔ ۶ مطالبی در معرفی کتاب.

دو برگ آغاز نسخه دارای وصالی است.

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج سیاه با ترنج زرشکی و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۴۹، سطر: ۳۳، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۷۳

الفهرست **(رجال ـ عربی)**

از شیخ ابوجعفر محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

این اثر یکی از چهار کتاب رجالی اصلی شیعه است.

این کتاب به سال ۱۳۴۸ در کنگرهٔ شیخ طوسی در دانشگاه مشهد به چاپ رسید.

الذریعة ۱۶ : ۳۸۴ و ۴ : ۴۲۵

آغاز: بسمله الحمد للّه ولیّ الحمد و مستحقه... فانی لما رأیت جماعة من شیوخ طایفة

انجام: ابن عصام له نوادر اخبرنا بها جماعه عن حمید عن ابن عصام کتبه مولانا علی

۱۶۷

این نسخه به خطّ نسخ آخوند ملامحمّد حسین شیرازی بن میرزا ابراهیم مورخ ۱۲۹۸ هجری است.

برگ اوّل دارای وصالی است. در حاشیهٔ سمت چپ صفحهٔ آخر، یادداشتی از محمّدرضا بیان الملک آشتیانی به خطّ نستعلیق آمیخته به شکسته دیده می‌شود.

قطع: وزیری کوچک ۱۶×۲۰/۵، جلد: مقوایی، تعداد برگ: ۱۲۳، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۷۴

مفتاح الجنان **(ادعیه ـ عربی)**

گویا از شیخ اسداللّه طهرانی

در ادعیه و اعمال متعلق به ایّام و شهور و زیارات است. نام مؤلّف دقیقاً روشن نیست. و مرحوم صاحب الذریعة از قول سیّد یحیی امام جماعت مشهد الرضا؈ آن را به شیخ اسداللّه طهرانی نسبت می‌دهد.

این کتاب پیش از چاپ مفاتیح الجنان حاج شیخ عبّاس قمی رایج بوده و بارها به چاپ

رسیده است. در آغاز مفاتیح الجنان از این کتاب یاد شده است.

الذریعة ۲۱: ۳۲۴

آغاز: بسمله یس و القران الحکیم

انجام: بحق الحسن و الحسین بالف و لا حول و لا قوة الا باللّه العلی العظیم برحمتک یا ارحم الراحمین

۱۶۸

این نسخه به خطّ نسخ و در برخی موارد به نستعلیق از قرن ۱۳ است.
بخش پایانی نسخه به خطّ نسخ کاتب دیگری است که الحاقی است. دو صفحهٔ آغاز دارای سرلوح و حواشی مذهّب و مرصّع است. تمام صفحات به قلم زر و لاجورد و شنگرف مجدول گردیده است.
قطع: رقعی ۱۰/۵×۱۶/۵، جلد: روکش پارچه، تعداد برگ: ۲۳۳، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۷۵

مهّذب الاسماء فی مراتب الاشیاء (فرهنگ ـ عربی، فارسی)

از محمود بن عمر بن محمود بن منصور القاضی الزنجی السجزی (قرن ۸)
مؤلّف در این اثر به جمع لغات مستعمل در کتب زیر پرداخته است:
السامی فی الأسامی، اسمی فی الأسماء، الشهاب السعیدی، البلغه، کنز الأسامی و ترجمان القرآن، الروضه، اصلاح المنطق، غریب المصنف و دستور اللغه.
مؤلّف، این کتاب را به ۲۸ فصل بخش کرده که هر فصل نیز مطابق انواع کلمات عرب بر سه بخش است. و از باب تیمّن در صدر کتاب فصلی مختصر در اسماء اللّه الحسنی پرداخته است و معانی آنها را شرح کرده است.
آغاز: الحمد للّه الذی خلق الخلاق بقدرته... التقط جمیع الاسماء المستعمله... لیکون تذکرة و ذخراً لاولادی

انجام: باب الیاء المکسوره من الیسار لغه فی الیسار و هو لغه ردیّه

کشف الظنون ۲: ۷۲۷ (چاپ دارالفکر)

۱۷۰

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ ترکی و متعلق به حدود قرن ۱۱ است. تمام صفحات مجدول است به قلمهای آب طلا و لاجورد و عناوین به شنگرف. صفحهٔ اوّل قدری پارگی دارد. اوراق آغازین و پایانی نسخه وصالی شده‌اند. توضیحاتی در حواشی برخی صفحات دیده می‌شود.

قطع: رقعی ۱۱×۱۸/۵، جلد: تیماج قرمز و مجدول به حاشیهٔ سیاه، تعداد برگ: ۱۹۸، سطور:...، کاغذ: سمرقندی، شمارهٔ ثبت: ۳۰۸۷۷

شرح تائیهٔ ابن الفارض **(عرفان ـ فارسی، عربی)**

به نام مؤلّف دست نیافتیم.

وی این کتاب را از شروح معروف تائیه چون مشارق الدراری سعیدالدین فرغانی و شروح عزّالدین کاشانی و رکن‌الدین شیرازی گرد آورده و بیشتر بر مشارق الدراری تکیه دارد.

نثر کتاب فارسی آمیخته به عربی است.

کشف الظنون ۱ : ۲۶۶، مقدمهٔ مشارق الدراری چاپ آشتیانی: ۱۳۰

آغاز: بسمله الحمد للّه له الثناء الاعلی و الاسماء الحسنی... اما بعد باز نموده می‌آید که شیخ بزرگوار عالم عارف محقق مدقق شرف الملة و الدین... ناظم قصیدهٔ تائیه است که قد اشتهرت بین الصوفیه و غیرهم

انجام: معناها ظاهر العلم قصداً للحزم و الاحتیاط و تحمله علی ذلک السخاوة العزیزیة لأنّ النفوس الطاهرة مجبولة علی قوّتین

۱۷۱

این نسخه به خطّ نستعلیق شیوهٔ ترکی، بجز چند صفحهٔ آغاز، به خطّ نسخ متعلق به قرن ۹ ـ ۱۰ بدون رقم کاتب است.

در صفحهٔ پیش از آغاز، یادداشتی است دربارهٔ نسب ابن فارض و فرمایش حضرت رسول صلی الله علیه و آله که در رؤیا دربارهٔ نسبش بدو فرموده و نیز دربارهٔ دیار اندلس.

در حواشی بسیاری از صفحات، تعلیقات مفصّلی دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۴×۲۱، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۳۹۷، سطور: ۱۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۷۸

المغرب فی ترتیب المعرب **(لغت ـ عربی)**

از ابو الفتح ناصر بن عبدالسیّد مطرّزی (م ۶۱۰)

حاجی خلیفه به نقل از ابن خلّکان گوید: مطرّزی در این کتاب متعهّد گرد آوری الفاظ مورد استعمال فقهای حنفیه شده است.

چنانچه خود مؤلّف در آغاز کتاب گوید این کتاب تهذیب و ترتیب و ملخّص کتاب دیگر او المعرب است.

چنانچه در آغاز کتاب گوید:

هذا ما سبق به الوعد من تهذیب مصنّفی المترجم بالمعرب و ترتیبه علی الحروف و تلفیقه اختصرته لأهل المعرفه...

کشف الظنون ۲: ۱۷۴۷، معجم المطبوعات ۲: ۱۷۶۰

آغاز موجود: عنهار بقةالاشکال حتی انضوی کل الی مأرزه... حتی اتیت علی الحروف کلّها راعیت

انجام: نیاق البطریق بتخفیف النون یعدّ الیاء المفتوحه کذا قرأناه و فی معرفة الصحابه مقیّد بالتشدید و هو الذی اتی ابوبکر براسه مع الواو

۱۷۳

این نسخه به خطّ نسخ متعلّق به حدود قرن ۱۰ و بدون رقم کاتب است.
برگ آغاز نسخه افتاده و عناوین به شنگرف است.
قطع: وزیری کوچک ۱۳×۱۹/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و عطف دامن با عطف مشکی، تعداد برگ: ۲۵۶، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۸۰

دیوان مهیار **(شعر ـ عربی)**

از ابو الحسن مهیار بن مرزویه کاتب دیلمی (م ۴۲۸ ق)

کشف الظنون: ۱ : ۸۱۶، معجم المطبوعات ۲ : ۱۸۱۴

آغاز موجود: بسمله هذا دیوان ابی الحسن مهیار الدیلمی الکاتب... قال و کتب بها الی صدیق

... الان اذ بـرد السـلوظمائی　　و اصاب بعدکم الأُساة دوائي

انجام:

فان شکرتم مهداً فـاشکروا　　اهدای منها بـعض اغـضائیا

۱۷۵

این نسخه به خطّ نسخ حسن بن باقر حسنی الحسینی است مورخ ۱۲۳۹. سجع مهر کاتب نسخه با نقش «حسن بن باقر الحسنی» در صدر صفحهٔ آغاز دیده می‌شود.

در پایان نسخه نیز سطوری چند در ترجمهٔ شاعر و کیفیت اسلام آوردن وی پرداخته‌اند.

قطع: وزیری ۱۵×۲۱/۵، جلد:تیماج شده، تعداد برگ: ۳۷۸، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی، شمارهٔ ثبت: ۳۰۸۸۲

دیوان عنصری **(شعر ـ فارسی)**

از ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری بلخی (م ۴۳۱)

الذریعة ۹: ۷۷۳، فرهنگ سخنوران: ۴۰۹، مشار: ۷۴۶

آغاز:

بسمله دل مرا عـجب آیـد هـمی ز کـار هـوا

کـه مسکـبوی هـوا گشت و مشکـبوی صبا

انجام:

هـم سـرو روان و هـم بت کـاشغری　　مـر حـوّا را تـو سـخت نـیکو پسـری

۱۷۶

این نسخه به خطّ نستعلیق مورخ ۱۲۶۵ و بدون رقم کاتب است که به درخواست محمّد هادی خان در اصفهان نگاشته شده. در تمام صفحات اشعار در دو ستون است با جداولی به قلم شنگرف و زنگار.

قطع: نیم خشتی ۱۲/۵×۲۵/۵، جلد: تیماج مشکی با حواشی مذهب، تعداد برگ: ۶۳، سطور: ۱۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شمارهٔ ثبت: ۳۰۸۸۳

المآثر الباقرية **(تذکره ـ فارسی)**

از سیّد محمّد علی طباطبایی[۱] زواره‌ای متخلّص به «وفا» معاصر فتحعلیشاه قاجار.

مجموعه‌ای است از اشعاری که در مدح حجّة الاسلام سیّد باقر شفتی سروده شده. گردآورنده باکسب اجازه از شفتی به گردآوری آن مدایح در این مجموعه پرداخته، به این ترتیب که در آغاز مختصری در ترجمهٔ شاعر و سپس اشعاری را که در مدح سیّد شفتی سروده است می آورد.

فهرست نام شاعران بدین ترتیب است: نوری، صفا، جوهری، فرهنگ، سروش، فدا، نواب، ضیا، شحنه، بحری، میرزا عبدالوهاب، موسی بیگ، ناطق، نیاز، مایل، سیما، گوهر، همدم، فنا، نشاطی، قابل، کافی، حیرت، قانع، بقا، شکیب، مجذوب، فکاری، حربا، آقا سیّد یوسف، رضا، رونق، حکیم حامد زرگر، قانع، شرب، محیط، ثاقب، مسکین، فایض.

فهرست مدّاحان مسجد سیّد: نوری، طلعت، مسکین، بقا، آتش سیما، مطرب، ملا عبدالوّهاب.

آغاز: بسمله منت خدایرا جلت کلمته که گوهر بشری را به افاضت... و بدین شایستگی شموع محفل بشری را پروانه... گواه شرافت سخن بر ما سواه همین بس

انجام:

۱. گرد آورنده کتاب ظاهراً نیای مرحوم استاد محمّد محیط طباطبایی محقق معاصر است.

منشی کلک وفا زد بهر تاریخش رقم
کاین همایون جایگه جاوید و عشرتگاه را

۱۷۸

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به شکستهٔ عبدالواسع فانی زواره‌ای طباطبایی فرزند مؤلّف است از قرن ۱۳.

برگهای آغازین نسخه وصالی دارد. در حاشیهٔ صفحهٔ اوّل نسخه یادداشتی است از نوهٔ کاتب که تصریح به نام و تخلّص کاتب دارد.

تمام صفحات کتاب به قلم زر و زنگار مجدول گردیده.

قطع: وزیری ۱۴/۵×۲۱، جلد: تیماج قرمز ضربی، تعداد برگ: ۱۴۱، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۸۵

شرح دیوان خاقانی **(ادبیات ـ فارسی)**

از محمّد بن داود بن محمّد شادی آبادی معاصر شاه ناصرالدین شاه خلجی شرح دیوان انوری نیز از او در دست است. وی در این شرح نخست واژه‌های مشکل و سپس تمام بیت را گزارش می‌کند.

الذریعة ۹: ۲۸، منزوی ۵: ۳۴۶۵

آغاز موجود: بعضی از ابیات مشکله قصاید و اشعار... به عبارتی اسهل و موجز

انجام موجود: شراب سرخ رنگ شده است او سیاه است و مانند مریخ بروح

۱۸۰

این نسخه به خطّ نستعلیق متعلق به قرن ۱۰ ـ ۱۱ است.

نسخه از اوّل و آخر افتادگی دارد. عناوین به شنگرف است.

قطع: وزیری ۱۴×۲۳، جلد: تیماج زرشکی فرسوده، تعداد برگ: ۲۰۷، سطور: ۲۳، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۸۸۷

بدایع الافکار فی صنایع الاشعار **(ادبیات ـ فارسی)**

از ملّا حسین کاشفی سبزواری (م ۹۱۰)

در بدیع و صناعات شعری و عروض و قافیه

مؤلّف، کتاب را به نام شجاع الدوله امیرحسین که قصد فراگیری صنایع ادبی را داشته تألیف کرده است.

الذریعة ۳: ۶۳، منزوی ۳: ۲۱۲۷

آغاز: بسمله الحمد للّه مبدع البدایع و الشکر لمنشیء الصنایع... ذوالفضل و السماحة و المجد و الیها... جمع جماهیر اماثل است و هر یک از اصحاب فضل

انجام موجود: اقوا در اصل لغت... باز داشتن است و در اصطلاح آن است که بعضی

۱۸۱

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۱ است.

پشت صفحهٔ آغاز، یادداشتهای متفرق و عنوان تملکهایی دیده می‌شود.

بخشی از پایان نسخه ساقط گردیده است.

برگهای پایانی نسخه، آسیب دیده و وصالی دارد و دو برگ الحاقی با مطالب متفرقه در پایان دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۸/۵×۱۲/۵، جلد: تیماج سبز ضربی، تعداد برگ: ۹۰ (با احتساب برگهای الحاقی)، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۸۸

دیوان بُحتری **(شعر ـ عربی)**

از ابو عباده ولید بن عبید اللّه بن یحیی بحتری

دیوان بحتری به دست علی بن حمزهٔ اصفهانی مطابق انواع صنایع شعری مرتب گردیده و نسخهٔ جای سخن همان ترتیب را دارد.

دیوان بحتری یک ترتیب الفبائی نیز دارد که به شمارهٔ ۸۰۷۱ در کتابخانه موجود است.

الذریعة: ۹: ۱۲۵

آغاز موجود:

وکان طریق المجد خلقک واضحاً و فعل المعالی لو اراده مطلقاً

انجام موجود:

ملقب آراء تخاف اناته اذا الاحرق العجلان خیفت بوادی

۱۸۲

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ است و از آغاز و انجام افتادگی دارد. بر پشت برگ اضافی قبل از آغاز، یادداشت‌های متفرقه‌ای است، از جمله چند بیت از شرر بیگدلی به خطّ او، از جمله:

تا سر زد و فرو شد خورشید خاوری

نشنیده کس چو شعر معزّی و بحتری

بر همان صفحه تملک نادر میرزا با سجع «المتوکّل علی اللّه عبده نادر» و نیز دو یادداشت عرض از کتابخانهٔ غریّ (نجف) مورخ ۱۲۶۶ و نیز عرض کتابخانهٔ کربلا مورخ ۱۲۶۵ و نیز یادداشت ذیل:

«هو العلی در دارالخلافهٔ طهران سلخ شهر رجب المرجب سنه ۱۲۶۶ از امیرزاده نادر میرزا ابتیاع شد و داخل دارالکتب گردید». با سجع مهر «غلام آل علی محسن بن عبد اللّه». استدراک سقطات و احیاناً تعلیقات در هامش صفحات دیده می‌شود.

قطع: نیم خشتی ۱۲/۵×۲۲، جلد: تیماج زرشکی مندرس، تعداد برگ: ۱۶۶، سطور: ۱۹، کاغذ: نخودی رنگ، شمارهٔ ثبت:۳۰۸۸۹

دیوان عرفی شیرازی **(شعر ـ فارسی)**

جمال الدین محمّد عرفی شیرازی (م ۱۰۰۲)

این دیوان چندین به چاپ رسیده است.

الذریعة ۹: ۷۱۲، مشار عربی: ۷۴۴، منزوی ۳: ۲۴۳۷

آغاز موجود:

ای منم محرومی انـدوز از هـمایون مـوکبت
پنجه نومید از عنان و دیده محروم از رکـاب

انجام موجود:

نه چنان بتاز عرفی که عنان رود ز دستت
... نـــیکو بســـبک عـــنان ســـمندان

۱۸۳

این نسخه به خطّ نستعلیق از قرن ۱۱ ـ ۱۲ است.
تمام صفحات مجدول است به قلمهای زر و زنگار و لاجورد و در میان آن جداول، جدولهای دو ستونه به قلم شنگرف دیده می‌شود.
اوراق پایانی نسخه آسیب دیدگی و وصالی دارد.
قطع: رقعی ۱۱×۱۸، جلد: تیماج عنابی ضربی، تعداد برگ: ۱۱۸، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۹۰

ترجمهٔ تاریخ الحکماء **(تراجم ـ فارسی)**

از مترجمی ناشناخته از وابستگان دربار شاه سلیمان صفوی (قرن ۱۱)
در ترجمهٔ تاریخ الحکماء ابن القفطی علی بن یوسف مصری (م ۶۴۶)
وی این ترجمه را به نام مستوفی الممالک عهد شاه سلیمان، میرزا محمّد ابراهیم نگاشت. به تاریخ ۱۰۹۹ از بیاض کتاب پرداخته است. کتاب جای سخن به سال ۱۳۴۷ خورشیدی به همت دکتر بهمن دارائی توسط دانشگاه تهران به چاپ رسیده است. به مقدمهٔ آن رجوع شود.
فهرست ۳۱۷:۲

آغاز: بسمله قیمتی‌تر گوهر سخنی که غواص قوت نطق...

انجام: و در آخر آن به این عبارت نوشته بود کتب علی بن رضوان بن علی بن جعفر الفراغ عن اخراج تلک الترجمه من السواد الی البیاض علی ید مترجمها لیلة الاحد الرابع

من شهری جمادی الاول سنه تسع و تسعین بعد الف... شایعاً مستطیراً

۱۸۵

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۱ است.

در صدر صفحهٔ آغاز یادداشتی است به خطّ نستعلیق ممتاز، حاکی از اینکه نسخهٔ جای سخن، جزء کتابخانهٔ سارو خان قورچی باشی بوده است.

بر پشت برگ آغاز، توضیحی است در باب نسخه و تملک شجاع‌الدین ولد ساروخان قورچی باشی مورخ ۱۴ ربیع الاول ۱۱۰۵ قمری و نیز یادداشتی دربارهٔ این کتاب به قلم سیّد جلال‌الدین طهرانی.

صفحهٔ آغاز نسخه دارای کتیبه‌ای است مذهّب که ذیل جدول چند صفحه‌ای است به قلم زر مشتمل بر فهرست نام مترجمین در متن.

صفحهٔ آغاز متن دارای سرلوح و کتیبهٔ مذهّب و مرصّع است و تمام صفحات به قلم زر و شنگرف و لاجورد مجدول گردیده. عناوین به شنگرف.

در پایان نسخه، ترجمهٔ شرف الدین اسماعیل جرجانی به خطّ نستعلیق ممتاز دیده می‌شود که الحاقی است.

قطع: وزیری ۱۵×۲۴/۵، جلد: تیماج زرد دارای ترنج و نیم ترنج مذهّب، تعداد برگ: ۱۹۶، سطور: ۱۹، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۰۸۹۲

شرح القبسات = حاشیة القبسات (فلسفه ـ عربی)

از سیّد احمد بن زین العابدین علوی عاملی (قرن ۱۱)

در شرح قبسات میر محمّد باقر داماد است که آن را به درخواست استادش میرداماد نوشته و بعد از وفات استاد مرتّب ساخته است.

سیّد احمد عاملی در برخی مواضع این کتاب به تفصیل و گاه به اجمال و اختصار پرداخته است.

این شرح به تصحیح حامد ناجی اصفهانی توسط مؤسسهٔ مطالعات اسلامی بر اساس نسخهٔ جای سخن به چاپ رسیده است.

از دیگر آثار وی که در الذریعة نیامده کحل الابصار در شرح اشارات است.

رجوع شود به فهرست ۵: ۴۴۷ ـ ۴۵۱.

آغاز: بسمله خیر کلام اقتبسه اصحاب التوحید... و جعل تحت لوائه من دونه آدم و ذریّته... ما طلع النجم من افق السماء

انجام: قال المطرّزی فی المغرب المحتاجون عامی قلت کلّا بل جمع محواج علی القیاس و هو صیغة المبالغه ای شدید الحاجة

۱۸٦

این نسخه به خطّ نستعلیق محمّد رفیع سنبلی است مورخ ۱۱۴۷ قمری (سال هجدهم جلوس محمّد شاه فرزند شاهجهان نوهٔ اورنگ زیب) در شاهجهان آباد هند نوشته شده است. جز این نسخه، نسخهٔ دیگری از این کتاب نمی‌شناسیم.

صفحهٔ آغاز نسخه مشتمل بر اشعاری است از میرداماد در پاسخ به مولانا که پای استدلالیان را چوبین می‌داند.

زیر ابیات مزبور، فهرست تألیفات میرداماد و ابن سینا و ظهر آن صفحه، فهرست آثار خواجه نصیر، امام فخر رازی، ارسطو، شیخ اشراق، و قطب الدین شیرازی یاد شده است.

بر برگ اضافی آغاز نسخه، تملک فتحعلی نوهٔ کریم خان زند و محمّد بن عبدالنبی نیشابوری (میرزا محمّد اخباری) و خود کاتب و در پاره‌ای یادداشتهای متفرقه دیده می‌شود. صفحات الحاقی پایان نسخه نیز مشتمل بر مطالب پراکنده‌ای است اعم از تفسیر و جدول تقویم و اسامی اصنام و لغت. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری بزرگ ۱۵/۵×۲۶/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۲۴، سطور: ۲۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۸۹۳

شرح الألفیة = شرح ابن عقیل **(نحو ـ عربی)**

از بهاءالدین عبداللّه بن عقیل عقیلی همدانی (م ۷۶۹)

بر الفیهٔ ابن مالک در نحو.

این کتاب به تصحیح محمّد محیی‌الدین عبدالحمید در مصر به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۱ : ۱۵۲، معجم المطبوعات ۱ : ۱۸۸
آغاز: الکلام علیه عند النحو بین... الکلم و هو ما یترکّب من ثلاث کلمات و لم یحسن السکوت
انجام: احببت بزید و اشدد ببیاض وجهه ما الثانیه هلم فانهم التزموا ادغامه و اللّه اعلم

۱۸۷

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به نسخ قرن ۱۳ است.
ابیات عربی الفیه به خطّ نسخ و با قلم درشت‌تر و زیر آنها خطّ شنگرفی کشیده‌اند.
قطع: وزیری، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۰۴، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۸۹۴

سؤال و جواب **(فقه ـ فارسی)**

از حجة الاسلام سیّد محمّد باقر شفتی (م ۱۲۶۰)
مجموعه استفتائات و فتاوی ایشان است که به نوشتهٔ الذریعة در دو جلد به ترتیب شرایع الاسلام محقّق حلّی گردآوری شده است که مجلد دوم از صوم است تا ودیعه. امّا نسخهٔ جای سخن شامل کتاب صوم تا دیات است (به زیادت حدود ودیات و مسائل متفرقه).
در مجموعهٔ اهدایی طباطبایی نسخه‌هایی از بخشهای مختلف «سؤال و جواب» وجود دارد که هیچ یک به تنهایی کامل و به صورت مذکور در الذریعة نیست.
الذریعة ۱۲ : ۲۴۳، ملک ۱ : ۳۷۴ و ۳ : ۴۷۸، دانشگاه تهران ۵ : ۱۸۰۰
آغاز: زن در ایام صوم می‌تواند در آب برد بدن را بی‌آنکه سر را داخل آب کند؟
انجام: و هم چنین بر ردّ مظالم که بری الذمه می‌شود ان شاءاللّه

۱۸۸

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۳ بوده و پشت برگ آغاز وقف‌نامه‌ای است

مورّخ ۱۲۴۸ قمری.

عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۰، جلد: تیماج سیاه با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۳۲، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۹۵

آتشکدهٔ آذر **(تذکره ـ فارسی)**

از لطفعلی بن آقا خان بیگدلی شاملو متخلص به آذر (م ۱۱۹۵)

تذکرهٔ شعرای فارسی زبان است در دو مجمر:

مجمر اوّل در ترجمهٔ شعرای متقدّمین و مجمر دوّم در احوال شعرای معاصر نویسنده.

این کتاب سابقاً چند بار در بمبئی به چاپ سنگی رسیده و اخیراً بخشی از آن توسط دکتر سادات ناصری و تتمهٔ آن توسّط میر هاشم محدّث به چاپ رسیده است.

فهرست ۳: ۱۲۸ و ۳۸: ۴۵۰

آغاز: بسمله

در طوف حرم دیدم دی مغبچه‌ای میگفت

کین خانه بدین خوبی آتشکده بایستی

فروغ آتشکده دل و زبانه اخگر زبان سپاس بی‌قیاس قدیمی است

انجام:

عجب که سطح زمین بر قرار خود ماند

که از دیدهٔ من رخنه‌اش به بنیان شد

۱۸۹

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به شکسته مورّخ دوشنبه پانزدهم رجب ۱۲۴۵ هجری قمری در مدرسهٔ چهار باغ اصفهان و برگ آغاز دارای سر لوح مذهّب و مرصّع است. تمام صفحات دارای جدول و کمند به قلم زر و مشکی است.

عناوین به قلم شنگرف در صدر صفحات دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۵×۲۷، جلد: تیماج، تعداد برگ: ۲۲۹، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شمارهٔ ثبت: ۳۰۸۹۶

حاشیه عدّة الأصول = الحاشیة الأولی **(اصول فقه ـ عربی)**

از ملّا خلیل بن غازی قزوینی (م ۱۰۸۹)

بر کتاب العدّة فی الأصول شیخ الطائفه طوسی (م ۴۶۰)

بنا به گفتهٔ صاحب الذریعة به نقل از ریاض افندی، این حاشیه در دو مجلد است که یکی به نام «الحاشیة الاولی» و دیگری «الحاشیة الثانیة» معروف است.

نسخهٔ جای سخن، چنانچه در پایان آن نسخ تصریح شده، همان حاشیه اولی است. خود مؤلّف حواشی بر این کتاب دارد. شایان ذکر اینکه یکی از شاگردان ملاّ خلیل به نام ملاّ علی اصغر بن ملاّ محمّد یوسف قزوینی (قرن ۱۱) حواشی مفصّل بر حواشی خلیلیه به نام تنقیح المرام نگاشته است که نسخهٔ ناقصی از آن به خطّ مؤلّف ضمن مجموعهٔ صدرالافاضل تبریزی به کتابخانهٔ مجلس منتقل شده است. متأسفانه تاکنون به شمارهٔ فهرست نرسیده ولی از شمارهٔ ۱۵۰۰۰ به بعد است.

حواشی خلیلیه به سال ۱۳۱۴ در هامش متن عُدّة الأُصول در ایران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۶: ۱۴۸ و ۴: ۴۶۴

آغاز: بسمله الحمد للّه و الصلوة علی سیدنا و نبینا و عدّتنا فی شدّتنا و... فیقول... ان اکثر طلبة العلم من اهل زماننا قد رغبوا عن کتب اصول الفقه لاصحابنا الامامیة

انجام: لان له أن یقول إنّما استدلّ به علی اصل الحجّیة لا علی القطعیة ایضاً

۱۹۰

این نسخه به خطّ نسخ محمّد معصوم بن ملاّ محمّد باقر طالقانی مورخ صفر ۱۰۸۸ در مدرسهٔ خلیلیهٔ قزوین نگاشته شده.

سه برگ اضافی در آغاز نسخه موجود است. بر پشت برگ آغاز، گواهی شده که

شروع کتابت در اوائل محرم ۱۰۸۸ بوده و نیز چنین آمده است: «شرعت فی مقابلتها مع الاصل امّ النسخ فی لیله الاحد ۱۷ شهر محرم الحرام».

درهمان صفحه یادداشتی است به نقل از خطّ ملّا خلیل قزوینی در باب علامات ظهور و خروج شخصی نبی نام از قزوین که دو حدیث از الغیبه شیخ نقل کرده است و ذیل آن یادداشت از کتاب الغیبه قاضی سعدالدین میر حسین رازی با عبارت «سلمه اللّه تعالی» یاد می‌کند. از این کتاب و نویسنده اطلاعی بدست نیامد جز اینکه از دعایی که برایش کرده است «سلمه اللّه تعالی» روشن می‌شود که رازی در تاریخ یادداشت که محرم ۱۰۸۸ است زنده بوده و به تصریح یادداشت نزیل اصفهان بوده.

در همان صفحه تملک میر آصف حسینی دیده می‌شود.

در صدر صفحات شمارهٔ ۱ و ۲ و ۴ عباراتی از متن به قلم نستعلیق دیده می‌شود. تعلیقات مؤلّف با علامت «منه سلمه اللّه» و «منه» در هامش صفحات دیده می‌شود.

در حواشی برخی صفحات، عبارت «وقف خاص» دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۳×۱۹، جلد: تیماج قرمز با عطف دامن، تعداد برگ: ۱۵۸، سطور: ۱۶، کاغذ اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۸۹۷

ده قاعده **(تصوف ـ فارسی)**

میر سیّد علی همدانی شافعی (۷۱۴ ـ ۷۸۶ ق)

رسالهٔ مختصری است در ترجمهٔ آزاد فارسی الأُصول العشرة شیخ نجم‌الدین کبری، مشتمل بر بیان اصول ده‌گانهٔ طریقهٔ کبرویه به ترتیب زیر:

«توبه، زهد، توکّل، قناعت، عزلت، ذکر، توجّه، صبر، مراقبه، رضا».

مترجم، اشعار فارسی شیوایی را گویا از خود به ترجمه افزوده است. این رساله در فهرست جلد ۵ کتابخانه مجلس، ص ۴۹۹ تحت عنوان رساله در اخلاق از نجم‌الدین کبری معرفی شده است که بدین وسیله تصحیح می‌گردد.

فهرست ۵: ۴۹۹ و ۲۶: ۱۶ و ۳۵: ۳۹۲، احوال و آثار میرسیّد علی همدانی: ص ۱۳۴

آغاز: بسمله حمد و ثناء نامتناهی پروردگاری را که استحکام قواعد اسلام...

انجام: و از لذت حلاوت میوه حکمت و ولایت محروم مانده جعلنا اللّه و ایّاکم... و الحمد للّه وحده و السلام علی من اتبع الهدی

۱۹۲

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۳ بوده و برگ آغاز دارای سرلوحهٔ مذهّب و مرصّع است. تمام صفحات به قلم زرد و مشکلی دارای جدول و کمند است. عناوین به شنگرف.

قطع: رقعی ۱۱×۱۷/۵، جلد: تیماج حنایی یک لایه، تعداد برگ: ۱۵، سطور: ۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شمارهٔ ثبت: ۳۰۸۹۹

فرائد القلائد فی شرح مختصر الشواهد = شواهد صغریٰ **(ادبیات ـ عربی)**

از بدر الدین محمود بن احمد عینی (م ۸۵۵)

وی شرح مفصّلی بر شواهد شعری شروح مختلف الفیه نگاشته به نام المقاصد النحویه فی شرح شواهد شروح الالفیه.

همو کتابش را تلخیص کرده و فرائد القلائد نامید. شرح اوّل به نام شواهد کبری و شرح دوم به شواهد صغری شهرت دارد.

فهرست ۲۶: ۴۷۸ و ۳۷: ۴۷۸ و ۱۶: ۶۳ (شمارهٔ ۵۲۵۹)

آغاز موجود: النصاری و الشاهد فیه کالشابه فیما قبله

انجام: قال ابو النجم و الشاهد فی الاجلل حیث لم یدغم... و المجزل اذا عطا... و هذا آخر ما اقتصرناه من الشواهد...

۱۹۶

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ عربی است به قلم عبدالهادی بن محمّد صالح الطاهر المکی الشافعی مورّخ جمعه ۲۶ شوال ۱۰۹۵ قمری.

بر پشت برگ الحاقی آغاز، دو سطر به فرانسه دیده می‌شود. نسخه از آغاز و انجام آثار کرم خوردگی دارد.

ذیل رقم کاتب یادداشتی است به قلم کاتب در باب رموز کتاب. برگ اضافی پایان مشتمل بر چند فایده دربارهٔ نحو است. ابیات به قلم شنگرف.
قطع: وزیری ۱۵×۲۰/۵، جلد: مقوایی با روکش ابر و باد و عطف تیماجی، تعداد برگ: ۱۸۰، سطور: ۲۷، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۹۰۳

اخلاق ناصری **(اخلاق ـ فارسی)**

از خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد بن حسن طوسی (م ۶۷۲)

فهرست ۱۰: ۶۱۵ و ۲۶: ۴۹

آغاز: بسمله حمد بیحد و مدح بیعد لایق حضرت عزّت مالک الملکی باشد...

انجام: خدای تعالی همگان را بتوفیق اکتساب خیرات و اقتناء حسنات... حریص گرداناد انه لطیف مجیب...

۱۹۷

این نسخه به خطّ نستعلیق کمال‌الدین محمّد اسماعیلی رضوی قمی مورخ غرهٔ جمادی الاول ۱۱۲۰ قمری است.
بر پشت برگ پایان، چند بیت منسوب به خواجه نصیرالدین طوسی دیده می‌شود.
عناوین به شنگرف.
قطع: ۱۲/۱۹×، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۵۰، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی، شمارهٔ ثبت: ۳۰۹۰۴

طرائف الحکمة و بدائع المعرفة **(نهج‌البلاغه - حدیث ـ فارسی)**

از سیّد محمّد تقی بن امیر مؤمن حسینی قزوینی[1] (م ۱۲۷۰)

---

۱. وی از افاضل عرفا و از اصحاب ریاضات قرن ۱۳ است. صاحب الذریعة ذیل معرفی شرح وی بر نهج‌البلاغه او را چنین می‌ستاید:
«العلامة العارف المرتاض صاحب الکرامات و أهل الدعوات المستجابات».
بنا به نقل صاحب الذریعة وی در شرح نهج‌البلاغه‌اش به یکی از مکاشفاتش چنین اشاره می‌کند:

←

مؤلّف در این کتاب طرائف حکمی کلام حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام را که اشاره به معارف و علوم و حِرَف دارد غالباً از نهج‌البلاغه و اندکی از دیگر منابع در سه منهج و یک خاتمه گرد آورده و هر منبع مشتمل بر چند «طریفه» و «بدیعه» است. ولی صاحب الذریعة آن را مختصر نهج‌البلاغه معرفی کرده است.

وی به تاریخ سه‌شنبه جمادی الثانی ۱۲۳۹ از تألیف پرداخته است.

وصف کتاب در دیباچه چنین آمده است:

«جمعت فیه طرائف الحکم و جوامع الکلم من کلامه علیه السلام... و وشحت فیها بمطارفها أفنان فنون هذا الکتاب... و اعتمد فیه کثیراً علی ما فی نهج البلاغه».

در وصف مناهج سه‌گانه نیز چنین آمده است:

«فاطلب المفاتیح من المنهج الأُول و فیه مصابیح الهدایات و مسالک الولایات... و اقصد إلی التدارک فی الثانی و فیه التنبیه علی العلم بالعملیات فی الاستکمالات لتدارک من ارتبک فی الجهالات. و اعتمد الی المسارعة في الخیرات فی العلوم الربوبیات فی الثالث منها و فیها کنوز خزائن التوحید».

اینکه مناهج سه گانه:

المنهج الاول: فیها هو کالمصادرات للسالکین... فی المعارف الیقینیة و العلوم الدینیة و فیها طرائف... و بدائع

المنهج الثانی: فی علومٍ شتی روی عنه علیه السلام. وی در این منهج کلمات مولا را که اشارت به فنون متنوّع دارد چون: خط، خیاطت، اصول فقه، فقه، حدیث، مطایبه و غیره می‌آورد.

→

«و به جهت غموض معرفت خواب ملائکه در این خطبه و لزوم فنای محض در خواب آدمیان پناه بردم به صاحب خطبه و در مقام تصریح (کذا) به آن حضرت ناد علی خواندم، و دفعةً افتادم و نهج‌البلاغه از دستم افتاد و چون سنگی بر زمین خوردم و نفس ناطقه خود را از بدن جدا در فضای عیان دیدم و از حالت بدن که شبیه بمیت بود متحیر و متعجب بودم و آن حالت بر من ناگوار بود. ناگاه نوری نازل شد و آن آیهٔ کریم ﴿و جعلنا نومکم سباتاً﴾ بود... پس تخلیت شد در میان نفس من و بدن من. پس به شوق تمام بدن را حرکت دادم، قبول حرکت نکرد. پس به هر عضو متوجه شدم، تحریک آن عضو میسر نشد و خود را میّت دیدم و به انقطاع از سلطان بدن غمگین گردیدم تا آنکه گوینده‌ای گفت: مخرج قاف را حرکت ده. روح در بدن در آمده و بر آلات بدن مستولی شدم و آنچه بایست دیده شود دیدم...» الذریعة ۱۴: ۱۱۹.

المنهج الثالث: في خطبه و كلماته التامّة

مؤلّف شرحی بر این کتاب خود نگاشته است که نسخه‌ای از آن به شمارهٔ ۱۳۴ در کتابخانهٔ مرعشی موجود است. نسخهٔ یاد شده از آغاز تا شرح ۵ طریفه از منهج دوم را شامل است. طرائف الحکمة بتاریخ ۱۲۶۴ هجری در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۱۵: ۱۵۵، فهرست کتابخانهٔ فاضل خوانساری ۱: ۱۰۳، مرعشی ۱: ۱۵۴ معجم المطبوعات العربية فی ایران: ۵۸۱.

آغاز: بسمله الحمد لله الذی علّم بالقلم... فبعث المرسلین الی قبایل الامم... اما بعد فیقول العبد... إنّی لمّا بلغنی عن أمیرالمؤمنین علیه‌السلام...

بطلب لطائف الکلم... بقوله المعجز و... إنّ هذه القلوب تملّ... فابتغوا لها طرائف الحکمة

انجام: ان کلامَ الحکما إذا کان صواباً کان داوءً... فاعدل عنهم الی طرائف حکمهم علیهم السلام تمّ[1] الرسالة المبارکة بید مؤلّفه عصمه اللّه تعالی بمنّه فی یوم الثلثا شهر جمادی الثانی فی حرّ[2] صانها اللّه تعالی بمنه سنة ۱۲۳۹

۱۹۸

این نسخه به خطّ نسخ ممتاز قرن ۱۳ است. برگ آغاز وصالی شده است. عناوین به شنگرف. برخی عناوین نانوشته باقی مانده است.

قطع: وزیری کوچک ۲۱×۱۵/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج، تعداد برگ: ۱۰۰، سطور: ۱۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۰۵

عرائس البیان فی حقائق القرآن (تفسیر ـ عربی)

از شیخ ابومحمّد روزبهان بن ابی نصر بقلی فسائی شیرازی (م ۶۰۶)

تفسیری است موجز بر مذاق صوفیه و متمایل به تأویل به نقل از مشایخ صوفیه.

این تفسیر سال ۱۳۰۱ قمری در نولکشور به همراه تفسیر منسوب به ابن عربی به

۱. کذا. ۲. کذا.

چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن پاره‌ای از اوایل این تفسیر است مشتمل بر سورهٔ بقره و اندکی از آل عمران.

کشف الظنون ۲: ۲۱، مرعشی ۱۱: ۲۰۵، التفسیر و المفسّرون ۳: ۵۹

آغاز موجود: بشی من ذلک علماً بأنّها عواری فی ایدیهم... و ممّا رزقنا هم ینفقون و قال الواسطی آمنو بالغیب

انجام موجود: قد عاینو مکنونات اسرار خصایص العلوم القدمیة و فهموا منها عواقب

۱۹۹

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ و از آغاز و انجام افتادگی دارد. بر پشت برگ الحاقی آغاز نسخه، بخشی است از یک خطبهٔ حضرت امیرعلیه‌السلام به تاریخ ۹ ذی‌القعدهٔ ۱۲۹۷ به قلم سیّد محمّد طباطبایی با امضای «آقا کوچک».

عناوین به شنگرف. تعلیقات مختصری با علامت «ه» در برخی حواشی دیده می‌شود.

قطع: رقعی ۱۳×۲۰، جلد مقوایی، تعدا برگ: ۴۶، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۰۶

شرح الهدایه **(فلسفه ـ عربی)**

از قاضی میر حسین میبدی (م ۹۱۱)

بر هدایة الحکمه اثیرالدین ابهری (م ۶۶۰ تقریباً)

فهرست ۵: ۳۶۰

آغاز: بسمله الهدایه امر من لدیه وکل شی یعود الیه...

انجام: ان الواجب علی طالب الحن مطالعه کتب الشیخین... و فوق طورها طوراً عن قدرة کالکر من الامم[1]

---

۱. در نسخه چنین آمده و در حاشیه این چنین توضیح داده شده: ای کبریت الاحمر.

۲۰۱

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری قرن ۱۱ است. بخشی از اوایل و اواسط و اواخر نسخه نو نویس و مورخ شوال ۱۲۵۵ است.

تعلیقات مفصّل در حواشی نسخ صفحات با علامات ف د ـ م د، فخرالدین لاری و جز آن در حواشی دیده می‌شود.

قطع: ۱۸/۵×۱۲/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۹۴، سطور: ۱۳، کاغذ: اصفهانی و فرنگی، شماره ثبت، ۳۰۹۰۸

کتاب یوحنّا = یوحنائیه **(اصول عقاید ـ عربی)**

منسوب به ابوالفتوح رازی

احتجاجاتی است در اثبات حقّانیت مذهب تشیّع از زبان یوحنّا بن اسرائیل ذمّی و در پایان کتاب بابی است در مثالب خلفا.

این کتاب تحریرهای متفاوتی اعم از فارسی و عربی دارد که برخی به چاپ رسیده است.

یکی از تحریرهای فارسی کتاب در فهرست ۶، ص ۵، تحت عنوان ترجمهٔ الزام النواصب معرفی شده که نامش از اشتباه فهرست‌نویس است و استاد حائری در پاورقی همان صفحه مفصّلاً استدراک کرده‌اند.

الذریعة ۲۵: ۲۹۶، فهرست ۲۶: ۳۶ و ۲۳۱

آغاز: بسمله... حمدله... و بعد فیقول یوحنا بن اسرائیل... انی کنت رجلاً ذمّیاً

انجام: وسطرت هذه الرساله لتکون هدایة... انّا نحمدک علی نعمک الجسام و نصلّی علی محمّد و آله... مدی اللیالی و الایام

۲۰۲

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ عربی مورخ رجب ۱۲۹۸ قمری است و عناوین به شنگرف. تمام صفحات به قلم دوگانهٔ شنگرف مجدول شده. شش برگ اضافی نانوشته در پایان نسخه موجود است.

قطع: وزیری کوچک، جلد: روکش کاغذی سبز با حاشیه و عطف تیماج،

تعداد برگ: ۴۵، سطور: ۱۶، کاغذ: فرنگی ضخیم، شماره ثبت: ۳۰۹۰۹

زبدة الأصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمّد بن حسین بن عبدالصمد عاملی (م ۱۰۳۰)

در اصول فقه.

مؤلّف خود بر این کتاب تعلیقاتی دارد.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.

فهرست ۲۵ : ۲۴۲، مشار عربی: ۵۵

آغاز: بسمله ابهی اصل یبتنی علیه الخطاب...

و بعد فیقول الراجی... یا اخوان الدین

انجام: المرجحات مثنی، و ثلث و رباع... هو اقرب الی التقوی و الحمد للّه علی... و الصلوة علی سیّد انبیائه و...

۲۰۴

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۱ و در پشت اولین برگ اضافی نسخه، یادداشتهای پراکنده‌ای دیده می‌شود.

در صفحهٔ آغاز، تعلیقه‌ای است با علامت «شیخ عبدالنبی دام عزّه».

تعلیقات شیخ بهایی با علامت «منه» در حواشی اکثر صفحات دیده می‌شود.

برگ پایان وصالی شده است. بر پشت برگ پایان، نام کتاب و مؤلّف به قلم نسخ ممتاز دیده می‌شود.

قطع: ۲۹/۵×۱۲، جلد: تیماج قرمز یک لایهٔ فرسوده، تعداد برگ: ۵۲، سطور: ۸، کاغذ: شکری، شمارهٔ ثبت: ۳۰۹۱۱

غررالحکم و دررالکلم **(حدیث ـ عربی)**

از عبدالواحد بن محمّد آمدی (م ۵۱۰)

در جمع کلمات قصار امیرالمؤمنین علیه السلام به ترتیب حروف معجم

فهرست ۱۶: ۲۳۸ و ۲۵: ۱۱۹

آغاز موجود: کلمه و تنمیقها ذکر ابوعثمان الحافظ...

انجام: و ارفضوا القال و القیل و اکثروا ذکر اللّه عز و جل تغتنموا و کونوا عباداللّه اخواناً

۲۰۷

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ است.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. در صدر صفحهٔ آغاز یادداشتی است دربارهٔ کتاب «فانی عوض عنه».

عناوین به شنگرف. استدراک سقطات و تعلیقاتی با علامت «ه» در حواشی دیده می‌شود.

قطع: ۱۳×۲۳/۵، جلد: تیماج زرشکی فرسوده با حواشی و عطف مشکی، تعداد برگ: ۱۵۱، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۱۴

عوارف المعارف **(تصوّف - عربی)**

از شهاب‌الدین ابوحفص عمر بن محمّد سهروردی (م ۶۳۲)

در سیرت و چگونگی سلوک متصوفه مشتمل بر ۶۳ باب. به گفتهٔ حاجی خلیفه، مصباح الهدایه عزالدین کاشانی ترجمهٔ فارسی همین کتاب است.

متن عوارف به تاریخ ۱۲۹۴ ق در دو جزء در قاهره به چاپ رسیده است و دیگر بار در هامش احیاء العلوم چاپ شده.

معجم المطبوعات ۱: ۱۰۶۱، کشف الظنون ۲: ۱۱۷۷

آغاز: بسمله الحمد للّه العظیم شأنه، القویّ سلطانه، الظاهر احسانُه...

انجام: ثم ینادی جبریل فی السماء ان اللّه قد احب فلاناً فنحبّه (ناخوانا) الارض باللّه العون و العصمة و التوفیق

۲۰۸

این نسخه به خطّ نسخ کهن مورخ ۶۸۵ قمری در قریهٔ عقدای یزد نگارش

یافته.

نام کاتب در اثر فرسودگی و پارگی روشن نیست، ولی آنچه خوانده می‌شود چنین است:

«ابولحا... بن ابی العلاء هبة اللّه بن ابی الفتح مسعود بن ابی الوفاء محد بن ابی الکر... ابی الفضل عبداللّه اصفهانی نائینی».

پشت برگ آغاز، یادداشتی است در ترجمهٔ ابوحنیفه، تملک فرهاد میرزا معتمد الدوله مورخ ذی الحجه ۱۳۰۲ و تملّکی با مهری به سجع: «عبده الراجی محمّد علی» و نیز حدیثی به نقل از امام علی علیه السلام و تملکی مورخ ۱۱۹۴.

برگ آغاز نو نویس و از حدود قرن ۱۱ است. پنج برگ آغاز و همان قدر از انجام نسخه وصالی شده است.

بر پشت برگ پایان یادداشتهایی است به نظم و نثر، از جمله یادداشتی کهن دربارهٔ تاریخ وفات دو تن از علمای شیراز در قرن ۸ به نامهای زین‌الدین عبدالسلام بن احمد شیرازی و برادرش علاءالدین یوسف، که در مزارگاه مصلای شیراز مدفون بوده‌اند. آنچه از یادداشت مذکور خوانده می‌شود چنین است:

«... شیخ الامام الاعظم مقتداء اعاظم فی الامم... زین‌الحق و الدین عبدالسلام بن محمّد بن طاهر... شوّال و اخیه امام الهمام علاء الدین یوسف فی محرم... سبعین و سبعمائه و مدفنهما بمصلی شیراز فی تلک مزار... آمرزیده باد که از بهر ارواحشان سوره فاتحة الکتاب... و کاتب را به دعا یاد دارد. کتبه ابوالخیر بن محمود شیرازی المشتهر بعبد السلامی».

در هامش صفحات تعلیقاتی است در ترجمهٔ برخی کلمات متن به فارسی کهن، از جملهٔ آنها که قابل ذکر است:

الوسخ = شوخکن شدن، التفرغ = واپرداختن، الالتحام = با یکدیگر پیوستن جراحت، الحضن = در زیر گرفتن مرغُ خایه را، الاحتذاء = به کسی پی بردن، و بر نهاد کسی کاری کردن، الوقاحه = شوخ روی (رویی) کردن.

و شایان ذکر اینکه در هامش ص ۲۵۶ در ترجمهٔ این بیت:

و اذا صفا لک من زمانک واحد　　و هو المراد و این ذاک الواحد

چنین آمده است:

چو یابی در جهان یک بار، یک دل　　مراد آن است لیکن نیست حاصل

قطع: وزیری ۱۶×۲۵، جلد: مقوا با عطف حاشیه تیماجی، تعداد برگ: ۱۶۶، سطور: ۲۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۱۵

تاج المصادر فی اللغه **(لغت ـ عربی، فارسی)**

از ابوجعفر احمد بن علی معروف به جعفرک مقری بیهقی (م ۵۴۴)

مؤلّف در این اثر به جمع مصادر ثلاثی مجرد و مزید و رباعی مجرّد و مزید (به ترتیب مصادر زوزنی) پرداخته است.

کتاب حاضر به تاریخ ۱۳۶۶ شمسی به تصحیح آقای دکتر هادی عالم زاده به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۱: ۲۶۹، فهرست ۳ (چاپ ۲): ۸۱، منزوی ۳: ۱۹۶۵

آغاز موجود: الغابر یجلب. الجلب چیزی با خویشتن

انجام موجود: فی الحدیث ما از لجف ای ما تنحی و ما تباعد

۲۰۹

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ کهن و از قرن ۷ است و از اوّل و آخر افتادگی دارد. عناوین به قلم درشت‌تر. برگهای نخست نسخه آسیب دیده و وصالی شده است.

قطع: وزیری ۱۵×۲۲/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۷۱، سطور: ۲۳، کاغذ: خانبالغ، شمارهٔ ثبت: ۳۰۹۱۶

أنوار الربیع **(ادبیات ـ عربی)**

از سیّد علی خان مدنی (م ۱۱۱۸)

در انواع بدیع و شرحی است که مؤلّف بر بدیعهٔ خویش نگاشته است.

تعداد ابیات منظومهٔ مذکور ۱۴۷ بیت است. مؤلّف کتاب را به نام محمّد اورنگ زیب تألیف کرده است

این کتاب در هشت جلد به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲: ۴۲۶

آغاز: بسمله الحمد للّه بدیع السموات و الارض... کل ببراعة الاستهلال عند سماع

ندائمه...

انجام موجود: ولدی الطبری المذکور فلما کان لیلة العید انهی بعض اعداء الطبری الی ذلک الامیر الخطیب و الامام

۲۱۳

این نسخه به خطّ نسخ استادانه متعلق به قرن ۱۳، بدون رقم کاتب و تاریخ کتابت می‌باشد.

تمام صفحات دارای جدول و کمند است.

قطع: وزیری ۱۶/۵×۲۶، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۳۸، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۲۰

البرهان فی تفسیر القرآن **(تفسیر ـ عربی)**

از سیّد هاشم بن سلیمان بحرانی (م ۱۱۰۷/ ۱۱۰۹)

تفسیری است که بر پایهٔ احادیث ائمهٔ معصومین علیهم السلام در شش مجلد برگزار گردیده.

این تفسیر در چهار مجلد به چاپ رسیده است.

الذریعة ۳: ۹۳

آغاز: بسمله یا محیی [۱] خذ الکتاب بقوة... محمّد بن العباس قال حدثنا علی بن سلیمان الرازی... سمعت ابا جعفر یقول و اللّه لقد اوتی

انجام: طرق متعددة منها عن الشیخ ابی عبداللّه المفید عن الصدوق قدس اللّه ارواحهم

۲۱۴

این نسخه به خطّ نسخ محمّد حسین بن ملاّ محمّد علی بیاضه‌ای بیابانکی است، مورخ ۱۲۳۳ هجری، که به سفارش میرزا سلیمان طباطبایی نگاشته شده است.

نسخهٔ حاضر مشتمل است بر جزء سوم البرهان از سورهٔ مریم تا اخلاص.

نام‌های راویان به شنگرف مسطور است.

---

۱. کذا.

پشت صفحهٔ آغاز، دستخطّ و عنوان تملک علی فرزند شیخ احمد احسائی پیشوای شیخیه دیده می‌شود.

قطع: رحلی، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۴۳۱، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۲۱

ربیع الأبرار و نصوص الأخبار (ادبیات ـ عربی)

از ابو القاسم محمود بن عمر زمخشری

کتابی است در محاضرات و احادیث نوادر، مشتمل بر نود و هشت باب. ولی حاجی خلیفه در کشف الظنون گوید که برخی ربیع الابرار را به ۹۲ باب تقسیم کرده‌اند و مؤلّف در هر باب آنچه مناسب موضوع است از احادیث و اقوال و اشعار می آورد.

ک۱۵۲تاب حاضر اخیراً در عراق به اهتمام دیوان اوقاف و تحقیق دکتر سلیم النعیمی در چهار مجلد به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۱ : ۸۳۲

آغاز: بسمله الحمد... الذی استحمد الی عباده... و هذا کتاب قصدت به اجمام خواطر الناظرین...

انجام: فلا یبقی فیه عقرب الا (ناخوانا)

۲۱۶

این نسخه به خطّ نسخ مورخ ۹۸۹ و بدون رقم کاتب است.

برگهای آغازین نسخه دارای وصالی است و همهٔ اوراق کتاب در اثر کرم خوردگی سوراخهای ریز دارد. بر پشت برگ آغاز، تملک میرزا محمّد بن معتمد خان با سجع مهر «یا محمّد» و تملک محمّد بن حاجی کریم و فرم چاپی الصاق شده با عنوان (داخل کتابخانه صنیع الدوله محمّد حسن خان شد) دیده می‌شود.پنج صفحهٔ آغاز مشتمل بر فهرست ابواب کتاب است.

قطع: وزیری بزرگ ۱۸×۲۵/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیهٔ منگنه، تعداد برگ: ۳۸۹، سطور:۲۵، کاغذ: سمرقندی ، شماره ثبت: ۳۰۹۲۳

ریاض السالکین **(حدیث ـ عربی)**

از سیّد صدرالدین علی خان مدنی شیرازی (م ۱۱۱۸)

مبسوط‌ترین شرح صحیفهٔ سجّادیه است و مؤلّف آن را به نام شاه سلطان حسین صفوی پرداخته است. این کتاب مشتمل بر ۵۴ روضه که هر روضه ویژهٔ شرح یکی از ادعیهٔ صحیفه است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر ۱۳ روضه است. این کتاب مفصّل‌ترین شرحی است که بر صحیفهٔ سجادیه پرداخته‌اند.

کتاب حاضر اخیراً با اهتمام و تحقیق مؤسسهٔ نشر اسلامی تابعهٔ جامعهٔ مدرسین قم به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۱: ۳۲۶

آغاز: بسمله اللهم انا نحمدک حمداً تؤتینا به

انجام: متوسّلاً الیه بذاته المقدسه و باکرم خلقه ان لا یرده و لا یرجفه خائناً مما سال غیر ظافر بما طلب و اللّه اعلم

۲۱۷

این نسخه به خطّ نسخ متعلق به قرن ۱۳، بدون رقم کاتب و تاریخ کتابت است. اوراق آغازین دارای لکّه‌هایی در حواشی است. صفحه آغاز نو نویس است.

قطع: ۱۴×۲۵، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۲۳۱، سطور: ۲۶، کاغذ: فرنگی، شمارهٔ ثبت: ۳۰۹۲۴

المحجة البیضاء فی إحیاء الإحیاء **(اخلاق ـ عربی)**

از ملا محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

کتاب حاضر چند بار از جمله به تصحیح علی اکبر غفاری تصحیح و منتشر گردیده است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر «ربع ثالث» از کتاب است.

الذریعة ۲۰: ۱۴۵

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی تتحیّر دون ادراک جلاله القلوب

انجام: إن کنت راضیاً بما انت فیه... فاورثت حسرة یوم القیمة

۲۲۰

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۳ است. سرفصلها به شنگرف است.
قطع: وزیری، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۶۰، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی،
شماره ثبت: ۳۰۹۲۷

نورالأنوار فی إیضاح کلام خیرالأخیار (دعا ـ عربی)

از سیّد نعمة اللّه بن عبداللّه جزائری شوشتری (قرن ۱۱)

در شرح صحیفهٔ سجادیه و بنا بر تصریح مؤلّف در آغاز و پایان، مختصر شرح کبیر اوست بر صحیفه. نورالانوار به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۲۴ : ۳۵۹

آغاز: الحمد للّه الذی اطلع ابناء التراب علی اسرار ملکوتیة الخفیّة... فیقول تراب نعال اهل العلم نعمت اللّه بن عبداللّه الحسینی...

انجام: اللهم حبّبنا الی اولیائک المقرّبین... و اجعل هذه التعلیقات خالصةً لوجهک الکریم موجبةً لثوابک الجسیم بمحمّد و آله الطاهرین

۲۲۱

این نسخه به خطّ نسخ متعلق به قرن ۱۲ ـ ۱۳ است. زیر فقرات ادعیه، خطّ شنگرف کشیده شده است. برگ آغاز و پایان وصالی شده است.
پشت صفحهٔ آغاز یادداشتی است در فوائد فقرهٔ دعای مذکور در زادالمعاد. در همان صفحه تملک محمّد صادق کشمیری دیده می‌شود.
برگ پایان نیز وصالی شده و مشتمل بر یادداشتهای متفرقه از جمله ابیات عربی است. عبارت تملک محمّد بن غیثان احسائی مورخ ۱۱۷۷ با عنوان مهر «اللهم صل علی محمّد و آل محمّد» دیده می‌شود.

قطع: ۱۲/۵×۲۴/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۸۴، سطور: ۲۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۲۸

اعجوبه و محجوبه **(اخلاق ـ فارسی)**

از حامد بن فضل اللّه بن مجد سرخسی (قرن ۷)

کتابی است در مواعظ و حکمت و امثال که در قالب داستان سرایی تحریر شده و در عین شیوایی از صناعات ادبی نیز خالی نیست.

مطالب این کتاب از زبان دو کنیزک به نامهای «اعجوبه» و «محجوبه» که از پادشاه مصر ربوده شده‌اند به شیوهٔ مجابات پرداخته شده است که در محفل انس بر پادشاه ایران «ملک سمّاح» فرو می‌خوانده‌اند.

بدین ترتیب که در آغاز هر باب، ملک سمّاح پرسشی را آغاز می‌کند. ابتدا اعجوبه و پس از آن محجوبه در پاسخ ملک، داستانی مناسب حال و مقام می‌پردازند.

این کتاب مشتمل بر مقدمه و ده باب و بیست حکایت است. اینک ابواب کتاب:

باب اوّل: در صفت معدلت و انصاف

باب دوم: در صفت حلم و وقار

باب سوم: در اقامهٔ سیاست بعد از تفتیش

باب چهارم: در ستودن شجاعت و رجولیت

باب پنجم: در بیان سماحت و سخاوت

باب ششم: در مدح ثقت و امانت

باب هفتم: در منع رشک و حسد

باب هشتم: در کتمان سرّ از زنان

باب نهم: در تجنّب از صحبت اشرار

باب دهم: در ذکر توکل و قناعت

مؤلّف، کتاب را به نام قزل ارسلان مظفّرالدین اوزبک (۶۰۷ ـ ۶۲۲) آخرین پادشاه

اتابک آذربایجان نگاشته است.

شایان ذکر اینکه، به گفتهٔ مؤلّف در مقدمه، مادر وی به نام کاتبه سرخسی صاحب آثار داستانی به نامهای مفرّح القلوب و مسّرة الارواح و مفتاح الفلاح بوده که آنها را به دیگر اتابکان آذربایجان اهدا کرده است، ولی در فهارس قابل دسترس نامی از این کتاب دیده نشد.

نویسنده‌ای ناشناس گزینه‌ای از این کتاب به نام تحفه ترتیب داده و به نصرت الدین احمد (۷۳۳ ـ ۶۹۶) از اتابکان لرستان اهدا کرده است. این تحفه به تصحیح مرحوم دانش پژوه به سال ۱۳۳۹ خورشیدی به سرمایهٔ بنگاه ترجمه و نشر کتاب چاپ شده است. تاکنون بیش از دو نسخه از اعجوبه و محجوبه نمی‌شناسیم: یکی نسخهٔ جای سخن و دیگری نسخهٔ کتابخانهٔ ملک که نقص بسیار دارد.

اخیراً آقای سیّد علی آل داود گزینه‌ای از این کتاب را به عنوان «ضمیمهٔ شمارهٔ ۶ نامهٔ فرهنگستان» به چاپ رسانیده است. و کل کتاب به تصحیح ایشان جزء آثار در دست نشر کتابخانه مجلس قرار دارد.

منزوی ۲: ۱۵۴۱، ملک ۹: ۳۰۲، مجلهٔ سخن ۱۱: ۵۶۵

آغاز: بسمله شکر و منت خدایرا که به کمال و نوال و فرط... تا ذات اعجوبه نماء انسان آینه مصقول آمد... پس بهحکمت نامنقضی بعضی از آدمیان را برگزید

انجام: حق تعالی و تقدس جمیع خلایق را بر قناعت و شکر و توکل، توفیق رفیق گرداناد و الحمد للّه اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً و صلی اللّه علی محمّد و آله اجمعین

انجام موجود: و از قربت و الفت، انفتی داشتی ناگهان شاهی با چند مرد تیغ زن قصد وی کرده

۲۲۲

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۹ ـ ۱۰ است.

نسخهٔ مورد سخن تا پایان استنساخ نشده و یک برگ از پایان نانوشته باقی مانده است. به هنگام صحّافی مجدّد جابجایی‌هایی در نسخه صورت گرفته و به همان ترتیب شماره خورده بود که مجّدداً مرتب گردید.

فهرست ملک نسخه‌ای با شمارهٔ ۶۲۷۶/۱ از این کتاب ارائه می‌کند با آغازی غیر

از آغاز نسخهٔ جای سخن، و چون بدان مراجعه شد[1] روشن گردید که اشتباه از فهرست‌نویس بوده و مغایرتی در کار نیست. اوراق پایانی نسخه همه در سمت پایین فرسوده و دارای لکه است.

قطع: وزیری کوچک ۲۳×۱۴/۵، جلد: تیماج زرد فرسوده، تعداد برگ: ۷۶، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۲۹

المحجّة البيضاء في احياء الإحياء **(اخلاق ـ عربی)**

از ملّامحسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر جزء اوّل المحجة.

شمارهٔ ۳۲۰ فهرست حاضر دیده شود.

آغاز: بسمله يقول خادم العلوم الدينية محمّد بن مرتضى المدعو بمحسن احمد اللّه تعالى اولاً حمداً كثيراً دائماً متوالياً و ان كان يتضأل دون حق جلاله...

انجام موجود: فلا حاجة الى الاعادة. هذا آخر كتاب ترتيب الاوراد و تفصيل احياء الليل و بتمامه

۲۲۳

این نسخه به خطّ نسخ محمّدرضا حسینی و مکتوب است به سال ۱۰۸۹ قمری.

پشت صفحهٔ آغاز، تملک فرهاد میرزا معتمدالدوله مورخ ۱۲۹۰ دیده می‌شود.

قطع: وزیری بزرگ ۲۵×۱۹، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۲۳۷، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۳۰

---

۱. بدین وسیله از محقّق ارجمند آقای آل داود که زحمت این مراجعه را بر خود هموار کردند سپاسگزاری می‌شود.

سؤال و جواب **(فقه ـ فارسی،عربی)**

از حجّة الاسلام سیّد محمّد باقر شفتی (م ۱۲۰۶)

نسخهٔ حاضر از مبحث تقلید تا زکوة را در بر دارد.

بنگرید به شمارهٔ ۱۸۸.

آغاز: مقدمه فی الأصول سوال هر گاه شخصی تقلید مجتهدی را...

انجام: اصلاً کما اذا فرض الزراعه فی الارض المغصوبة فالمناط تلک النصاب بالزرع.

۲۲۴

این نسخه به خطّ نستعلیق از قرن ۱۳ همزمان با سیّد شفتی کتابت شده است. پشت برگ آغاز، وقف نامهٔ نسخهٔ مورخ ۱۲۴۸ از محمّد زکی بن معصوم سلطان دیده می‌شود.

عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی ۲۰×۲۹/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۰۳، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۳۱

ریاض المسائل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد علی طباطبایی صاحب ریاض (م ۱۲۴۴)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتابهای نکاح تا شفعه از ریاض المسائل است.

آغاز: بجواز استعمال المشترک فی معنییه و لا فهو باطلٌ من اصله...

انجام: لها عادیة من حیث النهی عن التقاطها فلا اذن لها فی التصرف فیها اصلاً فتأمل جداً و الحمد...

۲۲۵

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق تحریری مورخ ۱۲۳۲ در قزوین است. نسخه از آغاز افتادگی دارد.

قطع: وزیری ۱۴×۲۱، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه،

تعداد برگ: ۷۸۶، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت ۳۰۹۳۲

حیوة الحیوان الصغری **(طبیعیات ـ عربی)**

از کمال الدین محمّد بن عیسی الدمیری الشافعی (م ۸۰۸)

در معرفت انواع جانوران. این کتاب مشتمل است بر ملخّص حیوة الحیوان کبری با حذف تعبیر منایا و تراجم احوال. حیوة الحیوان صغری تاکنون به چاپ نرسیده است.

کشف الظنون ۱: ۶۹۶

آغاز: بسمله و به ثقتی باب الدال المهملة الدارم الضّفد قاله ابن سیده... ما کان الا لمعرس الاوّل... و الیه ینسب ابوالاسود الدّؤلی علی فعل غیره

انجام: و الغیهب المدنی الذی لا عقل له قاله السهیلی فی تفسیر شعر مکدر بن حفص فی اوائل غزوة بدر

۲۲٦

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ ترکی مورخ ۹۹۳ و بدون رقم کاتب است. نسخهٔ حاضر مشتمل بر جزء دوم از حیوة الحیوان صغری است که از حرف دال تا غین را در بر دارد. عناوین به شنگرف است. در صدر صفحهٔ آغاز نسخه، تملک فرهاد میرزا معتمد الدوله دیده می‌شود و پشت برگ آغاز، فهرست مطالب به خطّ نسخ را در بر دارد. در صدر همان صفحه عبارت «یا کبیکج» موجود است.

همچنین در صفحهٔ یاد شده، تملک «علوان بن عبدالنبی تذکره‌چی دیوان عثمانی» مورخ ۹۹۶ و نظام الدین احمد گیلانی ملقب به حکیم الملک دیده می‌شود. شخص اخیر از افاضل اطبّای قرن ۱۱ و از مقرّبین سلطان عبداللّه قطب شاه بوده است و از جمله آثار وی می‌توان مراة الآله، خواص الخضراوات و البقول را نام برد.

قطع: وزیری، تعداد برگ: ۱۸۲، سطور: ۱۷، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت ۳۰۹۳۳

جدول قرائات **(تجوید ـ عربی)**

بخش فرش کتابی است در اختلاف قرائات. نام مؤلّف روشن نشد، جز اینکه در پایان نسخه چنین آمده است: «علی ید اضعف عباد اللّه الودود عبداللّه بن محمود الحافظ» و شاید مؤلّف همو باشد.

آغاز: سورة الفاتحه مالک مالک، الطراط صراط بالصاد و الخاصه

انجام: و قیاس مذهبه نقل الحرکة الی الفاء کما ذکر

۲۲۸

این نسخه علی‌الظاهر به خطّ نسخ زیبای عبدالله بن محمود حافظ مورخ ۸۷۰ است. تمام صفحات مجدول است به قلمهای زر و زنگار و بین جداول، جدولهای ضربی به آب طلا ترسیم گردیده.

قطع: ۸×۱۲، جلد: تیماج سیاه فرسوده، تعداد برگ: ۱۰۲، سطور: چهار جدول، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۳۵

السراج المنیر **(اخلاق ـ فارسی)**

از مولی محمّد شریف بن شمس‌الدین محمّد شیرازی (قرن ۱۱)

در علم اخلاق و مشتمل بر بیست لمعه، که هر لمعه دارای خاتمه‌ای است، و در هر خاتمه حکایتی آورده شده است. مؤلّف در ۱۰۳۲ از تألیف فراغت یافته است.

آغاز: ستایش کریمی را که حلّه خلّتش زیوری است زیبنده...

انجام: کشتی لجّهٔ طریقت، ماه فلک هدایت... امام المشارق و المغارب... آمین یا رب العالمین

۲۲۹

این نسخه به خطّ نستعلیق زیبای محمّد حسن شیرازی مورخ ۱۲۲۸ است. دارای کتیبه و سرلوحی مرصّع و مذهّب و دو صفحهٔ آغاز به حاشیهٔ گل و بوته و

تذهیب دندانه موشی مزیّن گردیده است.

بر پشت آخرین برگ، یادداشتی است از کاتب (با همان قلم نسخه) با این مضمون که رونویس کتاب به جهت محمّدرضا خان سوادکوهی انجام گرفته و نیز جملاتی در طلب عنایت از مشار الیه.

قطع: رقعی بزرگ، جلد: روغنی گل و بوته‌دار درون مزین به گل نرگس، تعداد برگ: ۸۳، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۳۶

إجابة المضطرّين **(متفرقات دینی ـ فارسی)**

از سیّد جعفر بن اسحاق موسوی دارابی بروجردی مشهور به کشفی (م ۱۲۶۷) در اصول دین و برخی فروع و اخلاق.

مؤلّف، این کتاب را به نام شاهزاده محمّد تقی میرزا پسر فتحعلیشاه مشتمل بر دو مقدمه و دو مقاله و خاتمه نگاشته است. وی به تاریخ ۱۲۲۸ در قریهٔ بغداد آباد یزد از تألیف پرداخته است.این کتاب به سال ۱۳۰۶ در هند به چاپ رسیده است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مقدمه ومقالهٔ اوّل کتاب است.

الذریعة ۱ : ۱۲۰

آغاز: بسمله ملک الکلام قول اللّه و حمده و ملاک التحیة و السلام... و بعد اوان طلوع طالع جوزائی زمانه...

انجام: امید آن است که اراده فرمائی و مقاله دوم ایضاً به انجام رسد... اگر خوبی در آن بوده باشد هر آینه از خوشی... یزدیان است و بدیهای او از... زشتی بغدادیان است و الحمد...

۲۳۰

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۳ به سفارش آخوند ملاّ علی محمّد سروستانی در اصطهبانات فارس نگاشته شده. گواهی مقابله در ذیل نسخه دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۲۱/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج به نقش گل و بوته و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۴۶، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۳۷

سراج السالکین = منتخب مثنوی **(شعر ـ فارسی)**

از مولی محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

منتخبی است از مثنوی مولانا جلال‌الدین بلخی بالغ بر هشت هزار بیت.

شیوهٔ فیض در انتخاب ابیات مثنوی، چنانکه در مقدمهٔ کوتاه منثور و منظوم خود بیان می‌دارد، بدین گونه است که ابیات مناسب عناوین و موضوعات مورد نظر خود را، که بجز عناوین موجود در مثنوی است، از مواضع مختلف مثنوی بدون رعایت ترتیب فراهم آورده است. وی ماده تاریخ تألیف خود را (غلب= ۱۰۳۲) یاد می‌کند.

نمونهٔ عناوین و موضوعات این گلچین از این قرار است: فی الحث علی العشق... فی ان الباقی هو العشق الحقیقی، فی ان الخلق مظهر الحق، فی وصف ولی الحق، فی شرف الانسان و سره المکنون اسرار الاولیاء... فی انّ مدار نعم اللّه التفضل دون الاستحقاق.

این کتاب بر اساس نسخهٔ جای سخن، که یگانه نسخهٔ شناخته شده است مورخ ۱۳۷۹ به اهتمام مهدی انصاری قمی در انتشارات امیر کبیر تحت عنوان عرفان مثنوی به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۲: ۱۵۷، ملک ۲: ۳۷

آغاز: بسمله حمد للّه علی نواله... اما بعد فهذا منتخب من درر بحر المثنوی للمولوی المعنوی... قد التقطتها علی حسب نظری الحاسر جامعاً لفریقٍ من شتاتها... تحصیلاً للتناسب حسب ما یقتضیه الانتخاب مفصلاً و معنوناً بعنوانات... اکثرها غیر ما فی الکتاب...

کردم از روی بصیرت پی روی — شش کتاب مثنوی معنوی...

دادمش ترتیب و نظم تازه‌ای — تا بود نیکو و نیک آوازه‌ای

نورش افزون گشت بر هر منتخب — شد از آن تاریخ تألیفش غلب

انجام موجود:

پس همواره روی معشوقه نگر — این بدست تست بشنو ای پسر

۲۳۱

این نسخه به خطّ قرن ۱۱ و از پایان افتادگی دارد. تمام صفحات به قلم آب طلا مجدول گردیده و عناوین به شنگرف است.

پشت برگ آغاز، یک دو بیتی از مولانا حمد اللّه انصاری دیده می‌شود و برگ اضافی پایان نسخه، تجویزی جهت علاج غشی وجود دارد.

قطع: ۱۱×۱۷/۵، جلد: تیماج جگری فرسوده، تعداد برگ: ۱۶۹، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۳۸

کشف الأسرار الإیمانیة و هتک الأستار الحطامیة (فلسفه ـ عربی)

از ضیاءالدین مسعود بن محمود شیرازی (م ۶۵۵)

از معاصرین و نزدیکان امام فخررازی و شاگرد مورد توجّه وی است. مؤلّف، این کتاب را در جواب دو کتاب شیخ شهاب الدین عمر سهروردی به نام‌های رشف النصایح الایمانیة و کشف الفضایح الیونانیه و ادالة العیان علی البرهان فی الرد علی الفلاسفة بالقرآن نوشته است که شیخ سهروردی آنها را در ردّ بر مکاتب فلسفی یونان نگاشته بود.

فهرست ۲۲: ۲۰۵، شدّ الازار: ۷۶ ـ ۷۰

آغاز موجود: الفواد اقرّ بتوحیده و تمجیده الافلاک... الجبال الرواسی الراسیات الشامخات ... و الثری السائله بافواه الینابیع

انجام: و نزعت امل الدنیا و الفقر من عینیه و ملات جوفه حکمة و الحمد للّه... و صلی اللّه علی نبیه... و سلم تسلیماً کثیراً

۲۳۲

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۷ ـ ۸ بدون رقم کاتب است.

چند سطر از آغاز نسخه و ذیل آن از بین رفته و وصالی شده است. در برخی صفحات حاشیه‌هایی با امضای سیّد حسین گیلانی دیده می‌شود.

افتاده‌های متن به خطی تازه‌تر در حاشیهٔ برخی صفحات جبران شده است.

صفحهٔ اضافی آخر نسخه مشتمل بر چند دستور پزشکی است.

قطع: ۱۳×۲۵/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۷۳، سطور: ۲۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۳۹

تحریرالأحکام الشرعیة علی مذهب الإمامیة (فقه ـ عربی)

از علاّمه حسن بن یوسف بن مطهّر حلّی (م ۷۲۶)

در فقه امامیه. صرف فتاوی علاّمه است بدون استدلال. نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر دو جزء کتاب از آغاز تا بخش نکاح. این کتاب به سال ۱۳۱۴ در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

مشار عربی: ۱۶۳، فهرست ۲۵: ۳۱، ۱۸۴ و ۳۶: ۲۷۸

آغاز: بسمله الحمد للّه المتقدّس بکماله عن مشابهة المخلوقات... فانّ هذا الکتاب... قد جمعنا فیه معظم المسائل الفقهیه

انجام موجود: فالأقرب الزامه بالعمل... فلا یقرّ علیه... ویتلوه فی الجزء الثالث فی الایقاعات و صلی اللّه علمه محمّد و آله...

۲۳۳

این نسخه به خطّ نسخ کهن از قرن ۸ هجری است.

نسخه‌ای است مصحّح که گواهی بلوغ قرائت در چندین جای نسخه دیده می‌شود. پشت برگ آغاز قصیدهٔ عینیه‌ای[1] است در مدح حضرت امیر علیه السلام که جزو قصاید سبع علویات ابن ابی الحدید معتزلی است به قلم نسخ کهن. در این نسخه علامت تصحیح و مقابله بسیار است، علاوه بر گواهی بلوغ قرائت، از جمله در حاشیهٔ آخرین صفحه از جزء اوّل و ذیل نسخه انهایی است به قلم حسین بن علی بن الحسام در باب شاگرد و برادرزاده‌اش مورخ ۸۸۵ و انهای دیگری به خطّ احمد بن محمّد مورخ ۱۰۳۸ با امضاهای «نورالدین الحسینی الکفرعونی»، «ابراهیم بن احمد الزینبی»، «نجیب الدین» و «زین‌العابدین بن سلیمان». و دیگر صورت معامله‌ای است با امضای شاهدان: «نجیب‌الدین

---

۱. نمونه‌ای از ابیات قصیدهٔ مذکور:

یا قالع الباب الذی عن هزّه — عجزت اکف الاربعین و اربع
یا هادم الاحزاب لا یثنیه عن — خوض الحمام مدحج و مدرع
لو لا حدوثک قلت انک جا — عل الارواح فی الاشباح و المتنزع
لو لا مماتک قلت إنّک با — سط الارزاق تقدر فی العطاء و توسع

عاملی و علی بن عبدالعالی میسی».
در هامش اکثر صفحات تعلیقاتی است با نشانهٔ «ک د» و «ح د» و جز اینها که بر آن خطّ کشیده شده. پشت برگ پایان یادداشتی است مورخ ۹۲۰ و دیگر مورخ ۹۰۹. دو برگ پایان دارای وصالی است.
قطع: وزیری بزرگ ۱۷/۵×۲۶، جلد: تیماج قرمز با عطف سیاه، تعداد برگ: ۲۶۲، سطور: ۲۸، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۴۰

زهرالربیع **(ادبیات ـ عربی)**

از سیّد نعمةاللّٰه بن عبداللّٰه موسوی شوشتری جزائری (قرن ۱۱)
مشتمل بر دو مجلد به گفتهٔ صاحب الذریعة.
جلد دوم کتاب کم نسخه است و نسخهٔ جای سخن مشتمل بر هر دو مجلد است.
الذریعة ۱۲: ۶۹
آغاز (جلد اوّل): بسمله سبحانک یا من جعلت عنوان صحیفة الامکان و الّا علی وحدانیّتک...
انجام: الا انّ موضع الکتاب هذا و من ثم اشتمل علی کثیر من الهزل و غیره و الحمدله...
آغاز (جلد دوم): بسمله الحمد للّٰه الذی احیا الارض بزهر الربیع و جعله برهاناً علی صنعه البدیع...
انجام: و فیه ایضاً احجم من حجام ساباط کان یحجم الجند فاذا بطل حجم امه حتّی لایقال انّه فارغ فما زال یحجم امّه حتی نزف دمها فماتت

۲۳۴

بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است از یکی از نوادگان سیّد نعمةاللّٰه جزائری که نیمی از آن زیر وصالی رفته است.
بر پشت برگ آغاز جلد دوم، یادداشتی است مشتمل بر یک سورهٔ بر ساخته در ذمّ شوشتر از فرج اللّٰه حویزی که به گفتهٔ نویسنده پاسخ به سوره‌ای است که اهل شوشتر در ذم هویزه ساخته بودند.

چند برگ پایان دارای وصالی است.
قطع: رحلی ۳۱×۲۰/۵، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۸۲، سطور: ۲۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۴۱

تفسیر آیة الکرسی **(تفسیر ـ عربی)**

از صدرالمتألّهین صدرالدین محمّد بن ابراهیم شیرازی (۱۰۵۰)
این کتاب چند بار به چاپ رسیده است.
الذریعة ۴ : ۲۷۸
آغاز: بسمله الحمد للّه الذی جعلنی ممّن شرح صدره للاسلام فهو علی نورٍ من ربّه...
انجام: فانّها نزلت بالمدینة و هی افمن کان مؤمناً کمن کان فاسقاً لا یستوون الی تمام الایات

۲۳۵

این نسخه به خطّ نسخ شیخ محمّد باقر گلپایگانی است مورخ شعبان ۱۲۹۴ قمری.
قطع: رحلی ۳۵×۲۱، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۱۵، سطور ۲۸، کاغذ: فرنگی کاهی رنگ آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۴۲

یتیمة الدهر فی محاسن أهل العصر **(ادبیات و تاریخ ـ عربی)**

از ابومنصور عبدالملک بن محمّد ثعالبی نیشابوری (م ۴۳۰)
در تاریخ و ادب و ترجمهٔ حال و نمونهٔ شعر شاعران و ادیبان که مشتمل بر چهار جزء است. این کتاب مورخ ۱۳۰۳ در دمشق به چاپ رسیده است.
کشف الظنون ۲ : ۲۰۴۹، معجم المطبوعات ۱ : ۶۶۰
آغاز: الحمد للّه خیر ما بدئ به الکلام... فانّ محاسن اصناف الادب کثیره...
انجام: سیتّفق لی و لمن بعدی الحاق ما یلیق من ملح اشعارهم بهذا الباب و صلی اللّه علی... محمّد... و الحمد للّه رب العالمین

۲۳۶

نسخه‌ای است به خطّ نسخ زیبای رجبعلی بن عبدالله مورخ ۱۲۶۵ که به امر شاهزاده امامقلی میرزا عمادالدوله (م ۱۲۹۲) فرزند محمّد علی میرزا دولتشاه (پسر بزرگ فتحعلیشاه) در طهران رونویس شده است.
تمام صفحات دارای کمند و جدول است به قلمهای چندگانهٔ زر و زنگار و لاجورد.
قطع: ۱۷/۵×۳۰، جلد: تیماج مشکی با حاشیه، تعداد برگ: ۳۲۷، سطور: ۳۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۴۳

سؤال و جواب **(فقه ـ فارسی، عربی)**

از حجّة الاسلام سیّد محمّد باقر شفتی (م ۱۲۰۶)
نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتابهای وکالت، وقف، هبات، هدایا، عطا، نکاح است. بنگرید به ذیل شمارهٔ ۲۲۴ و ۱۸۸.
آغاز: کتاب الوکالة سوال هر گاه زید دعوای ملکی بعمرو داشته باشد...
انجام: و جاز امره لظهوره فی جواز جمیع تصرفاته فلا تعارض بینه و بین ما ذکرناه کما لا یخفی

۲۳۷

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۳ و در زمان زندگی سیّد شفتی کتابت شده است.
پشت برگ آغاز این نسخه نیز مانند نسخهٔ شماره ۲۲۴ صورت وقف‌نامه‌ای است مورخ ۱۲۴۸. عناوین به شنگرف.
قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۰، جلد: تیماج سیاه با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۲۳، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۴۴

شرح حکمة العین **(فلسفه ـ عربی)**

از شمس‌الدین محمّد بن مبارکشاه مشهور به میرک بخاری

در شرح حکمة العین نجم‌الدین دبیران (م ۶۷۵) است در دو بخش طبیعیات و الهیات، که شارح تمام حواشی قطب‌الدین شیرازی بر حکمة العین را در شرح خویش جای داده است. این کتاب در سال ۱۹۰۵ با اجازهٔ وزارت معارف روسیه به همراه حواشی میرزا جان باغنوی و میرسید شریف جرجانی در پطرزبورگ به چاپ رسیده است.

فهرست ۵: ۳۲۷ - ۳۳۱

آغاز: بسمله اما بعد حمد اللّٰه فاطر ذوات العقول... فان المولی... محمّد بن مبارکشاه... یقول قد التمس منّی بعض اخوانی فی الدین

انجام موجود: ان العرض لیس له رتبة التحریک و انّ القوّة

۲۳۸

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ - ۱۲ و از آخر دارای افتادگی است. حاشیهٔ تمامی برگها در محل ته‌بندی دارای وصالی است و برگ شمارهٔ ۱ تا ۲۴ برخی از سطور بر اثر وصالی از میان رفته، سپس تجدید کتابت شده است.

در حواشی بخش الهیات، تعلیقات میرسیّد شریف جرجانی نوشته شده. بر پشت برگ آغاز، تملک و مهر مؤمن موسوی دیده می‌شود.

قطع: وزیری، جلد: تیماج سیاه با حاشیهٔ منگنه، تعداد برگ: ۲۳۸، سطور: ۱۷، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۰۹۴۵

دیوان مجد همگر (شعر - فارسی)

از مجدالدین بن احمد یزدی شیرازی (م ۶۸۵ یا ۶۹۵) ملک الشعرای اتابک سعدبن زنگی

الذریعة ۹: ۹۶۲؛ فرهنگ سخنوران: ۵۹۰، منزوی ۳: ۲۵۰۹

آغاز موجود:

حدیث حاتم و یحیی و معن از آن بماند

که کرده‌اند در ایام خویش احسانی

انجام:

من نیز به بغداد عزیزی دارم　　　　کز صبر و فراق...[1]

۲۴۰

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۲ ـ ۱۳ و از آغاز دارای افتادگی است.

آغاز و انجام نسخه دارای وصالی و در پایان نسخه، برخی از کلمات بر اثر وصالی خوانده نمی‌شود. بر دو برگ الحاقی پایان نسخه، غزلیاتی از ثنایی یادداشت شده که با بیت زیرین آغاز می‌شود:

روزی که وقف روی تو کردم نظاره را　　دیدم بدامن این جگرِ پاره پاره را

قطع: ۱۹×۱۹/۵، جلد: تیماج زرد، تعداد برگ: ۱۵۶، سطور: ۱۶، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۴۷

کشکول **(متفرقات ـ عربی، فارسی)**

از شیخ بهاءالدین محمّد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰)

فهرست ۲: ۷۲

آغاز: بسمله الحمد للّه... فإنّی لمّا فرغت من تالیف کتابی المسمی بالمخلات

انجام:

و ان قلت ما اذنبت قالت مجیبةً　　　حیاتک ذنب لایقاس به ذنب

۲۴۱

این نسخه‌ای است با دو قلم نستعلیق شاه میربن محمّد شفیع طباطبایی مورخ حدود ۱۰۸۰ و نسخ مورخ ۱۰۵۱ که در شیراز کتابت شده.

در پایان نسخه، دو بیت فارسی از سعدی و چند بیت عربی دیده می‌شود که یا اضافهٔ ناسخ است یا بعداً افزوده شده است.

سطور اکثر صفحات را به شیوهٔ چلیپا نگاشته‌اند. پنج برگ آغاز دارای وصالی

---

۱. زیر وصالی رفته است.

است و برخی از نوشته‌ها بر اثر وصالی ناخوانا است. برگ پایان نیز در حاشیه وصالی دارد.

قطع: وزیری ۲۵/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۰۹، سطور: به شیوهٔ چلیپا و مختلف، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۹۴۸

مناقب مرتضوی **(مناقب ـ فارسی)**

از امیر محمّد صالح ترمذی متخلص به کشفی (م ۱۰۶۰) فرزند عبدالله مشکین قلم.

در مناقب حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام و امامت ایشان است مشتمل بر دوازده باب.

مؤلّف از سلسلهٔ قادریهٔ هند بوده و پیشهٔ منشی‌گری داشته است.

در دیباچه تصریح شده این اثر به پیشنهاد گروه حاضر در خانهٔ مؤلّف بوده است و علت تألیف اثبات ارادت اهل سنّت به حضور مولی علیه السلام است.

الذریعة ۲۲: ۳۳۴، مرعشی ۴: ۱۰۳

آغاز موجود: مومن و مومنه بوده است اقتدا کنند زهی سعادت... لیکن اقتداء زبانی چندان نتیجه بخش نیست...

انجام:

شود[۱] مقبول طبع خاص و عام   للنبیّ منّا تحیّت و السلام

۲۴۳

این نسخه به خطّ نستعلیق قرن ۱۱ و از آغاز دارای افتادگی است. تمام صفحات مجدول است به قلمهای دوگانهٔ زنگار و شنگرف. تعداد زیادی از اوراق آغاز و پایان نسخه دارای وصالی است. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری کوچک ۲۲/۵×۱۳، جلد: تیماج قرمز با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۶۴، سطور: ۱۷، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۰۹۵۰

---

۱. زیر وصالی رفته است.

الغیث الذی انسجم فی شرح لامیة العجم= الغیث المنسجم **(ادبیات ـ عربی)**

از صلاح‌الدین خلیل بن ایبک صفدی (م ۷۶۴)

دمیری این کتاب را تلخیص کرده که نسخه‌ای از آن در این کتابخانه موجود است.

بنگر به شمارهٔ ۱۵۹ همین فهرست.

فهرست ۲: ۱۶۶ و ۱۶۹

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی شرح صدر من تأدّبَ... و أشهد ان

۲۴۴

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق است از قرن ۱۳. در حاشیهٔ فوقانی ۱۰۶ برگ آغاز وصالی دارد و در حواشی بسیاری از صفحات، افتاده‌های متن استدراک شده است. عناوین به شنگرف.۲

قطع: وزیری ۱۵×۲۶/۵، جلد: تیماج سیاه با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۴۰، سطور: ۱۹ و ۱۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۵۱

نوادر **(اخلاق ـ عربی)**

کتابی است کهن در نوادر که تلاش برای شناسایی آن بی‌نتیجه ماند.

از آنجا که مؤلّف بی‌واسطه از ابوعبداللّه محمّد فارقی متوفی ۵۶۴ نقل می‌کند و نسخه مورّخ ۵۰۴ است، باید این اثر از اواخر قرن ۵ یا اوایل قرن ۶ باشد.

نویسنده به تشریح خصایل نیک و زشت آدمی پرداخته و نوادری به نظم و نثر را به مناسبت جای داده است و هر باب دارای خطبه‌ای است جداگانه. وی در اوایل کتاب، خود را چنین توصیف می‌کند: «و انّ سیادة الاقوام فاعلم لها صعداء مطلبها طویل و انا اضمّن هذا الکتاب ما جاء من الآثار و الاخبار و الاشعار فی علوّ الهمّه و حمل المغارم... وما شاکل هذه المعانی و قاربها اذکان ما عداه قد أتی فی اماکنه مستمدّاً من اللّه سبحانه».

نسخهٔ مورد سخن بخشهایی است پراکنده از اصل کتاب و آنچه در نسخه موجود است به قرار زیر است:

پاره‌ای از باب سوم (نوادر فی الفخر ـ نوادر فی ریاسة العلم)

الباب الرابع: فی محاسن الاخلاق و مساویها

پاره‌ای از باب پنجم

باب سیزدهم ـ باب چهاردهم (فی المشوره و الرأی)

آغاز موجود: الکتب و الآثار من قبح الذکر ما یبقی عاره و شناره علی وجه الدهر... و ان سیادة الاقوام فاعلم لها صعداء مطلبها

انجام موجود: و استغنا عن الکریم و ایاکم و المسالة فانّها

۲۴۵

این نسخه به خطّ نسخ کهن مورّخ ۵۰۴ قمری است.

مجموعه اوراق پراکنده‌ای است از یک نسخه که ابوابی پراکنده از یک کتاب را در بر دارد.

قطع: وزیری ۲۴/۵×۱۶/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج، تعداد برگ: ۱۷۸، سطور: ۱۳، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۵۲

ترجمهٔ طب ژزف فردریک (طب ـ فارسی)

از محمّد تقی بن محمّد هاشم بن محمّد حسینی طبیب کاشانی (قرن ۱۳)

اصل کتاب، رسالهٔ دکتری ژزف فردریک است که در «اختلاف حرارت در برخی امراض اطفال» نگاشته شده و به سال ۱۲۸۱ به امر ناصر الدین شاه به فارسی ترجمه شده است. مترجم تعلیقاتی بر این کتاب دارد که در هامش صفحات نسخه موجود است.

اثر دیگر مؤلّف کتابی است دربارهٔ نباتات مشهور که همین مترجم به سال ۱۲۸۳ آن را به امر علی قلی میرزا اعتضاد السلطنه برای ناصرالدین شاه ترجمه کرده و آن را حدائق ناصریه نام نهاده است و در فهرست سپهسالار با نام ترجمهٔ طب ژزف معرفی شده، حال آنکه در متن به نام کتاب تصریح شده است.

کتابخانهٔ ملی ۲: ۶۶، فهرست سپهسالار ۳: ۴۱۷

آغاز: الحمد لولیّه و الصلوة علی نبیّه... چون اعلیحضرت شاهنشاه... ناصرالدین شاه... که پیوسته همت عالیش صرف ترقّی جان نثاران

انجام: ترممطر بمشقت به مافوق درجه متعارفی می‌رسد

۲۴۶

این نسخه به خطّ نسخ مورّخ ۱۲۸۱ است شاید به خطّ خود مترجم. صفحهٔ سوم نسخه نانوشته است و توضیحاتی که مترجم به متن افزوده در حاشیه به شیوهٔ چلیپا دیده می‌شود.

قطع: وزیری کوچک ۱۶/۵×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۴۳، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۵۳

مصباح الأنظار و من عمل بما فیه أمن من عذاب النار **(متفرقات دینی ـ عربی)**

از مؤلّفی ناشناخته

گفتگویی است بیشتر به صورت پرسش و پاسخهای اخلاقی و دینی، به این ترتیب که شخصی بر دانشمندی وارد می‌شود و مناظره‌ای در می‌گیرد که غالباً پاسخهای صوفیانه به سؤالات داده شده است.

پرسشها و سخنان پرسشگر با عنوان قال «الوافد» و پاسخها با عنوان «قال العالم» مشخّص شده است.

مرعشی ۱۴: ۳۴۴، الذریعة ۲۱: ۱۰۲

آغاز: بسمله هذا کتاب مجموع فیه کلام الناصح العالم و الوافد الصالح... روی بالاسناد و الصحیح ان وافداً وفد علی عالم من علماء امة رسول اللّه... فقال الوافد ان لکل طالب حاجة فقال العالم فلکلّ حدیث جواب

انجام: و اعلم ان مقام اولیاء اللّه یقوم به الاّ الصالحین

۲۴۷

نسخه‌ای است به خط نسخ مورّخ ۱۳۱۸ هجری قمری.

بر برگهای اضافی آغاز نسخه مطالب متفرّقه یادداشت شده و از آن جمله است یک صورت حساب. بر پشت برگ پایان نسخه نیز یادداشتهای پراکنده‌ای است از جمله دربارهٔ اسامی نوّاب اربعه و نسب حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله.

قطع: وزیری کوچک ۱۵/۵×۲۲، جلد: تیماج عسلی یک لا، تعداد برگ: ۸۱، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۵۴

شرح نهج‌البلاغه **(نهج‌البلاغه ـ عربی)**

از عزالدین عبدالحمید ابن ابی الحدید (م ۶۵۵)

شرح بر نهج البلاغهٔ سیّد رضی

کشف الظنون ۲: ۱۹۹۱، مرعشی ۵: ۲۳۱

نسخهٔ حاضر از جزء ۱۱ تا ۱۵ شرح ابن ابی الحدید را در بر دارد.

آغاز: الاصل و من کلام له علیه السلام ایها الناس انّما الدنیا دار المجاز و الاخره دار قرار... من یعلم اسرار و ارجو من الدنیا... ذکر ابوالعباس محمّد بن یزید المبرد فی الکامل عن الاصمعی

انجام: و لهذا المعنی سمّی ابوسفیان بن حرب بن عنبسه و سمّی سعید بن العاص بن عنبسه

۲۴۸

این نسخه به خطّ نسخ عبدالعزیز بن سراج مورّخ ۱۰۹۸ هجری قمری است. حدود صد صفحهٔ آغاز دارای وصالی است که بر اثر وصالی برخی نوشته‌ها ناخوانا نیست. در صدر صفحهٔ آغاز و صدمین صفحه، تملک و مهر احتشام الدوله دیده می‌شود. در پایان نیز تملک و مهری با نقش حسینعلی مورّخ ۱۳۲۰ و یادداشتی مورّخ ۱۱۴۴ وجود دارد.

در حاشیهٔ ذیل تمام صفحات لکه‌های زرد دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و لچک، تعداد برگ: ۲۹۴، سطور: ۲۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۵۵

المحجّة البیضاء فی إحیاء الإحیاء **(اخلاق ـ عربی)**

از ملاّمحسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

در تهذیب احیاء العلوم غزالی

بنگرید شماره ۲۲۳ همین فهرست

الذریعة ۲۰: ۱۴۵

آغاز: بسمله الحمد لله الذی احسن تدبیر الکاینات...فأن مقصد ذوی الباب لقاء اللّه سبحانه.... قال بعض السلف الصالحین

انجام: وقهم عذاب الحجیم انتهی کلامه و لکن هذا اخر الکلام فی کتاب اخلاق الامامة و آداب الشیعه و بتمامة تمّ ربع العادات من المحجة البیضاء فی إحیاء الاحیاء و یتلوه انشاء اللّه فی المهلکات کتاب عجائب القلب و الحمدللّه اولاً و اخراً

پایان نسخهٔ حاضر، نه صفحه از کتاب اسرار التوحید سیّد حیدر آملی نقل شده که روی آن را خطّ کشیده‌اند و چنین می‌نماید که فیض می‌خواسته ربع عادات را با این سطور به پایان برد و منصرف شده و آن را حذف کرده و آنچه به عنوان انجام نسخه معرفی شد در صفحهٔ پایان (ص ۴۹۴) افزوده است.

۲۴۹

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۱ و مشتمل بر ربع عادات کتاب المحجة البیضاء است. بر نه صفحهٔ پایانی نسخه که زائد نوشته شده خطّ کشیده‌اند. در ذیل صفحهٔ آخر، گواهی مقابله‌ای است مورّخ ۱۰۸۸، حاکی از این که این نسخه از روی خطّ مؤلّف انجام پذیرفته. استدراک سقطات در حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۹/۵×۲۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگها: ۲۵۲، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۵۶

مقدّمة الأدب **(ادبیات ـ عربی)**

از ابوالقاسم محمود بن عمر زمخشری (م ۵۳۸)

این اثر به سال ۱۸۴۳ به اهتمام وترستاین آلمانی در لایپزیک به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۲ : ۱۷۹۸، معجم المطبوعات ۱ : ۹۷۶

آغاز موجود: اوان آونه ابّان ابابین ملاوه دهر دهور... عصر اعصار عصور... فترة قرون سنة سنوات

انجام: وکان القیاس الفتح لأنّها من یفعل واللّه اعلم بالصواب

۲۵۰

این نسخه به خطّ نسخ بشیر بن علی مورّخ ۷۸۳ هجری است و از آغاز دارای افتادگی است. برگهای آغازین نسخه دارای وصالی است. عبارات به شنگرف. صفحهٔ ۱۳۹ یادداشتهایی مورّخ ۱۱۳۱ و ۱۱۳۲ را در بر دارد.

ذیل سطور جزء اول و دوم نسخه، ترجمهٔ عبارات به فارسی کهن و قلمی ریزتر دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۲۵/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگها: ۲۶۷، سطور: ۹، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۵۷

الأغانی (ادبیات ـ عربی)

از ابو الفرج علی بن الحسین اصفهانی (م ۳۵۶)

مؤلّف آن را در ۲۱ جلد تألیف کرده و اول بار به سال ۱۲۸۵ قمری و دیگر بار به سال ۱۳۲۲ قمری همراه چهار مجلد، ترجمهٔ فرانسوی آن در مصر به چاپ رسیده است. چاپهای دیگر نیز اخیراً در بیروت به عمل آمده است.

مجلد اول این کتاب به وسیلهٔ آقای دکتر محمّد حسین مشایخ فریدنی به فارسی ترجمه شده است و بنیاد فرهنگ ایران جزء اول آن را به سال ۱۳۵۸ چاپ کرد و مؤسسهٔ مطالعات و تحقیقات فرهنگی به سال ۱۳۶۸ جزء دوم آن ترجمه را به چاپ رسانیده است.

معجم المطبوعات ۱ : ۳۳۸، کشف الظنون ۱ : ۱۲۹

آغاز: الحسین بن ضحاک مولی باهله بصری المولد و المنشاء... اول من جالس منهم

محمّد الامین... کان ابو نواس یاخذ شعره

انجام:

فـاعف عـنی فـقد سـفهت و انت　　　　المـرء تـصفو عـن الهـبات الکـبار

و لیکن فی آخر ترجمة ابی الاسود ختام هذا المجلد لیکن خاتمته مسک ثم یتلوه الجلد الاخر الذی اولّه حرف العین و ابتدائه فی ترجمه عبید بن شریح

۲۵۱

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۳ و مشتمل بر جزء دوم الأغانی است که از ترجمهٔ حسین بن ضحاک تا احوال ظالم ابوالاسود دئلی را در بر دارد.

قطع: وزیری ۱۵×۲۶، جلد: تیماج قرمز با حاشیه منگنه، تعداد برگها: ۲۴۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۵۸

شمس العلوم و دواء کلام العرب من الکلوم **(لغت ـ عربی)**

از نشوان بن سعید حمیری یمنی (م ۵۷۳)

فرهنگی است با وسعت مطالب که لغات و اسما و مصطلحات را به ترتیب حرف اول و دوم در دو جلد مرتب کرده است.

کشف الظنون آن را هجده جزء و بغیة الوعاة آن را هشت جزء می‌داند.

بلغة در توصیف کتاب گوید: «سلک فیها مسلکاً غریباً یذکر الکلمة من اللغة فان کان لها نفع من جهه الطلب ذکره...».

کشف الظنون ۲: ۱۰۶۱، الذریعة ۱۴: ۲۲۴، معجم المطبوعات ۲: ۱۸۵۷، مرعشی ۳: ۳۳، بغیة الوعاة ۲: ۳۱۲

آغاز موجود: و ابرئ الاکمه و الابرص الذی... و کذالک نبیّنا محمّد النبی الامّی صلی اللّه علیه... و ان یعارضوا من السور بشکله فخاطبهم اللّه

انجام:

تســاءم الرجــل اذا اخــذ　　　　الساءم ای ما بینهما ای تباعد

۲۵۲

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۰ ـ ۱۱ و مشتمل بر جلد اول و دوم کتاب است.
نسخه از آغاز افتادگی دارد و تمام صفحات به قلم سیاه و شنگرف مجدول شده.
عناوین به شنگرف.
قطع: رحلی ۱۹/۵×۳۰/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۳۴۶،
سطور: ۲۹، کاغذ: شکری رنگ، شماره ثبت: ۳۰۹۵۹

الطراز الأول و الکناز لما علیه من لغة العرب المعوّل (لغت ـ عربی)

از صدر الدین علی شیرازی معروف به سیّد علیخان مدنی (م ۱۱۲۰ یا ۱۱۱۸)
از بهترین کتب لغوی است و کسی به این شیوه بر مؤلّف پیشی ندارد، ولی مؤلّف فرصت اتمام نیافته است و به گفتهٔ صاحب الذریعة کتاب تا نیمهٔ حرف صاد (پایان کلمه قمص) را دربر دارد. ولی چنانچه از رادّهٔ«قنص» در ذیل صفحهٔ پایان نسخهٔ جای سخن روشن می‌شود، باب قنص از این کتاب نیز تألیف شده است.
تاریخ فراغت از حدّ موجود تألیف حدود ۱۱۱۷ قمری است.
الذریعة ۱۵: ۱۵۷، دانشگاه ۱۶: ۳۲۵، سپهسالار ۲: ۲۰۶ و ۵: ۳۰۱
آغاز: بسمله ان ابلغ فانطلقت به البلغاء بادی بدا... اما بعد... هذا کتاب جمعت فیه من لسان العرب ما یخطی بارتشاف
انجام: المثل ما بالعیر من قماص للضعیف (ناخوانا) حراک به لانّ العیر لا یقمص عند الرکوب

۲۵۳

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳.
نسخه ظاهراً در پایان افتادگی دارد و بعد از اتمام کلمهٔ قمص، رادّهٔ صفحهٔ پایانی «قنص» است. عناوین به شنگرف در حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود و یادداشتی از حسن آل صدرالدین موسوی پشت برگ آغاز وجود دارد.
قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج مشکی با حاشیهٔ منگنه، تعداد برگ: ۳۹۷،
سطور: ۲۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۶۰

شرح نهج البلاغه = مصباح السالکین **(نهج البلاغه ـ عربی)**

از کمال الدین میثم بن علی بحرانی (م ۶۷۹ یا ۶۹۹)

در شرح نهج البلاغه که آن را برای خواجه عطا ملک جوینی نگاشته.

به نوشتهٔ الذریعة، ابن میثم همچنین خلاصه‌ای از این اثر ترتیب داده است ولی نسخه‌ای از آن معرفی نمی‌کند.

این کتاب چندین بار در ایران و خارج به چاپ رسیده است که از جملهٔ آنها می‌توان چاپ ۱۳۸۴ توسط انتشارات نصر در تهران را نام برد. بخشی از ترجمهٔ فارسی این اثر نیز به قلم قربانعلی محمّدی مقدم توسط انتشارات آستان قدس مورّخ ۱۳۷۵ به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۴: ۱۴۹ و ۱۲: ۱۱۰

آغاز: بسمله سبحانک اللهم و نحمدک توحّدت فی ذاتک فحسر عن ادراکک... فلما کان المقصود الاول من بعثة الانبیاء و الرسل... و تشویقها تشویقاً الی عین رأت

انجام: و الیه اراغب ان یجعل ما کتبته حجتی الاعلی انه المنان ذوالفضل و الاحسان و کتب عبداللّه... میثم بن علی البحرانی فی منتصف لیلة السبت سادس شهر المبارک... رمضان من سبع و سبعین وست مائه

۲۵۴

این نسخه به خطّ نسخ ابوالقاسم بن علی است مورّخ ۱۲۸۳ و همگی مجلدات شرح ابن میثم را در بر دارد.

تمام صفحات دارای جدول و کمند است به قلمهای چندگانهٔ زر و مرکب. عناوین به شنگرف و لاجورد. استدراک سقطات در حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۰×۳۱/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۴۲۹، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۶۱

مجمع التواریخ = ذیل جامع التواریخ **(تاریخ ـ فارسی)**

از شهاب الدین عبداللّه فرزند لطف اللّه هروی معروف به حافظ ابرو
ذیلی است بر جامع التواریخ رشید الدین فضل اللّه (م ۷۱۷)
الذریعة ۱۰: ۴۹، ملک ۷: ۲۲۲، منزوی ۶: ۴۱۹، مشار: ۱۳۸۱

آغاز: بسمله حمد و سپاس و شکر بی حد و قیاس سلطانی را سزا است... راقم این کلمات پریشان... وارث سریر شاهی جالس اورنگ پادشاهی

انجام: در همان شهر کینمت ساکن باشد و السلام و الاکرام الحمدللّه اولاً و اخراً

۲۵۵

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳.

این نسخه مشتمل است بر ربع یکم مجمع التواریخ که خود دو بخش را در بر دارد. شایان ذکر اینکه عبارتی را آقای احمد منزوی به عنوان خطبهٔ قسم دوم یاد می‌کند که در آغاز جزء یکم آمده است و در آغاز قسم دوم اثری از خطبهٔ یاد شدهٔ قسم دوم در فهرست منزوی یافت نمی‌شود.

صفحات شمارهٔ ۱ و ۶۱۰ الی ۶۱۲ و ۸۶ صفحه از پایان تجدید کتابت شده است. اکثر صفحات مجدول است به قلمهای دو گانهٔ لاجورد. عبارات به شنگرف.

قطع: رحلی ۲۱×۳۵، تعداد برگ: ۵۲۱، سطور: ۲۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۶۲

قرآن مجید «سورهٔ نحل»

صفحاتی چند از قرآن است مشتمل بر آیهٔ ۱۰ تا ۱۲۶ سوره نحل.

آغاز موجود: و مِنْهُ شَجَرٌ فیهِ تُسیمُونَ یُنْبِت لَکُمْ بِه الزَّرْعَ و الزَّیْتونَ

انجام موجود: إنَّ الَّذین لا یُؤمِنُونَ بِآیاتِ اَللّهِ لا

۲۵۶

این نسخه ظاهراً به خطّ نسخ عبدالسلام بن حسام الدین است مورّخ ۸۳۶ بدون آغاز و انجام. رقم کتابت بر برگی در پایان نسخه الصاق شده است. تمام

صفحات متن و حاشیه است، که متن از نوع سمرقندی و حاشیهٔ فرنگی آهار مهره است. صفحات دارای کمند و جدول است به قلمهای چندگانهٔ زر و شنگرف و لاجورد. لکه‌های آب گرفتگی در تمامی صفحات دیده می‌شود.
برخی صفحات افتاده و برخی غیر منظم صحافی شده است.
قطع: ۱۷×۲۲، جلد: مقوایی، تعداد برگ: ۱۶، سطور: ۹، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۶۳

مفتاح القرب لنظم آداب الأكل و الشرب **(اخلاق - عربی)**

از محمّد بن عبدالرحیم ابراهیم حنفی احسائی (م ۱۱۰۰)
شرح است بر ارجوزهٔ آداب الأکل و الشرب از جدّ شارح برهان الدین ابراهیم حنفی (م ۱۰۴۸) که آداب اکل و شرب را از دید اخلاق دینی بررسی کرده و مشربی صوفیانه دارد. از دیگر آثار نویسنده می‌توان الفتح الصمدی علی تحفة المبتدی در فقه را نام برد که آن را به جدّ خود ابراهیم بن حسن هدیه کرده است.
إیضاح المکنون ۲ : ۵۲۷، هدیة العارفین ۲ : ۳۰۱، دارالکتب المصریه جزء اول: ۳۶۱، معجم المؤلّفین ۱ : ۲۰ و ۱۰ : ۱۵۷، مخطوطات الموصل ۲ : ۱۶۸، ذیل بروکلمان ۲ : ۹۵۲
آغاز: الحمدللّه الذی اعلم المتبعین لحبیبه صلی اللّه علیه و آله و سلم... و بعد فیقول... محمّد بن عبد الرحیم بن الشیخ ابراهیم هذا تعلیق لطیف احببت وضعه علی نظم اداب الاکل و الشرب للامام... جدّی المذکور برهان الدین ابراهیم بن حسن الحنفی
آغاز موجود: ناسب أن أُسمّیه مفتاح القرب لنظم آداب الاکل و الشرب...قال الناظم... بداء بالبسمله و الحمد له تأسّیاً بالکتاب العزیز
انجام: یا من یری ما فی الضمیر و یسمع انت المعد لکل ما یتوقع... و الحمدللّه رب العالمین حمداً یوافی نعمه و یکافي مزیده... انتهی بقلم مؤلّفه الفقیر... محمّد بن عبدالرحیم بن الشیخ ابراهیم

۲۵۷

این نسخه به خطّ نسخ محمّد بن عبدالرحیم است از قرن ۱۱.

نسخهٔ حاضر را با نسخه‌ای که نزد مؤلّف خوانده‌اند مقابله کرده‌اند و گواهی بلوغ در پایان نسخه به عبارت ذیل دیده می‌شود. «بلغ مقابلة علی حسب الاستطاعة من نسخة قرئت عند المصنف».

نسخه از آغاز افتادگی دارد و تمام صفحات با قلمهای دوگانهٔ شنگرف جدول‌بندی شده. در پایان، مهری با نقش «عبده الراجی محمّد محسن» دیده می‌شود.

قطع: وزیری کوچک ۱۳×۲۳/۵، جلد: مقوایی، تعداد برگ: ۱۶۵، سطور: ۱۹، کاغذ: شکری آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۶۴

مجموعه شامل دو کتاب در منطق

۱. حاشیهٔ تحریر القواعد المنطقیه = حاشیهٔ سلطانشاه **(منطق ـ عربی)**

از مولانا سعد سلطانشاه

بر پشت برگ آغاز نسخه، یادداشتی است شبیه خطّ نسخه که تألیف این حاشیه را به سلطانشاه نسبت داده و در منابع موجود نامی از این حاشیه و مؤلّف آن (سلطانشاه) بدست نیامد، جز اینکه در کشف الظنون شرحی بر بخش صرف و نحو مفتاح العلوم را به «مولانا سعد سلطانشاه» نسبت می‌دهد و باید همین مؤلّف باشد.

این کتاب تعلیقه‌ای است بر بخش تصوّرات شرح شمسیهٔ قطب الدین رازی (م ۷۶۶). نویسنده از این افراد نقل می‌کند: شارح دمشقی، میر سید شرف جرجانی، سعد الدین تفتازانی. نسخهٔ دیگری از این کتاب در فهرست اسکوریال به شمارهٔ ۶۳۷ معرفی شده است.

کشف الظنون چاپ فلوگل ۵: ۱۸، اسکوریال ۱: ۴۴۷

آغاز: قال و رتبته علی مقدمة و ثلاث مقالات و خاتمة قلت هینها بحث من وجوه الاول استفار الوجه لاختیاره الترتیب... و الثانی ان قوله مقدمة بکسر الدال... لزوم اتحاد المرتب و المرتب علیه

انجام: فیطول المسافة بلا طائل ثمّ ما اردنا ان نکتب علی شرح تصورات الشمسیّه

۲. رسالهٔ تقسیم العلم **(منطق ـ عربی)**

از میر سیّد شریف جرجانی (م ۸۱۶)

فهرست ۲۳۲: ۸۱۹، مرعشي ۳: ۷۱

آغاز: و فی تقسیم العلم اربعة مذاهب و هو إمّا تصور و إما ادراک... هذا تقسیم صحیح لا غبار علیه

انجام: و یختلفان فی ان التصدیق هو الحکم علی الرابع و معروضه علی الثالث

۲۵۹

این نسخه به خطّ نسخ تحریری مورّخ ۸۸۴ است و شاید به خطّ مؤلّف باشد.

پشت برگ آغاز چنین نوشته است: «کتاب حاشیه سلطان شاه لشرح الشمسیه». همچنین مجاباتی در باب تعریف منطقی (ترتیب) و ابیاتی پراکنده در همان صفحه وجود دارد.

در برگهای پایانی نسخه، ابیات پراکندهٔ عربی، فارسی و ترکی و نیز فوائدی منطقی از افراد زیر نقل شده:

عبدالحکیم شروانی، مولانا اردبیلی، مولانا شکراللّه، مولانا محیی الدین، مولانا نخجوانی، قاضی زاده رومی. در حاشیهٔ برخی صفحات، تعلیقاتی از محمّد گنجوی و میر صدر الدین دیده می‌شود.

همچنین رسالهٔ مختصر تقسیم العلم سیّد شریف جرجانی طی صفحات ۲۱۶ و ۲۱۷ دیده می‌شود که آن را به صورت مشکول در آورده‌اند. مطلب شایان ذکر اینکه یازده بیت به شیوهٔ ملمع (فارسی ـ عربی) در ص ۲۲۲ دیده می‌شود که همه بر یک وزن و قافیه و هر بیت از شاعری است غیر دیگر به نامهای: مولانا جامی، شیخ محمّد البردعی، محمّد بن موسی لکنهی، مولانا امین، مولانا محمود، محمّد پره بکی، مولانا عبداللّه سعد اللّه، محمّد شاملو، هدایه اللّه و حمد اللّه عسگری.

قطع: ۱۳×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۱۲، سطور: ۲۴، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۶۶

الکشّاف عن حقائق التنزیل **(تفسیر-عربی)**

از علامه ابوالقاسم جاراللّه محمود بن عمر زمخشری (م ۵۳۸)

نسخهٔ حاضر شامل بخشهایی از تفسیر کشاف است که سور مبارکهٔ اسراء، کهف، مریم، طه، انبیاء و حج را در بر دارد.

کشف الظنون ۲: ۱۴۷۵

آغاز: بنی اسرائیل مکیه و هی مأئه و عشر آیات بسمه... سبحان علمٌ للتسبیح کعثمان... و دلّ علی التنزیه البلیغ من جمیع القبائح... و لیلاً نصب علی الظرف

انجام: عن رسول اللّه صلی اللّه علیه و سلم من قرأ سورة الحج... و عمرة اعتمرها... فیما مضی و فیما بقی و الحمدللّه وحده

۲۶۱

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن هفتم.

در حواشی فوقانی همهٔ صفحات، آیات کریمه را به خطّ نسخ متأخر نگاشته‌اند.

مواضعی از برگ پایانی وصالی شده و فقراتی راکه ناخوانا شده بر وصالی ها تجدید کتابت شده است.

قطع: ۱۷/۵×۲۶، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۲۷، سطور: ۲۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۰۹۶۸

تعدیل المیزان فی تعلیق علم المیزان **(منطق - عربی)**

از سیّد بهاء الدین محمّد بن محمّد باقر حسینی مختاری نائینی (متوفی در اوائل فتنهٔ افغان)

حاشیه‌ای است بر حاشیهٔ تهذیب المنطق عبد اللّه یزدی.

نسخهٔ جای سخن فاقد دیباچه است، ولی نسخهٔ دیگری از این کتاب با دیباچه به شمارهٔ ۱۲۶۵۷ در آستان قدس موجود است که مؤلّف در آن اشاره می‌کند این کتاب را

بعد از اثر دیگرش محیی الأذهان فی شرح لسان المیزان تألیف کرده است.

و در الذریعة (ج ۱۸ ص ۳۱۱) آمده که لسان المیزان و شرح آن (بدون ذکر نام) از بهاء الدین مختاری است و شرح دیگری بر لسان المیزان یاد نمی‌کند. پس به ظنّ قوی این اثر از بهاء الدین مختاری است.

صاحب الذریعة در ضمن حواشی حاشیهٔ مولی عبدالله کتابی با این نام یاد می‌کند که به سال ۱۳۲۳ قمری همراه با حاشیه مولی عبدالله در تهران به چاپ رسیده است.

در فهرست مرعشی (ج ۱۷/ ۲۰۳) حاشیهٔ اسحاق حویزی ناشناخته مانده و به نام تعدیل المیزان و بدون نام مؤلّف یاد شده است.

الذریعة ۱۸: ۳۱۱ و ۶: ۶۰، فهرست الفبائی آستان قدس: ۱۳۰، فهرست آستان قدس ۱۱: ۴۳۸

آغاز: افتتح بحمدالله فیه اشارة الی أن صدور الفعل من الفاعل... و هی علی ما ذکره هیهنا شیئان... قوله (صلی الله علیه و سلم) کل امرٍ ذی بال

انجام: واعلم ان المشهورات و المسلمات و المظنونات انما ینتفع بها

۲۶۲

این نسخه به خطّ نسخ و نستعلیق اسماعیل بن محسن شاهرودی است مورّخ ۱۲۷۳ قمری در مشهد رضوی علیه‌السلام.

پشت برگ پایان، ابیاتی از دیوان امام علی علیه‌السلام به شیوهٔ چلیپا نوشته شده است

قطع: ۱۴×۲۲، جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۳۸، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۶۹

معانی الأخبار (حدیث ـ عربی)

از شیخ صدوق محمّد بن علی قمی (م ۳۸۱)

مؤلّف در این کتاب احادیثی که در تفسیر معانی حروف و الفاظ وارد شده گرد آورده است. کتاب حاضر تحریری دیگر نیز دارد متفاوت با دیگر نسخه‌های شایع این کتاب.

این کتاب به تصحیح آقای علی اکبر غفاری مورّخ ۱۳۶۱ خورشیدی جزء منشورات جامعهٔ مدرسین به چاپ رسیده است. همچنین آقای عبدالعلی محمدی شاهرودی کتاب را به فارسی برگردانده و به سال ۱۳۷۲ شمسی دارالکتب الاسلامیه آن را منتشر کرده است.

الذریعة ۲۱: ۲۰۴

آغاز موجود: الصدوق ره و قد قال اللّه عز و جل او لم ینظروا فی ملکوت... فیعرفوا بما یرون ما اقامه اللّه... فیستدلو بذلک علی خالقها

انجام: احل اللّه من کتاب فهو حلال و هو الظاهر و الباطن من ذکر الائمة الهدی

۲۶۳

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۱.
نسخهٔ حاضر از آغاز دارای افتادگی است و برگ پایانی آن مورّخ ۱۲۳۳ به خطّ فرید علی تجدید کتابت شده است، که البته صفحهٔ پیشین با آن تناسب ندارد.
پشت برگ الحاقی آغاز، مهری با نقش «عبده لطفعلی موسوی» دیده می‌شود
قطع: رقعی ۱۰×۱۸، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۲۸، سطور: ۱۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۷۰

مناهج الأحکام (اصول فقه ـ عربی)

از مولی احمد بن مولی مهدی نراقی (م ۱۲۴۴)

کتابی است مبسوط در اصول فقه، مرتب بر یک مقدمه و پنج مقصد و یک خاتمه، که در هر مقصد فصولی است و هر فصل مشتمل بر چند منهاج می‌باشد.

مؤلّف کتاب را طی دو مجلد برگزار کرده و به تاریخ ۱۲۴۴ قمری از تألیف کتاب فراغت یافته است. این کتاب به سال ۱۲۶۹ به چاپ سنگی رسیده است. نسخهٔ دیگر به شمارهٔ ۹۲۴۸ در این کتابخانه موجود است.

الذریعة ۲۲: ۳۴۰، مرعشی ۱۶: ۱۳۲، مشار عربی: ۹۱۱

آغاز: بسمله احمد اللّه بجمیع محامده و اشکر علی وافر عطائه...

اما بعد فیقول الاحقر احمد بن محمّد مهدی... انّ علم اصول الفقه ممّا لا یخفی... لمّا وصلت النوبة الینا

انجام: و قد جائنا بحمد اللّه سبحانه محتویاً علی امهات المسائل و مهماتها... فالحمد له حمداً یلیق بحضرته و الصلوة علی سید خلیقته و خلیفته فی امته و علی آله الطیبین من اهل بیته و ذریّته

۲۶۴

این نسخه به خطّ نسخ مهدی بن حاج محمّد حسین کاشانی آرانی است مورّخ ۱۲۴۹ قمری. نسخه‌ای را که صاحب الذریعة در نجف دیده به خطّ همین کاتب است. تعلیقات مصنف در حاشیهٔ برخی صفحات با علامت «منه قدس سره» دیده می‌شود.

عناوین مباحث به شنگرف در حاشیهٔ صفحات نوشته شده است.

قطع: ۲۰/۵×۳۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۰۴، سطور: ۲۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۷۱

شارع النجاة فی مراتب العبادات **(فقه ـ فارسی)**

از میر داماد، محمّد باقر حسینی (م ۱۰۴۸)

رسالهٔ عملیهٔ مؤلّف است که وی آن را به اصرار مؤمنین بویژه محمّدرضا چلپی تبریزی تألیف کرده است.

مؤلّف خود در آغاز شیوهٔ ترتیب کتاب را چنین بیان می‌دارد:

یک «تقدمه» و «ده کتاب» از طهارت تا امر به معروف و یک «تختمه»

امّا ظاهراً مؤلف، کتاب را به پایان نبرده و نسخهٔ حاضر و نسخه‌ای که در الذریعة معرفی شده تا «آداب حمام» از «باب طهارت» را به صورت ناتمام دارا است.

مقدمهٔ یاد شده مشتمل بر سه اصل است:

اصل اول: در اصول عقاید به اختصار. نویسنده دربارهٔ این بخش می‌گوید: «این است

آن مقدار از معارف مبدأ که تحصیل آن واجب عینی و معرفت آن من سبیل الیقین شرط انعقاد است.»

اصل دوم: دربارهٔ تقلید و اجتهاد

اصل سوم: پانزده حدیث از حضرات معصومین علیهم‌السلام دربارهٔ نماز، همراه ترجمهٔ فارسی آنها.

خود مؤلّف تعلیقاتی بر این اثر دارد. محمّد مسیحا فسائی متخلّص به معنی (م ۱۱۲۷) شرحی بر اصل اول مقدمه نگاشته است به نام تجلّی الاشراق که نسخه‌ای از آن طی مجموعهٔ شمارهٔ ۹۷۵ طباطبایی در این کتابخانه موجود است.

در ص ۲۵۳ فهرست جلد ۲۳ دربارهٔ این شرح گزارشی است که کامل نیست و بدین وسیله اصلاح می‌شود.

نسخهٔ دیگری از شارع النجاة به شمارهٔ ۴۵۵۳/۵ در همین کتابخانه موجود است.

فهرست ۲۳: ۲۵۳، ۱۲: ۲۳۷، الذریعة ۱۳: ۴، حکیم استرآباد[۱]: ۱۵۱، فهرست ادبیات: ۳۲۲، فهرست دانشگاه: ۲۳۷۸

آغاز: بسمله الحمد للّه رب العالمین حمداً تامّاً فوق حمد الحامدین... امّا بعد احوج خلق اللّه الیه... می‌گوید اخوان دینی و اخلّاء ایمانی اقتراح از اندازه گذرانیده‌اند

انجام موجود: فلا تدلک بالخزف فانّه یورث الجذام

٢٦٦

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۱.

تعلیقات مصنّف بر این اثر در حاشیهٔ برخی صفحات با علامت «منه قدس اللّه روحه» دیده می‌شود. برگ اول فرسوده و دارای وصالی است و پایان نسخه ناتمام است.

پشت برگ آغاز، تملکی است مورّخ ۱۱۹۱ همراه مهری با نقش «عبده محمّد بن محمّد علی الموسوی». عناوین به شنگرف.

۱: تألیف دکتر سید علی موسوی بهبهانی.

قطع: ۱۳×۲۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۶۴، سطور: ۱۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۷۳

مختلف الشیعة فی أحکام الشریعة **(فقه ـ عربی)**

از علاّمه حسن بن یوسف حلّی (م ۷۲۶)

نسخهٔ جای سخن از جلد اول تا سوم کتاب را در بر دارد.

الذریعة ۲۰: ۲۱۸

آغاز: بسمله الحمد للّه محقق الحق و مظهره... و بعد فإنّی لما وقفت علی کتب اصحابنا فأحببتُ ایراد تلک المسائل فی دستور

انجام موجود: فینفذ کغیره من العقلاء و کل اقرار فانه خلاف الظاهر و الحمدللّه

۲۶۷

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰.

هجده صفحه از آغاز و سه صفحه از پایان تجدید کتابت شده و ظاهراً متعلق به قرن ۱۳ باشد. استدراک سقطات در حاشیهٔ برخی صفحات دیده می‌شود.

حاشیهٔ برخی از صفحات آغاز و پایان دارای وصالی است و عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری ۱۷/۵×۲۴، جلد: تیماج قرمز با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۸۴، سطور: ۲۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۷۴

درّة البحث **(مناقب ـ فارسی)**

از مؤلفی است نامعلوم و شیعی مذهب.

موضوع کتاب بیان مناقب و فضایل امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام است و سیرهٔ آن حضرت.

کتاب را در پنج بخش مرتب کرده‌اند که دو بخش اول تحت عنوان «فصل» است و سه بخش دیگر عنوان «قسم» دارد:

فصل اول: در اثبات اولویّت علی‌علیه‌السلام با استناد به آیات و روایات.

فصل دوم: مناظرهٔ مأمون الرشید با جماعت اصحاب الحدیث از فقهای مرو

قسم سوم: در حلول مشکل قضا با حکم امیرالمؤمنین‌علیه‌السلام

قسم چهارم: در بیان بعضی حکمیات و ترجمهٔ صد کلمه‌ای که حضرت فرموده است و جمع کرده‌اند.

قسم پنجم: در بیان ولادت اوعلیه‌السلام در کعبه و شرف و نسب و زمان خلافت و سبب وفات و مبلغ سال مبارک اوعلیه‌السلام

تاریخ تألیف روشن نیست. شیوهٔ نثر کتاب کهنه می‌نماید. برای نمونه چند استعمال از شیوهٔ مذکور را ذیلاً می‌آوریم:

الف: استعمال ورنا به جای برنا: پیغمبر فرمود دل خوش دار که همه را ورنا (= برنا) برانگیزند.

ب: بکار بردن که به جای چه:

«سؤال از حذیفه یمانی که معنی دارد؟ از من که تقصیر صادر شده؟ و جایی که پیغمبر ترا مقدم داشته باشد تواند که ترا باز دارد؟».

۲۶۸

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰ـ ۱۱.

برگ آغاز دارای سرلوحه و کتیبه‌ای است مذهب و مرصع و دو صفحهٔ آغاز دارای تذهیب دندانه موشی است. تمام صفحات بـه قـلمهای چـندگانهٔ زر و لاجورد مجدول شده است عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۲/۵×۲۰، جلد: تیماج قهوه‌ای سوخته با حواشی و عطف تـیماجی قرمز، تعداد برگ: ۹۵، سطور: ۱۱، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۰۹۷۵

حاشیهٔ مدارک الأحکام **(فقه ـ عربی)**

از محمّد باقر بن اکمل وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶)

مدارک الأحکام شرح شرایع الاسلام است از سید محمّد بن علی مـوسوی عـاملی (م

۱۰۰۹). وحید بهبهانی در این تعلیقات که بر کتاب طهارت و صلوة و بخشی از کتاب زکوة نگاشته شده برخی اشتباهات شارح را گوشزد می‌کند.

الذریعة ۶: ۱۹۶، مرعشی ۱۱: ۳۰۳

آغاز: بسمه الحمدللّه... اللهم وفقنی لما تحبّ و ترضیٰ و اعنّی علی اتمامه... بل نقل جمع من الفقهاء الاجماع عملیه

انجام: و ندرة الفتوی بالمعارض مع انه علی تقدیر التکا فوء فالحمل علی الاستحباب و الحمدللّه اولاً و اخراً

۲۷۰

این نسخه به خطّ نسخ ابوالحسن است از قرن ۱۳.

در حاشیهٔ صفحهٔ آغاز یادداشتی دیده می‌شود که نویسندهٔ آن از وحید بهبهانی نقل می‌کند که شارح را در خواب دید و از اینکه لغزشهای او را در این تعلیقات گوشزد کرده پوزش خواسته و شارح نهایت رضایتش را ابراز داشته است. همچنین وحید در این سطور تعدادی از حواشی خود بر دیگر کتب را یاد می‌کند. کاتب در پایان این یادداشت می‌افزاید که این مطالب را از خطّ وحید نقل می‌کند.

قطع: وزیری کوچک ۱۵×۲۱، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۲۸۰، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۷۷

مدارک المدارک = إدراک المدارک **(فقه ـ عربی)**

از محمّد جعفربن محمّد طاهر خراسانی اصفهانی (م ۱۱۷۵)

در شرح کتاب طهارة مدارکُ الأحکام سید محمّد بن علی عاملی (م ۱۰۰۹) است و شارح خود بر این شرح حاشیه‌هایی دارد.

مؤلّف چنانکه در کتاب الطباشیر خویش اشاره می‌کند در اوایل هجرتش از خراسان به اصفهان مدت هفت سال در ویرانهٔ مسجدی بسر می‌برده که تألیف کتاب حاضر را به سال ۱۱۰۷ در همانجا به پایان رسانده است. وی در پایان کتاب به این مسأله اشاره می‌کند و از دوری سلطان طوس علیه‌السلام گلایه دارد.

فهرست مجلس ۲۲: ۲۲۳

آغاز: بسمله نحمدک اللهم و بک نعتصم... فیشهد العبد... محمّد جعفر شهادة ان لا اله الا اللّه... فائده ربما اذکر بعد ما فرغت عما یتعلق بشرح

انجام: فان طموح الامان قد خابت الا لدیک و معاکف الهمم قد تقطعت الا الیک بمحمد و آله

۲۷۱

این نسخه به خطّ نسخ محمّد جعفر بن محمّد طاهر خراسانی (مؤلف) قرن ۱۲ است.

پشت برگ آغاز یادداشتهایی به خطّ مصنّف از جمله اسامی اصحاب اجماع موجود است. همچنین یادداشتهایی به امضای مؤلّف در همان صفحه دیده می‌شود. در ذیل صفحهٔ پایان نیز تاریخ تولد فرزند مؤلّف است به خطّ مصنّف مورّخ ۱۱۱۴.

در پایان نسخه اجازهٔ علامهٔ مجلسی است به مصنف طی سه صفحه به خطّ خود علامهٔ مجلسی.

قطع: وزیری ۱۸×۲۴/۵، جلد: تیماج قرمز با عطف دامن، تعداد برگ: ۱۵۶، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی و بعضاً اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۷۸

ابواب الجنان (اخلاق - فارسی)

از مولی رفیع الدین محمّد بن فتح اللّه واعظ قزوینی (م ۱۰۸۹)

وی قصد داشته این کتاب را در هشت باب تألیف کند ولی به تألیف بیش از دو مجلد توفیق نیافته و پس از او فرزندش محمّد شفیع جلد سوم را تألیف کرد و تمام سه مجلد بارها به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن جزء دوم ابواب الجنان را در بر دارد و در پنج مطلب درباب مصارف عمر شریف تألیف شده است.

الذریعة ۱: ۷۶، مرعشی ۱۵: ۲۶۷، منزوی ۲: ۱۵۱۸

آغاز: بسمله زلال مقالی که از چشمه سار دل بجدول زبان جاری... بر چار بالش عناصر اربعه تکیه داده است

انجام: به عصاکشی لطف عنایت خود بطریق مستقیم حق راهبری نماید

۲۷۳

این نسخه به خطّ نستعلیق محمّد سعید بن عبدالجبّار خوشنویس است مورّخ ۱۰۹۷.

صفحهٔ آغاز دارای سرلوح مذهب و مرصع زیبایی است و به سبک دندانه موشی تذهیب شده. تمام صفحات، متن و حاشیه است و دارای کمند و جدول به قلمهای چندگانهٔ زر و شنگرف و لاجورد.

قطع: وزیری ۱۶×۲۷، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج زرکوب، تعداد برگ: ۱۹۹، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی (متن)، شماره ثبت: ۳۰۹۸۰

فصول اربعه **(هیأت ـ فارسی)**

از میرزا تقی خان کاشانی (قرن ۱۳) پزشک مخصوص ظلّ السلطان مسعود میرزا و از دانش آموختگان دارالفنون

در اثبات حرکت زمین و متعلقات آن است و مشتمل بر ۳۷ نقشه می‌باشد که آن را در چهار «فصل» و یک «خاتمه» و «ضمیمه» به ترتیب زیر مرتب کرده است:

فصل نخستین: در مبادی تعریف

فصل دوم: در بیان سیاراتی که در ازمنهٔ مختلفه گرد شمس حرکت می‌کنند و کواکب ذو ذنب و حقیقت زمین و اقسام حرکت و خطوط و دوایر و اقالیم مختلفه و فصول و عروض و حالات قمر.

فصل سوم: در ثوابت

فصل چهارم: در تقاویم

خاتمه: در بیان مسائلی که به استعانت کرهٔ ارضیه حل می‌شود.

ضمیمه: در بیان شهب و اجسام ساقطه از جو

۲۷۴

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۲۹۱ قمری.

نسخه از آغاز و انجام دارای افتادگی است. ۳۷ نقشه در کتاب دیده می‌شود که برخی از آنها الحاقی است و بزرگتر از قطع اوراق است.

پشت برگ آغاز به خطّ نسخ قرمز توضیحاتی در باب کتاب و مصنف چنین آورده‌اند:

«فصول اربعه در اثبات حرکت و ما یتعلق بها از تصنیفات میرزا تقی خان کاشانی دارای حمایل و نشان درجه اول سرهنگی دولت قوی شوکت علیّه ایران و نشان درجه سیّم سنت آنا و درجه دوم سنت آستانیسلا دولت بهیّه روسیه حکیمباشی حضرت مستطاب اشرف اسعد والا شاهنشاه زاده افخم ظل السلطان سلطان مسعود میرزا دامت شوکته دارالخلافه طهران ۱۲۹۱».

قطع: وزیری ۱۴/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۲، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۸۱

لوامع النکات = لوامع الأحکام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد بن جعفر میثمی (م ۱۳۰۸)

تقریرات بحث استادش شیخ مرتضی انصاری است. وی ابتدا فروع عبارات شرایع را می‌آورد، سپس به شرح می‌پردازد. عناوین کتاب «لامعةٌ، لامعةٌ» است. کل کتاب در چهار مجلد است و نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء دوم در بحث صلاة است و مؤلّف به تاریخ چهارشنبه ۱۲ صفر ۱۲۸۸ قمری از تألیف این جلد فراغت یافته است.

الذریعة ۱۸: ۳۵۸، فهرست ۲۶: ۱۳۶، ۳۶: ۳۹۹

آغاز موجود: رکعتین من قیام و فی سند الروایة أیضاً اختلاف ففی بعضها... و هذه الروایة صریحة فیما ذکره ای بابویه

انجام: فتامل کی تتنبّه علی موارد المخالفة للضابط المذکور هذا آخر ما اردنا ذکره فی مباحث الصلاة و به تمّ الجزء الثانی...

۲۷۵

این نسخه به خطّ نسخ حاجی محمّد نهاوندی است مورّخ سلخ رمضان ۱۲۹۸.

نسخه از آغاز دارای افتادگی است. استدراکات در حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود. گواهی بلوغ در کنار رقم کاتب دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۱، جلد: تیماج قرمز با نقش ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۲۸، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۸۲

عمود المیزان **(فقه تطبیقی ـ فارسی)**

از میرزا محمّد کرمانشاهانی (از عالمان قرن ۱۳)

در تطبیق بین آرای فقهی مذاهب چهارگانهٔ تسنن و مذهب امامیه. اصل کتاب به نام میزان الشریعه و تألیف عبدالوهاب بن احمد شعرانی است در تطبیق فقه مذاهب چهارگانهٔ سنت و جماعت که علاوه بر مطالب فقهی، فوائد عرفانی را نیز در بر دارد. مرحوم معتمدالدوله فرهاد میرزا در تاریخی که حکومت کردستان را داشت ملّا لطف اللّه امین الاسلام را به استخراج و تلخیص مطالب فقهی آن گمارد. وی نیز کار را به انجام رساند و آن را مختصر المیزان نام نهاد.

سپس شاهزاده در صدد برآمد که مختصر المیزان را به فارسی برگرداند و اقوال فقهای امامیه را نیز با آن بیامیزد و از میان فقهای شیعه قول محقق حلی برگزیده شد و آنچه در شرایع نبوده از تذکرهٔ علامه و شرح لمعه استخراج شده است. این ترجمه را میرزا محمّد کرمانشاهانی به سال ۱۲۸۸ به انجام رساند و آن را عمود المیزان نام نهاد. وی اقوال فقهای شیعه را تحت عنوان «مترجم گوید» بیان کرده است.

مترجم پس از دیباچه، مختصری از شرح حال فقهای چهارگانه را از وفیات الأعیان و مجملی از احوال محقق حلی و علامه حلی را برگرفته از لؤلؤة البحرین می‌آورد و پس از آن برخی اصطلاحات علم حدیث راکه مناسب مقام بوده توضیح می‌دهد.

مترجم در دیباچه گوید: به جهت اینکه ظن تحریف نرود تمام کتاب را از نظر شیخ

محمّد فخر العلماء مفتی شافعیه گذرانده است که در پایان نسخه موارد تصدیق فخرالعلماء به عبارت زیر دیده می‌شود:

«بعد الحمد لشارع احکام الاسلام... نموده می‌دارد محمّد بن امام الدین کردستانی... که بر حسب امتثال امر... شاهزاده معتمد الدوله... من الابتداء الی الانتهاء مطالعه این کتاب عمود المیزان شد ترجمه‌ای که جناب فضایل آداب... میرزا محمّد کرمانشاهانی سلّمه اللّه فرموده بلافرق و فصل موافق و مطابق اصل است. تبدیل و تحریفی نرفته... ۱۱ شهر ربیع الاول ۱۲۸۹».

کتاب حاضر از باب طهارت تا باب امّهات الاولاد را در بر دارد. نسخهٔ دیگری از این اثر به شمارهٔ ۲۱۰ از مجموعهٔ فیروز در جلد ۲۱ معرفی شده و در برگ پایان آن نسخه، یادداشت ابوالقاسم قندهاری است که کتاب عمود المیزان را چنین نقد می‌کند:

«این کتاب را از اول تا آخر بدقت با اصل ترجمه مقابله و تصحیح نمودم هر جا مترجم لغزیده بود و در حاشیه اشاره به ـ خطّ آقا میرزا مسیح ـ شد. اصل کتاب عربی میزان الشریعه را با شرح آن که یکی از علماء مالکیه نوشته مکرر دیده بودم هزار افسوس دارم که سرکار نواب مستطاب اشرف بقاضی عبدالوهاب جور و ستم کرده کتاب به این اعتبار را بدو نفر بی‌دانش بی‌اطلاع، امر ترجمه نموده‌اند همه جا لغزیده‌اند خاصه در مقدمه؛ و در غیر آن نیز اغلب جاها فتاوی ابوحنیفه را نسبت به امام مالک داده‌اند باری این ترجمه زیاد مشوش است... شعبان ۱۲۹۹».

آغاز: بسمله حمد بیکران و ثنای بی‌میزان مر خالق ملل و ابدان.... امّا بعد در اوان دولت شاهنشاه... ناصر الدین شاه قاجار... حکمرانی و ایالت مملکة کردستان بذمه کفایت... معتمد الدوله العلیه القاهره فرهاد میرزا... و شاهد حال آنکه کتاب میزان الشریعه که از مؤلفات فاضل نحریر شیخ... عبد الوهاب بن احمد شعرانی

انجام: تمام گردید ترجمه کتاب مختصر میزان شعرانیه و ترجمه فتاوی علمای امامیه در مسائل اختلافی بین پنج مذهب بر دست اقل عباد محمّد الکرمانشاهانی فی یوم ۱۰ شهر شعبان المعظم من شهور ۱۲۸۸ من الهجریة النبویة

۲۷۹

این نسخه به خطّ نسخ عبدالغفورکافی مشکانی است مورّخ ۱۲۸۹.
استدراک سقطات در حاشیهٔ برخی صفحات دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.
قطع: وزیری ۱۶/۵×۲۱/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۳۲۷، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۸۶

زبدة البیان فی براهین أحکام القرآن **(علوم قرآنی ـ عربی)**

از مولی احمد بن محمّد مقدّس اردبیلی (م ۹۹۳)

در تفسیر آیات الاحکام به ترتیب کتابهای فقهی از طهارت تا دیات

الذریعة ۱۲: ۲۱، مرعشی ۸: ۳۷۷، فهرست ۲۵: ۳۸۸

آغاز: اعلم ان هیهنا فایدة لابدّ قبل الشروع فی المقصود... واعلم أنّه قد صحّ عن النبی صلی اللّه علیه و آله... و روی العامّة من النبیﷺ قال من فسّر القرآن

انجام: لا یبعد التعمیم لفهم العلّة فیستخرج الباقی فتامّل

۲۸۰

این نسخه به خطّ نسخ محمّد محسن بن قاسم علی سبزواری است مورّخ ۱۰۸۰ قمری. در پشت برگ آغاز، تملک و سجع مهر عبد الباقی بن جلال الدین حسینی مورّخ ۱۲۸۱ و تملک و مهر خلیل اللّه ابن عبدالباقی مورّخ ۱۲۹۸ دیده می‌شود. تعلیقات و توضیحاتی از کتب لغت و تفاسیر در حواشی برخی صفحات به خطی شبیه متن وجود دارد. عناوین به شنگرف.
قطع: وزیری ۱۵×۲۴، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۳۲۳، سطور: ۲۱، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۰۹۸۷

المتاجر = المکاسب **(فقه ـ عربی)**

از شیخ مرتضی انصاری دزفولی (م ۱۲۸۱)

الذریعة ۱۹: ۶۱

نسخهٔ جای سخن از بخش رهن تا بخشی از شروط ضمن عقد را در بر دارد.

آغاز: بسمله الامر الثالث من اسباب خروج الملک عن کونه طلقاً کونه مرهوناً... الاجماع علی انه لیس لاحدهما التصرف... لیس له استخدام العبد و رکوب الدابه

انجام: لکنه مجرد احتمال ضعیف لا قائل به فی المسئله بل الاقوال منحصرة فی الثلثة المذکورة

۲۸۱

این نسخه به خطّ نسخ و بعضاً نستعلیق است از قرن ۱۳ قمری.

قطع: وزیری ۱۵×۲۰/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۱۱، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۸۸

المقاصد العلیة فی شرح الألفیة **(فقه ـ عربی)**

از شهید ثانی زین الدین بن علی عاملی (م ۹۶۶)

شرحی است مزجی و متوسّط بر الفیهٔ شهید اوّل محمّد بن مکی (م ۷۸۶)

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی شرع فرایض الصلوة و جعلها بعد الایمان افضل طاعات العالمین... و بعده کلمات قلیلة مشتملة علی فواید جلیلة

انجام: و یتعین عند ظن الوفاة فاذا فاتت هذه علی وجه المجاز لا الحقیقة... اللهم اجعله خالصاً لوجهک الکریم. صلی اللّه علی سیدنا محمّد و آله... المعصومین و الحمدللّه رب العالمین

۲۸۲

این نسخه به خطّ نسخ محمّد شفیع بن ابوالحسن شولستانی است مورّخ ذی القعدهٔ ۱۰۸۰ قمری.

در چندین جای نسخه کلمهٔ «وقف» دیده می‌شود. عناوین به شنگرف. بر پشت برگ پایان حدیثی منقول از رسول خداصلى‌الله‌عليه‌وآله در باب برش جامه دیده

می‌شود.
قطع: ۱۲/۵×۲۱/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۲۱۴، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۸۹

نهج الحق و کشف الصدق **(کلام ـ عربی)**

از علامهٔ حلّی حسن بن یوسف (م ۷۲۶)

در بیان عقاید کلامی و آرای فقهی شیعه و موارد اختلاف آن با اهل سنت مشتمل بر هشت مسأله:

ادراک، نظر، صفات حق تعالی، نبوت، امامت، معاد، اصول فقه، مسائل فقهی.

نسخهٔ جای سخن مسألهٔ ششم تا هشتم را شامل است.

این کتاب مکرر در ایران و لبنان به چاپ رسیده است، از جمله به سال ۱۳۴۴ قمری در دو جزء.

الذریعة ۲۴: ۴۱۶، فهرست ۱۰: ۴۱۸ و ۱۲: ۶۳، آستان قدس ۱: ۸۸، دانشگاه۳: ۶۳۵، مرعشی ۳: ۱۷۲

آغاز (نسخه): بسمله المسألة السادسة فی المعاد هذا اصل عظیم و اثباته من ارکان الدّین و جاحده کافر بالاجماع.... و لاخلاف فی اهل الملل فی اثباته

انجام: و اوردناه فی هذا الکتاب کفایته لمن له ادنی تحصیل فکیف یستغنی عن کثیر التنبیه بالقلیل و اللّه الموفق للصواب و الیه المرجع و المآب

۲۸۴

این نسخه به خطّ نسخ محمّد جعفر کلیدهی لاهیجانی است مورّخ ۱۱۴۱ قمری.
در حواشی طرفین چند برگ آغاز و حواشی فوقانی تمام صفحات لکه‌های زرد دیده می‌شود.
قطع: ۱۳×۲۰، تعداد برگ: ۷۷، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۹۱

التذکرة = تذکرة الفقهاء **(فقه ـ عربی)**

از علامه حسن بن یوسف حلّی (م ۷۲۶)

در فقه استدلالی از آغاز تا اواخر باب نکاح مشتمل بر پانزده جلد.

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر جزء ۱۲ و ۱۳ کتاب، شامل کتابهای اجاره، مزارعه، مساقات، سبق و رمایه، غصب و احیای موات.

این کتاب توسط مؤسسهٔ آل البیت قم به چاپ رسیده است.

۲۸۵

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰ (حدود ۹۷۳).

تمام صفحات به قلمهای سه‌گانهٔ زر و زنگار و لاجورد مجدول گردیده. برگهای آغازین نسخه دارای لکه‌های زرد است. عناوین به شنگرف و زر و لاجورد. بر روی برگ اضافی آغاز چنین نوشته است: «تاریخ الکتابة کما فی آخر کتاب السبق و الرمایة سنه ۹۷۳». پشت برگ آغاز، تملک محمّد بن علی بن نعمة اللّه عاملی مورّخ ۱۰۲۸ و محمّد طباطبایی مورّخ ۱۲۴۹ دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۳۰/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج و لچک زرکوب، تعداد برگ: ۲۵۸، سطور: ۲۵، کاغذ: دولت آبادی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۹۲

شرح اصول کافی **(حدیث ـ عربی)**

از صدر المتألّهین محمّد بن ابراهیم شیرازی (م ۱۰۵۰)

در شرح اصول کافی است که به شرح کتاب عقل و توحید و حجت از اصول کافی توفیق یافته است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر کتاب العقل و پنج باب از کتاب التوحید و اصول کافی است.

الذریعة ۱۳ : ۹۹، فهرست ملک ۱ : ۴۳۳، آستان قدس ۵ : ۱۰۸

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی جلّ عن مطارح اضواء الفکر جلاله.... فیقول احقر خلق

اللّه (مؤلف) .... اعلموا اخوانی المومنین و اصحابی الصالحین.... ربما یظن بها انها الفوز باللذات الحسیه

انجام موجود: اذا تکلم بعذره و رمی عنه و حاجج مع أعدائه و ذبّ عنه من نضله نضلاً

۲۸۶

این نسخه به خطّ نسخ پخته‌ای است از قرن ۱۲-۱۳. نسخهٔ حاضر از پایان ناقص است.

قطع: رحلی ۱۶×۳۰، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۷۶، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی کاهی رنگ، شماره ثبت: ۳۰۹۹۳

إیضاح الفوائد **(فقه - عربی)**

از فخر المحققین محمّد فرزند علّامه حلّی (م ۷۷۱)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء دوم و سوم کتاب است. این کتاب به تاریخ ۱۳۸۷ قمری در مطبعهٔ علمیهٔ قم به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲ : ۴۹۶

آغاز موجود: عن الصادق علیه السلام فی الرجل یتزوج امرأة... المراد به الاستحباب لانّ مقتضی النکاح.... قال قدس اللّه سرّه و هل یتعدّی الی منزلها اشکال

انجام موجود: و لم یحصل لها و ان کان علیها فانّها رضی الزوج ببذل المسمی

۲۸۷

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ذی الحجهٔ ۹۱۷ قمری در مشهد رضوی. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. آثار آب گرفتگی و کهنگی در تمامی صفحات نسخه وجود دارد. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۳، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۴۵۳، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۰۹۹۴

معارج السئول فی مدارج المأمول **(آیات الاحکام ـ عربی)**

از مولی کمال الدین حسین بن مولی شمس الدین محمّد استر آبادی نجفی (قرن ۱۰) در تفسیر آیات الاحکام است به ترتیب کتب فقهی و و در دو مجلد مشتمل بر یک مقدمه در بیان مقدمات اصولی و منطقی و ابواب فقهی و یک خاتمه. مؤلّف به تاریخ ۸۹۱ از تألیف جلد اول آن فراغت یافته است.

الذریعة ۲۱ : ۱۸۱، آستان قدس ۱ : ۵۷۱

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی ادار رحی نظام العالم بهبوب ریاح احکام الشریعة المصطفویة

آغاز موجود: لی البکاء بکاها فقلت للمتقدم.... فایده الاولی فی التعریفات اصول الفقه.... و المکتسب من الادلة التفصیلیة و هو لیس من باب الظنون

انجام: قوله تعالی لیس البرّ أن تولّو وجوهکم قبل المشرق و المغرب الخ و قد مرّ تفسیرها

۲۸۸

قطع: وزیری بزرگ ۱۹×۲۴، جلد: تیماج فرسوده زرد، تعداد برگ: ۳۲۳، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۹۵

الوسیلة إلی نیل الفضیلة **(فقه ـ عربی)**

از عماد الدین ابو جعفر محمّد بن علی بن حمزهٔ طوسی معروف به ابن حمزه (قرن ۶) از اهم متون فقهی امامیه است که به سال ۱۲۷۶ قمری ضمن «الجوامع الفقهیه» در تهران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۵ : ۷۶

آغاز: بسمله اما بعد حمد اللّه الکریم الا لاء العظیم النعماء... کتاب العبادات الشرعیه ضربان احدهما یجب علی الاطلاق

انجام: ثم اخّر و اخرکان ما فضل للورثه دون الدیان

۲۸۹

این نسخه به خطّ نسخ محمد بن جعفر بن حاجی محمد فارسی دارابی است مورّخ ۱۲۰۷ قمری که بخشی از آغاز نسخه به نسخ تحریری و باقی به خطّ خوش نگاشته شده است.

چند برگ آغاز نسخه، فرسوده و دارای لکه‌هایی تیره است. برگ اول آن در حواشی وصالی شده است. پشت برگ آغاز، یادداشتی است از مرحوم شیخ محمّد حسن صاحب جواهر که استعارهٔ کتاب را از سیّد عبداللّه گواهی کرده است و در همان صفحه یادداشت دیگری مورّخ ۱۲۹۲ دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۵×۲۱/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۰۱، سطور: ۲۲ و ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۰۹۹۶

البحر الزاخر و البدر الباهر **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد علی بن آقا باقر هزارجریبی (م ۱۲۴۵) از شاگردان صاحب قوانین. کتابی است مبسوط در فقه استدلالی. صاحب الذریعة کتابهای صلاة، صوم، زکات، خمس، نکاح، حج، طلاق و تجارت آن را معرفی می‌کند.

مؤلف، کتاب نکاح را در دو جزء نگاشته است و نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء اول آن است. تمام این مجلد شامل فروع بسیار از این دو مسألهٔ اصلی نکاح است:

۱. تحریم نکاح مؤبّد

۲. نکاح أمه

به گفتهٔ صاحب الذریعة، فرزند مؤلّف، شیخ محمّد حسین جمیع آثار پدر خویش را تهذیب کرده است.

و به گفتهٔ همو مجلدات این کتاب از جمله نکاح را که دیده است متضمن رسائل متفرقهٔ دیگری از مؤلّف بوده که در این نسخه اثری از آن رسائل نیست.

الذریعة ۳: ۳۹

آغاز: بسمله الحمد للّه .... و بعد فهذه جملة من مهمّات النکاح قد بلغت فیها الغایة.... و قد سمحت فیها باحکام لا تحصی و نثرت علیها .... و لا جرت علی لسان و لا قلم، کل

ذلک مع اختلال الحال

انجام: بالرجوع الی الاصل بعد الحکم بتساقط الادلّة من الطریق قد تمّ الجلد الاول من کتاب النکاح و یتلوه باب المهور و العیوب

۲۹۰

این نسخه به خطّ نسخ روشن قرن ۱۳ است.

قطع: رحلی ۲۱×۳۱/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۹۴، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۹۷

مطالع الأنوار المقتبسة من آثار الأئمة الأطهار **(فقه ـ عربی)**

از حجة الاسلام سیّد محمّد باقر بن سیّد محمد تقی موسوی شفتی (م ۱۲۶۰)

در شرح شرایع الاسلام است که مؤلّف تا آخر صلاة الاموات از این کتاب را در پنج مجلد شرح کرده است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر مجلد دوم است در افعال صلاة.

الذریعة ۲۱: ۱۴۲، مرعشی ۵: ۳۵

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی احکم شرایع الدین بمطالع الانوار و مسالک الیقین... اعلم ان الامور المعتبره فی الصلوة اما شرط فیها... و بالثانی ساهیا لا ینافیه علی بعض الاقوال...

انجام: اکمل بریتک الذی به ختمت شرافة الرسالة و اشرف اولیائک الذی حاز مراتب الولایة و آلهما اصحاب العصمة و الجلالة و الطهارة علیه السلام و الثناء و التحیّه

۲۹۱

این نسخه به خطّ نسخ حسین بن علی فرحی (مرجی) است مورّخ ۱۲۳۲ قمری.

پشت برگ آغاز مطالب ذیل دیده می‌شود:

۱. حدیثی از امام صادق علیه السلام در احوال یوسف و چاه

۲. تعویذی از حضرت علی علیه السلام جهت رفع زحیر

۳. حدیثی از رسول اللهﷺ در باب کسانی که نماز آنها پذیرفته نیست.
قطع: رحلی ۱۹/۵×۳۰، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج گل و بوته روغنی، تعداد برگ: ۲۷۰، سطور: ۲۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۹۸

شرح شرایع الاسلام **(فقه ـ عربی)**

از مولی مصطفی قزوینی (م ۱۲۷۰)
در شرح شرایع است از طهارت تا آخر کتاب حج.
مؤلّف از شاگردان صاحب جواهر است که ظاهراً با این تألیف موفق به اخذ اجازه از استاد خویش شده است.
الذریعة ۶: ۲۵۳ و ۱۳: ۳۲۹

۲۹۲

این نسخه به خطّ نسخ متوسط است از قرن ۱۳ و از پایان دارای افتادگی است. نسخهٔ حاضر مشتمل بر بخش طهارت از شرح شرایع است به صورت ناتمام. در آغاز نسخه دو برگ به خطّ شیخ محمّد حسن صاحب جواهر دیده می‌شود که اولین آنها اجازه‌ای است که به مؤلّف یعنی مولی مصطفی قزوینی داده است و برگ دیگر تقریظ صاحب جواهر است بر کتاب حاضر که بعد از مطالعه آن را نگاشته است.

بر اولین برگ اضافی نسخه تحقیقی است دربارهٔ بیت زیر از مولانا:

کورکورانه مرو در کربلا　　تا نیفتی چون حسین اندر بلا

که نویسنده طی آن به توجیه بیت می‌پردازد.
قطع: وزیری، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۵۷، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۰۹۹۹

الحبل المتین فی إحکام أحکام الدین **(فقه ـ عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۱)

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر منهاج اول کتاب الحبل المتین و کتاب سوم از منهاج چهارم می‌باشد.

این کتاب در ایران و بیروت به چاپ رسیده است.

الذریعة ۶: ۲۴۰، مرعشی ۳: ۲

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی دلّنا علی الطریق القویم و بعد فانّ الفقیر... بهاء الدین العاملی...

انجام: و لاخیها احد و ستّون و له ثلثة و ثلثون و قد سقط من سهمه نصف

۲۹۳

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱-۱۲ است. در آغاز نسخه، فهرست مجلد اول کتاب به شنگرف و مرکب سیاه دیده می‌شود. پشت برگ آغاز، یادداشتی است منقول از خطّ شیخ بهائی در باب وجه تمایز حبل المتین با دیگر کتابش به نام مشرق الشمسین. همچنین در آن صفحه فهرست رموز منابع کتاب آورده شده.

در پایان منهاج اول یادداشتی است از کاتب در باب چگونگی نوشتن نسخه. قدری از سطور پایانی را سترده‌اند. در پایان نسخه جدولی به شنگرف در سهام میراث دیده می‌شود.

قطع: ۱۳×۲۴/۵، جلد: تیماج قرمز با حاشیهٔ زرکوب و عطف دامن، تعداد برگ: ۲۸۷، سطور: ۲۲، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۰۰

ریاض المسائل (فقه ـ عربی)

از سیّد علی بن سیّد محمّد طباطبایی مشهور به صاحب ریاض (م ۱۲۳۱)

شرح المختصر النافع محقق حلّی است.

نسخهٔ حاضر از کتاب طهارت تا جهاد از کتاب ریاض المسائل را در بر دارد.

این کتاب طی انتشارات مؤسسهٔ آل البیت به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۱: ۳۳۶

آغاز: بسمله الحمد للّه... کتاب الطهارة و ارکانه اربعه الاول فی المیاه و جمعه باعتبار

تعدد افراده...

انجام: و لا ریب ان الاول ان لم نقل بکونه اقوی فهو احوط و الحمد للّه اولاً و اخراً

۲۹۴

این نسخه به خطّ نسخ میرزا محمّد بن محمّد ابراهیم است مورّخ ۱۲۵۹.
استدراک سقطات در حواشی برخی صفحات دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.
قطع: رحلی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۹۶، سطور: ۳۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۰۱

مجمع الدعوات (کبیر) **(ادعیه ـ عربی)**

آغاز موجود: مظلماً بقدرته و جاء بالنهار مبصراً خلقاً جدیداً...

انجام موجود: یا منتحیقاکح یا مهموثاً

۲۹۵

این نسخه به خطّ نسخ و نستعلیق قرن ۱۳ است.
نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.
قطع: وزیری کوچک ۱۴/۵×۲۱، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۳۰، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت:۳۱۰۰۲

کنز العرفان فی فقه القرآن **(آیات الاحکام ـ عربی)**

از مقداد بن جلال الدین عبداللّه سیوری حلّی (م ۸۲۶)

در سال ۱۳۱۵ در حاشیهٔ تفسیر امام حسن عسگری علیه السلام و به سال ۱۳۱۳ مستقلاً در ایران و پس از آن بارها به چاپ رسیده و نیز ترجمه شده است.

الذریعة ۱۸: ۱۵۹، مرعشی ۱: ۸۲۶

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی انزل علی عبده الکتاب لکل شیء تبیاناً و جعله لتصدیق

نبوته... بعد فان القرآن بحر لا تفنی عجائبه و بحر لا تنقضی عجائبه... و کان علم الاحکام الشرعیه و المسائل الفقهیه

انجام: سبحان ربّ العزة عما یصفون و سلام علی المرسلین... و السلام علی اکرم المرسلین... محمد... و علی آله الیبین الطاهرین

۲۹۶

این نسخه به خطّ نسخ تحریری عبد علی بن فخر است مورّخ ۱۰۷۳. در جای جای نسخه گواهی بلوغ قرائت و استدراک سقطات دیده می‌شود. پشت برگ آغاز، یادداشتهایی است که پاک شده و سیاهی آنها صفحه را فراگرفته. یادداشت دیگر مورّخ ۱۲۸۵ در همان صفحه دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۴×۲۰/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۶۶، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۰۳

نهج البلاغه (نهج البلاغه ـ عربی)

از شریف رضی محمّد بن حسین (م ۴۰۶)

۲۹۷

این نسخه به خطّ نسخ خوش محمّد بن علی بدیعی است مورّخ ۹۳۱.

تمام صفحات به قلمهای دوگانهٔ زر و مرکب سیاه مجدول شده و عناوین به زنگار است.

قطع: وزیری ۱۴/۵×۲۵/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج و حاشیه مذهب، تعداد برگ: ۵۷۸، سطور: ۱۰، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۰۴

حاشیهٔ تلخیص المفتاح (ادبیات ـ عربی)

از احمد بن یحیی بن محمّد الحفید (م ۹۰۶) نوادهٔ سعدالدین تفتازانی و شیخ

الاسلام هرات

حاشیه‌ای است بر تلخیص المفتاح جلال الدین محمّد بن عبد الرحمن قزوینی معروف به خطیب دمشقی (م ۷۳۹).

کشف الظنون ۱ : ۴۷۳

آغاز: بسمله نحمدک انما اختار الحمد علی الشکر مع ان المتبادر من العبارة ان المحمود هنا نعمة انشراح... افتتاح المقال بحمد الملک المتعال للعمل لموجب الحدیث... و روی عنه ایضاً ما شکر اللّه عبد لم یحمده

انجام: و فکرنی علی شرح التلخیص المسمی بالمختصر فی المعانی و البیان المنسوب الی جدّی لا زال کاسمه المسعود سعداً فی الجنان

۲۹۹

این نسخه به خطّ نستعلیق ابوالشیخ بن ملا حسن چرخی است مورّخ ۱۰۲۴ قمری. در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی دیده می‌شود. برگ آغاز و پایان در حاشیه دارای وصالی است. در اوراق پایانی نسخه لکهٔ زرد رطوبت دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۹×۱۱/۵، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۱۸۰، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۰۶

شرح مقصورهٔ دریدیه **(ادبیات ـ عربی)**

از حسین بن احمد همدانی نحوی مشهور به ابن خالویه (م ۳۷۰)

بر قصیدهٔ مقصورهٔ ابوبکر محمّد بن حسین ازدی لغوی (م ۳۲۱)

این قصیده چنین آغاز می‌شود:

یا ظبیة اشبه شیء بالمها   راتعة بین العتیق و الحمی

ولی در کشف الظنون، بیت ذیل به عنوان آغاز قصیده آورده شده:

اما تری رأسی حاکی لونه   طرّة صبح تحت أذیال الدّجی

که در برخی نسخه‌های موجود بیت دوم آن است.

کشف الظنون ۲: ۱۰۸۷، فهرست ۱۷: ۳۴۷

آغاز: یکبوا یسقط لوجهه ای سقط و کبد اللّه... علی خلاف العربیه و هو نادر لأنّ الواجب ان یقول فعل الشی

انجام: و اللّه لا یحبّ کل مختال فخور و المزدهی مفتعل من الزهو و هو الکبر

۳۰۰

این نسخه به خطّ نسخ کهن حسن بن ابی طالب بن ابی محمّد حمصی است مورّخ ۷۱۴ قمری.

نسخه از آغاز دارای افتادگی است و دارای اختلافاتی با دیگر نسخ شرح مقصورهٔ ابن خالویه است.

ابیات را با قلم درشت و شرح آنها را به قلمی ریز نگاشته‌اند.

قطع: ۱۸×۱۲/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۹۸، سطور: ۱۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۰۷

الفوائد الضیائیة = شرح جامی **(نحو ـ عربی)**

از نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی (م ۸۹۸)

شرحی است بر کافیهٔ ابن حاجب که مؤلّف آن را به سال ۸۹۷ برای فرزندش ضیاء الدین یوسف به نگارش درآورده.این کتاب اخیراً به انضمام حواشی آن در عراق به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۶: ۳۴۶

آغاز: بسمله الحمد لولیّه و الصلوة علی نبیه و علی آله و اصحابه المتادبین بآدابه اما بعد فهذه فوائد وافیة لحل مشکلات الکافیة

انجام موجود: لاجل المخففه کما اذا الحقت المخففه فاغزوا و اغزی و قلت اغزن

۳۰۱

این نسخه به خطّ نستعلیق عبد اللّه بن محمّد یوسف است مورّخ ۱۰۷۹.

تمام صفحات دارای جداول به قلم زر و سیاه. برگ پایانی نسخه مندرس است و از نوشته‌های آن فقط رقم کاتب خوانده می‌شود.در کنار برگهای آغازین، حواشی محشّین مختلف دیده می‌شود. برگ آغاز تجدید کتابت شده است و بر پشت آن برگ، یادداشتی کودکانه دیده می‌شود. عناوین به شنگرف در حواشی.

قطع: ۱۱×۱۹، جلد: تیماج مشکی با حاشیه و عطف قهوه‌ای، تعداد برگ: ۲۷۳، سطور: ۱۵، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۰۰۸

خلاصة الدعوات **(ادعیه ـ فارسی)**

از محمد بن صادق حسینی طباطبایی سنگلجی (م ۱۳۳۰)

مجموعه‌ای است از دعوات و طلسمات.

آغاز: بسمله روایت کرده‌اند از حضرت... که روزی جبرئیل به نزد آن حضرت آمد... ای حبیب من این آن است که سایه هفتم عرش نقش کرده‌ام...

انجام: اغفر لی ما لا یعلمون و لا تواخذنی بما یقولون و اجعلنی خیراً مما یظنون

۳۰۲

این نسخه به خطّ نسخ و نستعلیق قرن ۱۳ است.

قطع: رقعی ۱۱×۱۸، جلد: تیماج یشمی با نقش ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۲۸، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۰۹

مفاتیح الشرایع **(فقه ـ عربی)**

از ملّا محسن بن مرتضی فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

مشتمل بر دو جلد: یکی در عبادات و سیاسات و دیگر در عادات و معاملات. این کتاب مختصر معتصم الشیعهٔ مؤلّف است که آن نیز ناتمام است. بسیاری از فقهای متأخر شیعه به شرح این کتاب اهتمام کرده‌اند که مهمترین این شروح، شرح وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶) است به نام مصابیح الظلام.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جلد دوم مفاتیح الشرایع است در فن عادات و معاملات.

الذریعة ۲۱: ۳۰۳، مرعشی ۱۲: ۹۷

آغاز: بسمله فی العادات و المعاملات من کتاب مفاتیح الشرایع و فیه کتب مفاتیح المطاعم و المشارب

انجام: کما فی الخبر المشهور و فی القول کل شیء مطلق حتی ورد فیه نهی و اللّه اعلم بحقائق احکامه

۳۰۳

این نسخه به خطّ نسخ است به قلمهای چندگانه از قرن ۱۲-۱۳.

قطع: وزیری ۱۵×۲۱/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۱۶۶، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۳۱۰

جامع المقاصد فی شرح القواعد (فقه - عربی)

از محقّق کرکی نورالدین علی بن حسین بن عبدالعالی (م ۹۴۰)

شرحی است بر قواعد الاحکام علّامهٔ حلّی (۷۲۴)

این کتاب توسط مؤسسهٔ آل البیت قم به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر بخش طهارت تا شرایط نماز عید از کتاب الصلاة.

الذریعة ۵: ۷۵

آغاز: بسمله الحمد للّه العلی الکبیر الحکیم الخبیر العلیم القدیر الذی خلق بقدرته و میّز ذوی العقول من بریّته و بعد فان کتاب قواعد الاحکام فی مسائل الحلال و الحرام

انجام: فیکون المراد بالتکبیر ما هو اعم من الکل و البعض و یبین الشک علی العدد الاول

۳۰۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰-۱۱ قمری.

پشت برگ آغاز یادداشتی است مورّخ ۱۲۹۲ و نیز تملک زین العابدین بن ملا

حیدر که بر اثر وصالی بخشی از آن ناخوانا است.
قطع: وزیری ۱۶×۲۲، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۹۴، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۱۱

مناسک حج **(فقه ـ فارسی)**

از علامه شیخ مرتضی انصاری (م ۱۲۸۱)
رسالهٔ عملیهٔ فارسی مؤلّف است در مناسک حج. فقیهانی چون میرزا محمّد حسین شیرازی و میرزا عبدالحسین طهرانی و سیّد محمّد کاظم یزدی بر این کتاب حاشیه نگاشته‌اند و به سال‌های ۱۳۰۱ و ۱۳۲۱ به چاپ رسیده. این کتاب به عربی ترجمه شده و با حواشی میرزای شیرازی به سال ۱۳۰۱ در عظیم آباد هند به چاپ رسیده است.
آغاز: بسمله للّه ....پس می‌گوید مرتضی بن محمد امین الانصاری این مختصری است در بیان واجبات و اکثر مستحبات حج بیت اللّه الحرام
انجام: ترک زیارت آن حضرت بعد از حج جفا است بر آن حضرت صلی اللّه علیه و... آله و الحمد للّه رب العالمین.... و لعنة اللّه علی اعدائهم اجمعین
الذریعة ۲۲: ۲۷۳

۳۰۵

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق عبدالجلیل بن دوست علی است مورّخ ۱۲۶۹ قمری.
بر حواشی نسخهٔ حاضر تعلیقات شیخ عبدالحسین طهرانی شیخ العراقین (م ۱۲۶۸) با علامت «ع» دیده می‌شود.
بر پشت برگ آغاز عبارت زیر از او دیده می‌شود: «بسم اللّه تمام رساله ملاحظه شد و عمل به آن حواشی که بر آن نوشته شده انشاء اللّه مبرء ذمه می‌باشد. حرره الاقل عبدالحسین الطهرانی».
قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۴۶، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۱۲

داستان متظلم و خبیر **(یادداشت شخصی ـ فارسی)**

مجموعه سرگذشتهای شخصیِ کسی است به زبان خود او که در ضمن به بیان و نقد اوضاع اجتماعی ـ فرهنگی و باورهای جامعهٔ ایرانی در عهد قاجار می‌پردازد.

این نسخه بخش دوم از کتاب است.

در خود متن تصریحی به نام کتاب نشده است جز اینکه بر پشت نسخهٔ جای سخن، نام کتاب به قلم مرحوم سیّد محمّد سنگلجی متظلم و خبیر آمده است و این عنوان برگرفته از یکی از وقایعی است که برای نویسنده پیش آمده و «متظلم» در داستان، خود نویسنده است که ضمن آن دستگاه قضایی آن روزگار را شدیداً نقد می‌کند.

آغاز موجود: شاهزاده پریان امر کرد همان پری که شاهزاده را از شهر آمده شاهزاده را بدوش گرفته...

انجام موجود: اطاقی هم مقابل این در بود محل آدمم، وقهوه‌خانه مقرر کردم آب انبار و حوضی هم داشت

۳۰۶

این نسخه به خطّ تحریری قرن ۱۳ است.

بر پشت برگ آغاز، یادداشت سیّد محمّد طباطبایی است متضمن نام کتاب و مورّخ ۱۳۳۱.

آغاز نسخه نیمهٔ کتاب است و از پایان نیز نسخه ناتمام مانده است.

قطع: رقعی: ۱۱×۱۷/۵ جلد: روکش ابر و باد و عطف تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۹۹، سطور: ۱۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۱۳

مرقع خطوط

مرقعی است دارای ده قطعه خطّ و چهار تصویر چاپی در پایان مجموعه. خطوط یاد شده به ترتیب زیر است:

قطعهٔ شمارهٔ ۱: قطعه‌ای است به خطّ نسخ به قلم زرد بر زمینهٔ آبی مورّخ ۱۳۰۵

مشتمل بر حدیث ولایت به نقل از عیون الاخبار.

قطعهٔ شمارهٔ ۲: قطعه‌ای است به خطّ نسخ سیّد محمّد متخلص به بقا مورّخ ۱۳۱۳ که حدیثی از پیامبرﷺ را در بر دارد.

قطعهٔ شمارهٔ ۳: قطعه‌ای است به خطّ شکستهٔ نستعلیق در سه ستون که به شیوهٔ چلیپا نوشته شده و دارای تذهیب دندانه موشی است و موضوع آن بخش‌هایی از گلستان است.

قطعهٔ شماره ۴: قطعه‌ای است نستعلیق در دو ستون با مطلع زیر:

کنم شیار به ناخن زمین که بر دوشم
بود ز بیل گرانتر کرشمه حدّاد

قطعهٔ شمارهٔ ۵ و۶: مراسله‌ای است از جانب صفدرخان به جابی (جانی) خان از منشآت اسلامخان از قرن ۱۱ به خطّ شکسته.

آغاز مراسله: از منشآت غفران پناه.... اسلامخان مرحوم است چند سال پیش از جلوس اقبال...

انجام: اصحاب و تابعین رضی الله علیهم بر آن بوده‌اند ز دودمان قیصری نیز در این باب ساعی بوده‌اند

قطعهٔ شمارهٔ ۷: قطعه‌ای است به نستعلیق شکسته و به قلم درشت و مشتمل بر چند سطر مخاطبه.

قطعهٔ شمارهٔ ۸: غزلی است از حافظ با مطلع زیر:

در سرای افغان رفته بود دو آب زده نشسته پیر و صلایی به شیخ و شاب زده

به خطّ نستعلیق شکستهٔ حسنعلی خان امیر نظام گروسی است که آن را به جهت سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی نوشته. در پشت این قطعهٔ یادداشت زیر به خطّ سیّد محمّد مذکور دیده می‌شود:

«بسم الله الرحمن الرحیم در منزل مرحوم حسنعلی خان گروسی بودم دیوان خواجه را باز کرده اول صفحه دست راست [این] غزل بود:

در سرای مغان رُفته بود و آب زده نشسته پیر و صلایی به شیخ و شاب زده

خواهش کرد به این بحر و قافیه غزلی انشا نمایم نموده، انشا نمودم برسم یادگار بعضی ابیات آنرا نوشته بمن داد غزل خواجه را اول صفحه نوشته و نوشته است که به جهت یادگار سیّد محمد متخلص بظهور[1] نوشته شد آن قطعه را که این شرح را در پشت آن می‌نویسم جزو این مرقع نمودم

محمد بن صادق الحسینی الطباطبایی

۲۴ ربیع الثانی ۱۳۳۱

اللهم اغفر لمن استغفرلی: محمّد و آله»

قطعهٔ شمارهٔ ۹: حاوی قطعه‌ای است به خطّ نسخ که به شیوهٔ دندانه موشی مذهب شده و مشتمل بر چند بیت است از آغاز الفیه. پشت این قطعه آن را به میرزا شفیع تبریزی نسبت داده‌اند.

قطعهٔ شمارهٔ ۱۰: قطعه‌ای است به خطّ نسخ استادانه، حاوی چند فقره دعا که به سبک دندانه موشی تذهیب شده و به چند قلم زر حواشی مذهب و مرصع است. در پشت صفحه آن را به احمد نیریزی نسبت داده‌اند.

قطعهٔ شمارهٔ ۱۱: قطعه‌ای است کهنه حاوی مشق نستعلیق که به شیوهٔ دندانه موشی تذهیب گردیده و شبیه به خطّ میرعماد است. بیت زیر در آن خوانا است:

یا رب کمال عافیت بر دوام باد　　　پیوسته کار و بار جهانت به کام باد

قطعهٔ شماره ۱۲: قطعه‌ای است به خطّ شکسته و به قلم سفیداب که حکایتی را در بر دارد.

آغاز قطعه: حکایت کرد مرا دوستی که شمع شبهای غربت بود

باقی صفحات شامل شماره‌های ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ و ۱۶ حاوی چند تصویر چاپی با پانویسهای آلمانی است با جدول و کمند و گل و بوته.

۱: مرحوم سیّد محمّد طباطبایی به شاعری شهرت ندارد و تنها در برخی مجامیع خطی موجود در مجموعهٔ اهدائی طباطبایی قطعاتی به نظم از ایشان موجود است. شایان ذکر اینکه با وجود تصریح مرحوم طباطبایی به اینکه غزل یاد شده به اقتفای غزل خواجه سروده شده ولی همهٔ غزل موجود در قطعهٔ جای سخن از حافظ است و اثری از اشعار طباطبایی نیست.

۳۰۷

قطع: رحلی ۱۹×۳۱، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۶، شماره ثبت: ۳۱۰۱۴

کشف الآیات **(کشف الآیات ـ عربی)**

از محمّد رضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (قرن ۱۱)

کشف الآیات قرآن مجید است به سبک ویژه در ۲۸ باب به ترتیب حروف تهجّی.

مؤلّف به تاریخ ۱۰۶۷ قمری از تألیف پرداخته است. اثر مهم دیگر این نویسنده تفسیر الائمه است که تفسیری است بزرگ مشتمل بر سی جلد.

الذریعة ۱۸: ۳، مرعشی ۳: ۳۶۴، فهرست ۴: ۱۷ و ۱۲: ۱۲۵ و ۲: ۲۳۸ و ۲۵: ۳۱۰، ۱۶۸، ۳۲۴ و ۱۷: ۱۷۸، ۱۹۰

آغاز: بسمله کشف قناع عذار عذراء المقال باسم اللّه الکبیر و حلّیتها فی جمله الکمال... و ایم اللّه لو لم یکن ناعتاً لذاته بذاته لکان ناعتاً غیر منعوت

انجام: یدی من التوراة آل عمران ام ۵ صف ۶ م ۱

۳۰۸

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق است مورّخ ۱۰۷۲.

نسخهٔ حاضر در آغاز دارای سرلوح و کتیبهٔ مذهب و مرصع است و تمام صفحات به قلمهای چندگانهٔ زر و لاجورد مجدول گردیده است.

الفاظ قرآنی به مشکی و نام سور و آیات و شمارهٔ آنها به شنگرف نگاشته شده. برگ آغاز نسخه دارای وصالی است و پشت برگ آغاز، تملک و مهری با نقش «الواثق باللّه الغنی احمد» مورّخ ۱۳۰۱ دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۴×۲۵، جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهّب، تعداد برگ: ۲۰۷، سطور: ۲۳، کاغذ: دولت‌آبادی، شماره ثبت: ۳۱۰۱۵

ادعیه **(دعا ـ عربی)**

مجموعهٔ سور و ادعیه به ترتیب ذیل:

فاتحة الکتاب، دعاء حفظ صبح و شام، دعاء فرش، ادعیهٔ قدسیه، ادعیهٔ منسوب به

علی بن موسی الرضاعليه‌السلام... و غیره.

۳۱۰

این نسخه به خطّ نسخ عالی عبداللّه محلاتی مورّخ ۱۲۰۶ است.
صفحهٔ آغاز دارای یک سرلوحهٔ مذهب و مرصع است که عنوان سورهٔ فاتحة الکتاب را به قلم زر در آن نوشته‌اند.
تمام صفحات، متن و حاشیه است و به قلم زرین و مشکین دارای جدول و کمند است. کلیهٔ سطور به شیوهٔ چلیپا نگاشته شده.
بین تمام سطور به شیوهٔ دندانه موشی مذهب گردیده. عناوین به شنگرف.
قطع: رقعی ۱۱×۱۷، جلد: تیماج مشکی با حاشیهٔ زرین، تعداد برگ: ۲۷، سطور: ۷، کاغذ: فرنگی (بجز برگ هشتم که سمرقندی است)، شماره ثبت: ۳۱۰۱۷

کشف الآیات (کشف الآیات ـ عربی)

از میرزا محمّدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (قرن ۱۱)
بنگرید به شمارهٔ ۳۰۸ همین فهرست.

۳۱۱

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق است مورّخ ۱۱۰۲ قمری.
الفاظ قرآنی به مشکی و نام سور و آیات و شمارهٔ آنها به شنگرف نگاشته شده. دو برگ پایان دارای وصالی است. پشت برگ پایان، یادداشتی است منقول از مشکوة ابن طوسی.
قطع: ۱۳×۱۹، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۲۲۶، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۱۸

الظرائف و اللطائف (اخلاق ـ عربی)

از ابومنصور عبدالملک بن محمّد بن اسماعیل ثعالبی نیشابوری (م ۴۲۹)

وی این کتاب را در مدح اشیا و ذم آنها پرداخته است. اول فصلی در مدح یک موضوع سخن می‌گوید. سپس فصلی دیگر زشتی‌های همان امر را بر می‌شمرد. اثر حاضر مجموعاً ۱۵۸ باب است. نویسنده در دیباچه، کتاب را به امیر عباس مأمون بن مأمون خوارزمشاه اهدا می‌کند. در فهارس مشهور آثار ثعالبی نامی از این اثر برده نشده است.

این اثر به سال ۱۲۹۶ در بولاق و ۱۳۰۷ در قاهره چاپ شده است.

معجم المطبوعات ۱ : ۶۵۶

آغاز: بسمله و حمداً حمداً لخالق الخلق باسط الرزق و صلوة علی الصادق بالحق محمدٍ رسوله الداعی الی الصدق.... ثمّ انّ هذاکتاب دلّنی ما استسعدت به من الخدمة و استشعرته من شکر النعمه

انجام:

الغوث من شهر الصیام قد صارلی مثل اللجام

مـــا إن امـتّع بـطعام و بـالندامـة و المـدام

۳۱۳

این نسخه به خطّ نسخ یوسف بن نعمان است مورّخ ۷۲۲. وی از ندیمان یا غلامان ویژهٔ امیر نجم الدین غازی ملقب به السعید، هفتمین پادشاه سلسلهٔ ارتقه ماردین (۶۳۷ـ ۶۵۸) بوده است که این نسخه را از روی نسخهٔ شخصی امیر مذکور نوشته و در پایان نسخه به این موضوع اشاره می‌کند.

یادداشت زیر بر اولین برگ الحاقی نسخه به خطّ مرحوم فرهاد میرزا معتمدالدوله دیده می‌شود:

«این کتاب را مرحوم حاجی میرزا آقاسی که در سنهٔ ۱۲۴۵ هجری به زیارت بیت اللّه الحرام مشرف شد برای مرحوم فرمانفرما طاب ثراه ارمغان آورده بود. مرحوم معظم الیه این کتاب را سفراً و حضراً همراه داشت و اشعار فارسی و عربی به خطّ خودشان است که در حواشی کتاب مرقوم فرموده‌اند. پس از وفات مرحوم فرمانفرما مرحوم حسام السلطنه اخوی با چند جلد کتاب این کتاب را به قیمت از ورثه برداشت و پس از وفات ایشان روز جمعه ۱۶ شعبان سنه ۱۳۰۰ هجری که کتابهای اخوی را قرعه می‌زدیم به هشت یک نواب عالیه افتاد و ایشان

بمن نیاز کردند و از دو برادر بزرگوار نزد من یادگار است خداوند عزوجل هر دو را غریق رحمت کند.

از وفات مرحوم حسام السلطنه هر قدر بنویسیم بنان و بیان یاری نخواهد کرد «سفر تو کردی و من در وطن غریب شدم» و انا العبد العاصی فرهاد بن ولیعهد طالب ثراه

ذهب الذین أُحبّهم و بقیتُ مثل السیف فردا»

صفحهٔ دوم نسخه شرح حال ثعالبی را به نقل از وفیات الأعیان به خطّ نستعلیق پخته در بر دارد. پشت برگ آغاز، نام کتاب و نویسنده به خطّ کاتب دیده می‌شود. در حاشیهٔ فوقانی صفحه ۷، مهر دایره‌ای کهنه‌ای دیده می‌شود. پشت برگ پایانی، ابیاتی از سعدی به خطّ نسخ کهن دیده می‌شود.

عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۲/۵×۱۸/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده با ترنج، تعداد برگ: ۱۰۶، سطور: ۱۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۲۰

نهج البلاغه (نهج البلاغه ـ عربی)

از شریف رضی محمّد بن حسین موسوی (م ۴۰۶)

الذریعة ۲۴: ۴۱۲

۳۱۴

این نسخه به خطّ نسخ عربی قرن ۷ـ ۸ است.

صفحهٔ آغاز دارای سرلوحی مذهب و مرصع است که بسمله را به زر در آن نگاشته‌اند. از صفحهٔ شماره ۲ تا ۱۱ نسخه دارای وصالی و از پایان دارای افتادگی است.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۲/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای سوخته و فرسوده، تعداد برگ: ۱۶۷، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۲۱

مجموعة الصنایع = مجموع الصنایع (طبیعیات ـ فارسی)

نام نگارنده در برخی نسخ میر یحیی و در برخی حکیم مغربی یاد شده و در برخی

نسخ نامی از نگارنده برده نمی‌شود.

این مجموعه طی چهل و دو باب، در صد و شصت فصل، صد و شصت فن کیمیا را گزارش می‌دهد.

الذریعة ۲۰ : ۸۸، مرعشی ۱۳ : ۱۰۴، منزوی ۱ : ۴۵۲

آغاز: بسمله حمد و سپاس بدیع الاساس حضرت صانعی راکه مجموعهٔ وجود جمیع موجودات نقطه از پرتو آثار.... و صد هزار تحف و تحیات طبیات بر روضه مطهر و مرقد منور

انجام: هر گاه که در این کتاب شریف شروع می‌نمایند مقصود کلی حاصل گردانند ان شاء اللّه تعالی و بتوفیق اللّه و صلی اللّه علی محمد و اله

۳۱۵

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری عباسعلی نوایی است مورّخ ۱۲۳۵.
قطع: ۱۰/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۸۶، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آبی، شماره ثبت: ۳۱۰۲۲

إرشاد الأذهان إلی أحکام الإیمان (فقه ـ عربی)

از علّامه جمال الدین حسن بن یوسف حلّی (م ۷۲۶)

الذریعة ۱ : ۵۱۰، مرعشی ۳ : ۱۵۳، فهرست ۱، ۱۰ : ۲۱۸ و ۲۲ : ۸ و ۱۴ : ۱۷۱ و ۲۵ : ۷۱

آغاز: بسمله الحمدللّه المتفرد بالقدم... أما بعد فان اللّه تعالی کما اوجب علی الولد طاعة ابویه...

انجام: و من اراد التوسط فعلیه بما افدناه فی التحریر او تذکرة الفقهاء او قواعد الاحکام او من غیر ذلک من کتابنا و اللّه الموفق لکل خیر و الحمد للّه رب العالمین

۳۱۸

این نسخه به خطّ نسخ محمّد حسین بن ایّوب طالقانی است مورّخ ۱۰۱۶ قمری.

پانزده صفحهٔ آغاز نونویس است و پشت برگ آغاز، تحقیقی دربارهٔ حدیث نبوی ﷺ «سائل العلماء و خالط الحکماء و جالس الکبراء» را در بر دارد. همچنین تملکی مورّخ ۱۳۰۳ دیده می‌شود.

حواشی فقهای معروف چون زین الدین عاملی در حواشی صفحات دیده می‌شود. کاتب از فضلای قرن ۱۱ است و این کتاب را نزد حاجی بابا قزوینی از شاگردان شیخ بهایی خوانده است. در پایان نسخه، اجازهٔ قزوینی به کاتب مورّخ ۱۰۱۷ دیده می‌شود.

پشت برگ پایان، تحقیقی دربارهٔ حقیقت وسواس و انواع آن موجود است و برگ اضافی پایان نسخه احادیثی در فضیلت علم را در بر دارد.

قطع: وزیری ۱۹×۲۶، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۹۴، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۲۵

قواعد الأحکام فی مسائل الحرام و الحلال (فقه ـ عربی)

از علّامهٔ حلّی (م ۷۲۶)

این اثر طی انتشارات مؤسسهٔ آل البیت قم به چاپ رسیّده است.

الذریعة ۱۷: ۱۷۶، فهرست ۱ و ۹: ۱۱۸ و ۱ و ۱۰: ۱۶۶ و ۲: ۲۴۲ و ۲۵: ۲۱۹ و ۱۷: ۹۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی[1] علی سوابغ النعماء و ترادف الالاء .... و بعد فهذا کتاب قواعد الاحکام.... لخصت فیه لبّ الفتاوی

انجام: و اصلح ما تجده من الخلل و النقصان و الخطاء و النسیان هذه وصیتی الیک و اللّه خلیفتی علیک و السلام علیک و رحمة اللّه و برکاته

۳۱۹

این نسخه به خطّ نسخ ابراهیم اصفهانی است که جزء اول نسخه مورّخ ۱۰۷۵ و جزء دوم مورّخ ۱۰۷۷ می‌باشد. در حواشی اوایل نسخه، تعلیقات علی بن

۱: کذا.

عبد العالی کرکی با علامت «ع ـ ل» دیده می‌شود. پشت برگ پایان، سؤال قاضی بیضاوی از علّامهٔ حلّی و داستان اشکال گرفتن قاضی بر بخشی از مباحث وضوی قواعد الاحکام را نقل می‌کند.

قطع: وزیری بزرگ ۱۵/۵×۲۶، تعداد برگ: ۳۵۹، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۲۶

حاشیة الفوائد الضیائیة **(نحو ـ عربی)**

از عبدالغفور لاری (م ۹۱۲)

بر شرح جامی بر کافیهٔ ابن حاجب

بنا به گفته‌های حاجی خلیفه، صاحب این حاشیه تا نیمهٔ کتاب را گزارش کرده است.

کشف الظنون ۲: ۱۳۷۲، مرعشی ۱۲: ۱۹۵

آغاز: بسمله قوله الحمد مصدر المعلوم و اللام للجنس و الاستغراق ای کل حمد من...

انجام: و هی لا تحصل الّا بتقدیر البناء اذا عرف الصرف فلم تکسّر

۳۲۱

این نسخه به خطّ نسخ محمّد حسن بن کربلایی اسد است مورّخ ۱۲۲۳ که به خواهش آخوند ملّا اسداللّه آن را نگاشته است. برگ آخر دارای وصالی است.

قطع: ۱۴×۲۰، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۶۲، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۲۸

دیوان اسامة بن منقذ **(شعر ـ عربی)**

از امیر مؤید الدوله اسامة بن مرشد بن علی بن مقلد بن نصر بن منقذ الکنانی الکلبی الشیزری (م ۵۸۴)

این مجموعه در شش باب: ۱. غزل ۲. اوصاف ۳. ملح ۴. مدیح ۵. ادب ۶. مراثی گرد آمده و از دیگر آثار شاعر می‌توان کتب زیر را نام برد:

ازهار الازهار، التجایر المربحه و المساعی المنجحه، الشیب و الشاب، کتاب الاعتبار. شیخ آقا بزرگ تهرانی گوید: از برخی اشعارش تشیع فهمیده شود.

کشف الظنون ۱: ۳۲۷، معجم المطبوعات ۲: ۲۲۵، فهرست المخطوطات ۱: ۳۲۷، الذریعة ۹: ۷۰

آغاز: بسمله الحمدللّه .... اقالک اللّه صفقة الندم و اقلّک من زلّة القدم .... فانی غریت بنظم الشعر فی غرّة العمر و انا اظنّه من الماثر و المناقب

انجام:

یا قلب رفقاً بما انفقت من جلدی   لمَ ذالحسنین الی من انت مثواه

۳۲۲

این نسخه به خطّ نسخ کهن از قرن ۶ و معاصر حیات شاعر نگاشته شده و پشت برگ آغاز که نام شاعر را ذکر می‌کند با عبارت «ادام اللّه ظلّه» او را دعا می‌کند.

نسخهٔ حاضر از پایان افتادگی دارد. پشت برگ آغاز، تملک‌های متعددی با نامهای زیر دیده می‌شود:

سیّد یوسف صفدی، محمّد شیخ بن احمد الصدیق سبط آل الحسن و احمد علاقینی.

یک برگ الحاقی در آغاز وجود دارد که بر آن تحقیقی را در باب اعراب «اللّه اکبر» از شرح تویر شیخ علاءالدین نقل می‌کند. و پشت همان برگ ابیات عربی و یادداشتهای پراکنده و تملکی مورّخ ۱۲۲۸ دیده می‌شود.

قطع: ۱۶/۵×۲۳/۵، جلد: تیماج زرد با عطف دامن، تعداد برگ: ۱۰۷، سطور: ۱۳، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۲۹

المقصد الأسنی (الأقصی) فی شرح أسماء اللّه الحسنی (اسماء الحسنی ـ عربی)

از حجة الاسلام ابوحامد محمّد غزالی (م ۵۰۵)

شرح نود و نه اسم باری تعالی که در سه فن تنظیم شده است:

فن اول: در مقدمات مشتمل بر بیان حقیقت اسم و مسمی و تسمیه در چهار فصل

فن دوم: بیان معانی نود و نه نام باری تعالی در سه فصل

فن سوم: بیان اسما و صفات ویژهٔ باری تعالی در سه فصل

این کتاب به سال ۱۳۲۴ در مطبعة السعادة به چاپ رسیده است.

معجم المطبوعات ۲ : ۱۴۱۵

آغاز: بسمله الحمدللّه المتفرد بکبریائه و عظمته، المتوحد بتعالیه صمدیته الذی قص اجنحة العقول دون حمی عزته... امّا بعد فقد سألنی اخ فی اللّه...

انجام: فان حقق لفظ لا یوهم اصلاً بین المتفاهمین و لم یرد الشرع بالمنع منه فانا نجوز اطلاقه قطعاً

۳۲۳

این نسخه به خطّ نسخ کهن و از قرن ۶ هجری است. پشت برگ آغاز به خطی کهن کتاب را معرفی کرده‌اند و در همان صفحه، تملک محمّد بن محمّد شاذلی طولونی مورّخ ۱۰۵۷ دیده می‌شود. برگ پایان دارای وصالی است.

قطع: ۱۶/۵×۱۲/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۰۵، سطور: ۱۸، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۰

لسان الغیب **(منظومه عرفانی ـ فارسی)**

منسوب به شیخ فرید الدین عطار (م ۶۲۷)

این مثنوی عرفانی دارای حدود ۵۴۰۰ بیت و مانند مظهر الاسرار و مظهر العجایب منسوب به او در ولایت علی و خاندان اوعلیهم‌السلام است.

الذریعة ۱۸ : ۳۰۹، منزوی ۴ : ۳۰۹۷، فهرست ۸ : ۳۴۰، ۳۳۴ و ۳ : ۴۰۵

آغاز:

اسم توحید ابتدای نام او است　　　مرغ روحم جملگی در دام او است

انجام:

ای بـبازار بـلا آویخته　　　خار در پای عزیزان ریخته

۳۲۵

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۳.

قطع: ۲۰×۱۲/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۶۹، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۳۲

معالم الأصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از شیخ حسن بن زین الدین عاملی (م ۱۰۱۱)

الذریعة ۲۱: ۱۹۸، مرعشی ۲: ۲۷۰

آغاز: الحمدللّه المتعالی فی عزّ جلاله عن مطارح الأفهام فلا یحیط بکنهه العارفون....

انجام: الّا ان احتمال التقیة علی ما هو المعلوم من أقوال الائمة اقرب و اظهر و ذلک کافٍ فی الترجیح فکلام الشیخ عندی هو الحق

۳۲۶

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۲۵۵.

در حاشیهٔ اکثر صفحات تعلیقات دیده می‌شود. همهٔ صفحات دارای جدول و کمند است که مابین جدول و کمند صفحهٔ دوم تزئین گل و بوته دیده می‌شود. پشت برگ آغاز، تملک حسبن بن ابراهیم دیده می‌شود.

قطع: ۲۰/۵×۱۱/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۴۲، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۳

العقد الفرید **(ادبیات ـ عربی)**

از ابوعمر احمد بن محمّد بن عبدربه قرطبی اندلسی مالکی (م ۳۲۸)

این نسخه مشتمل بر جلد هفتم کتاب است.

این کتاب بارها در مصر به چاپ رسیده و از جمله چاپهای متأخر می‌توان چاپ دکتر عبدالمجید ترحینی مورّخ ۱۴۰۴ در بیروت را نام برد.

کشف الظنون ۲: ۱۱۴۹، فهرست مخطوطات ۲: ۱۳۰، معجم المطبوعات ۱: ۱۶۲

آغاز: و سمیراً فی الوحده و انیساً فی الوحشه و صاحباً فی السفر و مونساً فی الحضر اخبار المتنبین قال ابوطالب الیزیدی اخذ رجل ادعی النبوه فی ایام المهدی

انجام: لیس فی الحیوان اطول اعماراً من البغال و لا اقصر اعماراً من العصافیر و هی اکثر سفاداً

۳۲۷

این نسخه به خطّ نسخ کهن است از قرن ۸ـ ۷ و بر اثر صحافی، تقدیم و تأخیری در ابواب این نسخه وجود دارد.

قطع: ۲۰/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۱۸، سطور: ۱۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۴

سور و ادعیهٔ متفرقه

مجموعهٔ سوره‌های توحید، واقعه، ملک، انسان و برخی ادعیهٔ متفرقه است.

۳۲۸

این نسخه به خطّ نسخ ممتاز است از قرن ۱۲.

تمام برگ‌های متن و حاشیه دارای جدول به قلمهای هفت‌گانه و کمند است.

علامات ختم آیات به زر است. عناوین به شنگرف است.

قطع: ۱۱×۱۷/۵، جلد: تیماج قرمز با حاشیهٔ قهوه‌ای تیماجی منگنه، تعداد برگ: ۲۴، سطور: ۸، کاغذ: متن اصفهانی، حاشیه فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۵

الفوائد الضیائیه **(نحو ـ عربی)**

از نورالدین عبدالرحمن جامی (م ۸۹۸)

شرح است بر کافیهٔ ابن حاجب (م ۶۴۶)

کشف الظنون ۲: ۱۳۷۲

آغاز: بسمله الحمد لولیة و الصلوة علی نبیه ... اما بعد فهذه فوائد وافیة لحلّ مشکلات الکافیه

انجام: و اذا انضم و انسکر تخذف نحوء اصبت خیراً و اصابتنی خیراً و ختم لی بخیر تم اللهم اجعل خاتمة امورنا خیراً .... لنقل هذا الشرح من السواد الی البیاض العبد الفقیر عبدالرحمن الجامی ضحوة البست الحادی عشر من رمضان المنتظم فی سلک شهور سنه تسع و تسعین و ثمانمائه

۳۲۹

این نسخه به خطّ نسخ کاظم ابن حاجی شریف است مورّخ ۱۲۲۹. تعلیقات بسیار بر حواشی صفحات دیده می‌شود. پنج صفحهٔ الحاقی در پایان نسخه وجود دارد که مطالب ادبی و برخی حکایات و اشعار در آنها ثبت شده است.

قطع: وزیری کوچک ۲۰×۱۴/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۸۸، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۶

المستقصی فی أمثال العرب **(ادبیات ـ عربی)**

از ابوالقاسم محمود بن عمر زمخشری (م ۵۳۸)

وی امثال عرب را طبق حروف الفبائی ترتیب داده است. به تاریخ ۴۹۹ از تألیف این کتاب پرداخته است.

کشف الظنون ۲: ۱۶۷۴

آغاز: بسمله الحمدللّه علی ما اثلج به صدورنا من برد الیقین .... التصنیف مضمار تنصب الیه خیل السباق من کل اوب و من لا حق بالاخریات مطرح خلف الاعتبار ملطوم عن شق الغبار موسوم

انجام: یوهی و لا یرفع یضرب لمن یفسد و لا یصلح

۳۳۱

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به نسخ ملّا محمّد باقربن قربانعلی مازندرانی است مورّخ ۱۲۴۸ مطابق «و قال حررنا لک الامثال». عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری کوچک ۲۲×۱۴، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۴۹، سطور:

۲۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۸

النهایة فی مجرد الفقه و الفتاوی **(فقه ـ عربی)**

از شیخ الطایفه محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

مجموعهٔ ۲۲ کتاب و ۲۱۴ باب و سی و شش هزار مسأله است. این کتاب قبل از تألیف شرایع از متون درسی حوزه‌ها بوده که بعدها جای خود را به شرایع محقق داد.

این کتاب بارها به چاپ رسیده است و از جملهٔ آنها چاپ دکتر دانش پژوه در هزارهٔ شیخ طوسی را می‌توان نام برد. ترجمهٔ کهن نهایه بر اساس نسخهٔ اوایل قرن ۶ توسط دانش پژوه به چاپ رسید.

الذریعة ۲۴: ۴۰۳

آغاز: بسمله الحمدللّه مستحق الحمد و موجبه و صلی اللّه علی خیرته من خلقه.... باب ماهیة الطهاره

آغاز موجود: ترخ منها سبع دلاء فان مات فیها حمامة او دجاجة و ما اشبههما ترخ منها دلو

انجام: و من اتلف علی مسلم شیئاً من الملاهی التی لا یجوز له تملّکها.... لم یکن علیه شیء ما فان اتلف ذلک علی ذمّیٍ .... لم یکن علیه شیء علی حال

۳۳۲

این نسخه به خطّ نسخ کهن است از قرن ۹ـ ۸ و از آغاز دارای افتادگی است.
برگهای آغازین و پایانی دارای وصالی است و چهار صفحه از پایان نونویس.
عناوین به شنگرف و با قلم درشت‌تر نگاشته شده.
قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۳، جلد: تیماج قهوه‌ای سوخته با عطف حنایی، تعداد برگ: ۱۸۰، سطور: ۲۴، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۳۹

بدایة الهدایة **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد بن حسن حرّ عاملی (م ۱۱۰۴)

مؤلّف به تاریخ ۱۰۹۱ از تألیف کتاب فراغت یافته است.

الذریعة ۳: ۵۹، مرعشی ۲: ۳۳

آغاز: بسمله الحمدللّه ... و بعد ... قد التمس منّی جماعة من الاخوان المومنین الطالبین

انجام: و المحرمات الفا و اربعمائه و ثمانیه و اربعین یکون المجموع الاف الّا سبعة عشر تقریباً لأنّ فی بعضها تداخلاً و تکراراً یسیراً

۳۳۳

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱.

عناوین به شنگرف در حاشیهٔ صفحات نوشته شده. پشت برگ آغازین، تملک محمّد تقی بن محمّد باقر تبریزی اصفهانی دیده می‌شود. همچنین ابیاتی در این صفحه و پشت برگ پایان دیده می‌شود.

قطع: ۱۲×۱۸/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۵۱، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۰

دیوان ازری **(شعر ـ عربی)**

از شیخ محمّد کاظم ابن حاج محمّد تمیمی ازری بغدادی (م ۱۲۱۱)

سیّد محمّد رشید سعدی بغدادی دیوان او را گرد آورده و مطابق حروف الفبا ترتیب داده است. این دیوان به سال ۱۳۲۰ مطبعهٔ مصطفویهٔ بمبئی به چاپ رسیده است.

الذریعة ۹: ۶۹، معجم المطبوعات ۲: ۱۵۴

آغاز:

لمعت بروقهم علی الدهناء فانخل عقد الدمعة الحمراء

انجام:

الّا قبور کالبوارق او مضت ما جیتهم فی حاجة الّا انقضت

و تبدّل الضراء بالسراء

۳۳۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۴ـ ۱۳. برخی از صفحات میانی نسخه نانوشته است.

قطع: ۱۳×۲۱، جلد: تیماج حنایی،تعداد برگ: ۱۴۳، سطور: ۱۰،کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۴۱

مکارم الأخلاق **(اخلاق ـ عربی)**

از شیخ رضی الدین حسین فرزند امین الاسلام ابوعلی فضل طبرسی از اعلام سدهٔ ششم هجری

الذریعة ۲۲: ۱۴۶، اعیان الشیعه ۵: ۲۲۳، اعلام الشیعه قرن ۶، ص ۶۵، فهرست ۲۵: ۳۲۲ و ۲: ۸۳ و ۳، ۱۰: ۱۴۳۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الواحد الاحد الفرد الصمد الذی لم یلد و لم یولد... و بعد فإنّ اللّه سبحانه و تعالی لمّا جعل التأسّی بنبیّه مفتاحاً

انجام: هذا ما اردنا أن نجمع من السیر النبویّة و الآداب المرویّة .... خالصاً لوجهه و موجباً لرضوانه .... و ما توفیقی الّا باللّه علیه توکلت و الیه انیب

۳۳۵

این نسخه به خطّ نسخ محمّد موسی فرزند محمّد کاظم مشهدی است مورّخ ۱۰۸۱.

پشت اولین برگ اضافی نسخه، ابیاتی از مهستی گنجوی و جدول اعداد دیده می‌شود و دو صفحهٔ پس از آن تعویذاتی جهت شخص عاجز از مقاربت را در بر دارد. در حاشیهٔ صفحهٔ ماقبل آخر، یادداشت قابل توجه و تاریخی زیر از سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی دیده می‌شود:

«بسم اللّه الرحمن الرحیم امشب که شب چهارشنبه بیستم شهر رجب ۱۳۳۱ است در قریه اوین باغ مرحوم امین حضرت مشغول مطالعهٔ این کتاب و کتاب الاعمال هستم. خیالم پریشان و مزاجم چندان سالم نیست. گاهی با خداوند تعالی درد دل می‌کنم. قابل نمی‌بینم که با او مأنوس شوم. آه از اهل ایران چقدر بی‌غیرت و منافقند دو نفر با هم متحد نیستند. به نفاق و بی‌غیرتی ایران را به باد

داده‌اند خاصه وزراء و وکلاء؛ که مبدأ اصلی بباد دادن ایران، این دو طائفه بودند. وطن عزیز را به ثمن بخس فروختند عن قریب بجزای عملشان مبتلا خواهند شد. گمان کردند روس و انگلیس را ممنون کرده فوائد کلی از هر جهت از آنها خواهند برد زهی خیال خام. این دو پس از تسلط به اول کسی که معترض شوند اینها خواهند بود. آن فوائد که خیال دارند نخواهند برد و اذلّ از یهود خواهند شد. از همه چیز گذشتیم که خدمتی به این مردم کرده باشیم از قید رقّیّت آزاد شوند. افسوس قدر ندانستند و نتیجهٔ اعمالشان عکس آنچه مقصود ما بود شد و خواهد شد محمّد بن صادق الحسینی الطباطبایی».

در حاشیهٔ صفحهٔ پایان، ابیات منسوب به امیرالمؤمنین‌علیه‌السلام با آغاز «یا حار همدان من یمت یرنی» وجود دارد. پشت برگ پایان نیز دعای نور صغیر به خطّ سیّد محمّد طباطبایی مورّخ ۱۳۳۲ دیده می‌شود.

قطع: ۱۲/۵×۲۴/۵، جلد: تیماج جگری با حاشیهٔ حنایی، تعداد برگ: ۱۷۳، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۲

معانی الأخبار **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی (م ۳۸۱) مشتمل بر احادیثی در تفسیر و شرح کلمات محتاج به بیانِ وارد در کتاب و سنت. تاریخ اتمام اثر به قول سیّد بن طاووس ۳۳۱ هجری است.

این کتاب هم به شیوهٔ چاپ سنگی و حروفچینی به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۱: ۲۰۴

آغاز: بسمله الحمدلله رب .... و صلی الله علی محمد عبده و رسوله و علی آله الطاهرین و سلم تسلیماً کثیراً ابواب الکتاب الباب الذی من اجله سمّینا هذا الکتاب کتاب معانی الاخبار

انجام موجود: و قد سمّی الله عزوجل المؤمنین بالعمل الصالح مومنین و لم یسمّ من رکب الکبایر و ما وعد الله عزوجل علیه

۳۳۶

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ است و از پایان دارای افتادگی است و چند برگ

نانوشته جهت استدراک سقطات تعبیه شده است.

پشت برگ آغاز، یادداشت و مهری است با نقش «افوّض امری الی اللّه عبده محمد کاظم».

قطع: ۱۲×۱۸، جلد: تیماج فرسوده با روکش کاغذی، تعداد برگ: ۲۸۲ (با اوراق الحاقی)، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۳

الرسالة المحمدية فی أحکام المیراث الأبدیة (فقه - عربی)

از شیخ یوسف بن احمد بحرانی صاحب حدائق (م ۱۱۸۶)

رسالهٔ فتوایی است در احکام ارث وگاه با اشاره به ادلّه، که آن را به خواهش برادرش شیخ محمّد بحرانی و به نام او در یک مقدمه و شش فصل و یک خاتمه نوشته است. در پایان نسخه تصریح شده که به تاریخ ۱۱۸۶ در کربلای معلّی به انجام رسیده است، ولی الذریعة تاریخ اتمام آن را ۱۱۵۵ در شیراز می‌داند.

الذریعة ۱۱: ۲۲۴، مرعشی ۵: ۶۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الا لک المناح بماله من الحامد و الممادح و الصلوة علی ابوابه الذین بهم یصعد الکلم الطیب.... و بعد فیقول ... قد سالنی الاخ الصالح... ان اکتب له رسالة تشتمل علی جملة من احکام المیراث

انجام: افاض اللّه علیه و علی والدیه و اخوانه رواشح جوده حامداً مصلیاً مستغفراً و الحمدللّه وحده... من سنه ست و ثمانین و مائة بعد الالف و الحمدللّه رب العالمین

۳۳۷

این نسخه به خطّ نسخ تحریری است از قرن ۱۱.

در سه صفحهٔ الحاقی آغاز نسخه، احادیثی در باب نواصب و دیگر یادداشتها به خطّ سیّد محمّد طباطبایی دیده می‌شود.

قطع: ۱۱/۵×۱۷، جلد: تیماج جگری با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۰۸ (با احتساب ملحقات)، سطور: ۱۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۴

تحفة الابرار **(فقه ـ فارسی)**

از سیّد محمّد باقر بن محمّد تقی شفتی اصفهانی (قرن ۱۳)

رسالهٔ فتوایی فارسی مؤلّف است که آن را بر اساس کتاب دیگرش مطالع الانوار که در شرح شرایع می‌باشد، نگاشته است.

الذریعة ۳: ۴۰۳، فهرست ۱۱: ۳۱۴

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی توحّد بالملک ... و بعد خادم شریعت ... ابن محمد تقی موسوی محمد باقر ... مقدمه: در بیان فضیلت صلاة و جمله‌یی از مباحث مهمه مطلوبه

آغاز موجود: بدانکه نماز منقسم می‌شود بواجب و مستحب و اول منقسم می‌شود...

انجام: خلاف کرده‌اند فقها. در این مقام مرحوم علامه حکم فرموده‌اند ببطلان نماز در کتاب تذکرة تمت الرسالة

۳۳۸

این نسخه به خطّ نستعلیق نصر اللّه فرزند محمد شفیع نوری است مورّخ ۱۲۴۶.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. صفحهٔ آغاز فرسودگی و شکنندگی دارد.
قطع: ۱۰×۱۴، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۷۲، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۵

القواعد و الفوائد **(فقه ـ عربی)**

از شهید اول ابوعبداللّه محمّد بن مکی عاملی (م ۷۸۶)

قواعد و ضوابط کل اصولی، فقهی و نحوی است که احکام شرعی از آنها استنباط می‌شود. عناوین کتاب «قاعده» و «فائده» است. این کتاب سال ۱۲۷۰ برای اولین بار در ایران به چاپ رسید و پس از آن با حواشی شیخ بهایی و حرفوشی و سیّد محمد عصار تهرانی سال ۱۳۰۸ قمری به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۷: ۱۹۳، مرعشی ۱: ۲۳۶

آغاز: بسمله اللهم انی احمدک و الحمد من نعمائک و اشکرک و الشکر من عطائک و

اصلّی علی خیر انبیائک... قاعدة الفقه لغة الفهم و شرعاً العلم بالاحکام الشرعیة الفرعیة... فائدة الحکم الشرعی منقسم الی

انجام: منها انتظار الامام الموتم فی صلاة الخوف و هذا یوصف بالوجوب

۳۳۹

این نسخه به خطّ نسخ علی بن محمّد بن حسین بن سلیمان الاوالی است مورّخ ۱۰۲۹ قمری.

نسخهٔ حاضر از روی نسخه‌ای رونویس شده که فرزند شهید به سال ۷۹۹ کتابت کرده است.

نام سفارش دهندهٔ نسخه در ذیل آن پاک شده است و آنچه از آن خوانده می‌شود چنین است: و ذلك لخزانة من أفاق فی العلوم... فرید عصره... الشیخ علی...

برگ آغاز دارای وصالی است و پشت برگ آغاز، تملک محسن الاعثم دیده می‌شود و در حاشیهٔ آخرین برگ نسخه، تحقیقی در باب اعراب صیغهٔ قسم (ایمن اللّه) را به نقل از شرح ارشاد در بر دارد.

قطع: ۱۶×۱۲/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۱۵، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۶

مفتاح الفلاح (ادعیه و اعمال ـ عربی)

از شیخ بهاء الدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۰)

اعمال و ادعیهٔ واجب و مستحب که در ساعات مختلف شبانه روز وارد شده است.

مؤلّف، مورّخ ۱۰۱۵ درگنجه از این کتاب پرداخته است. کتاب مکرراً به طبع رسیده است.

الذریعة ۲۱: ۳۳۹، مرعشی ۱: ۵۳

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی دلّنا علی جاده النجاة و هدانا إلی ما یوجب علوّ الدرجات

آغاز موجود: علماؤنا قدّس اللّه ارواحهم بأنّه من قبیل تغلیب الاکثر علی الاول

انجام موجود: کالتفسیر للصراط المستقیم و صراط بدل کل منه و المراد بالدین

۳۴۱

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ است که از آغاز و انجام و میان افتادگی دارد.
تعلیقات مؤلّف در حواشی صفحات با علامت «منه» دیده می‌شود. لکه‌های قهوه‌ای سه گوشه در حواشی فوقانی کتاب موجود است. به جای برگهای افتاده، اوراق نانوشته‌ای ـ شاید جهت بازنویسی افتادگی‌ها ـ الصاق شده است. دو برگ مشتمل بر چند فقره دعا به آخر الحاق شده که ربطی به کتاب حاضر ندارد.
قطع: ۱۰×۱۹، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۶۹ (با احتساب ملحقات)، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۸

اللمعة الدمشقية **(فقه ـ عربی)**

از شیخ شمس الدین محمّد بن مکی شهید اول (م ۷۸۶)

الذریعة ۱۸ : ۳۵۲

آغاز موجود: و الاصم و الاعمی و الاعرج و من بعد بأزید من فرسخین ... و یحرم السفر بعد الزوال علی المکلف

انجام: و هو مشهور بین الطلاب و الباعث علیه اقتضاء بعرض الطلاب نفعه اللّٰه و ایانا به و الحمدللّٰه وحده و صلواته علی سیّدنا محمد النبی و عترته المعصومین الذین اذهب اللّٰه عنهم الرجس و طهرهم تطهیراً

۳۴۲

این نسخه به خطّ نسخ کهن است از قرن ۸ یا ۹ هجری و از آغاز دارای افتادگی است.
در حواشی اکثر صفحات تعلیقاتی است کهن که ذیل برخی از آنها عبارت «منه دام ظله» دیده می‌شود
لکه‌های رطوبت و فرسودگی در تمام صفحات موجود است. علامت گواهی مقابله در صفحهٔ پایانی دیده می‌شود.
قطع: ۱۴×۱۹، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۷۸، سطور: ۲۳، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۰۴۹

مجموعه **(شعر ـ فارسی)**

۱. پنج گنج:

از امیر خسرو دهلوی (م ۷۲۵)

مشتمل بر پنج مثنوی:

۱. مطلع الانوار:

آغاز:

بسم اللّه الرحمن الرحیم　　خطبه قدس است به ملک قدیم

۲. خسرو شیرین:

آغاز:

خداوندا دلم را چشم بگشای　　به معراج یقینم راه بنمای

۳. مجنون و لیلی:

آغاز:

ای داده بدل خزینهٔ راز　　عقل از تو شده خزینه پرداز

۴. آینه اسکندری:

آغاز:

خدایا جهان پادشاهی تراست　　ز ما خدمت آید خدایی تراست

۵. هشت بهشت (بهرام نامه):

آغاز:

ای گشایندهٔ خزانهٔ جود　　نقش پیوند کارگاه وجود

۲. خضرخانی:

از امیر خسرو دهلوی

آغاز:

چو نام خان بنام دوست ضم شد　　فلک در ظل این هر دو علم شد

الذریعة ۷: ۲۵۹ و ۹: ۲۹۳، مشار: ۲۷۵، منزوی ۴: ۲۶۷۹

۳۴۳

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۰ـ ۹.

از مجموع پنج گنج: مطلع الانوار و آینهٔ اسکندری و هشت بهشت در متن نسخه واقع شده و خسرو و شیرین، لیلی و مجنون و خضرخانی به شیوهٔ چلیپا در حاشیه نوشته شده است. برگ آغاز نونویس است.

همهٔ صفحات دارای جداول دو ستونه به قلم زر و کمند چند قلمی زر و لاجورد و مرکب است.

قطع: ۱۲/۵×۲۱، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج زرد، تعداد برگ: ۳۲۸، سطور: ۱۷، کاغذ: دولت‌آبادی، شماره ثبت: ۳۱۰۵۰

حاشیة الفوائد الضیائیة (نحو ـ عربی)

از ملّا محمّد عصمة اللّه بن محمود بخاری (قرن ۱۰)

فوائد ضیائیه، شرح نورالدین عبدالرحمن جامی است بر کافیهٔ ابن حاجب که محشّی این حاشیه را تا نیمه بر فوائد ضیائیه نگاشته است.

این حاشیه به سال ۱۲۸۹ قمری به چاپ رسیده است. معجم المؤلّفین به غلط محشی را از قرن ۱۳ می‌داند.

کشف الظنون ۲: ۱۳۷۲، معجم المؤلفین ۱۰: ۲۹۳

آغاز: بسمله منک البدایة و الیک النهایة یاکریم الحمدللّه الذی جعل کلمته الباقیه .... و بعد فنقول .... لما توقّفت بمطالعة الشرح الشریف

انجام: فانه علی تقدیر الرفع یلزم ان یکون النکره الصرفه

۳۴۵

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری است از قرن ۱۱ـ ۱۰.

قطع: ۱۲×۱۶، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۴۰، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۵۲

مسالک الأفهام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ زین الدین بن علی عاملی شهید ثانی (م ۹۶۶)

شرح است بر شرایع الاسلام که به شیوهٔ حاشیه نگاشته شده است. نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتابهای قضا، شهادات، حدود و تعزیرات، قصاص و دیات است.

الذریعة ۲۰: ۳۷۸

آغاز: بسمله کتاب القضا القضاء لغة یطلق علی احکام الشی و امضائه و منه و قضینا الی بنی اسرائیل

انجام: و سلامة عافیتها فی الدارین و حیث انتهت مسائل الکتاب التی تعلّق الغرض ببحثها فنحمد اللّه تعالی... و ان یسامحنا فیما اغفلناه... فرغ من تعلیقة... زین الدین بن علی .... تقبّل اللّه تعالی عمله و غفر اللّه حامداً... مستغفراً.

۳۴۶

این نسخه به خطّ نسخ محمّد حسین بن محمّد علی است مورّخ ۱۲۶۰ قمری.
پشت برگ آغاز، یادداشتی دربارهٔ شرط صحّت هبه دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۵×۲۱، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۷۱، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۵۳

مجموعهٔ مشتمل بر دو کتاب در فقه: **(فقه ـ عربی)**

۱. رسالة فی عدم جواز تقلید المیت = حاشیه بر مفاتیح (۶گ)

از علامه محمّد باقر بن محمّد اکمل وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶)

در اثبات عدم جواز تقلید میت و بیان حکم مکلفی که دسترسی به مجتهد زنده ندارد.

ابو علی در منتهی المقال حاشیه‌ای از وحید بر دیباجهٔ مفاتیح نام می‌برد مشتمل بر چهار مقالهٔ زیر:

۱. أصول أصلیة یعتبرها الفقهاء و یزعم القاصرون أنّها غیر أصلیّة.

۲. فی بیان ما یتوهّمه الجاهلون قیاساً و لیس بقیاس.
۳. فی الإجماع الضروری و النظری و أنّ الشهرة حجّة أم لا.
۴. فی عدم جواز تقلید المیّت و بیان حکم من فقد المجتهد الحیّ.

صاحب الذریعة در معرفی حاشیهٔ وحید بر مفاتیح آورد که این حاشیه مشتمل بر چهار مقاله است و احتمال می‌دهد که مقالهٔ چهارم آن همان رسالهٔ تقلید المیت وحید باشد که به صورت مستقل در آمده باشد.

نسخهٔ جای سخن همان گونه که صاحب الذریعة احتمال می‌دهند باید همان مقالهٔ چهارم حاشیهٔ وحید بر مفاتیح باشد که به صورت مستقل در آمده است.

الذریعة ۶: ۲۱۳ و ۴: ۳۹۱، منتهی المقال (چاپ دوم): ۲۹۱

آغاز: بسمله الحمد للّه... حمداً یرضی ربّنا منّا و صلی اللّه علی محمد... صلوة ترضیهم عنّا... قال فی المفاتیح و لا قول للمیّتین... اقول معنی عدم القول للمجتهد المیّت

انجام: و قول اللغویین فی بعض الامکنه و غیر ذلک و بین الاجتهاد و التقلید و الاحتیاط فرق واضح و الحمدللّه رب العالمین

۲. شرح مفاتیح الشرایع = مصابیح الظلام (۲۲۵ گ)

از محمّد باقر بن محمّد اکمل وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶)

شرح است بر مفاتیح الشرایع فیض کاشانی در هشت جلد که کتابهای طهارت، صلاة، صوم، زکات و خمس از این کتاب تألیف شده است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل بر جزء اول شرح مفاتیح در طهارت است.

الذریعة ۱۴: ۷۴

آغاز: بسمله الحمدللّه... حمداً کثیراً کما هو اهله و یستحقه و الصلوة علی محمد... نحمده و نشکره و نستهدیه... اعلم أنّ لا أحکام الشرعیه بأسرها توقیفیة موقوفة علی الثبوت...

انجام: هو معظم شرعاً ینافي تعظیم شعائر اللّه بلا شبهه بل ربما یوجب الاستخفاف و

الاهانة الموجب اللكفر و اللّه يعلم

۳۴۷

این نسخه به خطّ نسخ میر اسماعیل بن حاجی میر ابوالهادی قاینی بیرجندی است مورّخ ۱۲۰۳ که آن را به درخواست مولانا محمّد کاظم نگاشته.

حواشی مؤلّف با علامت «منه» در برخی مواضع و حواشی دیگر با علامت «ح س ی ن» دیده می‌شود.

برگ آغاز دارای وصالی است. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری کوچک ۱۳/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۲۵، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۵۴

ادعیه و طلسمات **(ادعیه ـ عربی، فارسی)**

مجموعه‌ای است از حرزهای منسوب به ائمه علیهم‌السلام و برخی طلسمات.

آغاز: این حرز را بر پوست آهوی تهامه نوشته و بر ورق آهوی دیگر نیز جایز است

انجام: صفحات پایانی طلسمات و اشکال است

۳۴۸

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳.

تمام صفحات مجدول است به قلمهای سه‌گانهٔ زر و شنگرف و زنگار.

صفحات پایانی که مشتمل بر اشکال و طلسمات است به رنگهای زرد و نیلی و سپید.

قطع: ۹×۱۴/۵، جلد: تیماج سورمه‌ای با حاشیه حنایی، تعداد برگ: ۸۶، سطور: ۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۵۵

لوعة الشاکی و دمعة الباکی **(ادبیات ـ عربی)**

مقاله‌هایی است دربارهٔ عشق و احوال بلازدگان آن. مؤلّف ضمن بیان حکایتی

عاشقانه که خود قهرمان آن داستان است دقایق و اسرار هجران و وصل را به عبارت زیبا و دلکش به نظم و نثر بیان می‌کند.

در باب مؤلّف این کتاب اختلاف است. کشف الظنون انتساب آن را به صلاح الدین صفدی و زین الدین منصور شافعی (م ۹۶۷) محتمل می‌داند. این کتاب به علاءالدین ماردینی و صفی الدین حلّی نیز منسوب است و قابل توجه اینکه هر چند انتسابش به صفدی شهرت دارد، ولی مترجمین صفدی نامی از این اثر نبرده‌اند.

کشف الظنون ۲: ۱۵۷، معجم المطبوعات ۲: ۱۲۱۳، فهرست ۴: ۳۶۸، فهرست مخطوطات دارالکتب ۲: ۲۸۸

آغاز: بسمله و لابد من شکوی الی ذی مروّة یواسیک .... اما بعد حمد اللّه الذی قضی بالمحبّة و الولوع و حکم بإحراق کل کبد عاشق

انجام: و ذلک من لطف اللّه الکثیر یسیر و هو علم بالحال خبیر و بالاجابه جدیر و هو علی جمعهم اذا یشاء قدیر .... و لا حول و لا قوة الّا باللّه العلی العظیم

۳۵۰

این نسخه به خطّ نسخ ترکی است مورّخ ۱۱۱۲ قمری.

تمام صفحات به قلمهای دوگانهٔ شنگرف مجدول گردیده. بر برگ پایان و پشت آن، دو مطلب به نقل از کتاب المستطرف و تفسیر نسفی نقل شده است.

قطع: وزیری کوچک ۱۴/۵×۲۰، جلد: مقوایی با روکش کاغذی، تعداد برگ: ۷۲، سطور: ۱۴، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۰۵۷

حاشیة الفوائد الضیائیة (نحو - عربی)

از عصام الدین ابراهیم بن محمّد اسفراینی (م ۹۴۳)

کشف الظنون ۲: ۱۳۷۲، فهرست ۱۰: ۸۱۵ و ۱۲: ۲۹۵

آغاز: بسمله یا هادیاً سالک مسالک محامدک .... و بعد فیقول .... هذه حواشٍ کالشمس لنجوم درر الزبر غواش ما فیه للفوائد الضیائیه واش...

انجام: المتبدءة بخیر اسمائک لخبر افضل انبیائک ذخراً لی و موجباً لجزیل جزائک وصلّ علیه بدوام ارضک و سمائک

۳۵۱

این نسخه به خطّ نسخ مجدالدین بن شریف الدین اصفهانی است مورّخ ۹۶۱.
در پایین رقم کاتب چند بیت از لیلی و مجنون نظامی موجود است و در کنار آن گواهی بلوغ مقابله دیده می‌شود.
پشت برگ آغاز و انجام، ابیاتی پراکنده موجود است.
قطع: ۱۲×۱۸/۵، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۱۵۵، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۵۸

جامع المعجزات **(سیره ـ عربی)**

شیخ محمد واعظ الرهاوی (م ۱۰۹۰)
مجموعه معجزات حضرت رسولﷺ به نقل از کتب سیر. عناوین کتاب «معجزةٌ، معجزةٌ» است. مؤلّف به تاریخ ۱۰۸۴ از تألیف پرداخته است.
معجم المؤلفین ۱۰: ۳

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی ارسل رسوله محمداً صلی اللّه علیه و سلم الی کافة المخلوقات من الجن و الانس... و بعد یقول جامع هذه الرسالة... لما رأیت فی الکتب... معجزات التی من اردت ان اجتمع تلک المعجزات....

انجام: و انصرفت حلیمة الی حیهأ فبقی النبی عند جده

۳۵۲

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۲ است.
بر پشت برگ آغاز، سیاههٔ نام کتابهایی چند است به قلم عبدالسمیع بن محمّد علی البهاگری مورّخ ربیع‌الثانی ۱۲۲۸ قمری.
عنوان کتاب در متن به قلم زرد است و عناوین به قلم شنگرف. اوراق پایانی

نسخه آثار کرم‌خوردگی دارد.

قطع: ۲۰/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج حنایی یک لایه، تعداد برگ: ۷۰، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۶۰

معالم الأصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از شیخ جمال الدین حسن بن زین الدین شهید ثانی (م ۱۰۱۱)

آغاز: بسمله الحمد للّه المتعالی فی عزّ جلاله عن مطارح الافهام فلا یحیط بکهنه العارفون...

انجام: هو المعلوم من احوال الائمة علیهم السلام اقرب و اظهر و ذلک کاف فی الترجیح و کلام الشیخ عندی هو الحق

۳۵۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱. حواشی معروف معالم بر اطراف صفحات دیده می‌شود. یادداشتهای متفرقه بر برگهای اضافی آغاز و انجام نسخه وجود دارد. بر پشت برگ آغاز تحقیقی است دربارهٔ واژه «فصل الخطاب» در قرآن و اقوال مفسرین در آن باب.

قطع: وزیری کوچک ۲۰×۱۳/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۱۵ (با برگهای اضافی)، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۶۱

سؤال و جواب **(فقه ـ فارسی)**

حجة الاسلام سیّد محمّد باقر موسوی شفتی اصفهانی (م ۱۲۶۰)

این نسخه کتابهای طلاق، عتق، نذر، مطاعم و صید و ذبایح، غصب، شفعه، احیاء الموات، لقطه، میراث، قضا و شهادات، حدود و دیات را در بر دارد.

الذریعة ۱۲: ۲۴۳

آغاز: کتاب الطلاق سوال: هرگاه صیغه، مهر و تملیک خود را مصالحه با حدی و بعد طلاق از زوج خود گرفت ....

انجام موجود: اذن له ح الّا قصاص و ان بادرو اقتض اخطا و لم یجب علیه و لاقصاص و فی الغنیة و لا یستفید

۳۵۵

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۳.

نسخهٔ حاضر از آخر افتادگی دارد. پشت برگ آغاز وقف نامه‌ای است مورّخ ۱۲۴۶. مجلدات دیگر که مکمل این نسخه است در مجموعهٔ طباطبایی موجود است.

قطع: رحلّی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۶۱، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۶۲

ادعیه **(ادعیه ـ فارسی)**

این نسخه دعای «کمیل» را به نقل از اقبال سیّد بن طاوس و دعای «حجب» را در بر دارد.

آغاز: سیّد جلیل بن طاوس علیه الرحمة در کتاب اقبال الاعمال روایت کرده است که کمیل بن زیاد گفت...

انجام: و غلبة الدین و قهر الرجال انک سمیع الدعاء لطیف لما تشاء

۳۵۶

این نسخه به خطّ نسخ استادانه‌ای است از قرن ۱۳.

تمام صفحات دارای جدول به قلمهای سه‌گانهٔ زر و شنگرف و لاجورد و کمند به قلم دوگانهٔ سیاه و شنگرف است.

قطع: ۱۵×۲۴، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۲۱، سطور: ۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۶۳

اساس الاقتباس **(منطق ـ فارسی)**

از خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی (م ۶۷۳)

مرحوم مدرس رضوی این کتاب را طی انتشارات دانشگاه تهران به چاپ رسانید. از جمله نسخی که تصحیح ایشان بود نسخهٔ جای سخن است.

آغاز: بسمله رب زدنی علماً خداوندا متعلمان حکمت را با الهام حق و یقین صدق و توفیق خیر مؤیّد گردان ....

انجام: و چون آنچه در صدر کتاب وعده داده بودیم به آنجا رسید سخن قطع کنیم و ما توفیقی الّا باللّه علیه توکلت و الیه انیب

۳۵۷

این نسخه به خطّ نسخ محمّد صالح گوگدی گلپایگانی است مورّخ ۱۰۶۸ قمری. پشت برگ آغاز، فهرست مطالب به خطّ نسخ وجود دارد.

قطع: ۲۵×۱۴/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۷۱، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۶۴

شرح زیج سلطانی = شرح زیج الغ بیگ **(نجوم ـ فارسی)**

از عبدالعلی بن محمّد حسین بیرجندی (م ۹۴۳)

بر زیج الغ بیگ یا زیج سلطانی از الغ بیگ محمّد فرزند امیر شاهرخ تیموری و همکارانش مشتمل بر چهار باب نگاشته است. تاریخ اتمام کتاب ۹۲۹ هجری قمری است.

منزوی ۱: ۳۰۳، فهرست ۲: ۷۳ و ۱۰: ۱۷۱۵ و ۱۰: ۱۳۷۹ و ۱۹: ۲ و ۶: ۱۱۶

آغاز: بسمله اجناس حمد معرّی از توهّم شاهی و انواع شکر بی‌قیاس .... و مشعله افروز عالم را حصول مقاصد بنی‌آدم .... اما بعد چنین گوید معتکف زاویه خمول .... که از اشرف صناعات و علوم علم هیأت...

انجام: ترتب آثار بر تبدیل این و ادوار اعتقاد تمام است آنرا ذکر کردیم

۳۵۸

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به نسخ عبدالرشید فرزند جانی است مورّخ

۱۰۴۳ قمری.
در پایان نسخه، تاریخ اتمام کتاب به سالهای مختلف و ماده تاریخ برابر آنها به ترتیب زیر ذکر شده است:
۹۲۹ هجری = تم فی رجب بعون اللّه
۸۹۲ یزدجردی = الّفته انا العبد عبد الفتی
۱۸۳۴ رومی = غفر اللّه الاحد الرؤف له و لوالدیه
۴۴۵ جلالی = بحق محمد الحسیب الامین
پشت برگ آغاز، فهرست کتاب دیده می‌شود.
قطع: رحلّی ۱۹×۳۰، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۱۳، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۶۵

إيضاح الأشكال الاعتدالية على الأسطحة المستوية (نجوم ـ عربی)

از علامه یوسف افندی بن یوسف حلبی شافعی (م ۱۱۵۳)

این کتاب در معرفت حساب و استخراج ساعات در دو مقاله است که هر مقاله دارای یک مقدمه و چهار قسمت و یک تکمله است. مؤلّف حدود ۱۱۲۷ قمری از تألیف پرداخته است.

مؤلّف از ستاره شناسان مصری و شاگرد رضوان بن عبداللّه فلکی مصری (م ۱۱۲۳) است که سالیانی را در یمن می‌زیسته. نویسنده حداقل بخشی از کتاب را با همکاری سیّد حسین کردی (م ۱۱۴۸) نگاشته است. سیّد حسین خود از صوفیان قادری شافعی مذهب است و از جمله آثار وی می‌توان شرح مواقع النجوم ابن عربی را نام برد.

الاعلام زرکلی ۲: ۲۲۴ و ۸: ۲۶۰

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی علّم الانسان معرفه الاوقات بالظلال و النجوم ... و بعد فیقول... یوسف سالنی بعض خلاصة الا خوان ان أضع له کتاباً مفیداً .... فی علم المزاول

انجام: فضل الدایر علی السطح المنکسر الکاین بازاء السطح المستلقی او فی ظهره و هذا آخر ما تیسّر من ایضاحها و اللّه اعلم بالصواب

۳۵۹

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۲. چندین جدول و نقشهٔ نجومی در نسخه وجود دارد. پشت برگ آغاز، عنوان کتاب به قلم درشت نسخ نوشته شده. عناوین به قلم درشت نسخ و شنگرف در حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود.

قطع: رحلّی ۲۰/۵×۳۲، جلد: مقوایی، تعداد برگ:۱۱۴، سطور: ۳۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۶۶

رسالهٔ عملیه **(فقه ـ فارسی)**

بخشی از کتاب طهارت است از یک رسالهٔ عملیه شامل مباحث مبطلات وضو تا نجاست.

آغاز موجود: کس شود ناقص است و الّا نه در ریح غیر مخرج .... غیر از احداث ثلثه...

انجام: غیر انسان است از سایر حیوانات هر چند مگس و پشه بوده باشد خواه بشود از نظر و خواه غایب نشود

۳۶۱

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری است از قرن ۱۳.

قطع: ۱۱×۱۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۶۷، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۶۸

ریاض المسائل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد علی بن سیّد محمّد طباطبایی (م ۱۲۳۱)

این نسخه شامل کتابهای طهارت و صلاة ریاض المسائل است

الذریعة ۱۱: ۳۳۶

آغاز: بسمله الحمدللّه ... و ارکانه اربعه فی المیاه و جمعه باعتباره تعدده .... والنظر فی المطلق و المضاف

انجام: فکان علیه قضائها فیما بعد و استشهد علیه بما مرّ و لا بأس به

۳٦۲

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری محمّد حسن بن محمّد کریم قارپوز آبادی است مورّخ ۱۲۵۲ قمری.

حاشیه‌ای به قلم عبدالوهاب رضوی همدانی بر یکی از صفحات دیده می‌شود. پشت برگ آغاز، مطلبی را به نقل از نتایج الافکار نقل کرده‌اند.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۱، تعداد برگ: ۲۴۴، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۶۹

مشارق أنوار الیقین فی حقائق أسرار أمیرالمؤمنین علیه السلام *(مناقب ـ عربی)*

از شیخ رضی الدین رجب حافظ برسی حلّی (سدهٔ هشتم)

این اثر چندین مرتبه به چاپ رسیده است و از جمله می‌توان چاپهای سال ۱۳۰۳ در بمبئی و ۱۳۷۹ در بیروت را نام برد.

الذریعة ۲۱: ۳۴، مشار: ۸۴۵، ایضاح المکنون: ۸۴۴، فهرست ۲۵: ۱۴۲ و ۲۶: ۱۱۶ و ۱، ۲۳: ۸۷

آغاز: بسمله الحمدللّه المتفرد بالازل و الابد و بعد فیقول... إعلم أنّ بعض الحاسدین الذین لیس لهم حظّ فی الدین...

۳٦۳

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری است مورّخ ۱۲۶۴.

قطع: وزیری کوچک ۱۴×۲۱/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۴۹، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۷۰

تلخیص شرح مفاتیح الشرایع (فقه ـ عربی)

گزینه‌ای است از شرح وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶) بر مفاتیح الشرایع فیض کاشانی و گویا

از یکی از شاگردان وحید است. نسخهٔ جای سخن مشتمل بر بخش اول کتاب الصلاة است و تتمهٔ این نسخه طی شمارهٔ ۵۷۵ همین مجموعه معرفی می‌گردد.

بنگرید به شماره‌های ۸۲ و ۵۷۵ فهرست حاضر.

آغاز موجود: و برواية وهب من عبدويه عن الصادق (ع) فی الجنابة تصیب الثوب و لا یعلم بها ... و عن رجل صلی و فی ثوبه بول او جنابة

انجام موجود: انهم أرادو بیان شرعیته و یبقی الوجوب معلوماً

۳۶۴

این نسخه به خطّ نسخ محمّد علی کزازی عراقی است[1] مورّخ ۱۳۱۵ قمری.
نسخه از آغاز و انجام ناتمام است.
قطع: وزیری کوچک ۲۱×۱۳/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۷۱، سطور: ۲۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۷۱

الوافی **(حدیث ـ عربی)**

از مولی محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

جزء ۷ کتاب الصیام

الذریعة ۲۵: ۱۳

آغاز: بسمله الحمد للّه... کتاب الصیام و الاعتکاف و المعاهدات و هو السابع من...

انجام: و یتلوه فی الثامن من کتاب الحج و العمرة و الزیارات ان شاء اللّه و الحمد للّه... حمداً... کما هو اهله

۳۶۵

این نسخه به خطّ نسخ مهدی بن زین العابدین حسینی است مورّخ ۱۰۷۳

---

۱. ادامهٔ این نسخه به شمارهٔ ۵۷۵ و به همین قلم است که در پایان آن، رقم کاتب و تاریخ کتابت، آن گونه که در بالا آمد، ثبت شده است.

قمری. نسخهٔ جای سخن هجده سال پیش از وفات مؤلّف نوشته شده و در حاشیهٔ صفحهٔ ۱۳ تعلیقه‌ای از مؤلّف با علامت «مد ظلّه» نقل شده است. بر پشت برگ آغاز، تملک محمّد علی، محمّد صالح و حسن بن سالم بن علی بن احمد ابومحلّی دیده می‌شود. در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی است با علامت «مح محلّی ره» که شاید از همان محمّد علی بن محمّد صالح یاد شده باشد. پشت برگ پایان، فهرست مطالب دیده می‌شود. چندین برگ آغاز دارای خوردگی است وحاشیهٔ فوقانی برگ دوم نسخه افتاده است. عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۲/۵×۱۹، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده، تعداد برگ: ۱۶۰، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۷۲

شرح حماسهٔ ابوتمام **(ادبیات ـ عربی)**

از ابوزکریا یحیی بن علی شیبانی معروف به خطیب تبریزی (م ۵۰۲)

بر حماسهٔ ابو تمّام حبیب بن اوس طائی (م ۲۳۱)

به قول حاجی خلیفه و یاقوت، خطیب تبریزی سه شرح صغیر و متوسط و طویل بر حماسهٔ ابو تمّام نگاشته که نسخهٔ حاضر شرح متوسّط او است.

شرح تبریزی به سال ۱۲۹۶ در چهار جزء در بولاق به چاپ رسیده و پیش از این نیز در اروپا به چاپ رسیده است.

بروکلمان ۱ : ۲۷۹ و ۳۳۱، معجم الادباء ۲۰ : ۲۷، کشف الظنون ۱ : ۶۹۲، معجم المطبوعات ۱ : ۷۶۷

آغاز: بسمله الحمدللّه حمد الشاکرین امّا بعد حمد اللّه الذی لایبلغ صفاته الواصفوان و لا یدرک یقینه العارفون ...

انجام: اتنسی دفاعی عنک اذا انت مسلم و قد سال من ذلّ علیک قراقر و الحمد للّه وحده لا شریک له و صلی اللّه علی سیّدنا محمّد و آله

۳٦۷

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳.

ابیات به شنگرف است و در پایان نسخه، فهرست نام شاعران حماسه سرا و عدد اشعار و صدر اشعار ایشان در دو صفحه بـه خـطّ مـرحـوم سیّد مـحمّد طباطبایی سنگلجی دیده می‌شود.
قطع: رحلّی کوچک ۱۸×۲۸/۵، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۰۶، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۷۴

المحاکمات بین شرحی الإشارات **(فلسفه ـ عربی)**

از علّامه قطب الدین محمّد بویهی رازی (م ۷۶۶)

محاکمه‌ای است بین شرح فخر رازی (م ۶۰۶) و شرح خواجه نصیرالدین طوسی (م ۶۷۲) بر اشارات. این کتاب در حاشیهٔ شرح اشارات خواجه نصیر به چاپ رسیده است. این کتاب به انضمام حاشیهٔ میرزا جان باغنویی بر آن طی انتشارات کتابخانه مجلس در دست چاپ و تصحیح است.

فهرست ۴، ۱: ۲۰۸۶، و ۲: ۵۸ و ۵: ۶۴۴، ۴۶۵، ۴۶۴ و ۱۲: ۸۸

آغاز: بسمله توجّهنا الی جناب قدسک و تعرّضنا لنفحات انسک یا واجب الوجود و یا مبداء کل موجود...

انجام موجود: اذا ارید السئوال هل المثلث موجود مقدم طلب اسم المثلث قوله و علی هذا التقدیر یمکن ان یطوی

۳٦۸

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۳ و از پایان افتادگی دارد. پشت برگ آغاز تملک محمّد نصیر موسوی و میرزا نـصراللّـه دیـده مـی‌شود. اسـتدراک سقطات در هامش صفحات وجود دارد. تعلیقاتی با علامت «هـ ه س» در کنار صفحات دیده می‌شود.
قطع: ۱۸×۳۰، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۶۵، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۷۵

مرآة الکواکب **(نجوم ـ فارسی)**

از محمّد تقی کاشانی فرزند محمّد هاشم انصاری (قرن ۱۳)

اصل متن کتاب نقشهٔ هیأت جدید است اثر دکتر تولوزان حکیم باشی خاصهٔ ناصرالدین شاه که کتاب را به او پیشکش کرده است و تقی کاشانی آن را در ربیع الثانی ۱۲۷۹ قمری به درخواست ناصرالدین شاه به فارسی برگردانده است. در حاشیهٔ نسخه تعلیقاتی از میرزا عبدالغفار نجم‌الممالک دیده می‌شود.

آغاز: بسمله چون اعلیحضرت قدر قدرت قضا فرمان .... میل خاطر همایون بر آن شد که کتاب .... پیشکش کرده بود...

انجام: زمان حرکت این دو کوکب اخیر تاکنون معلوم نشده است

۳۶۹

این نسخه به خطّ نسخ تقی کاشانی بن محمّد هاشم انصاری مؤلّف کتاب است مورّخ شعبان ۱۲۷۹.

قطع: ۱۱/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۵۵، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۷۶

لوایح القمر = اختیارات نجوم **(نجوم ـ فارسی)**

از کمال الدین حسین فرزند علی کاشفی بیهقی سبزواری (م ۹۱۰)

در یک مقدمه و دو مقاله: ۱. شرایط اختیار در سه فصل ۲. صد و پنجاه و سه اختیار جزئی با جدولها و خاتمه در بیست فصل که به سال ۸۷۸ قمری به انجام رسیّده و یکی از سبعهٔ کاشفی است که آنها را به نام سلطان مجد الدین محمّد نگاشته است.

منزوی ۱: ۳۴۴، الذریعة ۱: ۳۶۹، کشف الظنون ۱: ۳۶۹، دانشگاه ۴: ۸۲۳، فهرست ۹: ۵۳ و ۱۰: ۱۸۹۳ و ۱۰: ۴۲۶ و ۲: ۱۱۴ و ۱۹: ۱۰، ۴۴۴

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی بید حکمته ازمّة الاختیار بقبضة قدرته الاقتدار .... بعد ادای ثنای قادر مختار جلّت عظمته ....

انجام: اثر اختیار در حق وی اتمّ و اشمل بود و آن جامع الاشمل و متمّ النور و الیه تصیر الامور

۳۷۱

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۲۴۳ قمری. پشت برگ آغاز، تاریخ وفات فتحعلیشاه قاجار و جهان شاه قاجار میرزا و ابیاتی چند دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۴×۲۱، جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۶۶، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۷۸

اشجار و اثمار = اثمار و اشجار **(نجوم ـ فارسی)**

از علیشاه بن محمّد بن قاسم خوارزمی معروف به علائی بخاری (قرن ۷)

در نجوم و مشتمل بر دیباجه و پنج شجره و هر شجره مشتمل بر چند شعبه و هر شعبه به چند ثمره منقسم است.

نسخ این کتاب چه از لحاظ دیباچه و چه متن تفاوت بسیار دارد، از آن جمله است:

۱. بنا به دیباچهٔ نسخهٔ جای سخن، مؤلف، این کتاب را به درخواست بدرالدین مبارکشاه و سیف‌الدین احمد شاه فرزندان شمس الدین محمّد بن الصدر السعید سیف الدین احمد شاه بن الصدر السعید بدر الدین مبارکشاه که نزد وی به تعلّم هیأت و نجوم اشتغال داشته‌اند نگاشته و به آنها اهدا کرده است و این موضوع در دیباچهٔ نسخه‌های دیگر دیده نشد.

۲. در فهرست نسخه‌های خطی منزوی این کتاب مشتمل بر دو مقاله دانسته شده است:

مقالهٔ اول: در برخی کلیات مشتمل بر نه فصل

مقالهٔ دوم: در جزئیات با عناوین شجره، ثمره در تقویم احکام طالع و قران و جز اینها از احکام ستاره‌شناسی.

ولی این تقسیم بندی با هیچ یک از نسخ دیده شده أشجار و اثمار قابل تطبیق نیست.

استاد حائری در جلد ۱۹ فهرست مفصلاً به معرفی کتاب و مؤلّف پرداخته است.

منزوی ۱ : ۲۳۶، فهرست ۱۹ : ۵۳۶

آغاز: بسمله حمد و ثنا آفریدگاری راکه افلاک دوایر و نجوم سوایر بیافرید ... اما بعد چنین گوید... که چون إنعام و ایادی و اکرام خداوند...افتخار ایران.... شمس الدنیا و الدین.... محمد

انجام: اگر چه خود را در حدود مصنّفان نداشت نشانه‌ای ساخت و از حق تعالی توفیق خواست در اتمام این... هذا آخر ما حرّرنا و تیسّرنا والحمدللّه تعالی علی افتتاحه و اختتامه و السلام علی محمد و آله

۳۷۲

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۲. اولین برگ اضافی فهرست مطالب را در بر دارد. برگ آخر نسخه نونویس است.

عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی ۲۱/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۴۱، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۷۹

المحاکمات بین شرحی الإشارت (فلسفه ـ عربی)

از علّامه قطب الدین محمّد رازی (م ۷۶۶)

نسخهٔ حاضر بخش منطق ازکتاب را ندارد.

بنگرید به شمارهٔ ۳۶۸ همین فهرست.

آغاز: بسمله لقد آتینا علی قسم المنطق من شرح الشرح موفّین حقه من التحریر منظمین لایه ... قوله هذه اشارات انک قد عرفت فیما اسبق

انجام: الذی اوجب الشیخ فی کتابه فهو بهذا الکتاب اوجب النهی عن اضاعته و اذاعته الجاهلین و المتفلسفین .... وفّقنا اللّه تعالی و جمیع طالبی الحکمه لدرک الحق و وفقنا علی مقامات الصدق انه علی کل شیء قدیر و بالاجابة جدیر

۳۷۳

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۱ رمضان ۱۱۰۴ قمری.
بین بخش طبیعیات و الهیات چند برگ نانوشته است.
قطع: ۱۲×۲۴/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۳۲، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۸۰

اختیارات مظفری **(نجوم ـ فارسی)**

از قطب الدین محمود بن مسعود شیرازی (م ۷۱۰)

گزیده‌ای از نهایة الادراک فی درایة الأفلاک همو است که به نام مظفرالدین یرلق ارسلان چوپانی نوشته شده است در چهار مقاله: ۱. مقدمات در سه باب ۲. هیأت جرمهای علوی در سیزده باب ۳. هیأت زمین از معمور و غیر معمور در سیزده باب ۴. ابعاد و جرمهای ستارگان در سه باب.

فهرست ۱۹: ۵۱۰

آغاز: بسمله سپاس و ستایش بی قیاس و مدح و حمد بی عدد .... چنین گوید محرّر این رسالت و مقرّر این مقالت ... محمود بن مسعود الشیرازی...

انجام: چه با انقسام ضمیر به سبب تراکم اشغال .... بی تتبع رویّت و فکرت تحریر افتاد ایزد.... ذات میمون و حیات همایون او را از کمال فرّ و بها رشک شهر طاوسان اولی اجنحه مثنی و ثلاث و رباع [گرداناد]

۳۷۴

این نسخه به خطّ نسخ نظرخان بن شاه نظر گیلانی است مورّخ ۱۰۶۹.
برگ آغاز و پایان دارای وصالی است. در حاشیهٔ صفحهٔ دوم، تملک زین العابدین رضوی همدانی دیده می‌شود.
حواشی منسوب به حاج ملا هادی سبزواری در کنارهٔ برخی صفحات وجود دارد که انتساب آن محل تأمل است.
قطع: رحلی ۱۸/۵×۲۸/۵، جلد: مقوایی با روکش آبی، تعداد برگ: ۲۰۸،

سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۸۱

حاشیهٔ حاشیهٔ شرح تجرید (کلام ـ عربی)

از آقا جمال خوانساری (م ۱۱۲۵) بر حاشیهٔ خفری بر شرح قوشچی بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیر طوسی

خفری (م ۹۴۲) بر الهیات شرح تجرید تا مسألهٔ نفی شریک تعلیقاتی نگاشته و آقا جمال خوانساری بر بخشی از حاشیهٔ خفری حاشیه نگاشته است.

فهرست ۵: ۸۴

آغاز: بسمله (بعد از حمد و صلوات) اعتبر فیه حدوث الخلق هذا اشارة الی طریقة جماعة من المتکلّمین .... و لذلک احالوا تعدد القدماء لزعمهم...

انجام: و هو ما ذکر و قد سبق دفعها و مثل هذه التکلیفات مما لا محصل له اذ لا یوجب تقویة لها بل لا یزید الّا ضعافا فافهم

۳۷۵

این نسخه به خطّ نسخ محمّد اسماعیل بن سمیعی اصفهانی است مورّخ ۱۲۰۸ قمری.

بر پشت برگ آغاز، رموز متن به ترتیب زیر تشریح شده است:

للفخری علی هذا الطرق:

بعض المحققین: ملا عبدالرزاق لاهیجی، بعض الفضلاء المعاصرین: میرزا ابراهیم، بعض الافاضل: شیخ حسین تنکابنی، بعض الفضلاء: سلطان، بعض الحواشی: ملا محمد اسماعیل (اصفهانی)، بعضهم و بعض المحشین: ملا شمسا جیلانی.

قطع: وزیری کوچک ۱۴/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۰۸، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۰۸۲

التنبیهات العلیة **(اسرارالصلاة ـ عربی)**

از شیخ زین الدین علی شامی عاملی شهید ثانی (م ۹۶۶)

در وظایف قلبی نماز و اسرارنماز است.

الذریعة ۴: ۴۵۲

آغاز: بسمله الحمدللّه مطّلع من اختار من عباده الابرار علی خفایا الاسرار .... و الذریعة الی ارتفاع آلدّرجات و تفاوت مراتب العبادات...

انجام: و اشرکنا فی ثواب من اخذناه فان ذلک منه و به له و هو حسبنا و نعم الوکیل و هیهنا نقطع الکلام فی هذه الرسالة حامدین للّه تعالی علی حال و اللّه اعلم بالصواب

۳۸۰

این نسخه به خطّ نستعلیق اسد اللّه رضوی است مورّخ ۱۲۸۶ قمری.

قطع: ۱۱×۱۸، جلد: تیماج سورمه‌ای، تعداد برگ: ۶۴، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۸۷

إکمال الدین و إتمام النعمة = کمال الدین و تمام النعمه **(کلام ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی قمی (م ۳۸۱)

در غیبت امام عصر (عج)

الذریعة ۲: ۲۸۳

آغاز: بسمله الحمد للّه الواحد... قال... بن بابویه القمی مصنف هذا الکتاب

انجام: و قال عزّ و جلّ فتعساً لهم و اضلّ اعمالهم.... کذلک یطبع اللّه علی کل قلب متکبّر جبارٍ

۳۸۲

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۲ـ ۱۱.

برگ آغاز دارای وصالی و فرسوده است. در حاشیة صفحات آغازین نسخه

لکه‌های زرد کهنه دیده می‌شود. برگ پایان نیز مختصر پارگی دارد.
قطع:وزیری کوچک ۱۴×۱۸/۵، جلد: تیماج قرمز فرسوده، تعداد برگ: ۳۰۰،
سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۸۹

مفتاح الکرامة (فقه ـ عربی)

از سیّد محمّد جواد فرزند محمّد حسینی عاملی نجفی (م ۱۲۲۶)
در شرح قواعد علامه
این نسخه مشتمل بر بخشی از بیع مفتاح الکرامه است.
الذریعة ۲۱: ۳۴۱
آغاز: بسمله الحمدللّه کما هو اهله .... الفصل الثانی فی العیب و فیه مطالب...
انجام: فالوجه قبول قول المشتری مع الیمین و عدم البیّنة و لم اظفر فیه بکلام لاحد سبق

۳۸۵

این نسخه به خطّ نسخ محمّد حسین طباطبایی است مورّخ ۱۲۶۸ قمری.
قطع: ۱۴/۵×۲۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۹۵، سطور: ۲۴، کاغذ:
فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۹۲

مجموعه جوابات المسائل المهنّائیه (سؤال و جواب ـ عربی)

این مجموعه مشتمل بر پنج رساله از علّامهٔ حلّی و فخر المحقّقین در جواب به پرسشهای سیّد مهنّا بن سنان حسینی:

۱. جوابات المسائل المهنّائیة الأولی (عربی)

در آن ۱۸۵ سؤال از سیّد مهنّا بن سنان و جواب آن از علّامهٔ حلّی است.
فهرست ۲۲: ۱۴۰، الذریعة ۵: ۲۳۶ و ۲: ۹۲ و ۲۰: ۳۷۰
آغاز: بسمله وفّق اللّه لإکماله بحمد... و بعد فهذه رسائل و مسائل من العبد الفقیر ....

مهنّا بن سنان بن عبدالوهاب الحسینی

آغاز پاسخ علامه: یقول العبد الضعیف... حسن بن یوسف ... و بعد حمد اللّه علی آلائه فان اللّه میّز نوع الانسان...

آغاز سوال اول: ما یقول سیّدنا الامام العلّامه .... فی المؤمن هل یجوز أنّ الکفر...

انجام: و قد یحتاج فی کثیر منها الی التشبیه و التمثل تمّ القسم الأوّل من المسائل و جواباتها بحمد اللّه و حسن توفیقه

۲. جوابات المسائل المهنّائیة الثانیة

شامل ۳۹ سؤال که سیّد مهنّا حسینی از علّامهٔ حلّی کرده است و از وی اجازهٔ روایت مصنفاتش را خواسته و علّامه نیز در مقدمه به او اجازه می‌دهد و مشایخ روایت خود را یاد می‌کند. در پایان این اجازه تاریخ ۷۱۹ دیده می‌شود. این رساله در الذریعة یاد نشده ولی در فهرست مرعشی (۴: ۱۸۸) با عنوان «جوابات مسائل مهنائیهٔ ثانیه» یاد شده است که صحیح می‌نماید؛ چون تاریخ اجازه‌ای که همراه این رساله به سیّد مهنّا داده شده ۷۱۹ هجری است و اجازه‌ای که همراه مسألهٔ بعدی است و الذریعة آن را با عنوان ثانیه یادکرده مورّخ ۷۲۰ است، بنابراین باید این رساله همان مسائل مهنّائیهٔ ثانیه باشد و آنچه الذریعة به عنوان مهنّائیهٔ ثانیه یادکرده است همان مهنّائیهٔ ثالثه بوده باشد.

آغاز رساله: المملوک مهنّا بن سنان یقبل ابواب الحضرة العالیة .... لازال یسمع بفضائل مولانا .... فلما جمع اللّه بفضله للمملوک برؤیه مولانا بین حاسّة السمع و البصر...

آغاز پاسخ و اجازه نامهٔ علّامه: فیقول العبد الفقیر .... حسن بن یوسف لما کان من امتثال امر من تجب طاعته...

آغاز سؤالات: ما یقول سیّدنا الامام العلامه فی من طلّق زوجته ثم راجعها باللفظ ثم طلّقها ... کل فی ساعة واحدة فی مجلس واحد هل یصحّ ذلک...

انجام: و ان طال السفر و عظم المشقّة تمّ القسم الثانی من المسائل و جوابها...

۳. جوابات المسائل المهنّائیة الثالثة

سائل در مقدمهٔ رساله از فهرست مؤلفات علّامه و تاریخ تولد وی و فرزندش فخرالمحقّقین سؤال می‌کند که مجموعاً ۲۹ سؤال است در فقه و اصول و اعتقادات.

آغاز سؤال اول: المملوک مهنّا بن سنان یقبل ابواب الحضرة العالیة...

آغاز پاسخ نخست: الجواب لما کان امر من تجب طاعته ... سارع العبد الضعیف حسن بن یوسف بن المطهر الی اجابة....

انجام: اما توهم الحکم من الصورة الی آخری الا علی احد هذه الانواع فلا ینسب الینا بالعمل بالقیاس. تم القسم الثالث من الکتاب و هو تتمة المسائل المدنیات

۴. اجازهٔ روایت

اجازهٔ علّامهٔ حلّی است به سیّد نجم الدین مهنّا بن سنان علوی برای روایت مؤلفات خود به تاریخ ۶۲۰ قمری (در نسخهٔ حاضر). علّامهٔ حلّی در این اجازه به اختصار مؤلفات خویش را برمی‌شمرد.

آغاز: بسمله یقول العبد الفقیر... حسن بن یوسف ... فمن ذلک کتب الاحادیث و الرجال، کتاب قواعد الاحکام....

انجام: فی شهر محرم سنه عشرین و ستمائه بالحلّة و الحمدللّه وحده.

۵. أجوبة المسائل المهنّائیة

پرسشهای سیّد مهنّا بن سنان حسینی است و پاسخهای فخرالدین حلّی فرزند علّامه حلّی به آنها. تعداد آنها ۲۷ سؤال و جواب است بیشتر در فقه و پاره‌ای در اعتقادات. فخرالدین در آغاز، اجازهٔ روایت آثار خویش را به سیّد مهنّا می‌دهد.

آغاز سؤال اول: ما یقول سیّدنا الامام العلامه فی شخصٍ غرس فی الارض نخلاً.... باذن صاحب الارض

آغاز جواب اول: لیس له قلع الغرس الّا مع الارش و دلیله ان مالک الارض...

انجام: و هیهنا اوله کثیره اعرضنا عن ذکرها خوف الاطاله و کتب... محمّد بن المطهر

۳۸٦

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۲.

در پشت برگ آغاز، ابیات پراکنده‌ای به نستعلیق شکسته دیده می‌شود. در حاشیهٔ برخی صفحات، تعلیقاتی با امضای محمّد صادق به شنگرف دیده می‌شود.

در حاشیهٔ پایان، یادداشتهای پراکنده‌ای دیده می‌شود که یکی مورّخ ۱۱۷۸ قمری است.

قطع: ۱۳/۵×۲۳/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۲۲، سطور: ۱۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۹۳

ریاض المسائل **(فقه ـ عربی)**

از میر سیّد علی طباطبایی صاحب ریاض (م ۱۲۳۱)

نسخهٔ حاضر کتابهای اطعمه و اشربه، غصب، شفعه، احیاء الموات، لقطه، مواریث، قضاء، حدود و قصاص و دیات را در بر دارد.

آغاز: بسمله کتاب الاطعمة و الاشربة و النظر فیه یستدعی نبیّن فیه اقساماً ....

انجام: المرجوّ بمن یقف علی هذا التصنیف و یری فیه خطاءً اوضللاً أن یصلحه و ینبّه علیه و یوضحه و یشیر الیه

۳۸۸

این نسخه به خطّ نسخ محمّد تقی فرزند ابوطالب دامغانی است مورّخ ۱۲۴۲.

قطع: ۱۴/۵×۲۱، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۳۰۷، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۹۵

شرح المختصر النافع = شرح صغیر **(فقه ـ عربی)**

از امیر سیّد علی صاحب ریاض طباطبایی (م ۱۲۳۱)

بر المختصر النافع محقق حلّی به نام شرح صغیر در مقابل شرح کبیر او که همان ریاض المسائل است.

نسخهٔ حاضر شامل کتاب طهارت، زکوة، خمس، صوم و اعتکاف است که البته بخش اعتکاف آن ناقص است.

این کتاب در قم به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۴: ۶۰

آغاز: بسمله الحمدللّه ... کتاب الطهارة ارکانه اربعه الاول فی المیاه و النظرْ فیه فی المطلق و المضاف و الاسار

انجام: فیصلیها حیث امکن مقدماً للمسجد مع الامکان احتیاطاً و من الضرورة الی الصلوة

۳۹۰

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳ و از پایان دارای افتادگی است. پشت برگ آغاز، یادداشتهای متفرقه‌ای از سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۷×۲۳، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج بزرگ و نیم ترنج مذهب، داخل جلد نیز تیماج قرمز با همان سبک به اضافهٔ لچک مذهب است، تعداد برگ: ۷۶، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۰۹۷

«حدیقة المتقین» فی معرفة أحکام الدین لارتقاء معارج الیقین **(فقه ـ فارسی)**

از ملّا محمّد تقی بن مقصود علی مجلسی اصفهانی (م ۱۰۷۰)

رسالهٔ عملیهٔ مؤلّف است که به درخواست مقلدان نگاشته مشتمل بر یک مقدمه در فضل صلاة و پنج باب: ۱. طهارت ۲. صلاة ۳. زکات و خمس ۴. صوم ۵. حج و مزار و خاتمه در برخی مهمّات معاملات.

الذریعة ۶: ۳۸۹، فهرست ۳۸: ۴۰

آغاز: بسمله الحمدللّه... و بعد چنین گوید اضعف عباد اللّه... که این رساله ایست در

بیان عبادات به واسطه التماس جمعی از اخوان مومنین...

انجام: و اگر روز واقع شود استمناء باطل می‌شود اعتکاف بی‌دغدغه و کفاره می‌دهد احتیاطاً

۳۹۱

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۰۹۸ قمری و از روی نسخهٔ ملا عبداللّه فرزند محمّد تقی مجلسی مؤلّف کتاب تصحیح شده است. پشت برگ آغاز، وقف نامه‌ای است به خطّ علی اصغر بن محمّد باقر مورّخ ۱۱۲۴ که در آن حکیم محمّد حسن فطانتخان کتاب را وقف کرده است. برگهای آغازین و پایانی نسخه دارای وصالی است.

قطع: ۱۲×۲۳، جلد: تیماج زرشکی، تعداد برگ: ۱۶۳، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۰۹۸

تنزیه الأنبیاء و الأئمة علیهم السلام (کلام ـ عربی)

از شریف مرتضی علم الهدی علی بن الحسین (م ۴۳۶)

در آغاز کتاب به بحث مفصلی در نسبت گناه به پیامبران و امامان علیهم‌السلام می‌پردازد.

الذریعة ۴: ۴۵۶، مرعشی ۱: ۲۷۱

آغاز: الحمدللّه کما هو اهله و مستحقه و صلی اللّه علی خیرته من خلفة و حجّته علی عباده...

آغاز موجود: یتعلق به تعلّق شرط فی المصلحة و لذلک وصفه بانه مبدل لسواتهما

انجام: فی کتاب الامامه فی موضع نفرده له ان احق اللّه تعالی فی المده بالتأبید و المعونة فهو المسئول ذلک و المامول لکل خیرٍ تقرباً من ثوابه و تباعداً من عقابه

۳۹۲

این نسخه به خطّ نسخ سیّد نعمت اللّه بن سیّد حسن موسوی است مورّخ ۱۰۸۱ قمری.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. عناوین به قلم درشت‌تر نوشته شده است.
قطع: ۱۳/۵×۲۱، جلد: مقوایی با روکش پارچهٔ آبی، تعداد برگ: ۱۰۵، سطور: ۱۹، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۰۹۹

حاشیة معالم الأصول **(اصول ـ عربی)**

از خلیفه سلطان سیّد علاءالدین حسین مرعشی آملی اصفهانی
بر معالم الاصول شیخ حسن بن زین الدین
الذریعة ۶: ۲۰۶
آغاز: الحمدللّه ... قوله فیقول العبد الفقیر الغریق بحر العصیان المشرف بالانتساب الی ثانی سیّدی شباب اهل الجنة .... قوله ره لا شک ان العالم اشرف ان لا یخفی...
انجام: سوی مخالفة العامة و موافقها فاحتمال التقیة فی احدهما دون الاخر یوجب الترجیح فما ذکره ساقط

۳۹۳

این نسخه به خطّ نستعلیق احمد بن محمّد باقر است مورّخ ۱۲۶۴ قمری.
قطع: ۱۴×۲۰، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۷۶، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۱۰۰

انساب النواصب **(تولّا و تبرّیٰ ـ فارسی)**

از شیخ علی بن داود خادم استرآبادی (قرن ۱۱)
وی این کتاب را به درخواست جمعی در انساب نواصب بر پنجاه و یک باب نگاشته است و در برخی موارد راه افراط پیموده است. مؤلّف به سال ۱۰۷۶ از تألیف آن پرداخته است.
الذریعة ۲: ۳۸۸
آغاز: بسمله شکر و سپاس بیحد و بیقیاس خالقی را جل شانه و عظم سلطانه ... و آن

ذوات مقدسه راکه انسان کامل عبارت از ایشان است...

انجام: و حرمین شریفین و اماکن مقدسه و باقی شهرها و مداین خطبه اثنا عشریه تبّرا و لعن و طعن خلفاء ثلاثه نمایند اللهم العنهم لعناً و بیلاً .... نکالاً بعد النکال و اغفرلی لآبایی و امهاتی و علی خیر الوصیین و الائمّة المعصومین

۳۹۵

این نسخه به خطّ نستعلیق محمّد صالح بن کربلائی اکبر است مورّخ ۱۲۴۲ قمری.

صفحات شمارهٔ ۱ و ۲ مشتمل بر فهرست مطالب است. عناوین به شنگرف.

قطع: ۲۶/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۷۳، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۰۲

تلخیص الشافی = الاستیفاء **(کلام ـ عربی)**

از شیخ الطائفه محمّد بن حسن طوسی

تلخیصی است از الشافی سیّد مرتضی (م ۴۳۶)

این خلاصه شامل حذف مکررات و ترتیب مطالب و پاره‌ای اضافات است. برخی تلخیص الشافی را همان الاستیفاء می‌دانند و برخی قائلند به اینکه این اثر بـه جـز الاسـتیفاء است. این نسخه بخشی از تلخیص الشافی است و از وسط تا پایان را در بر دارد.

الذریعة ۲: ۳۶، فهرست ۴، ۱۰: ۲۰۹۸

آغاز: الحمد لمستحق الحمد و موجبه .... اما بعد فانی رایت اهم الامور و اولاها و اکدّ الفرائض ... و هو الامامه التی لا یتم التکلیف عن دونها

آغاز موجود: فصل فی ابطال قول من خالف فی امامة امیرالمومنین بعد النبی عـلیهما السلام بلافصل المخالف فی امامة امیرالمومنین (ع) بعد النبی صلی علیه و آله بلافصل طائفتان

انجام: من اراده وقف علیه من هناک و نحن الان قاطعون کتابنا علی ما انتهی بنا الحال

ان شاء اللّه... وافق الفراغ من اتمامه فی رجب سته اثنین و ثلثین و اربعمائه

۳۹۷

این نسخه به خطّ نستعلیق علی اکبر فرزند شیخ محمّد است مورّخ ۱۲۶۸ قمری.

تمام صفحات دارای جدول است و عناوین به شنگرف. ۲۴ برگ مجدول از پایان نانوشته است.

قطع: وزیری کوچک ۲۲×۱۴/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۷۵، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۰۴

تحریر المجسطی **(هیأت ـ عربی)**

از خواجه نصیرالدین محمّد بن حسن طوسی (م ۶۷۲)

در ۱۳ مقاله و مشتمل بر ۱۴۱ فصل در تحریر مجسطی بطلمیوس نگاشته شده.

وی این کتاب را هنگام توقفش در قلعهٔ الموت پرداخته و به حسام الدین حسن سیواسی اهدا کرده است.

خواجه نصیر دو تحریر از اقلیدس دارد که نسخهٔ جای سخن تحریر مختصر آن است که در ایران به چاپ رسیده و نسخ آن شایع است. تحریر دیگر کتاب مفصلی است که نسخهٔ خطی آن در کتابخانهٔ پاریس موجود است و به سال ۱۵۹۴ میلادی در رم به چاپ رسیده و نسخه‌ای از آن در کتابخانهٔ شماره ۲ مجلس موجود است و بنا به مسموع در کتابخانهٔ سپهسالار نیز نسخه‌ای از این چاپ وجود دارد.

آغاز: الحمدللّه مبدا کل مبدأ و غایة کل غایة و مفیض کل خیر .... و بعد فقد کنت برهة من الزمان عازما علی ان احرر لنفسی و لسایر طلبة العلم من الاخوان کتاب المجسطی....

انجام: و زدنا ما هو نافع فی هذا العلم من غیر انّ قصدنا بذلک تکبراً و افتخاراً فلنختم الکتاب .... و ایجاز ما وعدته فلا قطع الکلام حامداً له علی آلائه و مصلیاً علی جمیع اولیائه خصوصاً علی خاتم انبیائه و البررة من آله و احبّائه

۳۹۸

این نسخه به خطّ نستعلیق است مورّخ ۱۱۹۸ قمری. تمام صفحات دارای جدول است به سه قلم زر و شنگرف و لاجورد و کمند به دو قلم زر و مشکی.
قطع: ۱۶×۲۹، جلد: تیماج سبز فرسوده با ترنج و نیم ترنج و لچک و حواشی زرین، تعداد برگ: ۱۷۸، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۰۵

شرح الفرائض النصیریة (فقه ـ عربی)

از شیخ ابوالحسن بن احمد شریف قائنی (ق ۱۰)

شرح مزجی استدلالی مختصری است بر رسالهٔ الفرائض النصیریه خواجه نصیرالدین طوسی (م ۶۷۲) شارح این کتاب را به نام شاه طهماسب نگاشته و صاحب الذریعة تاریخ اتمام آن را ۲۵ محرم ۹۶۲ دانسته است. این کتاب توسط حجةالاسلام حسنی از فضلای قم در دست تصحیح است که از این نسخه نیز استفاده کرده‌اند.

الذریعة ۱۳: ۳۷۹، مرعشی ۲: ۸۳

آغاز: اهمّ الفرائض و اوجب واجب و الزم فرض حمد اللّه وارث میراث المساوات و الارض .... ان الرسالة المنسوبة الی النحریر ... فاردت ان اتشرّف بشرح یوضح مکنونات دقایقها....

انجام: لکل بنت من بنته ای الزوج و لعمّها اثنان و لعمّتها واحدة و هذا الجواب عنه

۳۹۹

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری مورّخ ۱۰۴۸ قمری است و برگ اول و دوم مختصری وصالی دارد.
قطع: ۱۲/۵×۲۰، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۸۲، سطور: ۱۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۰۶

إیضاح المقاصد فی شرح فرائد الفوائد (حساب ـ عربی)

از مولی یحیی بن احمد کاشی (م قرن ۸)

وی آن را در شرح کتاب فرائد الفوائد یا فوائد بهائیه و به نام غیاث الدین محمّد فرزند رشیدالدین فضل‌اللّه نگاشته است.

کتاب فرائد الفوائد یا فوائد بهائیه تألیف عمادالدین عبداللّه بن محمّد حوّام بغدادی است که صاحب الذریعة احتمال می‌دهد علت اشتهارش به بهائیه اهدا شدن آن به بهاءالدین صاحب دیوان جوینی باشد.

الذریعة ۱۶: ۳۲۶، کشف الظنون ۲: ۱۲۹۶

آغاز: الحمدللّه الواحد الاحد الفرد الصمد الذی لا یحصی عدد نعمائه .... و بعد فانّه لمّا وفق للعبد یحیی بن احمد الکاشی الذی یرجو من کرم ربه ان یکون منخرطاً فی مسلک طلبة الحقایق...

انجام: و فی خاطري ان اکتب الرسالة مفردة فی هذا الباب انشاء اللّه تعالی .... فانه لا یتمّ الشی الا بتوفیقه و هدایته هدانا اللّه الی ما هو خیر لنا فی الدارین و لنختم الکلام حامدین للّه تعالی مصلّین علی محمد نبیّه المصطفی و حسبنا اللّه و نعم المعین

۴۰۱

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۲ـ ۱۱.

اصل متن در بالای صفحه و شرح در ذیل نگاشته شده. نسخهٔ حاضر در تملک محمّد علی قاینی ریاضیدان مشهور عهد قاجار بوده. تملک وی به خطّ زیبای شکستهٔ نستعلیق مورخ ۱۲۶۳ در پشت برگ آغاز دیده می‌شود. یادداشتهای متفرقه در همان صفحه دیده می‌شود، از جمله یادداشتی مورّخ ۱۲۶۹ که نویسنده‌اش سفارش می‌کند چون کتاب عاریتاً نزد او بوده باید به صاحبش (محمّد علی قاینی) رسانده شود. ذیل صفحهٔ پایان نیز خطّ قاینی دیده می‌شود که در باب شارح و مؤلّف توضیح مختصری ارائه می‌دهد.

قطع: ۱۵×۲۶، جلد: تیماج قرمز با حاشیه زر، تعداد برگ: ۲۴۱، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۰۸

التکملة فی شرح التذکرة النصیریة (هیأت ـ عربی)

از شمس الدین محمّد بن احمد خفری (م ۹۵۷)

شرح مزجی است بر تذکرهٔ نصیریهٔ خواجه نصیرالدین طوسی که شارح مورّخ ۹۳۲ از شرح پرداخته است.

الذریعة ۴: ۴۰۹، فهرست ۱۹: ۸۹

آغاز: تعالیت یا ذا العرش الاعلی و ما اعظم شأنک ... و بعد فیقول الفقیر .... لما کان اجل العلوم بیانا و اوثقها تبیاناً هو علم الهیئه...

انجام: و امّا محدّب الفلک الاعظم فلا یعلمه الا اللّه تعالی و فی بعض النسخ و لنختم الکتاب هیهنا حامدین للّه تعالی و مصلّین علی نبیّه المصطفی و علی آله الطیبین الطاهرین و حسبنا اللّه و نعم الوکیل

۴۰۲

این نسخه به خطّ نستعلیق است مورّخ ۱۰۹۸ قمری. برگهای آغازین دارای وصالی است.

پشت برگ آغاز، تملک سیّد محمّد طباطبایی مورخ ۱۲۸۶ دیده می‌شود که در آن تخلص خود را سهیل ذکر کرده است و برگ الحاقی نسخه، غزلی از همو با تخلص سهیل به خطّ خودش دیده می‌شود. اینک آن غزل:

مرا نمانده دلی ز احتمال بار غمت
که در کف آرم و سازم نثار بر قدمت

نه‌ام به تن ز هوایت روان نه در بر دل
بحیرتم چه به کف بهر پیشکش نهمت

به دادن دل و جان گر یکی اشاره رود
مرا هواست که فرمان بجان و دل برمت

بغمزه دل بری و جان بگفته بازدهی
فدای غمزه عاشق کش و مسیح دمت

نگویمت مه خلخ ندانمت بت چین
به سرو کاشمری پس چه سان بیان کنمت

همه ز پرتو لطفت بسایه طوبی
منم همین که ندیدم بدهر جز ستمت

سـهیل را شـده روز سـپید شـام سـیاه
از آنکه گشـته گـرفتار زلف پـر ز خـمت
قطع: ۱۵×۲۵، جلد: تیماج عسلی، تـعداد بـرگ: ۲۳۱، سـطور: ۲۱، کـاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۰۹

المقتصر من شرح المختصر **(فقه ـ عربی)**

از شیخ احمد بن محمّد بن فهد حلّی (م ۸۴۱)

وی شرحی استدلالی بر المختصر النافع محقق حلّی (م ۶۷۶) دارد به نام المهذّب البارع که چون مفصل بود، خود مؤلّف به اختصار آن پرداخت.

الذریعة ۲۲: ۱۸، مرعشی ۷: ۱۱۰

آغاز: الحمدللّه القدیم الدیان الکریم المنّان المفضل نوع الانسان علی مشارکیه فی الحیوان بتعلیم البیان...

آغاز موجود: و اظهار ما یمکن من التنبیهات و الاطناب فی المسائل المعضلات التی هی مطارح الاذکیاء

انجام: و هذا ما اردنا ذکره و قصدنا حصره مختصرین مطوّله محررین محصّله

انجام موجود: و فی توریث الاب قولان اشبههما اذ لایرث اقول علی القول

۴۰۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱. برگ آغاز نونویس است که سطوری از آغاز را نانوشته رها کرده‌اند.
قطع: وزیری کوچک ۱۴/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۷۵، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۱۱

تمهیدات = زبدة الحقایق **(عرفان ـ فارسی)**

از عین القضاة همدانی، عبداللّه بن محمّد میانجی (م ۵۲۵)

کتاب حاضر یک بار به تاریخ ۱۳۴۲ قمری به پیوست السبع المثانی و بار دیگر مستقلاً به تصحیح عفیف عسیران به سال ۱۳۴۱ شمسی به چاپ رسید.

آغاز نسخهٔ حاضر با آغاز نسخه‌ای که در فهرست منزوی نقل شده تطبیق نمی‌کند.

الذریعة ۴: ۴۳۴، منزوی ۲: ۱۰۷۹

آغاز: بدانکه در حق صورت بینان و ظاهر جویان با مصطفی صلی اللّه علیه و آله این خطاب آمد...

انجام: و ارجو که عنقریب میسّر شود و ان تولوا فقل حسبی اللّه لا اله الا هو علیه توکّلت و هو رب العرش العظیم

۴۰۶

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق سیّد رضا فرزند ابوالمعالی حسینی همدانی است مورّخ ۱۲۸۶ قمری. در پایان نسخه چند بیت در مدح عین القضاة دیده می‌شود که با بیت زیر آغاز می‌شود:

هر چند ثنای او نه اندازهٔ ماست — عین القضاة دیدهٔ اهل حقایق است

قطع: وزیری کوچک ۲۱/۵×۱۴، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۶۴، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۱۳

شرح مفاتیح الشرایع **(فقه ـ عربی)**

از علامه وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶)

این نسخه مشتمل بر بخشی از کتاب طهارت شرح مفاتیح است و از مبحث وضو تا پایان طهارت را در بر دارد. دیگر مجلدات این شرح به همین خطّ در مجموعهٔ طباطبایی کتابخانهٔ مجلس موجود است که برخی معرفی شده است.

آغاز: عندنا الخ وجوب المسح لرجلین دون غسلهما مما انعقد ... و آخرون خیّروا بینه و بین الغسل...

انجام موجود: فکذا بعدها فی الوقت و فی النهایة بالاحتیاط ایضاً

۴۰۸

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱-۱۲.
قطع: ۱۴/۵×۲۲، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۷۷، سطور: ۲۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۱۵

صلاح العمل = الإصلاح و فیه الفوز و الفلاح (فقه ـ عربی)

از سیّد محمّد مجاهد طباطبایی (م ۱۲۴۲)

رساله فتوائیهٔ مؤلّف است مشتمل بر یک مقدمه (در اجتهاد و تقلید) وکتب و ابواب و یک خاتمه.

کتابهای صلاة و طهارت از این اثر مبسوط و باقی ابواب مختصر است که به تصریح خود، آن را از اثر مفصلش المصابیح برگرفته است.

نسخهٔ حاضر از کتاب زکوة تا باب سعی از کتاب حج را بطور ناقص در بر دارد.

آغاز: بسمله الحمدلله .... کتاب الزکوة مقدمه الزکوة لغة علی ما صرّح به جماعة الطهارة .... فقیل هی فی الشرع اسم لحق یجب فی المال...

انجام موجود: للحج او العمرة کما یظهر من عبارات الاصحاب

۴۱۰

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳. پشت برگ آغاز تملکی است مورّخ ۱۲۴۲ قمری که محل امضا پاره شده.
قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۵۳، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۱۷

تحریر مجسطی (هیات ـ عربی)

از خواجه نصیرالدین محمّد طوسی (م ۶۷۲)

آغاز: احمد اللّه مبدأ کل مبدا و غایة کلّ غایة و مفیض کلّ خیر ... و بعد فقد کنت فی

برهة من الزمان عازماً علی أن احرّر لنفسی و لسایر طلبة العلم من الاخوان کتاب المجسطی

انجام: و زدنا ما هو فی هذا العلم من غیر ان قصدنا بذلک تکبّراً و افتخاراً فلنختم الکتاب...

و ایجاز ما وعدته فلا قطع الکلام. حامداً له علی آلائه و مصلّیاً علی جمیع اولیائه خصوصاً علی خاتم انبائه و البرره آله و احبائه

۴۱۱

این نسخه به خطّ نستعلیق محمّد صالح بن مطیع اللّه اصفهانی است مورّخ ۱۰۵۶ قمری.

قطع: ۲۵×۱۸/۵، جلد: تیماج زرد مایل به قهوه‌ای، تعداد برگ: ۹۰، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۱۸

البارع فی أحکام النجوم (نجوم ـ عربی)

از شیخ علی بن ابی الرجال شیبانی کاتب

وی در این کتاب معانی علم نجوم و اسرار شگفت آن دانش را گردآوری کرده، از تجارب خود نیز به آرای گذشتگان افزوده و از بروج و طبایع و کواکب و احوال آنها و دیگر مسائل مربوط سخن می‌راند. وی مجموع کتاب را در هشت جزء پرداخته است که هر جزء را ابوابی است و در آغاز فهرست مفصلی از ابواب وجود دارد.

شهاب الدین احمد بن تمربغا آن را تلخیص کرده و البرق الساطع نامیده است.

کشف الظنون ۱: ۲۱۷

آغاز: بسمله و صلی اللّه علی سیّدنا محمّد .... الحمدللّه الواحد القهار العزیز الجبار خالق اللیل و النهار و کاشف مستور الحکم و الاسرار .... هذا الباب جمعت فیه من معانی علم النجوم...

انجام: فان الملک یعدل فی رعیته و تکون سلامه کثرة أمطار و اللّه اعلم بغیبه و احکم و صلی اللّه علی سیّدنا محمّد و آله و صحبه و سلّم

۴۱۲

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳.
پشت برگ آغاز، تملک فرهاد میرزا معتمد الدوله مورّخ ۱۳۰۴ دیده می‌شود.
در ذیل برگ پایان، تملکی است مورّخ ۱۲۷۰.
قطع: ۱۵×۲۸/۵، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و لچک، تعداد برگ: ۱۸۲، سطور: ۲۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۱۹

المحاکمات بین شرحی الإشارات **(فلسفه ـ عربی)**

از علامه قطب الدین محمّد بویهی رازی (م ۷۶۶)
نسخهٔ حاضر فاقد بخش منطق است.
بنگرید به شمارهٔ ۳۶۸.
الذریعة ۲۰: ۱۳۲

آغاز: لقد آتینا علی المنطق من شرح الشرح موفّین حقه من التحریر ... قوله هذه اشارات انک قد عرفت فیما سبق ان الاشاره

انجام: فالضن به اوجب الشیخ فی کتابه فهو بهذا الکتاب اوجب و النهی عن اضاعته و اذاعته عن الجاهلین و المتفلسفین اولی و احبّ وفقنا اللّه تعالی و جمیع طالبی الحکمة لدرک الحق وفّقنا علی مقامات الصدق انه علی کل شیء قدیر و بالاجابة جدیر

۴۱۳

نسخهٔ حاضر به خطّ نسخ محمّد بن شمس‌الدین گیلانی رودسری است مورّخ ۱۰۷۷ قمری که در پایان نسخه تصریح می‌کند آن را از روی نسخهٔ ملّا عبدالغفّار رشتی کیخی رونویس کرده است.
۱۱۱ صفحه از آغاز نسخه به خطّ نستعلیق و کهنه‌تر از باقی نسخه است و تمام اوراق آن قسمت، کاغذ اصفهانی است و در حاشیه وصالی به کاغذ فرنگی دارد.
قطع: ۱۸×۳۰، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۴۰، سطور: ۲۰ـ ۲۱، کاغذ: اصفهانی ـ فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۰

الوافی **(حدیث ـ عربی)**

از محمّد بن مرتضی فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

این نسخه مشتمل بر کتاب عقل و جهل و توحید از کتاب الوافی است.

الذریعة ۲۵ : ۱۳

آغاز موجود: اسانید التهذیب ابوجعفر و لا سیما فی کتابی لزکوة و الصیام منه ...

انجام موجود: فقوله لا غیر و فی الجناب القدسی یترتب الفعل الذی هو

۴۱۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱ ـ ۱۲، در آغاز و انجام نسخه، اوراق الحاقی وجود دارد. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.

قطع: ۱۲×۲۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۳۰، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۱

الوافی **(حدیث ـ عربی)**

از محمّد بن مرتضی فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

این نسخه مشتمل بر کتاب مطاعم و مشارب و تجملات است که جزء یازدهم وافی می‌باشد.

شش صفحهٔ آغاز نسخه مشتمل بر فهرست ابواب کتاب است.

الذریعة ۲۵ : ۱۳

آغاز: بسمله الحمدللّه... قال اللّه سبحانه یا ایها الذین آمنوا کلوا من طیبات ما رزقناکم

انجام: قال ذلک موضع منخریه فی بطن امّه آخر ابواب المساکن و ... یتلوه فی الجزء الثانی عشر کتاب النکاح و الطلاق و الولادات ان شاء اللّه و الحمدللّه اولاً و اخراً

۴۱۵

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۲.

پشت برگ آغاز، تملکی است مورّخ ۱۱۴۲ و برگ اول دارای وصالی است.
قطع: ۱۲/۵×۱۹، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۶۵، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۲

المعارف فی شرح الصحائف **(کلام ـ عربی)**

از شمس الدین محمّد سمرقندی
در شرح صحائف که در علم کلام و مجهول المؤلّف است؛ مشتمل بر یک مقدمه و شش صحیفه و یک خاتمه.
نسخه‌ای کهن از متن صحائف در مجموعهٔ شماره ۶۳۰ در این کتابخانه موجود است.
کشف الظنون ۲: ۱۰۷۵، فهرست ۲: ۳۸۹
آغاز: بسمله الحمدللّه الذی لیس لوجوده بدایة و لا لجوده نهایة و له فی کل شیء آیه... و بعد فان اجل المعارف و اعلاها و اشرف المقاصد و اولاها معرفة اللّه تعالی
انجام: و قد اودع فی هذا الکتاب من الدلائل والحجج و التحقیقات و التدقیقات ما یفید هذا المطلوب و الحمد للّه رب العالمین و السلام علی خیر خلقه محمّد و آله اجمعین

۴۱۶

این نسخه به خطّ نسخ علی بن محمّد مراد زنجانی است مورّخ ۷۱۲ قمری در مدرسهٔ نجمیهٔ تبریز. پشت برگ آغاز، تملک مصطفی بن خلیل معروف به مدرس دیده می‌شود. حاشیهٔ فوقانی صفحات دارای لکهٔ زرد است.
قطع: ۱۲×۱۶، جلد: روکش کاغذی زرد، تعداد برگ: ۱۶۰، سطور: ۲۳، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۳

لوامع الأسرار فی شرح مطالع الأنوار **(منطق ـ عربی)**

از قطب الدین محمّد رازی تحتانی (م ۷۶۶).
در شرح مطالع الأنوار قاضی سراج الدین محمود ارموی (م ۶۸۲)

کشف الظنون ۲: ۱۷۱۵

آغاز: الحمدللّه فیاض ذوارف العوارف.... فان العلوم و علی تشعب فنونها و تکثر شجونها ارفع المطالب و انفع المارب...

انجام: و لنقنع بهذا القدر من الکلام حامدین للّه علی الإتمام موجّهین الی حضرة النبویة

۴۱۷

این نسخه به خطّ شبه نستعلیق است مورّخ ۱۰۹۳ قمری. سه برگ الحاقی آغاز نسخه ترمهٔ زرافشان است که برگ سوم آن شامل تحقیقاتی است در باب قطر زمین.

قطع: ۱۲×۱۹، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۲۶۶، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی ـ فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۴

حاشیهٔ لوامع الأسرار = تحریر الأنظار (منطق ـ عربی)

از میر سیّد شریف گرگانی (م ۸۱۶)

بر شرح قطب الدین رازی (م ۷۶۶) بر مطالع الأنوار سراج الدین ارموی (م ۶۸۹)

تعلیقات سیّدی علی عجمی (م ۸۶۰) بر حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود. در پایان نسخهٔ از کتاب با عنوان تحریر الانظار یاد شده است که در منابع موجود چنین نامی برای این کتاب دیده نشد.

کشف الظنون ۲: ۱۷۱۶، فهرست ۲۳: ۱۹۲

آغاز: بسمله قال وحید زمانه تعهّده اللّه بعوانه الحمد اللّه فیاض ذوارف العوارف الفیاض الوهاب من فاض الماء فیضاً و فیضوضةً

انجام: و هذا جار فی الذاتی و العرضی اذاکان افراده محسوسه

۴۱۸

این نسخه به خطّ تعلیق است مورّخ ۸۷۶.

کاتب در پایان نسخه چنین می‌نویسد:

قد وقع الفراغ من تحریر الانظار فی الحاشیه لشرح المطالع و الانوار[۱] فی مدرسه سنان بک شهر مغنیسا یوم الرابع و وقت الضحی من شهر الرمضان الاعلی تاریخه سنه سته و سبعین و ثمانمائه. ۱۹ صفحه از آغاز نونویس است و پشت برگ آغاز، یادداشت احمد بن بیرام بن سلیم قونیوی است مورّخ ۱۱۶۵.

قطع: ۱۳/۵×۱۸، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج مذهب، تعداد برگ: ۱۲۴، سطور: ۲۱، کاغذ: سمرقندی (به جز اوایل که اصفهانی است)، شماره ثبت: ۳۱۱۲۵

الخلل فی الصلوة = تقریرات **(فقه ـ عربی)**

از آخوند ملاعلی بن زین العابدین همدانی (ق ۱۳)

شرح بخش خلل شرایع الاسلام است از تقریر بحث استادش شیخ مرتضی انصاری.

آغاز: بسمله الحمدللّه ... و بعد فیقول العبد العاصی .... ان هذا ما کتبته علی الشرایع حین کنت احضر درس ... قوله الفصل الاول فی الخلل الواقع فی الصلوة و هو امّا عن عهد ... اقول مقتضی السیاق عطف قوله او شک علی المجرور کما یستفاد من عبارة الشهید

انجام: ان الشارع رفع الید عن الواجب الاخر و هذا ممّا لا اشکال من تعلیق هذه الکلمات علی الشرایع فی مسائل الخلل عصمنا اللّه من الزلل بمحمّد و آله

۴۲۱

این نسخه به خطّ نستعلیق یحیی بن احمد حسینی کبودر آهنگی همدانی است مورّخ ۱۳۰۷ قمری. پشت اولین برگ اضافی، یادداشت اهدای این نسخه به سیّد محمّد طباطبایی دیده می‌شود. پشت برگ آغاز، پر از یادداشت است و بر تمامی سطور خطّ کشیده‌اند.

قطع: ۱۳×۲۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۳۳، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی لیمویی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۸

۱: کذا.

رسالة فی صلاة الجمعة **(فقه ـ فارسی)**

از جمال الدین محمّد بن حسین خوانساری (م ۱۱۲۵)

در نفی عینیت نماز جمعه در عصر غیبت، مشتمل بر یک مقدمه و سه فصل؛ که آن را به نام شاه سلیمان صفوی نگاشته است و خود مؤلّف را بر این اثر تعلیقات مفصلی است.

این رساله جزء مجموعه آثار خوانساری به مناسبت برگزاری کنگرهٔ بزرگداشت آقا جمال در قم به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۵: ۷۹

آغاز: حمد بیحدّ و ثناء بیعد واجب الوجودی را سزد که معرفت ذات فایض الانوارش بر همه واجبات مقدم است .... و بعد چون همواره به معاضدت تاییدات ربانی و معاونت توفیقات سبحانی

انجام موجود: چنانچه اشاره به آن کردیم در فصل دویم بر وجوب آن این است آنچه

۴۲۲

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۱ و از آخر افتادگی دارد. اکثر صفحات دارای لکه‌های زرد ناشی از رطوبت است.

سه برگ از آغاز و دو برگ از پایان نسخه دارای وصالی است.

قطع: ۱۲×۱۸، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۷۷، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۲۹

بغیة الطالب **(فقه ـ عربی)**

از شیخ جعفر کاشف الغطاء نجفی (م ۱۲۲۷)

مشتمل بر دو مطلب: اول در اصول عقاید و دوم در فروع احکام که از اول طهارت تا آخر صلاة آن نوشته شده است.

الذریعة ۳: ۱۳۳، فهرست ۳۶: ۲۷۰

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی اسّس قواعد الاحکام و رفع دعائم الاسلام و میّز لعباده الحلال من الحرام ... و بعده فقد سألنی جمع من الاتقیاء و طائفه من الاخوان...

انجام: بعد کل فریضة یقول سبحان اللّه والحمدللّه و لا اله الا اللّه و اللّه اکبر ثلاثین مره قبل التسبیح او بعده و اللّه ولی التوفیق و الحمدللّه رب العالمین

۴۲۳

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳. برگ آغاز دارای وصالی است و دو سطر پایین تمام صفحات دچار رطوبت شده است.

قطع: ۱۰×۱۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۹۴، سطور: ۱۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۳۰

لب الألباب و نزهة الأحباب (اخلاق ـ عربی)

از ابوالحسن احمد بن محمّد بن ابراهیم اشعری

در حکایات اخلاقی و ادبی است مشتمل بر ده باب. عصر حیات مؤلّف روشن نشد و صاحب اعیان الشیعه و حاجی خلیفه نیز تصریحی به زمان حیاتش ندارند.

الذریعة ۱۸ : ۲۸۳

آغاز: الحمدللّه الذی عمّنا بالانعام و خصّنا بالاکرام .... اما بعد فانی کنت فی اوان الطلاب و عنفوان الشباب...

انجام: و هو یصحک ملاءً فیه فازلت علیه حتی فارق الدنیا

۴۲۴

این نسخه به خطّ نسخ مهدی نقی متقی است مورّخ ۱۲۶۶ قمری.

در حاشیهٔ برگ ما قبل آخر سطوری را به شیوهٔ چلیپا و عربی از اردشیر بابکان به فرزندش نقل کرده است. و در حواشی برگ پایان نیز ابیاتی از ذوالرمه و غیره نقل شده است.

قطع: ۱۴×۲۲، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۹۵، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی،

شماره ثبت: ۳۱۱۳۱

اشجار و اثمار = اثمار و اشجار **(نجوم ـ فارسی)**

از علیشاه بن محمّد بن قاسم خوارزمی بخاری معروف به علاء منجم (قرن ۷)

بنگرید به شمارهٔ ۳۷۲ همین فهرست.

آغاز: بسمله حمد و ثنا آفریدگاری را که افلاک دوایر و نجوم سوایر بیافرید ... اما بعد چنین گوید .... که چون انعام و ایادی و اکرام خداوند خواجه

انجام: اگرچه خود را در حدود مصنفان نداشت نشانه ساخت و از حق تعالی توفیق خواست در اتمام این هذا آخر ما حرّرنا و تیسّرنا والحمد للّه تعالی علی افتتاحه و اختتامه و الصلوة و السلام علی محمّد و آله

۴۲۵

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۱. پایان نسخهٔ حاضر با دیگر نسخه‌های موجود تطبیق نمی‌کند.

صفحهٔ شماره ۱ مشتمل بر جدول حدود مصریان است. صفحهٔ شماره ۲ مشتمل بر جدول احوالات بروج دوازده‌گانه است. صفحهٔ شماره ۳ و ۴ مشتمل بر جدول منسوبات بروج دوازده‌گانه و مزاج هر برج است. صفحهٔ شماره ۵ مشتمل بر یک نقشهٔ فلکی است.

صفحهٔ ۳۵۳: طلسم هفت اندر هفت جهت ظفر بر دشمن [و] قلاع، مجرّب. صفحات شمارهٔ ۳۵۳ و ۳۵۵ مشتمل بر جداول طالع، وقایع مشهور و مشاهیر تاریخ قدیم چون نوح علیه‌السلام و فریدون و ضحاک و قارون و موسی علیه‌السلام. صفحهٔ شماره ۳۵۸ یک نسخه کیمیایی را در بر دارد.

قطع: ۱۲×۲۱، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۱۸۲ (با الحاقات)، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۳۲

شمس المعارف و لطائف العوارف = شمس المعارف الکبری **(علم حروف ـ عربی)**

از شرف الدین احمد بن علی قرشی بونی (م ۶۲۲)

کتاب مفصلی است در علم الحروف و خواص آن.

وی را سه کتاب تحت عنوان شمس المعارف است: کبری، وسطی و صغری که کبرای آن چندین بار به چاپ رسیده است. نسخهٔ حاضر دارای دو بخش است که بخش دوم از آغاز افتادگی دارد.

کشف الظنون ۲: ۱۰۶۲، الذریعة ۱۴: ۲۲۶، معجم المطبوعات ۱: ۶۰۷، فهرست ۲۵: ۴۰۵

آغاز بخش اول: بسمله اللهم صل علی سیدنا محمّد و علی آله و صحبه و سلم شهادة ازل فمن نور هذه الشهادة اعترف المصطفون .... اما بعد فللحقّ اعلام و للحقیقة نظام و ارواح بالمعارف الالهیة

آغاز بخش دوم: علی المنبر و حمله معه لا یراه احد الّا احبه و أطاعه .... و اما اسمه تعالی الملک القدوس فاسمان عظیمان

انجام بخش دوم: و من کان له قلب او القی السمع و هو شهید و فی هذا القدر کفایه

۴۲۶

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۲۶۶ قمری. بین دو جزء نسخه چند برگ نانوشته برای استدراک ساقط تعبیه شده است. تمام صفحات دارای جدول به قلمهای دوگانهٔ شنگرف و زنگار و کمند به قلم شنگرف است.

قطع: رحلی ۲۱×۳۴، جلد: روکش پارچه قرمز، تعداد برگ: ۳۱۵، سطور: ۳۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۳۳

رياض المسائل **(فقه ـ عربی)**

از سیّد علی سیّد محمّد علی طباطبایی (م ۱۲۳۱)

نسخه حاضر از کتاب تجارة تا کتاب وصایای ریاض را در بر دارد.

الذریعة ۱۱: ۳۳۶

آغاز: بسمله الحمدللّه کتاب التجارة و هی فی اللغة الکسب و فی الشرع علی عرفها به الماتن

انجام: و ان ارادو القود لیس لهم ذلک حتی یضمنوا الدین للغرماء و إلّا فلا

۴۲۷

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به نسخ تحریری است مورّخ ۱۲۰۲ قمری.
پشت برگ آغاز و یک برگ الحاقی پیش از آن در باب استحباب جهر قرائت در نماز ظهر جمعه بحث می‌کند. پشت برگ پایان و دو صفحهٔ بعد از آن در جواز و عدم جواز تصاحب مادر در مال فرزند صغیر خود بحث می‌کند. و آخرین صفحه از ملحقات از اختلاف اصحاب در باب جامهٔ خز سخن می‌گوید.
قطع: وزیری ۱۵×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۶۱، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۳۴

زیج محمّد شاهی **(نجوم ـ فارسی)**

از راجه سینگهه (قرن ۱۲)

وی به تاریخ ۱۱۴۰ قمری با یاری چند تن دیگر از جمله سیّد نعمة اللّه بن نورالدین بن سیّد نعمت اللّه جزایری محدّث، به نام محمّد شاهجان ساخته است.

فهرست مجلس ۱۹: ۱۱۱ و ۲: ۱۰۳ و ۶: ۹۱۴، آستان قدس ۸: ۱۸۶

آغاز: ثنایی که خرد خرده‌بین مهندسان عقده‌گشای ... اما بعد چون این خیرخواه اصناف آفرینش

۴۲۸

این نسخه به خطّ نستعلیق استادانهٔ قرن ۱۲ هجری است. تمام صفحات به قلمهای دوگانهٔ مرکب و زر مجدول گردیده. پشت برگ آغاز، سه بیت عربی دیده می‌شود.
قطع: رحلی ۱۹/۵×۳۰/۵، تعداد برگ: ۱۷۱، سطور: ۱۴، کاغذ: شکری ضخیم آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۱۳۵

الحبل المتین فی إحکام أحکام الدین **(فقه ـ عربی)**

از شیخ بهاء الدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۱)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر مجلد اول کتاب در صلاة و مقدمات آن است دارای یک مقدمه و

چند باب. حواشی مؤلّف با علامت «منه ره» در حاشیهٔ برخی صفحات دیده می‌شود.

الذریعة ۶: ۲۴۰

آغاز: الحمدللّه الذی دلّنا علی الطریق و من علینا بالهدایه الی الصراط المستقیم .... و بعد فإنّ الفقیر .... انّ اهمّ ما توجّهت الیه الهمم العوالی

انجام: ان تطیل عمری فی طاعتک و مرضاتک فی صحّة و سلامة بدنیّة و نفسیّة برحمتک یا ارحم الراحمین

۴۳۰

این نسخه به خطّ نسخ استادانهٔ محسن شریف بن سلطان محمّد اصفهانی است مورّخ ۱۱۰۷ قمری. سه صفحهٔ اضافی پایان نسخه، فوائدی در تنقیح برخی رجال از خود مؤلّف علیه الرحمه را در بر دارد. در صدر آن فوائد به خطّ نسخ و قلم شنگرف چنین نوشته است: «وجدت علی ظهر کتاب حبل المتین بخطّ مؤلفه رحمه ما اللّه صورته هکذا».

تمام صفحات مجدول است به قلمهای چهارگانهٔ زر و شنگرف و مرکب و زنگار. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری ۱۵×۲۵، جلد: تیماج مشکی با حاشیه اکلیل، تعداد برگ: ۱۵۸، سطور: ۲۵، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۱۳۷

الیقین باختصاص مولانا علی بإمرة المؤمنین (مناقب ـ عربی)

از سیّد رضی الدین علی بن طاوس حلّی (م ۶۶۴)

احادیثی راکه درباره اختصاص لقب امیرالمؤمنین به حضرت علی علیه السلام در کتب سنت و احیاناً کتب شیعه آمده است گرد آورده و آنها را در دویست و بیست باب کوتاه با ذکر مآخذ مرتب کرده است.

این کتاب به تاریخ ۱۳۶۹ در نجف به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۵: ۲۷۹، مرعشی ۱۷: ۲۴۳، مشار عربی: ۱۰۱۳

آغاز: بسمله احمد اللّه جل جلاله الذی سبق فی عمله جلّ جلاله ما یجری حال عباد

علیه... و بعث الیهم العقول و الانوار الساطعة و الشموس الطالعة

انجام: لم یبق عنده لشک فیما کشفناه من صحیح الطریق و سبیل التوفیق و صلی اللّه علی سید المرسلین محمّد النبی و آله الطاهرین

۴۳۲

این نسخه به خطّ نسخ استادانهٔ حسین بن محمّد گلپایگانی است مورخ ۱۲۸۱ قمری.
قطع: ۱۳/۵×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۱۳، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۱۳۹

مناسک حج (فقه ـ فارسی)

از حاج ملا محمّد جعفر استرآبادی شریعتمدار (م ۱۲۶۳)

تعلیقات مؤلّف در کنار برخی صفحات با عنوان «منه دام ظلّه» دیده می‌شود.

الذریعة ۲۲: ۲۵۹

آغاز: بسمله الحمدللّه علی نواله ... اما بعد پس می‌گوید خادم باغبانان بساتین مذهب جعفری .... که این رساله‌ایست در بیان مسائل ضروریه حج بر وجه اختصار

انجام: و سنت است که در منی نمازها را در مسجد خیف بجای آورد و صد رکعت نماز و صد مرتبه سبحان اللّه بگوید و صد مرتبه لا اله اله اللّه

۴۳۳

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳. بعد از پایان نسخه چنین نوشته شده: بجهة سرکار فیض آغا صالح رقمزد گردید.
قطع: ۱۳×۲۱، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۴۵، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۰

النخبة فی الحکمة العملیة و الأحکام الشرعیة = النخبة الوجیزة (فقه و اخلاق ـ عربی)

از فیض کاشانی، محمّد محسن بن مرتضی (م ۱۰۹۱)

شامل جمیع ابواب فقه به اختصار، و اصول اخلاق در دوازده کتاب.

این کتاب غیر از النخبة الصغری و النخبة الکبری از همین مؤلّف است.

کتاب حاضر به تاریخ ۱۳۳۰ در ایران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۴: ۹۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی اوضح بائمة الهدی من اهل بیت النبوة عن دینه القویم و ابلج بانوار آثارهم فی ظلمات البدع... اما بعد فیقول خادم العلوم الدینیة

انجام موجود: و کذا اذا اجتمع الاخت للاب مع الاخت لام اختص الاول بالرّد و المستیقن

۴۳۴

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری است از قرن ۱۱.

قطع: ۱۱×۱۶/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۱۱۲، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۱

الجعفریة **(فقه ـ عربی)**

از محقّق کرکی علی بن عبدالعالی عاملی (م ۹۴۰)

در نماز و مقدمات و واجبات و مندوبات آن که مؤلّف به تاریخ ۹۱۷ در مشهد مقدس رضوی از آن پرداخته است.

الذریعة ۵: ۱۱۰، مرعشی ۱: ۵۳، فهرست ۲۵: ۲۶۶، ۱۲۹

آغاز موجود: المبین و اما بعد فان التماس من اجابته من افضل الطاعات ... ان اکتب رسالة موجزة تشتمل علی واجبات الصلوة المفروضات...

انجام: این یجعل ما بقی من ایام هذه المهلة مقصوراً علی ما فیه رضاه مصروفا فیما یحبّه و یرضاه

۴۳۵

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق است مورّخ ۱۰۷۵ قمری. نسخه از آغاز افتادگی دارد.

قطع: ۱۸/۵×۱۲/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۵۶، سطور: ۱۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۲

شرح بداية الدراية (دراية الحديث ـ عربی)

از شیخ زین الدین بن علی عاملی شهید ثانی (م ۹۵۹)

شرح بر کتاب البداية فی الدراية از خود شارح.

این کتاب در نجف اشرف به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۱۳ : ۱۲۴

آغاز: بسمله نحمدک اللهم علی حسن توفیق البداية فی علم الدراية و الرواية ... و بعد الحمدللّه بما هو اهله و الصلواة علی مستحقها....

انجام: مع ذکر الامثلة الموضحة لمطالبه فعلیه بکتابنا غنية القاصدین فی معرفة اصطلاحات المحدّثین فإنّه قد بلغ فی ذلک الغایه ... و هو حسبنا و نعم الوکیل

۴۳۶

این نسخه به خطّ نسخ محمّد زمان بن محمّد تقی اصفهانی است مورّخ ۱۰۹۱ قمری که از نسخهٔ خطّ مصنف رونویس شده است.

در پایان نسخه مطلبی است به خطّ کاتب به نقل از خطّ شهید در اقسام احادیث موضوعه و اقسام واضعین به نقل از کتاب الخلاصة فی علم الحدیث شیخ شرف الدین طیبی. یادداشتهای پراکنده‌ای در صفحات اضافی آخر نسخه دیده می‌شود.

قطع: ۱۹×۱۳، جلد: تیماج زرد، تعداد برگ: ۱۰۴، سطور: ۱۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۳

یونان الهی (تصوف (ذکر) ـ فارسی)

از محمود بن محمّد ابی القاسم کاشانی

در تحقیق معنی ذکر در آیهٔ شریفهٔ «فاذکرونی أذکرکم» و اینکه آیا ذکر واجب است یا نه؟ و بر فرض وجوب آیا حدّ معینی برای آن مشخص شده است یا نه؟ از پایان کتاب چنین

می نماید که نویسنده، کتاب‌های دیگری به نام جلالیة الاهیّه و الحقائق الأزلیة الوسطی دارد.

به تاریخ تألیف و ترجمهٔ مؤلّف دست نیافتیم.

فهرست ملک ۵: ۱۹۳، منزوی: ۱۱۲۶

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی فرّج هموم محبته بروایح تفرّجه و سرّح سفینة سایریه ببحار تموّجه ... چنین گوید ... مختصریست مسمیّ بیونان الهی...

انجام: و غیر آن از معجزات از جمیع جهات آنکه در جلالیه الهیه مذکور کرده‌ایم

۴۳۷

این رساله به خطّ نسخ است مورّخ ۱۲۷۵ قمری.

قطع: ۱۰/۵×۱۷، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، تعداد برگ: ۴۶، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۴

تکلیفیه = رسالهٔ تکلیفیه **(فقه ـ عربی)**

از شهید اوّل، شیخ محمّد بن مکی (م ۷۸۶)

در موضوع چگونگی تکلیف و مکلف در پنج فصل. مؤلّف به تاریخ ۷۶۹ هجری از تألیف پرداخته است.

الذریعة ۴: ۴۰۸، مرعشی ۳: ۳۴۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی لم یخلق الخلق عبثاً و لم یدعهم هملاً .... و بعد فهذه المقالة التکلیفیة مرتبة علی خمسة فصول...

انجام: فکان رقابهم من النّار و اللّه لقد رایتهم مع هذا و هم خائفون مشفقون

۴۳۸

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱ـ۱۲.

در حاشیهٔ برگ پایان چنین آمده است:

«نقلت من نسخةٍ کتبت فی آخرها: بلغت مقابلة هذه التکلیفیة من اولها الی آخرها بنسخة الشیخ عزالدین بن فضل بن حمزه بحسب الطاقة فصحّت ان شاء اللّه و الحمدللّه وحده و صلوته علی محمّد و اله الطاهرین» بر برگ اضافی اول

نسخه، اسامی و کنیه‌های حضرات معصومین علیهم‌السلام به خطّ نستعلیق نوشته است.
قطع: ۱۲×۱۸/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۷، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۵

النهایة فی مجرد الفقه و الفتاوی **(فقه ـ عربی)**

از شیخ الطایفه محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)
این کتاب از طهارت تا دیات را در سه کتاب در بر دارد. نسخهٔ حاضر حواشی علی بن ابراهیم را در بر دارد.
الذریعة ۲۴: ۴۰۳، فهرست ۳۸: ۴۵۳
آغاز: الحمدللّه کما یستحقّه و صلواته علی سیدنا .... باب ماهیه الطهارة و کیفیه ترتیبها الطهارة فی الشریعه اسم .... فأمّا العلم بوجوبها حاصلٌ لکل احد خالط اهل الشرع...
انجام: علیه ضمانه فان أتلفه علیه و کان قد اظهره لم یکن علیه

۴۳۹

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۹ـ ۱۰. برگ آغاز نونویس است. برگ الحاقی پس از پایان کتاب تحقیقی در باب انواع حدیث در بر دارد. برگ پایان نیز فهرست مطالب دو جلد نهایه را به همان خطّ متن در بر دارد و دارای وصالی است.
قطع: وزیری، جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج با فرسودگی در حواشی، تعداد برگ: ۳۹۸، سطور: ۱۸، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۶

مجمع البیان فی علوم القرآن **(تفسیر ـ عربی)**

از شیخ ابوعلی فضل بن حسن طبرسی (م ۵۴۸)
الذریعة ۲۰: ۲۴
آغاز: الحمدللّه الذی ارتفعت عن مطارح الفکر جلالته ... و بعد فإنّ احقّ الفضائل بالتعظیم و اسبقها فی استحقاق التقدیم....
انجام: و لقلبه فی صدره اذنان اذن ینفث فیه الملک و اذن ینفث فیها وسواس الخناس فیؤیّد اللّه المؤمن بالملک و هو قوله سبحانه و ایّدیهم بروح منه

۴۴۲

این نسخه به خطّ نسخ عالی محمّد اشرف بن محمّد نقی یزدی است مورّخ ۱۱۰۲ قمری. نسخهٔ حاضر تمام ده جزء تفسیر مجمع البیان را در بر دارد و در آغاز هر جزء سرلوح مذهب و مرصعی است عالی و ممتاز. تمام صفحات دارای جدول به قلمهای چندگانهٔ زر و شنگرف و زنگار و مشکی و دارای کمند به قلم زر و مشکی است. عناوین را به قلمهای زر و شنگرف و زنگار نوشته‌اند. عناوین سوره‌ها در کتیبه‌های مذهب و مرصع به قلم سفیدآب دیده می‌شود.

پشت برگ آغاز، تملک و یادداشتی از فرهاد میرزا معتمد الدوله مورّخ ۱۲۹۳ قمری و دیگری از عبدالعلی فرزندش مورّخ ۱۳۰۶ قمری دیده می‌شود. بر آخرین برگ اضافی نیز تملک عبدالعلی یاد شده و سید محمّد طباطبایی مورّخ ۱۳۳۱ دیده می‌شود.

بر همان برگ، یادداشتی به خطّ نسخ محمّد باقر بن عبدالحسین خان صدرا اصفهانی مورّخ ۱۲۹۴ وجود دارد که نقل می‌شود:

«بسم‌اللّه تعالی شانه این کتاب مستطاب که لو یباع بوزنه درّاً لکان البایع مغبوناً چندی بعاریت نزد فاضل نحریر میرزا محمّد علی خان نظام الدوله پسر مرحوم عبداللّه خان امین الدوله اصفهانی بود و از کتب مشهور معروفی بود که کراراً و مراراً به حضور باهر النور مبارک... فرهاد میرزا دام اقباله تعریف و توصیف این کتاب شده بود و طالب و مایل آن بودند تا آنکه بعد از فوت مرحوم نظام الدوله کتابها و اسباب او را به جهت ادای قروض در بازار مازاد نجف و کربلا و بغداد در سنه هزار و دویست و هفتاد و هفت هجری هراج[1] می‌کردند. به حاجی خلیل عرب وکیل دولت انگلیس که آن زمان در بغداد بود اعلام فرمودند که این درّ ثمین را خریداری نماید، مشارالیه نیز بوکالت خریده چند روزی تصرف داشت پس از آن ورثه مرحوم نظام الدوله به حقیقت یا بحیله شرعی چند جلد کتاب دیگر فروخته بودند و این کتاب را ضمیمه و تمیمه آن کرده بودند و عذر آوردند که این کتاب را به تنهایی نمی‌فروشیم با آن چند جلد دیگر باید فروخته شود! حاج خلیل چون اذن و اجازه آنکه همه کتابها را بخرد نداشت لابد این کتاب را هم ردّ نمود و به تملک جناب محمّدت نصاب آقای حاجی میرزا هاشم خلف الصدق مرحوم خلد آشیان آقا میر سیّد محمّد امام جمعه

۱: کذا.

دارالسلطنه اصفهان درآمد. چندی هم این گفتگو که آقا داخل در سوم شده و خلاف شرع کرده است و بیع کتاب را به هم زده در میان نواب مفخم و حاجی میرزا هاشم بود؛ و همیشه وعده می‌دادند که کتاب مال سرکار والا است که تقدم دارند تا از قضایای فلکی و عطایای ملکی هنگام تشریف فرمائی سرکار والا و فرمانفرمائی ممالک فارس این کتاب مستطاب را جناب حاجی میرزا هاشم ـ سلمه ـ در اصفهان به طیب خاطر و میل جانب روز جمعه ۱۳ رجب الفرد سنه هزار و دویست که عید مولود شاه ولایت بود به مبارکباد حضور مبارک فرستاد».

قطع: وزیری بزرگ ۱۸×۲۷، جلد: تیماج مشکی با نقوش مذهب، تعداد برگ: ۷۰۰، سطور: ۳۵، کاغذ: شکری آهار مهره، شماره ثبت: ۳۲۱۴۳

قرآن مجید

۴۴۳

این نسخهٔ شریف به خطّ نسخ جمال الدین مبارکشاه بن قطب معروف به یاقوت مستعصمی است مورّخ ۶۸۱ قمری.

نسخهٔ پاکیزه‌ای است که به خوبی باقی مانده است. دو صفحهٔ آغاز، تماماً مذهب و مرصع است که سورهٔ فاتحه را به قلم سفیدآب در آن نگاشته‌اند. عناوین سوره‌ها نیز در سر سوره‌های مرصّع و مذهّب نگاشته شده. تمام صفحات به قلمهای هشت‌گانهٔ زر و شنگرف و زنگار مجدول گردیده است. آیات آغاز و میانه و پایان صفحات به قلم درشت و باقی به قلم ریزتر است که آیات میانی را به قلم زر و اعراب آنها را به زنگار نگاشته‌اند. علامت پایان آیات را به زر پرداخته‌اند.

چاپ این نسخهٔ شریف به وسیلهٔ کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی در دست اقدام است.

قطع: ۱۷×۲۶، جلد: روغنی با زمینه قرمز و گل و بوته و حاشیه مذهب، تعداد برگ: ۵۱۷، سطور: ۱۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۲۱۴۲

مرقّع ادعیه

مرقعی است مشتمل بر دوازده امام خواجه نصیر، بخشی از دعای سلمان، و بخشی

از جوشن کبیر و دعای عظیم الشأن و چند فقره متفرقه دعا.

آغاز: بسم اللّه خیر الاسماء بسم اللّه رب الارض و السماء ... بسم اللّه اصبحت و علی اللّه توکلت

انجام: وکسرت شدّة شکیمته و فرط عتوّه و تفرعنه بعزّتک یا عزیز یا عزیز یا عزیز یا عزیز

۴۴۴

این مرقع به خطّ نسخ ممتاز از قرن ۱۳ است.

میان سطور به سبک گل و بوته مذهب گردیده و تمام صفحات دارای جداول به قلمهای چندگانهٔ زر و لاجورد و کمند به قلم زر است. متن صفحات شیری رنگ و حواشی تماماً آبی است.

قطع: وزیری ۱۲/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۲۷، سطور: ۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۴۹

ادعیه و سور **(ادعیه ـ عربی)**

آغاز: بسمله یس و القران الحکیم انک لمن المرسلین

انجام: یا ذا العرش المجید اصرف عنی شر کل جبار عنید و صلی اللّه علی خیر خلقه محمّد و آله اجمعین یا رب

۴۴۵

این مجموعه به خطّ نسخ عالی است از قرن ۱۳.

صفحهٔ اول دارای سرلوح و کتیبهٔ مذهب و مرصع است. تمام صفحات دارای جداول به قلمهای هفت‌گانهٔ شنگرف و زر و لاجورد و زنگار و سبز و سیاه و کمند به قلم زر و سیاه.

قطع: ۱۰×۱۶، جلد: تیماج عسلی با حاشیهٔ سبز، تعداد برگ: ۳۶، سطور: ۹، کاغذ: فرنگی زرد، شماره ثبت: ۳۱۱۵۰

لوایح **(عرفان ـ فارسی)**

از نورالدین عبدالرحمن جامی (م ۸۹۸)

جامی آن را به حاکم همدان اهدا کرده است.

الذریعة ۱۸ : ۳۷۱، فهرست ۳۶: ۳۸۲

آغاز: لا احصی ثناء علیک و کل ثناء یعود الیک .... خداوندا سپاس تو بر زبان نمی‌آریم و ستایش تو بر تو نمی‌شماریم

انجام:

چون لال توان بود دروگر پس از این　　لب بگشایی به نطق خاکت به دهن

۴۴۶

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به شکسته است مورّخ ۱۰۲۶ قمری. برگ آغاز دارای سرلوح مذهب و مرصع است. تمام صفحات به سبک متن و حاشیه است با حواشی پسته‌ای و جدول به قلم چندگانهٔ زر و شنگرف و زنگار و سبز و کمند به قلم زر و سیاه. ذیل رقم کاتب به سبک گل و بوته ضربی تذهیب گردیده. پشت برگ آغاز، تملک مویدالدولة و نصیر الدوله مورّخ ۱۳۰۱ دیده می‌شود.

بر آخرین برگ، مهری با نقش عبدالباقی دیده می‌شود و بر همان برگ یادداشتی به خطّ نستعلیق استادانه مورّخ ۱۲۷۶ وجود دارد.

قطع: ۹×۱۶/۵، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و عطف و حاشیهٔ مشکی، تعداد برگ: ۱۸، سطور: ۱۵، کاغذ: شکری با حواشی فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۱

صحیفهٔ سجادیه (ادعیه ـ عربی)

از حضرت زین العابدین علی بن حسین علیهما السلام

الذریعة ۱۵ : ۱۸

۴۴۷

این نسخه به خطّ نسخ احمد حسینی مؤمن است مورّخ ۱۰۷۶. تمام صفحات دارای جدول و کمند زرکوب است. برگ آغاز نونویس و دارای سرلوح و کتیبه است.

قطع : ۸/۵×۱۵، جلد: تیماج مشکی و حواشی زرین، تعداد برگ: ۱۴۶، سطور:۱۲، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۲

ادعیه و سور **(ادعیه ـ عربی)**

آغاز: بسمله یس و القران الحکیم انک لمن المرسلین

انجام: واکسر شدّة شکیمته و فرط عتوّه و تفرعنه بعزتک یا عزیز یا معزّ یا مذلّ یا مقدّم یا مؤخّر و صلی اللّه علی خیر خلقه محمد و آله الطاهرین

۴۴۸

این نسخه به خطّ نسخ ممتاز است از قرن ۱۳. تمام صفحات به سبک دندانه موشی مذهب شده و دارای جداول به قلمهای چندگانهٔ زرین و سیاه و کمند به قلم دوگانهٔ زرین و سیاه است.

قطع: ۹×۱۶، **جلد:** تیماج مشکی، **تعداد برگ:** ۵۹، **سطور:** ۱۰، **کاغذ:** فرنگی آهار مهره، **شماره ثبت:** ۳۱۱۵۳

مرقع

۴۴۹

مرقعی است محتوی ۲۸ قطعه خطّ که برخی فاقد رقم کاتب است و آنچه دارای رقم است کاتبان آنها به ترتیب زیر است:

نجفقلی‌بن محمّد طاهر خان وکیل الملک، عبدالمجید، علی، محمّد باقر، اسماعیل ذبیح، محمّد فتح.

قطع: رحلی ۱۸/۵×۲۹، **جلد:** تیماج جگری، **تعداد برگ:** ۲۸، **شماره ثبت:** ۳۱۱۵۴

مرقّع

مشتمل بر دوازده امام خواجه نصیرالدین طوسی به همراه افتتاحیه و اختتام آن و دعای حضرت فاطمه علیهاالسلام است.

آغاز: اعتصام که قبل از شروع باید بخواند اللهم انت الاول فلیس قبلک شی و انت الاخر...

انجام: و علی الطیر و النمل فتکلّمت و علی اللیل فاظلم و علی النهار

۴۵۰

مرقّعی است به خطّ نسخ استادانه از قرن ۱۳ که تمام مرقع به یک قلم است و مابین سطور به سبک گل و بوته تذهیب شده. حواشی صفحات به رنگ آبی و متن شیری رنگ است. و تمام صفحات به قلمهای چندگانهٔ زر و زنگار مجدول شده است.

قطع: ۲۰/۵×۱۲/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۳۸، سطور: ۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۵

مرقّع چهل سورهٔ تورات = احادیث قدسی = منتخب التورية (مواعظ ـ عربی)

سخنان پندآمیز که غالب خطاب آن به ابن آدم است. برخی به امیرالمؤمنین نسبتش می‌دهند که آن را از سریانی به عربی برگردانده و برخی آن را به روایت کعب الاحبار می‌دانند.

فهرست ۲۲: ۲۰۹، ۲۳: ۶۱

آغاز: بسمله عجبت لمن ایقن بالموت کیف یفرح و عجبت لمن ایقن بالحساب کیف یجمع المال

انجام: وکان اشد الناس عذاباً یوم القیمه وزدناهم عذاباً فوق العذاب

۴۵۱

مرقّعی است تماماً به خطّ نسخ عالی و استادانهٔ محمّد هاشم اصفهانی مورّخ ۱۲۰۵ قمری که نامبرده از شاگردان احمد نیریزی است.

این مرقع مشتمل بر ۳۲ قطعه است که چهل سورهٔ تورات را به صورت مرقع درآورده است.

تمام صفحات دارای جدول به قلمهای چندگانهٔ زر و زنگار و مشکی، و کمند به دو قلم زر و مشکی است. بین خطوط جدول و نیز بین جدول و کمند به شیوهٔ گل و بوته ترصیع و تذهیب شده. بین سطور نیز دارای تذهیب دندانه موشی است.

قطع: وزیری ۱۵×۲۲، جلد: روغنی با نقش گل و بوته و حاشیه مذهب با آستر روغنی مذهب و زمینه قرمز، تعداد برگ: ۳۲، سطور: ۱۱-۱۸-۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۶

مرقّع

مرقعی است به خطّ شکسته نستعلیق عالی و همه به یک قلم که به گواهی یادداشت پشت برگ پایان، از درویش عبدالمجید طالقانی است مشتمل بر قطعاتی از نثر و بیشتر نظم.

تمام صفحاتِ به شیوهٔ دندانه موشی تذهیب شده و دارای جدول به چند قلم و کمند است.

پشت برگ پایان، یادداشت زیر مورّخ ۱۲۸۹ دیده می‌شود:

«این مرقع من اوّله الی آخره خطّ درویش عبدالمجید مرحوم است و درین شکی نیست.... همین تذهیب و قطعه سازی موجب.... صوری این صفحات شده است ولی اهل خطّ می‌دانند که خطّ درویش می‌باشد و چه خوب هم نوشته است».

آغاز: در تواریخ مسطور است که مهری در عهد شاهرخ... شرف صحبت گوهرشاد بیگم... و بفهم و کمال معروف و خوش می‌نوشته است...

انجام:

در بادیه تشنگان بمردند   از دجله به کوفه می‌رود آب

۴۵۲

قطع: ۱۰×۱۶، جلد: روکش کاغذی، تعداد برگ: ۲۰، سطور: ۱۶ مصرع به سبک چلیپا، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۷

ادعیه و سور

۴۵۳

این نسخه به خطّ نسخ عالی و استادانهٔ میرزا محمّد فرزند ابوالقاسم اصفهانی است مورّخ ۱۲۲۳ قمری، که به درخواست حاج میرزا علی اکبر خان حاکم لاهیجان نگاشته شده.

در حواشی صفحات، تعلیقات مختصری درباب خواص ادعیه به خطّ میرزا بیک بن عبیدالله مورّخ ۱۲۲۳ به خطّ شکسته نستعلیق استادانه همراه با تذهیب دندانه موشی دیده می‌شود که به سفارش میرزا محمّد همان کاتب متن نگاشته شده.

صفحهٔ آغاز دارای سرلوح و کتیبهٔ مرصع و مذهب عالی است.

در حاشیهٔ دو صفحهٔ آغاز، ترصیع و تذهیب به سبک گل و بوته دیده می‌شود.

تمام صفحات دارای جدول به قلمهای پنج‌گانهٔ زر و شنگرف و زنگار، و کمند به قلم زر و مرکب است، و به سبک دندانه موشی تذهیب شده است. نسخهٔ حاضر دارای پانزده کتیبهٔ مرصع و مذهب نفیس است‌که عناوین ادعیه و سور را به زر در آن نگاشته‌اند.

قطع: ۹/۵×۱۵، جلد: تیماج حنایی با حاشیه و عطف یشمی، تعداد برگ: ۳۷، سطور:۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۸

الأقوال الکافیة و الفصول الشافیة **(فرس نامه ـ عربی)**

از علی بن داود المؤیدبن یوسف المظفر (المجاهد الرسولی) (م ۷۶۴)

از پادشاهان خاندان رسولیهٔ یمن است و از دیگر آثار وی می‌توان کتاب الخیل و صفاتها و انواعها و بیطرتها را نام برد.

وی کتاب حاضر را بر شش «قول» با عناوین زیر مرتب کرده است که هر قول مشتمل بر چند فصل است:

القول الاول: فیما جاء من فضائل الخیل فی کتاب العزیز و الحدیث عن النبی (ص) والحث علی إکرامها و اول من رکبها و ما جاء فی ذلک من الاخبار.

القول الثانی: فی ذکر صفاتها: خلقها و الوانها و شیاتها و سماتها و محمودها و مذمومها و دوایرها و ما یستحبّ منها و ما یکره و ما یختاره اهل الهند و ذکر عتاقها و هجانها و مقرفها.

القول الثالث: فی ذکر حملها و نتاجها و تربیتها و اسنانها و ریاضتها و سباقها و اعمارها و مدّة الانتفاع بها و ما جاء من الاخبار فی السباق فی الجاهلیه و الاسلام.

القول الرابع: فی ذکر امراضها و اسبابها و مداواتها و ذکر العلّة التی حدثت بها فی سنه سبع و عشرین و سبعمائه.

القول الخامس: فی اسماء الخیل المشهوره فی الجاهلیه و الاسلام و ذکر سباقها و ما جاء فی ذلک من الاخبار و ذکر ما اشتهد فی المملکة الیمنیة الرسولیة و خیولی و خیول آبائی.

القول السادس: فی ذکر البراذین و البغال و خیول العجم و الحمیر و ما یحمد منها و ما

یذمّ و ذکر الجمال.

نسخهٔ حاضر تا قول چهارم را دربردارد. یکی از فضلا تعلیقه‌ای بر این کتاب دارد.

فهرست کوپریلی ۲: ۲۱، فهرست برلین ۵: ۴۶۸

آغاز: الحمدللّه اللطیف بخلقه المتکّفل لهم قبل السؤال بسابغ رزقه احمده علی نعمه و هو خیر من أنعم....امّا بعد فإنّی نظرت بناظر القلب و تمییز العقل فیما انعم اللّه به علی عباده من النعم الصافیة و المنن الصافیة

انجام: و تحمی حدیده و توضع علیه لیذوب و ذر علیه و هو حارّ رماداً

۴۵۴

این نسخه بیاضی است به خطّ نسخ حسینقلی فرزند امان اللّه خان اردلانی مورّخ ۱۱۴۵ قمری.

پشت برگ آغاز، یادداشتی از عبدالحسین میرزا فرزند شاهزاده محسن میرزا امیر آخور مورّخ ۱۲۴۹ دیده می‌شود که نسخهٔ حاضر را به سید محمّد طباطبایی اهدا کرده است. بر همان برگ، مهر شاهزاده محسن نامبرده با سجع زیر دیده می‌شود:

«غلام آل علی محسن بن عبدالله».

قطع: ۱۴/۵×۷، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۵۵، سطور: ۳۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۵۹

جنّات الخلود (متفرقات ـ فارسی)

از میرزا محمّدرضا بن محمّد مؤمن امامی خاتون آبادی (قرن ۱۲)

در شرح اسماء اللّه و شناخت پیامبران و تاریخ معصومین علیهم‌السلام و ملوک کهن، بنی امیه و بنی عباس، بیان ادیان و مذاهب، احوال برخی از ممالک، معرفت جهت قبله و آداب سفر و بسیاری از مطالب متفرقه.

وی به تاریخ ۱۱۲۸ از تألیف پرداخته، آن را به شاه سلطان حسین صفوی اهدا کرد.

الذریعة ۵: ۱۵۱

آغاز: الحمدللّه الحکیم المعبود المتفرد بالازلیه....اما بعد بر لوایح ارواح زاکیه و

صفایح اذهان صافیه ارباب ألبات می‌نگارد کمینه کثیر الجرم

۴۵۶

این نسخه به خطّ نستعلیق است مورّخ ۱۲۵۷ قمری. صفحهٔ آغاز دارای کتیبهٔ مذهب و مرصع است. تمام مطالب در جداول زرّین با اشکال مختلف نگاشته شده. تمام صفحات دارای جدول به قلمهای سه‌گانهٔ زر و زنگار و شنگرف، و کمند به قلم زر است. عناوین به شنگرف و زنگار.

قطع: رحلی بزرگ ۲۹×۴۵، جلد: روکش پارچه‌ای، تعداد برگ: ۳۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۶۱

مجموعة الدعوات **(ادعیه ـ فارسی)**

مجموعهٔ ادعیه است به فارسی که در چهل فصل گرد آمده است.

آغاز: الحمدللّه الذی شرح صدورنا بأدعیة اسرار عظمته....

و صرّح طیناتنا لجذبات معاقد آثار محال مشیّته

انجام: و هر که مداومت نماید «القهار» را محبت دنیا را حق سبحانه و تعالی از دل او بیرون کند

۴۵۷

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۲۷۳ قمری. برگ پایان به قلم دیگری است. دو برگ الحاقی در پایان نسخه وجود دارد که ادعیهٔ متفرقه‌ای بر آن دیده می‌شود.

قطع: ۱۴×۸/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۱۶۸، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۶۲

الجوهر النَّضید **(منطق ـ عربی)**

از علّامهٔ حلّی حسن بن یوسف (م ۷۲۶)

در شرح بخش منطق تجرید خواجه نصیر طوسی است.

الذریعة ۵: ۲۹۰

آغاز موجود: وقفت علی مختصره الموسوم، بتجرید فی علم المنطق....قد جمع فیه من مطالب القدما و ما زاد المتأخرین...

انجام موجود: و لا یمکن اعداد المواضع و الانواع للمخیلات کما یعدّ

۴۵۹

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری است از قرن ۱۱-۱۲. برخی از مواضع نسخه نونویس است.

قطع: ۱۶×۱۲/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۴۱، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۶۴

اختیارات الأیّام صغیر **(نجوم احکامی ـ فارسی)**

منسوب به علّامهٔ مجلسی

استاد عبدالحسین حائری بنا به شواهد و قرائنی ثابت کرده‌اند که مؤلّف کتاب محمّد باقر بن محمّد تقی نوّاب لاهیجی زنده در قرن ۱۳ است نه محمّد باقر بن محمّد تقی مجلسی از قرن ۱۱.

الذریعة ۱: ۳۶۷

آغاز: الحمدللّه....امّا بعد چنین گوید احقر عباداللّه الغنی محمدباقر بن محمدتقی ... که این رساله‌ای است در بیان آنچه از احادیث معتبره اهل بیت رسالت

انجام: غره ماه است باقی و اللّه یعلم و جدول در آنطرف است باینجا ختم شد این رساله و الحمدللّه اولاً و آخراً

۴۶۱

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری محمّد بن ابی‌الفتح حسینی است مورّخ

۱۱۲۶ قمری.

دو صفحهٔ آغاز مشتمل بر فهرست مطالب است. دو برگ آغاز و انجام دارای وصالی است.

قطع: ۱۱×۲۰، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۷۰، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۶۶

تلخیص الشافی = مختصر الشافی **(کلام ـ عربی)**

از شیخ الطائفه محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

الشافی از آثار شریف مرتضی است که در جواب المغنی قاضی عبدالجبار معتزلی نگاشته، ولی چون نظم و ترتیب معمول را نداشته و خالی از تکراری نبوده شیخ طوسی آن را نظم خاص بخشیده و مطالب را طی فصولی گرد آورده و مطالبی را که شریف مرتضی در دیگر کتب خود آورده و در این کتاب نیست افزوده است. نسخهٔ حاضر فاقد دیباچه است.

برخی کتاب حاضر را الاستیفاء نام نهاده‌اند، حال آنکه علّامهٔ تهرانی در الذریعة تصریح می‌کند که الاستیفاء کتاب دیگری است از همان مؤلف.

الذریعة ۴: ۴۲۳ و ۲: ۳۶

آغاز موجود: فصل فی ابطال قول من خالف فی امامة امیرالمومنین... المخالف فی امامة امیرالمومنین بعد النبی (ص) بلافصل طائفتان...

انجام: و نحن الآن قاطعون کتابنا علی ما انتهی کتابنا علی ما انتهی بنا الحال ان شاءاللّه و نسال اللّه تعالی ان یجعل ذلک خالصاً لوجهه مقرباً من ثوابه و مبعداً من عقابه بمنّه

۴۶۳

این نسخه به خطّ نسخ حاج محمّد شفیع بن مولانا محمّد باقر نیشابوری است مورّخ ۱۱۲۰ قمری. پشت برگ آغاز، کتاب را المقنع معرفی کرده که بی‌ربط است.

قطع: ۱۶/۵×۲۳/۵، جلد: تیماج حنایی با عطف، تعداد برگ: ۱۶۴، سطور: ۱۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۶۸

جامع المعارف و الأحکام (حدیث ـ عربی)

از سیّد عبداللّه بن محمّدرضا شبّر کاظمی (م ۱۲۴۲)

احادیث عقاید و فقه را از کتب اربعه و سایر کتب روایی در چهارده مجلد گرد آورده که چهار جلد اول در اعتقادات و باقی در فقه می‌باشد.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتاب الطهاره از این کتاب است.

الذریعة ۵: ۷۱، مرعشی ۵: ۲۷۱، فهرست ۲۵: ۲۶۸

آغازموجود: لمّا کان العلم بالاحکام الشرعیة و الفروع الفقهیة.... و لما کانت ادلّة الاحکام و معالم الحلال و الحرام منحصرة فی الکتاب و السنة...

انجام: و وفّقنا لاتمام هذا الکتاب علی وفق طاعتک و رضاک واعصمنا من الخطاء و الزلل فی القول و الرسم و العمل

۴۶۴

این نسخه به خطّ نسخ احمد بن قاسم خلیفه کاظمی است مورّخ ۱۲۳۶ قمری. نسخهٔ حاضر از آغاز افتادگی دارد. تمام صفحات دارای جدول و کمند است.

قطع: رحلی ۲۰×۳۰/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۸۸، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۶۹

الاستبصار (حدیث ـ عربی)

از شیخ الطائفه ابوجعفر محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

فهرست ۲۵: ۲۰۲، ۱۳۱

آغاز: الحمدللّه ولیّ الحمد و مستحقّه....أمّا بعد فإنّی رأیت جماعة من اصحابنا لمّا نظروا

انجام: یشتمل علی خمسة الاف و خمسمائه و احد عشر حدیثاً حصرتها فیها زیاده او نقصان و اللّه الموفق للصواب

۴۶۵

این نسخه به خطّ نسخ محمّد سعید بن ابی البقاء التوی السرکانی است مورّخ ۱۰۵۰ قمری در قم. گواهی بلوغ قرائت در برخی مواضع کتاب وجود دارد.

تملک افراد ذیل بر پشت اولین برگ دیده می‌شود:

شیخ ابراهیم بحرانی مورّخ ۱۱۶۴، محمّدعلی بن حاج حسین سلطان ۱۱۶۲، عبدالصمد بن حاج سرور جامعی ۱۱۶۶، محمّدبن اسماعیل ۱۲۲۸.

قطع: وزیری بزرگ ۱۸×۲۶، جلد: تیماج زرشکی با ترنج فرسوده، تعداد برگ: ۳۸۲، سطور:۲۳، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۱۷۰

شرایع الاسلام **(فقه ـ عربی)**

از محقّق حلّی شیخ جعفربن حسن (م ۶۷۶)

الذریعة ۱۳ : ۴۷، فهرست ۲۵ : ۴۵۱ و ۲۶ : ۲۳ و ۳۷ : ۴۹۹ و ۳۸ : ۵۰۷، ۵۴۵

۴۶۶

این نسخه به خطّ نسخ کهن ابوجعفر علی بن (...) ابی القاسم حسین رضوی است مورّخ ۶۹۰ هجری.

نسخه از آغاز افتادگی دارد و برگهای آغازین و پایانی نسخه دارای وصالی است. علامت بلوغ قرائت و انهاء کهنه در چندین جای نسخه دیده می‌شود. پشت برگ پایان، متن دعای سمات به خطّ نسخ کهن وجود دارد.

قطع: ۱۶×۲۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۲۵۳، سطور: ۲۲، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۱

مفتاح الفلاح **(دعا ـ عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۰)

در ادعیه و اعمال یومیه

الذریعة ۲۱ : ۳۳۹

آغاز: الحمد اللّه الذی دلّنا علی جادة النجاة... و بعد فإنّ اقل العباد...

انجام: و ان لا یواخذنا بسوء اعمالنا یوم الدین انه ارحم الراحمین... الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً

۴٦٧

این نسخه به خطّ نستعلیق آمیخته به نسخ است مورّخ ۱۰۲۲ قمری. تمام صفحات دارای جدول به سه قلم: زرو زنگار و مشکی است.

پشت برگ پایان، یادداشتی است از عبدالله بن لطفعلی ساوجی شاملو مورّخ ۱۱۶۰، و یادداشت دیگری از نوهٔ وی به نام ابوالفضل مورّخ ۱۲۸۶.

قطع: ۹/۵×۲۰، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج و حاشیهٔ قرمز، تعداد برگ: ۱۲۲، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۲

رساله در حدود و دیات = الحدود والدیات **(فقه ـ فارسی)**

از علامهٔ مجلسی مولی محمّدباقر (م ۱۱۱۰)

مرتب بر دو قسم است که هر قسم را فصولی است.

این کتاب به سال ۱۲۶۲ در نولکشور هند به چاپ رسیده است.

الذریعة ۶: ۲۹۷، فهرست ۲۵: ۴۶۰ و ۳۷: ۵۳۶ و ۳۸: ۶۱۶

آغاز: الحمدلله الذی شرع الدیات و القصاص... و بعد احقر عباد.... بر الواح ارواح زکیه

انجام: حضرت فرمودند که این فعل مکر و هست و شیر و گوشت آن باکی ندارد

۴٦٨

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری محمّدحسین بن علی عسگر است مورّخ ۱۲۷۲ قمری.

قطع: ۱۱/۵×۱۹، جلد: روکش پارچه، تعداد برگ: ۱۱۲، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۳

من لایحضره الفقیه **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۳۱)

الذریعة: ۲۲: ۲۳۲

۴۶۹

این نسخه به خطّ نسخ محمّدصادق بن محمّدعلی قودجانی است مورّخ ۱۰۷۷ قمری که تملک خود کاتب به شنگرف در پایین رقم کاتب دیده می‌شود. چندین برگ از آغاز و انجام نسخه وصالی شده است. چند برگ اضافی آغاز نسخه مشتمل بر یک باب از کتابی در درایه، مختصری است در انواع حدیث تحت عنوان «باب تذکر أنواع الأحادیث» با تعلیقاتی از حسین بن عبدالصمد بر این باب دیده می‌شود. مشیخهٔ اسانید من لایحضر از همین مؤلّف به انضمام پایان نسخهٔ حاضر است (ص ۷۰۶ تا ۷۳۹) بر پشت برگ آخر این باب تعلیقه‌ای است بر من لا یحضره الفقیه که نویسنده در آن به کتاب منتقی الجمان و مقدّمهٔ مشرق الشمسین شیخ بهایی احاله می‌دهد. اسامی حلقات سند کتاب به ترتیب الفبا در دو صفحه پایان (ص ۷۴۰ و ۷۴۱) وجود دارد.

قطع: رحلی ۲۱/۵×۳۰، جلد: تیماج زرشکی با حاشیه و عطف قهوه‌ای، تعداد برگ: ۳۷۱، سطور:۲۴، کاغذ: اصفهانی ـ فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۴

الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از ثقة الاسلام محمّدبن یعقوب بن اسحاق کلینی (م ۳۲۸)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر فروع کافی است که از طهارة تا معیشة را دربردارد.

الذریعة ۱۷: ۲۴۵

آغاز: بسمله کتاب الطهارة باب طهور الماء قال ابوجعفر محمدبن یعقوب الکلینی....

انجام: فانی سمعت رسول اللّه (ص) یقول الرزق عشرة اجزاء تسعة اجزاء فی التجاره و واحد فی غیرها

۴۷۰

این نسخه به خطّ نسخ میرزا محمّدبن علاءالدین سبزواری است مورّخ ۱۰۹۳ قمری.

عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری بزرگ ۱۸×۲۴/۵، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۳۷۸، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۵

الآثار الباقیة عن القرون الخالیة **(تاریخ ـ عربی)**

از ابوریحان محمّدبن احمد بیرونی (م ۴۴۰)

وی آن را به نام شمس الدین قابوس بن وشمگیر تألیف کرده است.

الذریعة ۱: ۶

آغاز: بسمله الحمدللّه المتعالی عن الاضداد و الاشباه.... و بعد فقد سألنی أحد الادباء... عن الاعیاد المشهورة و الایّام المذکورة للاوقات

۴۷۱

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳ هجری. برخی از صفحات نسخه را نانوشته واگذاشته‌اند.

قطع: وزیری ۱۶/۵×۲۶، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۲۱۱، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۱۷۶

حدیقة القدس و روضة الانس **(تذکره ـ فارسی)**

از علی اکبر بن میرزا بابا تبریزی (قرن ۱۳ ـ ۱۴)

مجموعه‌ای است در شرح حال عارفان مشتمل بر دو مقام، یک حدیقه و خاتمه.

مقام اول: در دفاع از تصوّف و ردّ بر متشرّعه که با عرفا دشمنی می‌ورزند.

مقام دوم: در اثبات ولایت صغری و آثار آن.

حدیقه: در بیان چندی از مقالات و حالات عرفا.

خاتمه: نسخهٔ حاضر خاتمه را ندارد.

نثری مکلّف و مصنوع دارد و چنانچه از سیاق کلام بر می‌آید در پاسخ تکفیر صوفیه به وسیلهٔ یکی از علما نگاشته شده است.

از احوال مؤلّف چندان آگاهی در دست نیست جز اینکه قرن ۱۳ و ۱۴ را درک کرده و دو اثر از وی به نامهای ریاض المصائب فی رزایا آل ابی طالب و انساب الائمة و سلاطین الائمة در فهرست مرعشی معرفی شده است.

این نسخه از پایان افتاده و تا شرح حال ابن فارض را در بر دارد.

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی جعل اولیائه مظهراً لکبریائه و مصدراً لآیاته....و صلی اللّه علی محمّد طاووس روضة الجبروت و حمامة حضرت اللاهوت....

انجام موجود: و چون پدرم وفات یافت بتجرید و سیاحت و سلوک که طریقه بالکلیه حقیقت بود نسبت خود

۴۷۲

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳ و از پایان نقص دارد.
قطع: وزیری ۲۱/۵×۱۴/۵، جلد: تیماج نیلی، تعداد برگ: ۱۲۸، سطور: ۲۱،
کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۷

الصراط المستقیم إلی مستحقي التقدیم (کلام ـ عربی)

از شیخ زین الدین ابومحمّد علی بن محمّدبن علی بن محمد نباطی بیاضی عاملی (م ۸۷۷) وی در این اثر بر تکیه به منابع عامه و خاصه در باب استحقاق تقدم حضرت امیر علیه السلام در امر خلافت بحث می‌کند.

نویسنده در آغاز کتاب، مآخذ خود را که پنجاه و دو اثر بوده است نام می‌برد. کتاب دارای ۲۷ باب است که سه باب اول در توحید و نبوّت و بقیه ابواب در امامت است.

تاریخ فراغت از تألیف ۸۵۴ قمری است.

الذریعة ۱۵: ۳۶، مرعشی ۴: ۱۲۷، فهرست ۴: ۱۳۵

آغاز: اللّه احمد حمداً لا یضاهی علی وجوب وجوده و إیّاه أشکر شکراً لایتناهی علی افاضة خیره وجوده....

انجام:

و سمّیته باسم الصراط تیمناً	لیسلک للنبی و آله
و ارجو الی الرحمن منهم شفاعة	تصرف عنی من عظیم و باله
و ثلث من ربیع آخرتی	لا عوام «ذق ند» تمام جماله

۴۷۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳ هجری. پشت برگ آغاز، چند بیت با آغاز زیر دیده می‌شود:

سگ بر آن آدمی شرف دارد	که دل دوستان بیازارد

در پایان نسخه، ابیات زیر به عربی دیده می‌شود که بعدها در حق تألیف و مؤلّف سروده شده:

هذا الکتاب مبشّر برشاد من	یسلک طرائقه بغیر خلاف
فکانه المبعوث احمد اذ اتی	فی آخر الادیان بالانصاف
فکانه من بین کتب الشیعة	المستقدمین کسورة الاعراف
ینبئک عن کتب الرجال و ما رووا	بعبارة تغنی و قول...
الطریق عذبة الفاظه	و کانها ممزوجة بسلاف
فاذا قرأت اصوله و فروعه	روّاک من عذب فرات صاف
فهو الصراط المستقیم و منهج	الدین لسالکیه کاف
تألیف من شهدت	بکماله فی سایر الاوصاف
للشیخ زین الدین قطب زمانه	ربّ المکارم، عبد آل مناف
فلقد انار منار شیعة حیدر	و اباد من للمنصوص مناف
فجزاءه من احمد و وصیّه	اهل السماحة معدن الاشراف
ان یمنحاه شفاعة مقبولة	و یخصّه باریه بالالطاف

دو برگ اضافی پایان نسخه، احادیثی از رسول خدا صلّی الله علیه و آله را دربردارد.

قطع: وزیری ۱۶×۲۲، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۳۰، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۷۹

عوالم العلوم (حدیث ـ عربی)

از شیخ عبداللّٰه بن نورالدین بحرانی (از شاگردان محمّدباقر مجلسی)(قرن ۱۲ ـ ۱۱)

کتابی است کبیر در تقلید از بحار الانوار که برخی تعداد مجلدات آن را صد جلد دانسته‌اند.در الذریعة این کتاب با عنوان عوالم العلوم الموسوم جامع العلوم و المعارف و الأحوال من الآیات و الاخبار و الأقوال معرفی شده است، حال آنکه در تمام مجلدات نسخهٔ خطّ مؤلّف موجود در کتابخانهٔ مجلس عنوان کتاب چنین آمده است: عوالم العلوم و المعارف و الأحوال من الآیات و الأخبار و الاقوال.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر دو کتاب «احوال جن و شیاطین» و کتاب «احوال ملائکه» از کتاب حاضر است.

قابل ذکر اینکه کتاب احوال جن در این نسخه به عنوان جزء ۳۸ کتاب معرفی شده ولی مطابق جلد ۱۰ فهرست که خطّ مؤلّف را عیناً نقل کرده آن را جزء ۳۵ می‌داند.

کتاب احوال الملائکه بدون اختلاف جزء ۳۰ کتاب عوالم است.

و شایان توجه این که بیشتر کتاب عوالم به خطّ مؤلّف بیش از پنجاه سال است که از یزد به کتابخانه مجلس انتقال یافته است[1].

الذریعة ۱۵ : ۳۵۶، فهرست ۱۰ : ۱۵۶۷

جزء ۲۸

آغاز: الحمدللّٰه الذی خلق الجنّ و جعل دواء رفعها من الانس فی البیت الدواجن...اما بعد فیقول الفقیر... هذا هو المجلد الثامن و الثلثون من کتاب عوالم العلوم... الذی جعله و رتّبه و صنّفه هذا الفقیر فی احوال الجن و الشیاطین....

انجام: و قوله شیطان ای ولد من اولاد ابلیس او جنّة انتهی

جزء ۳۰

---

۱. استاد حائری می‌فرمودند: به سال ۱۳۳۰ خورشیدی همزمان با ریاست سردار فاخر حکمت که در کتابخانهٔ مجلس مشغول شده بودم نسخ اصل عوالم به خطّ مؤلّف به صورت انبوهی از اوراق پراکنده به کتابخانه منتقل شده بود که تنظیم آن به عنوان اولین کار به من سپرده شد. نسخه‌های نامبرده اکنون به صورت مرتب و جلد شده در مخزن موجود است.

آغاز: الحمد اللّه فاطر السماوات و الارض جاعل الملائکة رسلاً اولی اجنحة مثنی... اما بعد فیقول....هذا هو المجلد الثلثون من کتاب عوالم العوالم... راضیاً من اللّه تعالی من کتابة آیاته و روایاته ان یکتب للمکان

انجام: فی تحقیقات نوافل شهر رمضان و غیرها و صلّ علی جبرئیل و میکائیل الی قوله و رضوان خازن الجنة

۴۷۵

این نسخه مشتمل بر دو جزء از کتاب عوالم است که بخش اول این نسخه به خطّ نسخ محمّدباقر بن آقا علی میرک آبادی مهریجردی یزدی است مورّخ ۱۲۳۴.

و بخش دوم به خطّ نستعلیق آمیخته به نسخ محسن بن احمد یزدی است مورّخ ۱۲۳۵.

در پایان نسخه، گواهی تصحیح نسخه به خطّ محمّد مهدی بن محمّد اشرف دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۵×۲۱، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۴۸، سطور: ۲۰ ـ ۱۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۰

الفوائد الغرویّة و الدّرر النجفیة **(اصول اعتقادات و اصول فقه ـ عربی)**

از مولی ابوالحسن بن محمّد طاهر نباطی عاملی فتونی (م ۱۱۳۸)

این کتاب دارای یک مقدمه و دو فصل و دو مقصد است و هر مقصد دارای دوازده فائده است. مقصد اول در اصول عقاید و مقصد دوم در اصول فقه که نسخهٔ حاضر دو مقصد را کاملاً دربردارد.

۱۲ فائدهٔ مقصد اول به شرح زیر است:

الفائدة الاولی: فی ذکر نبذ من ثواب الموحدین و العارفین و صفاتهم و علاماتهم و الحکم و الفوائد التی فی معرفة اللّه و توحیده.

الفائدة الثانیة: فی بیان ما یلزم تحصیله و ما یلزم الکفّ عنه و یمتنع تحصیله من المعرفة و ذکر مراتبها و ما ورد فی النهی عن التفکر فی ذاته تعالی.

الفائدة الثالثة: فی إثبات واجب الوجود و موجد کل موجود.

الفائدة الرابعة: فی التوحید و بیان أنّ صانع العالم و المستحق للعبادة هو اللّه وحده.

الفائدة الخامسة: فی بیان نبذ من الصفات الثبوتیة و السلبیة.

الفائدة السادسة: فی بیان النبوة و الإمامة و إثبات الانبیاء و الأئمة و طهارتهم و عصمتهم و سائر الخصال اللازمة فیهم و بیان نبوة نبیّنا صلی اللّه علیه و آله.

الفائدة السابعة: فی بیان حقیقة مذهب الإمامیة و ملّة الاثنا عشریة و لزوم التمسک بالعترة الطاهرة المهدیة علیهم السلام.

الفائدة الثامنة: فی بیان شیء من فضائل أمیرالمؤمنین علیه السلام و صفاته و کمالاته و معجزاته الدالة علی لزوم التمسک به.

الفائدة التاسعة: فی بیان ما استنبطه الشیعة من کلام العامّة من المطاعن الواردة علی الثلاثة المدّعین للخلافة و الإمامة.

الفائدة العاشرة: فی ردّ حجج المخالفین و تسجیل أنّهم علی الضلال و ذکر بعض معتقداتهم التی تنادی بأنّهم جهّال.

الفائدة الحادیة عشر: فی نبذ من النصوص و المعجزات الدالّة علی إمامة سائر الأئمة.

الفائدة الثانیة عشر: فی بیان شیء مما یجب الإذعان له و الإیقان به من لوازم الشریعة الشریفة و الملّة المنیفة.

مقصد دوم نیز مشتمل بر دوازده فائده است که به تفصیل در جلد ۲۲ فهرست توضیح داده شده.

الذریعة ۱۶ : ۳۵۳

آغاز (مقصد اول): رب اشرح لی صدری....الحمدلله الذی تاهت فی بیداء معرفة ذاته علوم العلماء....و قصرت عن ذکر کماله السنة الفصحاء....و بعد فانّی بعد ما ولیت شطراً من الاعوام الی تحصیل العلوم...

انجام: کل ما لم یثبت وروده من الائمة المعصومین (ص) سواء کان فی الاصول و فی الفروع و لیکن هذا اخرما اردنا ایراده فی هذا المقصد الشریف.... و قد فرغ من

تسویده....فی النصف الثانی من العشر الثانی من الالف الثانی من هجرة النبی صاحب السبع المثانی و الحمدللّه.... و نسلّم تسلیماً کثیراً و نحمد حمداً کثیراً

آغاز (مقصد دوم): الحمدللّه.... المقصد الثانی من الفوائد الغرویة (پارگی دارد) الشرعیة اعلموا أیّها الاخوان العظام....

انجام: و ما ابرّیء نفسی ان النفس لامارة بالسوء الّا ما رحم ربّی و لاحول و لاقوة الا باللّه.... و قد فرغ من تسوید هذا المطلب المنیف مؤلفه.... فی الثلث الثانی من الیوم الثانی من النصف الثانی من الثلث من الشهر الثانی من الثلث الثانی من السنة الثانیة من بعد السنة الثانیة من القرن الثانی من الالف الثانی

۴۷۷

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری است مورّخ ۱۱۱۶ که از روی خطّ مصنّف رونویس شده. نگارنده در منابع قابل دسترسی نسخهٔ دیگری از مجلد اول فوائد غرویه ندیده است. در حواشی برخی صفحات مطالبی با علامت «منه دام فضله» دیده می‌شود که تعلیقات نویسنده بر اثر خود اوست. در تمام صفحات لکه‌های رطوبت دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۴×۲۱/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۲۵، سطور: ۱۸، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۲

تهذیب الأحکام (حدیث ـ عربی)

از شیخ الطائفه ابوجعفر محمّدبن حسن طوسی (م ۴۶۰)

از کتب اربعهٔ حدیث شیعه

نسخهٔ حاضر ازکتاب النکاح تا دیات از تهذیب الأحکام را دربردارد.

الذریعة ۴ : ۵۰۵

آغاز: کتاب النکح باب السنه فی النکاح... رکعتان یصلیهما المتزوج افضل من سبعین رکعة یصلیها الاعزب

انجام: و قد ذکرناه نحن مستوفی فی کتاب فهرست کتب الشیعه و الحمدللّه وحده و

الصلوة علی سیدنا محمد صلوات اللّه علیهم اجمعین

۴۷۸

این نسخه به خطّ نسخ نبیّ تونی بن محمّدصالح یزدی است مورّخ ۱۰۶۴ قمری. بر پشت برگ اضافی آغاز، یادداشتی است از سیّد محمّد علی مورّخ ۱۳۱۶. بر پشت برگ آغاز، تملکی است با مهری از محمّد جعفر.

تعلیقات و استدراک سقطات در حواشی صفحات دیده می‌شود. بر برگ اضافی پایان نسخه تاریخ تولدی مورّخ ۱۲۶۱ و دیگری مورّخ ۱۲۶۵ وجود دارد.

قطع: رحلی کوچک ۱۹/۵×۲۵/۵، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۳۹۸، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۳

من لا یحضره الفقیه (حدیث ـ عربی)

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۳۱)

الذریعة ۲۲: ۲۳۳

بنگرید شمارهٔ ۴۶۹ همین فهرست.

۴۷۹

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱. پشت برگ آغاز مشتمل بر مطالبی است در تفسیر آیاتی از قرآن کریم. علامت بلوغ قرائت در چندین جای نسخه دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۰×۳۱/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۲۹، سطور: ۲۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۴

شفاء الأوام فی أحادیث الأحکام = شفاء الأوام للتمییز بین‌الحلال و الحرام (حدیث ـ عربی)

از امیر حسین بن محمّد بدرالدین حسنی (م ۶۶۲)

از کتب حدیث مورد اعتماد زیدیه است که در آن مطابق مذهب امام یحیی الهادی

سخن گفته است.

مؤلّف، کتاب را در دو جلد و چهار جزء پرداخته است و در آن به جمع احادیث صحیح و قابل اعتماد پرداخته و در اوائل ابواب، فتاوی خود را می‌آورد. مؤلّف خود به اتمام کتاب توفیق نیافته و امیر صلاح الدین بن ابراهیم آن را کامل کرده است.

مؤلفات الزیدیة ۲: ۲۰۷، مطلع البدور ۲: ۷۸

آغاز: الحمدللّه الذی ألهمنا رشده بالطافه الخفیّة و هدانا سبل النجاة بعوارفه السینة....اما بعد فانی لمّا وقفت علی الاخبار المأثوره....

انجام: و الحمدللّه مقوّماً بالدوام علی جمیع نعمه اجسام و قسمه الوسام و صلواته علی محمد خیرالانام و علی آله البررة الکرام

۴۸۰

این نسخه به خطّ نسخ صلاح بن ناصر است مورّخ ۱۰۷۷ قمری که نسب خود را به عبیداللّه بن عباس بن علی بن ابی طالب علیه السلام می‌رساند بدین گونه:

صلاح بن ناصر بن محمد... محمد الشهید بنجران بن عبداللّه بن عبیداللّه بن الحسن بن عبیداللّه بن العباس بن علی بن ابی طالب علیه السلام.

پشت برگ آغاز، تملک کاتب مورّخ ۱۰۷۷ و نیز تملک محمدبن احمد بن زین الدین و دیگر یادداشتهای متفرقه دیده می‌شود.

چند برگ از آغاز و پایان نسخه وصالی شده است. در حاشیهٔ پایین صفحات آغازین لکه‌های رطوبت دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۰×۲۹، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۳۲۸، سطور: ۳۳، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۵

تهذیب الأحکام (حدیث ـ عربی)

از شیخ ابوجعفر محمّدبن حسن طوسی (م ۴۶۰)

مجلد حاضر از کتاب مزار تا دیات از تهذیب الاحکام را در بر دارد.

مشیخهٔ تهذیب به صورت ناتمام به انضمام نسخه است.

الذریعة ۴: ۵۰۴

آغاز موجود: عن محمدبن یحیی.... عن النبی (ص) قال من زارنی فی حیاتی و بعد موتی کان فی جواری یوم القیمة

انجام: قول اللّه عز وجل وان کان من قومٍ عدوٍ لکم و هو مؤمنٌ فتحریر رقبةٍ مومنة

۴۸۱

این نسخه به خطّ نسخ محمد حسین بن سیّد محمّد شاه حسینی شوشتری است مورّخ ۱۰۴۹ قمری. نسخه از آغاز دارای افتادگی است و دو برگ از آغاز و پایان نسخه دارای وصالی است.

قطع: رحلی ۱۹/۵×۳۲، جلد: تیماج زرشکی، تعداد برگ: ۴۴۷، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۶

شرح البدایة فی علم الدرایة = الرعایة فی شرح الدرایة (درایة الحدیث ـ عربی)

متن از شهید ثانی زین الدین بن علی شامی عاملی (م ۹۶۶)

در قواعد کلی علم رجال و درایة الحدیث که خود نیز آن را شرح کرده و به نام الرعایة فی شرح الدرایة شهرت دارد.

الذریعة ۱۳: ۱۲۴

آغاز: بسمله نحمدک اللهم علی حسن توفیق البدائة فی علم الدرایة و الروایة....

انجام: فعلیه بکتابنا غنیة القاصدین فی معرفة اصطلاحات المحدّثین فإنّه قد بلغ فی ذلک الغایه وفّق اللّه تعالی لإکماله بمحمد و آله

۴۸۲

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۰ است از زین الدین[1] بن علی بن محمدبن حسن

---

۱. کاتب این نسخه مشهور به زین الدین صغیر نوادهٔ شهید ثانی است و پدرش شیخ علی درکتاب الدر المنثور به تفصیل از او سخن می‌گوید، از جمله آنکه وی با وجود کمی سن تعداد معتنابهی از متون را خوانده بود و اغلب کتابهایی که می‌خوانده و برخی از آثار پدرش را نیز کتابت کرده است. وی در سن ۲۳ سالگی به سال

بن شهید ثانی، مؤلّف کتاب.

بر برگ پایان، صورت اجازه‌ای است که پدر کاتب به او داده است و از نسخه‌ای که نسخهٔ حاضر با آن مقابله شده نقل گردیده. عین عبارت چنین است:

صورة الاجازة علی المقابل بها هکذا: « هو أنهاه قراءةً الولد الاعزّ علیّ زین الدین.... و قد اجزت له روایته و روایة کل ما صحّ لی روایته بطرقی الی مصنفیها رحمهم اللّه و کتبه الفقیر الی اللّه تعالی علی بن محمد بن الحسن بن مؤلّف الکتاب عفی اللّه عنهم بمنّه و کرمه».

گواهی مقابله دیگری نیز به این عبارت در همان صفحه دیده می‌شود: «مقابلتها مع نسخة علیها اجازة بخطّ ابن المصنف (ره) مع ذلک ما خلت عن سقمٍ و اشتباه فی بعض المواضع و هذه هی هدیة من....سید محمد الحسینی اللاهیجانی الی المولی... السید المرتضی ...ذی القعده سنه ۱۱۲۹».

قطع: ۱۳×۱۹، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۶۲، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۷

مفتاح الفلاح **(ادعیه ـ عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۰)

در اعمال و ادعیهٔ یومیه

الذریعة ۲۱: ۳۳۹

آغاز: الحمدللّه الذی دلّنا علی جادة النجاة... و بعد فإن اقلّ العباد....یقول قد التمس منّی جماعة من اخوان الدین...

انجام: وان لا یواخذنا بسوء اعمالنا یوم الدین انه ارحم الراحمین و اکرم الاکرمین

۴۸۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱ ـ ۱۲. برگ آغاز دارای سرلوح مذهّب و مرصّع است و ما بین سطور دو صفحهٔ اول به سبک دندانه موشی مذهب گردیده. مابین جدول و کمند همان دو صفحه به شیوهٔ گل و بوته تذهیب شده.

۱۱۰۰ مرحوم شده است. اعیان الشیعه ۷: ۱۵۸.

تمام صفحات به قلم دوگانهٔ زرین و سیاه دارای جدول و کمند است. بر دومین برگ الحاقی حدیثی به فارسی نقل شده است. پشت برگ پایان، چند فقره دعا به خطّ نسخ دیده می‌شود.

قطع: ۸×۱۶، جلد: روغنی با زمینهٔ سبز و حواشی مذهّب، تعداد برگ: ۲۴۱، سطور: ۱۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۸۹

الصافی فی شرح الکافی **(حدیث ـ فارسی)**

از ملا خلیل بن غازی قزوینی (م ۱۰۸۹)

شرحی است فارسی بر اصول کافی. مؤلّف آن را در قزوین و به نام شاه عباس دوم نگاشته است.

مؤلّف نیز شرحی به عربی بر کافی دارد به نام الشافی. شرح فارسی شامل دو مجلد در هند به چاپ رسیده است.

نسخهٔ جای سخن مشتمل است بر: کتابهای طهارت، حیض، جنایز و صلوة. الذریعة ۱۵: ۴، فهرست ۶: ۳۵ و ۲۶: ۲۵ و ۳۵: ۱۲۸، ۴۰۹ و ۳۷: ۳۵ـ۳۷

کتاب الطهاره:

آغاز: بسمله الحمدللّه.... اما بعد چون فقیر حقیر (مؤلف) بیاری توفیق الهی و فرمان حضرت ظل اللهی.... اصل کتاب الطهارة شرح الطهاره بفتح تاء مصدر باب حسن و نصر

انجام: مثل آنچه گفتی پس آب را خریداری کردم و وضو ساختم و خوشحال نمی‌کند مرا عوض آن وضو ساختن مال بسیار

کتاب حیض

آغاز: بسمله الحمدلله.... و بعد چون فقیر (مؤلف) نامور شد به شرح کافی ثقه‌الاسلام ... و به انجام رسید شرح کتاب العقل و کتاب التوحید....شروع نمود در شرح کتاب الحیض که کتاب نهم است بتاریخ شهر شوال.... اصل کتاب الحیض شرح کتاب نهم از

سی و سه

انجام: میریخت بر او آب را برای ازالهٔ نجاست و مانند آن بر حالی که آنزن حایض بود و میداد بنبیّ علیه السلام محل سجده را

کتاب الجنایز

آغاز: الحمدللّه....و بعد چون فقیر (مؤلف) نامور شد.... اصل کتاب الجنایز شرح الجنایز بفتح جیم و نون و الف و همزه

انجام: تمام شد کتاب جنایز از کتاب کافی ابی جعفر.... و سپاس اللّه راست که صاحب کل اختیار هر کس و هر چیز ست و بعد از آن می‌آید کتاب الصلوة تمّ شرح کتاب الجنایز

کتاب الصلوة

آغاز: حمداً لجاعل الصلوة عماداً للاسلام تعظیماً للصلوة علی محمد (ص) و بعد چون نواب همایون اشرف اقدس... بالمشافهه... مأمور ساخت داعی دولت قاهره

انجام: درود کناد اللّه تعالی بر محمد و آل محبوبان او که پاکیزگانند و در عقب آن می‌آید کتاب الزکوة

۴۸۵

این نسخه به خطّ نسخ آمیخته به نستعلیق محمّدکریم بن محمّد نبیّ شهریاری است مورّخ ۱۰۷۲ قمری.

صفحهٔ ۱۰۲ نسخهٔ حاضر مشتمل بر وقف نامه‌ای است مورّخ ۱۰۹۲ از مهدی فرزند حاج محمّد کاظم که طی آن، مجلد حاضر و تعدادی دیگر از مجلدات همین کتاب و سایر کتب معمول حوزوی بر عالمان و طلاب قزوین وقف شده است. عین این وقف نامه در صفحات ۳۴۴ و ۱۵۶ نسخه تکرار شده است.

نسخهٔ حاضر با نسخه‌ای که گواهی مقابلهٔ مؤلّف بر آن بوده مقابله شده است و ذیل پایان کتاب الطهاره چنین آمده: «هو قوبل مع الاصل ام النسخ التی فی هوامشها خطّ الشارح طاب ثراه و فی آخرها بخطه ما صورته: قوبل مع المسودّه

و صحّح الا ما زاغ عنه البصر فی آخر شوال سنه ۱۰۶۹ و کان الفراغ عصر یوم الخمیس ثانی شهر ذی القعده الحرام سنه ۱۰۹۵».

قطع: رحلی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج قرمز فرسوده، تعداد برگ: ۳۴۵، سطور: ۳۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۰

الکافی = اصول کافی (حدیث ـ عربی)

از ثقة الاسلام محمّدبن یعقوب کلینی (م ۳۲۸)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر جلد اول و دوم از اصول کافی است.

الذریعة ۱۷ : ۲۴۵

جلد اول اصول:

آغاز: بسمله الحمدللّه المحمود بنعمته، المعبود بقدرته، المطاع فی سلطانه، المرهوب بجلاله...

انجام: فیسمّی زایناً و لم یطع اللّه باکراه و لم یعصه بغلبه

جلد دوم اصول:

آغاز: بسمله کتاب الحجة باب الاضطرار الی الحجة اخبرنا ابو محمد هرون بن موسی...

انجام موجود: و غرایب و غرایز فاخبرنا عن حرفین اسئلک عنهما ما العرف فی

۴۸۶

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰ و از پایان افتادگی دارد.

تمام صفحات دارای جدول است به قلم سه‌گانهٔ زر و شنگرف و مشکی، و کمند به قلم شنگرف.

قطع: وزیری ۱۶×۲۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۴۸، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۱

رسالهٔ کشف و اشراق **(عرفان ـ فارسی)**

ملّا هدایة اللّه بن محمّد حسین آشتیانی (قرن ۱۳)

رساله‌ای است در عرفان آمیخته به مسائل کلامی به فارسی شیوا. از دیگر آثار مؤلّف می‌توان درّ مخزون و السرّ المکتوم را نام برد.

الذریعة ۱۸: ۶۶ و ۸: ۷۰

آغاز: للّه الحمد ربّ العالمین السماوات و رب الارض.... اما بعد بر صاحبان ذوق و ذکا کالشمس فی وسط السماء روشن و ظاهر است....

انجام: و این است معنی صنع خدای تعالی که فرموده است صنع اللّه الذی....و این رساله بکشف و اشراق موسوم شد و للّه الحمد اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً

۴۸۷

این نسخه به خطّ نسخ روشن مورّخ ۱۲۸۳ است. در صدر صفحهٔ آغاز، نام کتاب و مؤلّف به قلم نسخ و شنگرف نوشته شده.

قطع: ۱۲/۵×۲۰، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۷۹، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۲

مجموعه شامل ۲ کتاب:

۱. منتقی الجمان فی الأحادیث الصحاح و الحسان (۲۰۳ برگ) **(حدیث ـ عربی)**

از ابومنصور حسن‌بن زین الدین شهید ثانی (م ۱۰۱۱)

اخبار صحیح یا حسن را به ترتیب معمول کتب فقهی از منابع چهارگانهٔ شیعه برگزیده و بیشتر به بررسی اسناد احادیث پرداخته و به اشتباهات دیگران و تصحیح آنها می‌پردازد.

آنچه از این کتاب انجام پذیرفته از کتاب الطهارة تا کتاب الحج است که مؤلّف به تاریخ ۲۶ شعبان ۱۰۰۶ قمری از آن پرداخته است.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتاب طهارة و صلوة از کتاب حاضر است.

الذریعة ۲۳: ۵، مرعشی ۳: ۳۵۲

کتاب الطهارة

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی نطقت بحدیث وجوب وجوده و ازلیّته آیات سلطانه و عجائب عظمته....اما بعد فهذا کتاب منتقی الجمان.... اجمعنا علی ان نورد فیه بتوفیق اللّه تعالی ما تبیّن لنا انتظامه فی سلک الإتّصاف باحد الوصفین فی الجملة من الاخبار

انجام: کیف غفل عن اتحاد الوقت فی الصورتین مع وضوحه فی الخبر حتی احتمل فیه ما ذکر

کتاب الصلوة

آغاز: بسمله کتاب الصلوه باب تفصیل فرائض الیوم و اللیلة و الترغیب فی اقامتها بحدودها والمحافظة علیها و ترهیب المضیّع لها و المتسخفّ بها

انجام: یا خیر المسؤلین و یا خیر المعطین ارزقنی و ارزق عیالی من فضلک فإنّک ذوالفضل العظیم. تمّ کتاب الصلوة من کتاب....و فرغ منه مولفه.... سحر لیلة الثلثا الثانیه من شهر ربیع الثانی سنه اربع بحمد الالف من الهجرة النبویة حامداً للّه سبحانه.... فنعم المولی و نعم المعین

۲. الوجیزة فی الدرایة (۳ برگ) **(درایة الحدیث ـ عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمد عاملی (م ۱۰۳۰)

این کتاب در ایران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۵: ۵۱

آغاز: الحمدللّه علی نعمائه المتواترة... مقدمة علم الدرایة علم یبحث فیه عن سند الحدیث

انجام: و تحقیق معانیها مسلکا یرتقیه الناظرون بعین البصیرة و یحمده المتناولون بید غیر قصیره و انه اسال التوفیق لإتمامه و الفوز بسعادة اختتامه انه سمیع مجیب

۴۸۸

این نسخه به خطّ نسخ تحریری ظاهراً مؤلّف کتاب حسن بن زین الدین شهید ثانی از قرن ۱۱ است. نسخهٔ حاضر دارای خط خوردگی بسیار است که تصحیح موارد اشتباه در حواشی صفحات آمده و ظاهراً به دست مؤلّف صورت پذیرفته. نسخهٔ شمارهٔ ۶۲۳ همین مجموعهٔ طباطبایی مجلد دوم این کتاب و تتمهٔ نسخهٔ حاضر است.

نسخهٔ الوجیزة فی الدرایة به خطّ نسخ تحریری علی بن محمّدبن حسن نوادهٔ شهید ثانی است مورّخ جمادی الاولی ۱۰۳۸ قمری.

پشت برگ آغاز، یادداشت زیر از سیّد عبداللّه شبر دیده می‌شود: «بسم اللّه عاریة لشیخنا ابراهیم البلاغی سلّمه اللّه و ابقاه لدی الاقل عبداللّه بن السید محمدرضا شبر عفی اللّه عنهما بمحمد و آله».

قطع: وزیری ۱۵×۲۶، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۰۶، سطور: ۲۶ ـ ۲۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۳

الجواهر السنیّة فی الأحادیث القدسیة (حدیث ـ عربی)

از شیخ حرّ عاملی محمّدبن حسن (م ۱۱۰۴)

وی احادیث را بنابر ترتیب مخاطبین که پیامبرانند مرتب کرده است. کتاب حاضر اولین تألیف مؤلّف است که به تاریخ ۱۰۵۶ از آن پرداخته است. این کتاب به تاریخ ۱۴۰۲ ظاهراً در بیروت به چاپ رسیده است.

الذریعة ۵: ۲۷۱

آغاز: الحمدللّه الذی اوضح فی کلامه سبیل الهدایه... و بعد فیقول....لا یخفی ما لکلام اللّه سبحانه من المزیّد علی کل کلام...

انجام: و کفاک بشهادات هؤلاء الاعلام و علی هذا القدر اقطع الکلام حامداً للّه جل جلاله علی الانعام شکراللّه علی التوفیق للاتمام مبتهلاً الیه بنبیّه و حججه علیهم السلام بان یختم لنا بمغفرته فهی احسن ختام

۴۸۹

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱.

پشت برگ آغاز، یادداشتی است به خطّ شیخ حرّ عاملی مؤلّف کتاب به شنگرف، آن یادداشت چنین است: «کتاب الجواهر السنیه فی الاحادیث القدسیه تألیف محمدبن الحسن بن علی بن محمد الحر العاملی عفی عنهم برسم خزانة النواب المستطاب الخان العظیم الشأن معدن الجود و الاحسان الیاس خان مدّظله العالی».

بر همان برگ، یادداشتهای متفرقه‌ای است به تاریخهای ۱۱۳۱، ۱۱۹۶، ۱۱۴۵ و ۱۲۶۸.

قطع: ۱۲×۱۸/۵، جلد: تیماج، تعداد برگ: ۲۱۶، سطور: ۱۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۴

عوالم العلوم (حدیث ـ عربی)

از شیخ عبداللّه بن نورالدین بحرانی (قرن ۱۱)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر جزء شانزدهم عوالم العلوم است در احوالات حضرت سیدالشهداء علیه‌السلام.

پس از خطبهٔ کتاب فهرست مفصلی از مطالب آورده‌اند.

الذریعة ۱۵: ۳۵۶، فهرست ۱۰: ۱۵۶۷

آغاز: الحمدللّه الذی اکرمنا بعد توحیده و الشهادة برسالة رسوله و ولایة ولیّه.... فیقول الفقیر (مؤلف) هذا هو المجلد السادس عشر من کتاب عوالم العلوم

انجام: فیقول یا ربّ سل امّتی فبم قتلوا ابنی و قال کلّ الجزع و البکاء مکروه سوی الجزع و البکاء علی الحسین علیه الصلوة و السلام

۴۹۰

این نسخه به خطّ نسخ غلامرضا بن اسماعیل کوهبنانی است مورّخ ۱۲۶۴ قمری در مصلّای اسحاقیه.

قطع: وزیری ۱۴×۲۱/۵، جلد: تیماج حنایی، تعداد برگ: ۲۴۴، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۵

الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از ثقة الاسلام محمّدبن یعقوب کلینی (م ۳۸۲)
نسخهٔ حاضر از کتاب الوصایا تا کتاب الایمان از فروع کافی و روضهٔ کافی را دربردارد و قبل از شروع کتاب الوصایا چندین سطر از کتاب الاشربه وجود دارد.
آغاز موجود: جعل فیه البختج کان اطیب لها فنأخذ الزکوة فیها الخمر...
انجام: حتی یبعث اللّٰه عزوجلّ رجلاً من اهل البیت یعمل بکتاب اللّٰه لایری منکراً الّا انکره

۴۹۲

بخش اعظم نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰ـ۱۱ و بقیهٔ آن به خطّ نسخ است از قرن ۱۲ که تمام صفحات بخش کهن‌تر دارای جدول به دو قلم زرین و سیاه است. نسخه از آغاز افتادگی دارد.
قطع: رحلی کوچک ۲۷×۱۷، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج مذهب، تعداد برگ: ۲۶۷، سطور: ۲۶، کاغذ: دولت آبادی ـ فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۷

خزان و بهار **(اخلاق ـ فارسی)**

از قاضی شریف الدین محمّد شیرازی متخلص به کاشف (م ۱۰۶۰)
در اخلاق مشتمل بر یک مقدمه و چهارده اساس و یک خاتمه:
۱. صبر ۲. رحم ۳. ادب ۴. پاکیزگی ۵. عبادت ۶. لطف ۷. یقین ۸. حلم ۹.نصرت ۱۰. مروت ۱۱. سخاوت ۱۲. کرامت ۱۳. هدایت ۱۴. خاتمت که در آن سرگذشت خود و فهرست آثارش را ذکر کرده است.
وی به سال ۱۰۵۸ از این کتاب پرداخته است. این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.
الذریعة ۷: ۱۵۱، منزوی ۲: ۱۶۰۱
آغاز: چمن آرای فرج بعد از شدّت در خزان و بهار روزگار لطف شامل...
انجام موجود: مشّاطهٔ زلف پریشان این شاهد لولی ادا و نوازندهٔ این ساز ناساز خارج نوا المذنب الآسف ابن شمس الدین محمد، محمد شریف المتخلّص بکاشف کمیت قلم را

۴۹۳

این نسخه به خطّ نستعلیق است از قرن ۱۳. نیمهٔ صفحهٔ ۲۳۱ نسخهٔ حاضر نانوشته است و از خاتمه جز دو سطر، باقی نانوشته است. تمام صفحات به قلم دوگانهٔ شنگرف و زنگار دارای جدول و کمند به قلم شنگرف است. بر دومین برگ اضافی آغاز یادداشتی است مورّخ ۱۲۶۴.

قطع: ۱۳/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۱۱۷، سطور ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۸

الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از ثقة الاسلام محمّدبن یعقوب کلینی (م ۳۸۲)

نسخهٔ حاضر کتابهای معیشة تا حدود و دیات از فروع به علاوهٔ روضه را دربردارد.

۴۹۴

این به خطّ نسخ عالی از قرن ۱۰ است. بر صفحهٔ شمارهٔ یک نسخهٔ، فهرست مطالب به قلم شنگرف و سیاه دیده می‌شود. و در حاشیهٔ همین فهرستها یادداشت زیر از یکی از شاگردان محقق کرکی دیده می‌شود:

«رأیت بخطّ الشیخ السعید الشهید محمد بن المکی رحمه اللّه فی نسبة اسم هذا الشریف هکذا: کلینی بتشدید اللام و کسرها و کلینی بفتح اللام و تخفیفها. و بخطّ الشیخ الافضل الافقه الشیخ فخرالدین محمدبن الشیخ جمال الدین ابن مطهر رحمه اللّه هکذا: کلینی بفتح اللام و تخفیفها. و نقلت الروایتین عن شیخنا و شیخ اهل الحق و الیقین علی ابن عبدالعالی ـ طاب اللّه ثراه و جعل اعلی غرف الجنان ـ مثواه کلین بکسراللام قریب بالعراق منها محمدبن یعقوب الکلینی من القرا ذکره فی القاموس».

صفحهٔ آغاز دارای سرلوحی مذهب و مرصع است به سبک عهد تیموری. تمام صفحات دارای جدول است به قلمهای چندگانهٔ زر و شنگرف و زنگار و سبز. عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی ۱۹×۳۲، جلد: تیماج با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهّب، تعداد برگ: ۳۸۷، سطور: ۳۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۱۹۹

تهذیب الأحکام **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ ابوجعفر محمّدبن حسن طوسی (م ۴۶۰)

مجلد حاضر از کتاب مزار تا دیات از تهذیب الأحکام بـه انـضمام مشیخهٔ تـهذیب را دربردارد.

الذریعة ۴: ۵۰۴

آغاز موجود: حدثنا جعفربن محمد الرمانی ....لمّا ضرب ابن ملجم الفاسق لعـنه اللّـه امیرالمومنین علیه السلام....

انجام: قول اللّه عزوجل و ان کان من قومٍ عدوٍلکم و هو مومنٌ فتحریر رقبة

۴۹۵

این نسخه به خطّ نسخ محمّد صالح حاجی شهمیرزادبن ملا قاسم است مورّخ ۱۰۶۸ قمری. نسخه از آغاز افتادگی دارد و اکثر برگهای نسخه وصالی دارد.

قطع: رحلی ۱۸×۳۰، جلد: تیماج زرشکی، تـعداد بـرگ: ۴۶۲، سـطور: ۲۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۰

من لا یحضره الفقیه **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمدبن علی بن بابویه قمی (م ۳۳۱)

الذریعة ۲۲: ۲۳۲

۴۹۶

نسخهٔ حاضر به خطّ نسخ علی اکبربن محمّد شفیع سـبزواری است مـورّخ ۱۰۷۴ قمری. تمامی صفحات مجدول است به قلم سه‌گـانهٔ زر و لاجـورد و مشکی. در حاشیهٔ صفحهٔ ۴۰۲ گواهی بلوغ است به قلم محمّدباقر بن مـحمّد مؤمن سبزواری از اکابر علمای قرن ۱۱.

قطع: رحلی ۱۹×۳۲، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۲۶۰، سطور: ۲۹، کاغذ: شکری آهارمهره دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۱

تهذیب الأحکام **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ الطائفه ابوجعفر محمّدبن حسن طوسی (م ۳۸۵)

مجلد حاضر از آغاز کتاب زکوة تا پایان کتاب حج را دربردارد.

آغاز: قال الشیخ....الزکوة فی تسعة اشیاء الذهب و الفضة و الحنطة و الشعیر.... یدلّ علی ذلک ماروواه علی بن الحسن

انجام: هذا الخبر موافق للعاقه و لسنا به نعمل و العمل علی ما قدّمناه من الاخبار

۴۹۷

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۱. در حواشی تعلیقاتی به نقل از کتابهای معجم البلدان، النهایه، مدارک، مصباح، دروس و غیره آمده است. تعلیقات فراوان در حواشی اکثر صفحات دیده می‌شود. پشت برگ آغاز، تملک مرتضی بن احمد حسینی رشتی و مهرش دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۰×۲۹/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۲۵۱، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۲

الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از ثقة الاسلام محمّدبن یعقوب بن اسحاق کلینی (م ۳۲۸)

نسخهٔ حاضر، کتابهای وصایا، مواریث، حدود، دیات، شهادات، احکام، ایمان و نذور و کفارات و روضهٔ کافی را دربردارد.

آغاز موجود: امّا علمت او ما انّها مشوقة اما تدری ماتقول قال اسمعیل لاقال انما تدعوا

انجام: حتی یبعث اللّه عزوجل رجلاً منّا اهل البیت یعمل بکتاب اللّه عزوجلّ لایری منکراً الّا انکره

۴۹۸

این نسخه به خطّ نسخ ابراهیم است مورّخ ۱۰۶۸.

پشت برگ آغاز صفحه آخر ازکتاب الدواجن کافی را دربردارد.
قطع: رحلی ۱۹×۳۱/۵، جلد: تیماج حنایی با ترنج ونیم ترنج، تعداد برگ: ۱۹۰، سطور: ۲۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۳

التنقیح الرایع **(فقه ـ عربی)**

از فاضل مقدادبن عبداللّه سیوری حلی (م ۸۲۶)

شرح المختصر النافع محقق حلّی (م ۶۷۶) و بیان مسائلی است که محقق حلّی در آنها فتوای قاطع ابراز نداشته است.

وی این کتاب را از طهارت تا دیات در دو مجلد پرداخته است و مقدماتی را در تعریف فقه و ادلّهٔ عقلیه و عمل به خبر واحد و غیره به کتاب افزوده است.

الذریعة ۴: ۴۶۳، مرعشی ۵: ۱۷۲۵

آغاز: الحمدللّه العلی العظیم العزیز الحکیم الغفور الرحیم ذی العرش...

آغاز موجود: بتاره وشقوا عیاره واقتدحوا ناره و فی الحقیقه کدحوا و حاموا حول حماة و انتهبوا ولم یستخرجوا السّرّ الدفین من خبایاه...

انجام: و فی روایة مسمع عن الصادق علیه السلام ان جنایتها فی حقوق الناس علی سیّدها و الاظهر بین الاصحاب خلاف ذلک هذا و لنقطع الکلام حامدین للّه علی آلائه.... إنّه خیر من سئل و اجود من اعطی

۴۹۹

این نسخه به خطّ نسخ احمدبن شیخ یاسین مورّخ ۱۲۸۷ قمری است. برگ آغاز نسخه دارای وصالی است.
قطع: ۲۰×۳۱/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۱۲، سطور:۲۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۴

الانتصار فی انفرادات الإمامية **(فقه ـ عربی)**

از شریف مرتضی علی بن حسین موسوی (م ۴۳۶)

مؤلّف در این کتاب انفرادات شیعه را در فتاوی به ترتیب کتب فقه در دو مجلد گردآورده است.

وی این اثر را به نام عمیدالدین وزیر در دو مجلد نگاشته است. یک بار در سال ۱۲۷۶ قمری به انضمام الجوامع الفقهية و بار دیگر به تنهایی مورّخ ۱۳۱۵ قمری به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲: ۳۶۰، مرعشی ۳: ۹۸۱

آغاز: الحمدللّه علی ما یسّر من حق متبع و صرف من باطل مبتدع و ارشد الی دلاله و ابعد من ضلاله....اما بعد فانّی ممتثل ما رسمته الحضرة السامية

انجام: لان ذلک یدعوا الی الحسد و العداوة و بالخلاف فی جوازه لذلک الاول

۵۰۱

این نسخه به خطّ نسخ عبدالرضا بن محمّدبن صفر است مورّخ ۱۰۵۴. صفحهٔ شمارهٔ ۱۹ نسخه ناتوشته است. پشت برگ آغاز، وقف نامه‌ای است از محمد داود بن عنایت اللّه مورّخ ۱۰۷۲ قمری.

قطع: رحلی ۱۹×۳۱، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۸۵، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۶

الجمل فی النحو **(نحو ـ عربی)**

از شیخ عبدالقاهر بن عبدالرحمن جرجانی (م ۴۷۴ ه)

در نحو مشتمل بر ۵ فصل: اول: مقدمات، دوم: عوامل افعال، سوم: عوامل حروف، چهارم: عوامل اسماء، پنجم: اشیای منفرده. در حاشیهٔ نسخهٔ حاضر تعلیقاتی با امضای احمد شهوَکی و تعلیقاتی به نقل از ابوسعید بن احمد زواری و شرح اللّباب مولانا نوراللّه آورده‌اند که در پایان اکثر تعلیقات چنین آمده است: «والسلام علی کاتبه».

آغاز موجود: و ما دخله الزوائد الاربع مثل افعل و نفعل و تفعل و یفعل و یسمی المضارع و هو یشتمل الحاضر و المستقبل...

۵۰۲

این نسخه به خطّ نسخ ممتاز قرن ۱۰ است و از آغاز و انجام افتادگی دارد. درتمام صفحات لکهٔ رطوبت دیده می‌شود. در حواشی صفحات، تعلیقات بسیار وجود دارد.

قطع: ۱۳/۵×۲۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۴۶، سطور: ۷، کاغذ: کاهی رنگ، شماره ثبت: ۳۱۲۰۷

تحفهٔ شاهی **(تجوید ـ فارسی)**

از عمادالدین علی شریف قاری استرآبادی (قرن ۱۰)

در تجوید قرآن و در یک مقدمه و دوازده باب و یک خاتمه پرداخته شده است.

آغازی راکه الذریعة برای این کتاب معرفی کرده در این نسخه دیده نمی‌شود.

الذریعة ۳: ۴۴۴، منزوی ۱: ۸۲

آغاز: الحمدللّه....و بعد چنین گوید اضعف عباداللّه الهادی....که نزد ارباب بصیرت و اصحاب خبرت واضح و پیدا و لایح و هویداست...

انجام: و این معنی ملاحظه نکرده قرآن خوانند و عبادت دانند و حال آنکه بمعصیت گرفتارند و قرآن ایشان را لعنت کند

۵۰۳

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۲است. پشت برگ پایان مثنویی در تجوید به فارسی دیده می‌شود.

قطع: ۱۳×۲۰، جلد: تیماج مشکی: تعداد برگ: ۴۲، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۸

لؤلؤة البحرین فی الإجازة لقرّتی العین **(اجازه ـ عربی)**

از شیخ یوسف بن احمد الدّرازی البحرانی (م ۱۱۸۶)

اجازهٔ مبسوط مؤلّف است به دو برادرزاده‌اش خلف بن شیخ عبدعلی و حسین بن

محمّد که در ضمن اجازه، تراجم شماری از مشایخ خود را آورده است. وی به تاریخ ۱۱۸۲ ق از این تألیف پرداخته است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۸ : ۳۷۹

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی جعلنا من اهل الرّوایة و نوّر قلوبنا بأنوار المعرفة و الدّرایة...

انجام: فانّکما مأذوناً في ذلک لیتمّ النفع بالطالبین و تعظیم الوقع لها فی صدور الراغبین

۵۰۴

این نسخه به خطّ نسخ میرزا محمّدبن علی اکبر دستجردی کزّازی است مورّخ ۱۲۴۲. بعد از اتمام متن، ابیاتی از سیّد محمّد (از احفاد سید رضی) در تاریخ وفات مصنّف شیخ یوسف صاحب حدائق آورده شده است که برخی را بطور نمونه می‌آوریم:

یا قبر یوسف کیف اوعبت العلی — و کنت فی جنبیک لایکنف

.... — ....

مذ غبت من بین الانام فکلّنا — یعقوب حزن غاب عنه یوسف

فغضیت[1] واحد و الزمان فأرّخو — قرحت قلب الدین بعدک یوسف

صفحهٔ شمارهٔ ۲۵۰ نسخه مشتمل بر ترجمهٔ حسین بن مفلّح صیمری و مفلّح بن حسن بصری است.

قطع: ۱۰×۱۵، جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۲۷، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۰۹

بحارالأنوار (حدیث ـ عربی)

از علّامه محمّد باقر بن محمّدتقی مجلسی (م ۱۱۱۰)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتاب العدل و المعاد از بحار الانوار است.

---

۱. کذا.

الذریعة ۳: ۱۶

آغاز موجود: للّه عزوجل عمقة ما بین السماء و الارض عرضه ما بین المشرق و المغرب... لا ینبغی ان یطلع علیها الّا الواحد....

انجام موجود: عن ابن جبله عن عبداللّه بن سنان قال سألت اباعبداللّه (ع) فقال لی

۵۰۶

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۱ـ۱۲ است. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.

قطع: وزیری ۲۴/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج وزیری، تعداد برگ: ۲۱۷، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۱۱

کتابی در مواعظ (گویا الروض الانیق فی الواعظ الرشیق) (مواعظ ـ عربی)

از عزّالدین عبدالسلام بن حمد بن غانم مقدسی (م ۶۷۸)

کتابی است در مواعظه صوفیانه و اخلاق دینی، مشتمل بر پنجاه و سه فصل که هر فصل مجلسی است با خطبه‌ای جداگانه در موضوعات متنوع دینی.

آغاز نسخه افتاده و تصریحی به نام مؤلّف در نسخهٔ موجود نیست جز اینکه در عنوان فصل یازدهم چنین آمده است: «الفصل الحادی عشر من کلام الشیخ عزالدین المقدسی...» که ظهور در انتساب کتاب به نامبرده دارد. و از میان آثار مقدسی قابل تطبیق با الروض الانیق فی الواعظ الرشیق است.

آغاز موجود: العبد اذا عاش ما شاءاللّه و صلّی علی النبی (ص) و کان علی غیر التوحید... فاذا فعل ذلک و حسن اسلامه

انجام:

شفیع المذنبین رسول حق — و من قد خصّ بالسبع المثانی
علیه من المهیمن کل وقتٍ — صلاة ما تثنّی غصن بانی

۵۰۹

این نسخه به خطّ نسخ مورّخ ۱۱۰۰ قمری است. نسخه از آغاز افتادگی دارد و دو

برگ پایانی نسخه وصالی شده است. عناوین به شنگرف. بر صفحهٔ پایانی نسخه تملک سیّد محمّد بن سید علی حموی حسینی مورّخ ۱۱۷۱ دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۵×۲۰/۵، جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۷۶، سطور: ۲۱، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۲۱۴

الروضة البهیّة فی شرح اللمعة الدمشقیة **(فقه ـ عربی)**

از شیخ زین الدین علی بن احمد عاملی (م ۹۶۶)

شرح مزجی است بر اللمعة الدمشقیة شهید اول. نسخهٔ حاضر از آغاز کتاب الاجاره تا پایان را دربردارد.

الذریعة ۱۱: ۲۹۰

آغاز نسخه: (الاجاره) و هی العقد علی تملک المنفعة المعلومة بعوضٍ معلومٍ فالعقد بمنزلة الجنس یشمل سائر العقود...

انجام: علی ضیق المجال و تراکم الاهوال الموجبة لتشویش البال

۵۱۰

این نسخه به خطّ نسخ نستعلیق قرن ۱۲-۱۳ است. تعلیقات بسیار در حواشی صفحات دیده می‌شود. چند برگ از آغاز و انجام نسخه نونویس است.
قطع: وزیری بزرگ ۱۸×۲۷/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۴۸، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۱۵

التحفة السلیمانیة **(نهج البلاغه ـ فارسی)**

از سیّد ماجدبن محمّد حسینی بحرانی (قرن ۱۱)

ترجمه‌ای است از عهدنامهٔ مالک اشتر به فارسی که آن را به نام شاه سلیمان صفوی پرداخته شده.

این کتاب به سال ۱۳۰۱ در ایران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۳: ۴۴۱

آغاز: گوهر گرانبهای عقد والای سخن سپاس و ستایش مالک الملکی.... و بعد بر صفحات ضمایر ارباب الباب نیّر این معنی از مشرق حق و صواب پرتوافکن...

انجام: و ارفع له لواء الفتح و الظفر والاجلال و الاعظام انک المتفضّل بالنعم العظام و المتطول بالمنح الجسام

۵۱۵

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۱ـ۱۲ است. صفحهٔ آغاز دارای سرلوحهٔ مذهب و مرصع عالی است و تمام صفحات به قلم سه‌گانهٔ زر و لاجورد و سیاه مجدول گردیده است. پشت برگ آغاز و پایان نسخه، ابیات پراکنده‌ای به خطّ نستعلیق دیده می‌شود.

قطع: ۱۱/۵×۱۹/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۱۳، سطور: ۱۵، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۲۲۰

قواعد السلاطین **(مواعظ ـ فارسی)**

از سیّد محمّد بن سیّد احمد علوی عاملی مشهور به عبدالحسیب (م ۱۱۲۱)

وی نوهٔ دختری میرداماد است.

در مواعظ و پند مشتمل بر یک فاتحه و دوازده قاعده و یک خاتمه که مؤلّف به تاریخ ۱۰۸۱ قمری از آن پرداخته است.

قاعدهٔ اول: در عدالت

قاعدهٔ دوم: در بیان سخا و دهش و کرم

قاعدهٔ سوم: در آنچه طالب به سبب طلب، مستحق چه امر و استحقاق چیزی داشته خواهد بود.[۱]

قاعدهٔ چهارم: در بیان ردّ سؤال است.

---

۱. کذا.

قاعدهٔ پنجم: در فضیلت شکر است.

قاعدهٔ ششم: در رفع ظلم است.

قاعدهٔ هفتم: در خلوص نیت سلطان در باب رعیت و زیردستان و سکون غضب است.

قاعدهٔ هشتم: در صدور ظلم و تسکین غضب است.

قاعدهٔ نهم: در صحبت اغیار و مصاحبت نیکوکار و مجالست دانایان است.

قاعدهٔ دهم: در اغتنام فرصت و طلب نیک نامی است.

قاعدهٔ یازدهم: در بیان ارتکاب به خیرات است.

قاعدهٔ دوازدهم: در بیان تعیین و سلوک امرا و ارکان دولت است.

از دیگر آثار مؤلّف می‌توان غوامض الصلاة و فضائل السادات را نام برد. نسخهٔ حاضر گویا منحصر است.

آغاز موجود: اوهام و خواطر واجب الوجودی که ذات قدیمش به اوج تفکر سیمرغ عقل در آشیان حدوث نگنجد....

انجام: و دست از مشتهیات فاسدهٔ کاسدهٔ آن شسته، مسلک مبین خداشناسی و رعیّت پروری متوجه گردد

۵۱۶

این نسخه به خطّ نستعلیق حیدر علی است از قرن ۱۱. به اندازهٔ چهار سطر از پایین برگ پایان را بریده‌اند.

قطع: ۱۲×۱۹، جلد: تیماج زرشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۰۱، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۲۱

الروضة البهية فی شرح اللمعة الدمشقية **(فقه ـ عربی)**

از شیخ زین الدین علی بن احمد (م ۹۶۶)

شرح بر اللمعة الدمشقية شهيد اول

الذریعة ۱۱: ۲۹۰

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی شرح صدورنا بلمعة من شرایع الاسلام....

انجام: ما قصّرنا فیه من اجتهاده او وقع فیه من خلل فی ایراداته إنّه هو الغفور الرحیم.... علی ضیق المجال و تراکم الاحوال الموجبة لتشویش البال

۵۲۰

این نسخه به خطّ نسخ حسن المؤمن الکاسی است مورّخ ۹۷۰ قمری، و چهارسال بعد از شهادت مؤلّف کتابت شده است.

پشت برگ آغاز، یادداشتهای متفرقه‌ای دیده می‌شود که یادداشت زیر شایان ذکر است:

«قبض الشارح رحمه اللّه بامر السلطان سلیمان (در برخی منابع سلطان سلیم) بمکة المشرفه ثامن شهر ربیع الاول سنه خمس و ستین و تسعمائه حین فرغ من صلوة العصر بمسجدالحرام و اخرج الی دور مکه و بقی محبوساً هنا شهراً و اربعة ایامٍ ثم سیر به علی طریق البحر الی قسطنطنیه و قتلوه بها فی تلک السنه و بقی مطروحاً ثلثة ایام ثم القوا جسده الشریف فی....».

علامت بلوغ مقابله در چندین جا دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۸×۲۴/۵، جلد: تیماج زرشکی با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۲۶، سطور: ۲۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۲۲۵

حاشیة الروضة البهیّة فی شرح اللمعة الدمشقیة = تعلیقات (فقه ـ عربی)

از آقا جمال الدین محمّد بن آقا حسین خوانساری (م ۱۱۲۵)

حاشیهٔ مفصلی است بر کتاب الروضة البهیه شهید دوم که خود شرح اللمعة الدمشقیه شهید اول است.

نسخهٔ حاضر از بخش طهارت تا پایان را دربردارد.

این کتاب به سال ۱۲۷۲ در ایران به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۶: ۹۳

آغاز: بسمله الحمد.... قوله فی الحاشیة ما کان متعلقة عامّاً ای من الافعال العامّة التی

لاتخلو عنها فعل نحو کائن و حاصل...

انجام: قوله و اعلم ان الطریق مونث سماعی قال فی القاموس الطریق مفرد و یؤنّث و علی هذا الکلام الشارح کما تری

۵۲۲

این نسخه به خطّ نسخ مورّخ ۱۲۶۵ قمری و عناوین به شنگرف است.

قطع: رحلی ۲۰/۵×۳۱، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و حاشیه، تعداد برگ: ۳۱۸، سطور: ۳۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۲۷

الکافیة **(نحو ـ عربی)**

از شیخ جمال الدین ابو عمرو عثمان بن عمر معروف به ابن حاجب مالکی (م ۶۴۶) مختصری است در نحو.

کشف الظنون ۲: ۱۳۷۰

آغاز: بسمله الکلمة لفظ وضع لمعنی مفرد و هی اسم و فعل و حرف لأنّها اما أن تدلّ علی معنی فی نفسها....

انجام موجود: و فی الوقف فیردّ ما حذف و المفتوح (نانوشته) ماقبلها تقلب الفاً

۵۲۳

این نسخه به خطّ نسخ شیوهٔ ترکی قرن ۱۱ ـ ۱۲ و از پایان دارای افتادگی است. مابین سطور و حواشی صفحات پر از تعلیقات است.

برگ آغاز وصالی شده و شش صفحهٔ پایانی نونویس است. بخشی از برگ پایان بریده شده. بر دو برگ از آغاز و پایان که آن را جلد کتاب قرار داده‌اند سرمشق به خطّ نسخ عالی و ذیل آن مشق کودکانه دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۱۷×۲۲، تعداد برگ: ۵۳، سطور: ۹، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۲۲۸

شرح اصول کافی
(حدیث ـ عربی)

از ملّا محمّد صالح بن احمد مازندرانی (م ۱۰۸۶)

کتابهای عقل و جهل، توحید و حجة، ایمان و کفر، دعا، زکاة و صوم و تمام کتاب الروضه از این کتاب شرح شده است.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر شرح کتاب‌های الایمان و الکفر، الدعاء، فضل القرآن، العشرة و الروضه می‌باشد.

آغاز نسخه: بسمله قوله کتاب الایمان و الکفر قدم الایمان لانه الاصل والاهم.... لانه لا یقول بثبوتها لما مرّ من الوجه الاخیر...

انجام: و هو المهدی المنتظر الموجود عندنا و بوجوده قامت الدنیا و هم یقولون انه سیوجد فی آخر الزمان

۵۲۵

این نسخه به خطّ نسخ مورّخ ۱۲۰۰ قمری است. بر برگ اضافی آغاز نسخه، یادداشتی از فرهاد میرزا معتمدالدوله است درباب مؤلّف و بر دومین برگ اضافی، یادداشت زیر از همان فرهاد میرزا دیده می‌شود:

«هو آزادنامه قنبر که حضرت عرش مرتبت مرقوم فرموده‌اند:

یا قنبر کنت بالامس مثلی — و صرت الیوم مثلی
وهبتک لمن وهب لی — کتبه ابن ابی طالب علی

بر پشت برگ آغاز نیز تملک فرهاد میرزا مورّخ ۱۳۰۵ قمری وجود دارد.

قطع: رحلی ۱۸×۳۰، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۴۱۸، سطور: ۳۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۳۰

بحارالأنوار
(حدیث ـ عربی)

از علّامه محمّد باقر بن محمّد تقی مجلسی (م ۱۱۱۱)

نسخهٔ حاضر پاره‌ای از مجلد ششم بحارالانوار است در تاریخ و احوال حضرت رسول اکرم صلی اللّه علیه و آله و بیان فضائل ایشان که از باب غزوهٔ عمرو بن معدی کرب تا

پایان جلد ششم را دربردارد.

آغاز موجود: باب غزوهٔ عمرو بن معدی کرب «.....» لما عاد رسول اللّه (ص) من تبوک الی المدینة....

انجام: مع وفور الاشغال و اختلال البال فارجو ممن نظر فیه ان لا یواخذنی بما یجد فیه من الخطاء والخطل و النسیان و یدعوا لی و لآبائی مشایخی و اسلافی بالرحمة و الغفران و الحمدللّه....

۵۲۶

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۲ و از آغاز افتادگی دارد. حاشیهٔ پایانی دو برگ پایانی دارای لکه‌های زرد است.

قطع: وزیری ۲۳/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج زرشکی، تعداد برگ: ۱۶۲، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۳۱

شوارق الإلهام فی شرح تجرید الکلام **(کلام ـ عربی)**

از ملّا عبدالرزاق بن علی لاهیجی قمی (م ۱۰۵۱)

شرحی است بر تجرید الکلام خواجه نصیرالدین طوسی (م ۷۲۶) در دو مقصد: امور عامّه، جواهر و اعراض.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر مقصد اول (امور عامه) است.

الذریعة ۱۴ : ۲۳۸

آغاز: بسمله ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق و انت خیر الفاتحین....فیقول العبد (شارح) انه کما ان خاتم المجتهدین (مصنف) قد کان متفرداً فیمابین علمآء الشریعه....

انجام (نسخه): فان شرب السقمونیا علة فاعلیته عرضیة لحصول البرودة و علّة معدّة ذاتیة له ایضا

۵۲۷

این نسخه به خطّ نستعلیق علی نقی بن محمّد علی موسوی زنجانی است

مورّخ ۱۲۱۸ در اصفهان.

پشت برگ آغاز، چند یادداشت کلامی به علاوه شرح یکی از تشکیکات امام فخر در منطق و تملک یحیی حسینی مورّخ ۱۳۱۵ و محمّد صادق بن علی نقی موسوی زنجانی دیده می‌شود.

در حواشی برخی صفحات، استدراک سقطات به اضافهٔ تعلیقاتی با علامت «منه» و برخی با امضاهای محمد علی نوری و علینقی زنجانی (کاتب نسخه) وجود دارد.

بر صفحات شمارهٔ ۳۱۰ و ۳۱۱ نسخه، تحقیقی به نقل از کشف المراد در باب قضا و قدر نقل شده و بر آخرین برگ اضافی فهرستی از کتب موقوفه دیده می‌شود.

قطع: ۱۴×۲۱، جلد: تیماج مشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۵۷، سطور: ۲۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۳۲

صراط النجاة **(حدیث ـ عربی)**

از علّامه محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (م ۱۱۱۰)

ترجمه و شرح حدیث اعرابی است که در جنگ جمل از امیرالمؤمنین علی علیه السلام معنی واحد را می‌پرسد و ایشان نیز پاسخ را مشتمل بر توحید باری و صفات ثبوتیه و سلبیه بیان می‌فرماید. به تاریخ ۱۵ محرم ۱۱۰۳ از آن پرداخته است.

یک بار به انضمام بحرالمصائب و دیگر بار مستقلاً به سال ۱۳۰۴ در هند به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۵ : ۳۷

آغاز: الحمدللّٰه الواحد الفرد المبرّء عن شائبة الاضداد و الاقداد[۱]....و بعد چنین گوید.... در بیان ترجمه حدیث شریفی که اعرابی سؤال کرد.... از معنی واحد و یگانه بودن اللّٰه تعالی...

انجام: خداوند عالم مومنین و مومنات را از میل کردن از حق به باطل و مذاهب غیر حق نگاه دارد بحق محمد و آله الامجاد تمام شد این رساله بدست مؤلّف در پانزدهم

۱: کذا

شهر محرم الحرام سنه هزار و صد و سه هجریة

۵۲۸

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۳ است.
قطع: وزیری کوچک ۱۵×۲۱، جلد: تیماج زرد، تعداد برگ: ۷۹، سطور: ۲۰،
کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۳۳

فصل الخطاب الهادی إلی طریق الصواب = فصل الخطاب صغیر (اخبار - عربی)

از حاج محمّد کریم خان بن ابراهیم کرمانی قاجار (م ۱۲۸۸)

در اخبار متعلق به اصول و کلیات فروع مشتمل بر چند باب. مؤلّف به اتمام آن موفق نگردیده است.

این کتاب به جز فصل الخطاب بزرگ از همین مؤلّف است که به سال ۱۳۰۲ در تهران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۶: ۲۲۹، فهرست کتب مشایخ: ۲۰۹

آغاز: الحمدللّه....و بعد فیقول العبد (مولف) إنّی لمّا فرغت من کتب معارف الدین علی طریقة الهداة المهدیین....و لم تقنع نفسی فیما لا اعلم...

انجام موجود: قال یوحی اللّه عزوجل الی الحفظة الکرام لاتکتبوا علی عبدی المومن عند ضجره شیئاً

۵۲۹

این نسخه به خطّ نسخ قرن ۱۳ و از پایان ناتمام است.
قطع: ۱۱/۵×۱۸/۵، جلد: روکش کاغذ، تعداد برگ: ۱۰۸ (بدون احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۳۴

تاریخ سیاقی = تاریخ پادشاهان عجم = خلاصة التواریخ **(تاریخ - فارسی)**

از مهدی سمنانی (قرن ۱۳)

تاریخ کوتاه جهان و ایران است از پادشاهی کیومرث (برخی از آدم) که پایان آن بنا به اختلاف نسخ متفاوت است و این نسخه تا روزگار محمد شاه قاجار ادامه یافته است. عناوین و اعداد به خطّ سیاق و مطالب به شیوهٔ دفاتر مستوفیان عهد قاجار نگاشته شده.

در نسخ گوناگون نامی از مؤلّف کتاب به میان نیامده ولی در نسخهٔ مورد سخن که تا روزگار محمّدشاه قاجار را به صورت ناتمام دربردارد در ذیل احوال محمّد شاه، نام مهدی سمنانی دیده می‌شود که به ظاهر مؤلّف کتاب است، عبارت او چنین است: «چنانچه فقیر حقیر مهدی سمنانی که قدمت خدمتم وسیله اعتبار آمده زیاده از توقع و چشم داشت خود مورد تفقّد شاهانه....گشته».

در بخش مربوط به احوال فتحعلیشاه چندین برگ و در بخش محمد شاه یک برگ که برگ پایانی است نانوشته رها شده و چون عنوان مطالب در بالای برگهای یادشده وجود دارد پیدا است که نویسنده قصد ادامهٔ مطالب را داشته است.

الذریعة ۷: ۲۱۶، منزوی ۶: ۴۱۰۷

آغاز: تاریخ پادشاهان عجم که در ملک ایران سلطنت کرده‌اند...

انجام موجود: توضیح این مقال علی سبیل الایجاز و الاجمال آنکه چون مرحوم فتح علیشاه در سنه ۱۲۴۹ بعزم سفر اصفهان از دارالخلافه نهضت و وارد اصفهان

۵۳۰

این نسخه به خطّ نستعلیق شکستهٔ تحریری است از قرن ۱۳. عناوین به شنگرف. در حاشیهٔ صفحهٔ ۱۶۰، یادداشت مغرضانه‌ای در باب امیرکبیر و پایان کار او دیده می‌شود.

قطع: رحلی ۲۱×۳۱/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۸۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۳۵

رساله در طب **(طب ـ فارسی)**

نام مؤلّف در جایی دیده نشد.

رساله‌ای است در طب عامیانه که در آغاز، آن را به گفتار لقمان و جاماس و جالینوس و بوعلی و محمّد زکریای رازی منسوب داشته است. از سیاق گفتار چنین برمی‌آید که ترجمه است از کتاب دیگری.

آغاز: الحمدللّه.... بدانکه این رساله‌ای است از گفتار لقمان حکیم و جاماس و جالینوس و بقراط و بوعلی و محمّد زکریا.... و این کتاب را طبّ نام کرده‌اند از آنچه باشد...

انجام: چون سرمه در چشم کشد بسیار عجایب از جن و غیر آن از امور عالم غیب مشاهده کند

۵۳۱

این نسخه به خطّ نسخ محمّد حسین بن محمّد علی مشهور به ملّا بزرگ است مورّخ ۱۲۳۹ قمری. پشت برگ آغاز نسخه‌ای طبّی دیده می‌شود.

قطع: ۱۹×۲۷/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۳، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۳۶

شرح نهج البلاغه = مصباح السالکین **(نهج البلاغه ـ عربی)**

از کمال الدین میثم بحرانی (م ۶۷۹یا ۶۹۹)

وی این کتاب را به نام خواجه عطاملک جوینی (م ۶۸۰) نگاشته است.

مجلد حاضر مشتمل بر جزء سوم و چهارم کتاب است.

الذریعة ۱۴ : ۱۴۹

آغاز موجود: للتذکر و التفهم لأنّ الالتفات الیه انّما یراد لمطالعة کبریائه و عظمته.... فإنّ مطالعة عظمة اللّه اعظم...

انجام: و ینبغی له فاطلقه علیه اطلاقاً لاسم الملزوم علی لازمه و باللّه التوفیق

۵۳۳

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۸ است. آغاز نسخه افتادگی دارد و برگ پایان نیز نونویس است. پایان نسخه، انجام جزء چهارم است و با پایان نسخهٔ چاپی یکسان نیست.

قطع: وزیری ۱۷×۲۵، جلد: تیماج حنایی با ترنج گل و بوته، تعداد برگ: ۲۴۳، سطور: ۲۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۲۳۸

مسکّن الشجون فی حکم الفرار من الوباء و الطاعون (فقه - عربی)

از سیّد نعمة اللّه بن عبداللّه موسوی جزائری شوشتری (م ۱۱۱۲)

تحقیقی است در حکم شرعی فرار از طاعون و وبا، و جواز و عدم جواز فرار شخص مبتلا، که به مناسبت، مطالب دیگری را نیز به اصل مطلب افزوده است.

در سال ۱۱۰۲ بیماری وبا و طاعون در عراق عرب شایع شد و شمار کثیری از اهالی آنجا را تباه ساخت که بسیاری از عالمان آن عهد عراق نیز درگذشتند.

مؤلّف کتاب را بدین مناسبت نگاشته و به روز جمعه هفتم رجب سال ۱۱۰۳ از تألیف پرداخته است. وی کتاب را در پنج باب و یک خاتمه برگزار کرده است:

الباب الاوّل: فی الکشف عن الموت و بیان جملة من عجائبه

الباب الثانی: فی مبادی الطاعون و أسبابه

الباب الثالث: فی حکم الفرار منه

الباب الرابع: فی تحقیق الأجل

الباب الخامس: فی واجب الحکام و العلماء و أمثالهم عند نزول هذه البلایا

الخاتمة: فی نوادر متفرقه من احادیث تهشّ إلیها الطباع و حکم فائقة تقبلها الأسماع.

الذریعة ۲۱: ۱۹، مرعشی ۹: ۲۲۸

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی جعل الموت سعادة للمومنین یتوصّل بها الی اعلی الجنان....و الصلوة علی نبیّنا محمد و اهل بیته مصابیح الظلام.... و بعد فیقول.... انه وقع فی العراق و توابعه وباء و طاعون فی العام الثانی بعد المائة و الالف....

انجام: بل ینبغی ان یغسل بالماء الحارّ الی غیر ذلک من الادویـة المـنقولة و الادعـیة المرویة قد انتهت الی هنا هذه الرسالة علی ید مؤلّفها الجانی نعمة اللّه الحسینی عفا اللّه تعالی منه و سرّ منه فواضح عیوبه

۵۳۴

این نسخه به خطّ نسخ مورّخ ۱۲۸۴ قمری است. در ادامهٔ کتاب، چند تعویذ به جهت رفع وبا و طاعون به خطّ کاتب دیده مـی‌شود. در حـاشیهٔ صـفحه ۲۸۵ گواهی مقابلهٔ مورّخ ۱۲۸۵ دیده می‌شود.

برگ پایانی و اضافی نسخه نیز مشتمل بر تعویذاتی است.

قطع: ۱۳×۲۱، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۴۴، سطور ۱۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۳۹

شرح إرشاد الأذهان = منهج السداد = شرح علائی **(فقه ـ عربی)**

از تاج الدین عبدالعالی بن محقق کرکی (م ۹۹۳)

بر ارشاد الاذهان علّامهٔ حلّی (م ۷۲۶) که از آغاز تا کتاب الحج را در دو جـزء شـرح کرده: جزء اول از آغاز تا کتاب زکوه و جزء دوم از صوم تا حج.

نسخه‌ای از این کتاب تا مبحث صلوة المسافر در فهرست سپهسالار معرفی شده است.

صاحب الذریعة نیز نسخه‌ای از آن را در نجف یاد می‌کند. و مـجلد حـاضر سـومین نسخهٔ شناخته شده است و تا مبحث حج را در بر دارد.

صحافی این نسخه مشوّش است و قدری از کتاب طهارت در پـایان نسـخه بـعد از بخش حج جای گرفته است.

الذریعة ۱۳: ۷۸، فهرست سپهسالار ۱: ۴۳۹

آغاز: بسمله ارشاد اذهان ارباب الایمان و فقاهة اصحاب العرفان حمد موجد شرع لنا شرایع الاسلام.... و بعد فهذه فوائد علّقتها علی الکتاب الموسوم بارشاد الاذهان....

انجام موجود (از کتاب حج): یعطی الاکتفاء بفعلها قبله سهواً حتی السعی و سیأتی مباحث

السعی ما یشعر

انجام نسخه (بخشی از طهارت): و اجیب بانّ المحرم المنع التامّ و لا الاجزاء الحاملة للون حقیقة تمنع منعاً تاماً قال شیخنا

۵۳۵

این نسخه به خطّ نسخ تحریری است از قرن ۱۱. برگ آغاز دارای وصالی است.

قطع: ۱۳×۲۰/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۲۶۹، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۴۰

عُدّة الداعی و نجاح الساعی **(ادعیه و عبادات ـ عربی)**

از شیخ جمال الدین ابوالعباس احمدبن فهد حلّی (م ۸۴۱)

در یک مقدّمه وشش باب:

۱. تشویق به دعا ۲. اسباب اجابت ۳. آداب داعی ۴. چگونگی دعا ۵. در ذکر ۶. تلاوت قرآن، و خاتمه در اسماء حسنی.

مؤلّف به تاریخ ۸۰۱ قمری از تألیف پرداخته است. وی هم چنین گزیده‌ای از این اثر خود را به نام نبذة الداعی ترتیب داده است.

عدة الداعی به دست حسین فشاهی به فارسی ترجمه شده و مورّخ ۱۳۳۸ در تهران چاپ شده است.

الذریعة ۱۵ : ۲۲۸

آغاز موجود: باللّه و طلب ما لدیه فاعلم انه قد ورد فی الاخبار من الائمة الاطهار ما یؤکّد ذلک...

انجام موجود: علی اشرف النفوس الطاهرات محمد و عترته.... ما اختلف الصباح و المساء و اعتقب الظلام و الضیاء.

۵۳۸

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۰. نسخهٔ حاضر از آغاز و انجام افتادگی دارد و دو برگ به پایان نسخه الحاق شده که جزء کتاب نیست ولی شباهت بسیار به خطّ متن دارد.

قطع: رقعی، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۵۱، سطور ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۴۳

حاشیة شرح الملخّص فی الهیئة **(هیأت ـ عربی)**

از عبدالعلی بیرجندی (م ۹۳۴)

اصل ملخص در هیأت و تألیف محمودبن محمّد چغمینی خوارزمی است که موسی بن محمود معروف به قاضی زادهٔ رومی آن را شرح کرده است.

حاشیهٔ مورد سخن تعلیقاتی است بر این شرح.

الذریعة ۶: ۱۳۵، فهرست ۱۹: ۴۸۶

آغاز: الحمدللّه رب المشارق و المغارب مزیّن السماء بزینة الکواکب....فهذه تعلیقات علی المواضع المشکله و تنبیهات... الحمد هوالثناء باللسان علی الجمیل الثناء هوالاتیان بما یشعر بالتعظیم

انجام موجود: قوس لیل الکواکب ما دار من المعدل من غروب الکواکب الی طلوعه و لا یخفی ان الکواکب شامل للشمس فلو اکتفی بتعریف

۵۴۰

این نسخه به خطّ نسخ عالی قرن ۱۳ است. بخشی از اواخر نسخه نانوشته باقی مانده است.

قطع: ۱۳/۵×۲۲، جلد: تیماج حنایی با عطف قرمز، تعداد برگ: ۱۱۹، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی آبی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۴۵

توضیح التذکرة **(هیأت ـ عربی)**

از مولی نظام الدین حسن بن محمّد قمّی نیشابوری یا نظام اعرج (قرن ۸)

شرحی است کامل بر تذکرهٔ نصیریهٔ خواجه نصیر طوسی (م۶۷۲) در هیأت با عناوین (قال، اقول) که مؤلّف، مورّخ ۷۱۱ از آن پرداخته است.

برخی از نسخ حامل تمام متن است و برخی نسخ به نقل یک جمله یا کلمه‌ای از آغاز و انجام کلام خواجه بسنده کرده است و دیباچه‌های این اثر نیز دو تحریر متفاوت دارد که در یکی اثر را، بنا به اختلاف نسخ، به نظام الدین علی بن محمود یا نظام الدین محمود بن رئیس یزدی اهدا کرده. در دیگر تحریر کتاب، اثری از اهدای کتاب دیده نمی‌شود.

الذریعة ۴: ۴۹۲، فهرست ۱۹: ۴۶۴

آغاز موجود: اسنادها هیهنا الی مفارق و علی تقدیر التجویز ایضاً لائق حینئذ.... و اقول أنّها ایضاً لایتحرک من الوسط اذ لو تحرّکت....

انجام موجود: و مدار نظیریهما و بعد کل منهما من الاعتدال الذی ثلثة و خمسون درجة یقطعها الشمس فی خمسین یوماً من

۵۴۱

این نسخه به خطّ نستعلیق تحریری از قرن ۱۱ است. آغاز و انجام نسخه افتادگی دارد و اشکال فلکی نسخهٔ کتاب رسم نشده و محل آنها خالی رها شده. چند برگ از آغاز و میانه و پایان نسخه وصالی شده است.

قطع: ۱۳×۲۰، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۲۰۱، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۴۶

ریاض المسائل **(فقه ـ عربی)**

از سیدعلی بن سیّد محمّد طباطبایی صاحب ریاض (م ۱۲۳۱)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتاب حج و جهاد است و تعلیقاتی با امضاهای محمد صالح، محمّد تقی و عبدالحسین جعفری در حواشی برخی صفحات نسخه دیده می‌شود.

الذریعة ۱۱: ۳۳۶

آغاز: بسمله الحمدللّه.... کتاب الحج و یتبعه العمره او یدخل فیه لما ورد انها الحج الاصغر.... و النظر فی الکتاب یقع تارة فی المقدمات....

انجام: کما هو ظاهر الاخبار و اکثر الاصحاب وجهان و لاریب ان الاول ان لم تقل بکونه اقوی فهو احوط و اولی

۵۴۴

این نسخه به خطّ نسخ مورّخ ۱۲۲۴ قمری است. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری کوچک ۱۴×۲۱/۵، جلد: تیماج زرد، تعداد برگ: ۱۹۹، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۴۹

مفاتیح الشرایع (فقه ـ عربی)

از مولی محمّدبن مرتضی، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

در دو مجلد: الف: در فن عبادات و سیاسات، ب: در فن عادات و معاملات.

هر مجلد دارای شش کتاب و یک خاتمه و هر کتاب مشتمل بر یک مقدمه و چند باب است که هر باب منقسم به چند مفتاح است.

چنانچه از آغاز کتاب روشن می‌شود مفاتیح الشرایع در حقیقت تلخیصی از معتصم الشیعه، اثر دیگر فیض است که به تاریخ ۱۰۴۲ از این تلخیص پرداخته است.

نسخهٔ مورد سخن، جلد اول را کاملاً و بخشی از اوایل جلد دوم را داراست. وحید بهبهانی شرح مبسوطی بر این کتاب نگاشته به نام مصابیح الظلام و تا کتاب خمس از آن را شرح کرده است.

الذریعة ۲۱: ۳۰۳

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی هدانا لدین الاسلام و بیّن لنا شرایع الاحکام بوسیلة نبیّه المختار و اهل بیته الاطهار.... فاعطی مفاتیح تلک الابواب....

انجام موجود: من یفسد نکاح الصغیرة بارضاعها کاُمّه وجدّته و اخته و زوجة الاب و

الاخ اذا کان

۵۴۵

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳، و نسخه از پایان افتادگی دارد.
قطع: وزیری ۱۵×۲۱، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۱۶۱، سطور: ۲۰،
کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۵۰

إرشاد الأذهان **(فقه ـ عربی)**

از علّامه حسن بن یوسف بن علی بن مطهّر حلّی (م ۷۲۶)
در حاشیهٔ صفحات نسخهٔ مورد سخن تعلیقات علی بن عبدالعالی کرکی دیده می‌شود.

الذریعة ۱: ۵۱۰

آغاز: بسمله الحمدللّه المتفرد بالقدم و الدوام المتنزّه عن مشابهة الاعراض....امّا بعد فان اللّه تعالی کما اوجب علی الولد طاعة ابویه

انجام: و من اراد التوسط فعلیه بما افدناه فی التحریر او تذکرة الفقهاء او قواعد الاحکام او غیر ذلک من کتبنا و اللّه الموفق لکل خیر و الرافع لکل شرّ

۵۴۷

این نسخه به خطّ نسخ (...) بن عزیز اللّه بن سعید اللّه بیدگلی است مورّخ ۱۰۶۸ قمری در اصفهان که نام شخص کاتب زدوده شده است.
پشت برگ آغاز، رموز کتاب قواعد علّامه از زبان فخرالمحققین توضیح داده شده است.
بر پشت برگ پایان نیز فهرست ابواب ارشاد دیده می‌شود.
بر یک سوی اولین برگ اضافی پایان نسخه، یادداشتی است فقهی پیرامون شرایط عقد متعه، عقد اجاره و عقد دوام. و پشت همین برگ، مصطلحات علّامه در ارشاد توضیح داده شده و نیز قاعده‌ای فقهی از شیخ حسن (شاید صاحب معالم) نقل شده است.

قطع: وزیری کوچک ۱۵×۲۰/۵، جلد: تیماج مشکی فرسوده با عطف قهوه‌ای، تعداد برگ: ۱۸۹، سطور: ۱۹، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۲۵۲

نزهة الناظر فی الجمع بین الأشباه و النظائر **(فقه امامیه ـ عربی)**

در انتساب به مؤلّف اختلاف است و بیشتر آن را از نجیب‌الدین یحیی الأصغر بن احمد بن سعید حلّی (پسرعموی محقّق حلّی) (م ۶۸۹) می‌دانند.

در تهران نیز به نام محقق حلّی به چاپ سنگی رسیده است.

ولی صاحب الذریعة با استناد به قول افندی در ریاض العلماء آن را از مهذب‌الدین حسین بن محمد می‌داند که برای فرزندش نگاشته و گوید: ظاهراً نجیب‌الدین آن را پسندیده و با حذف دیباچه رونویس کرده. چون کتاب را به خطّ وی دیده‌اند از وی پنداشته‌اند.

مؤلّف در این کتاب مسائل فقهی مشابه را به ترتیب معمول کتب فقه گردآورده.

الذریعة ۲۴: ۱۲۵، مرعشی ۲: ۲۷۷

آغاز: بسمله الحمدللّه....اعلم انّی قد صنّفت لک هذا الکتاب و جمعیت فیه بین الحکم والنظیر.... العبادات کل فعل مشروع...

انجام: و ایما رجل اخذ فی وسط الطریق فاصابه عیب فلادیة

۵۴۹

این نسخه به خطّ نسخ محمّد تقی بن حسین بن میرک حسینی کاشی است مورّخ ۱۰۴۴ قمری. پشت برگ آغاز، یادداشتی است مورّخ ۱۰۵۳ و دیگری ۱۰۷۳.

در همان صفحه و نیز بر حاشیهٔ فوقانی صفحهٔ آغاز، کتاب به یحیی بن احمد نسبت داده شده.

قطع: ۱۱×۱۷، جلد: تیماج قهوه‌ای، تعداد برگ: ۱۲۲، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۵۴

القواعد و الفوائد **(فقه ـ عربی)**

از شیخ ابو عبدالله محمدبن مکّی شهید اول (م ۷۸۶)

مشتمل بر قواعد و فوائد اصولی و فقهی و ادبی

این کتاب به سال ۱۳۰۸ قمری در تهران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۷: ۱۹۳

آغاز: اللهم انّی احمدک و الحمد من نعمائک و اشکرک و الشکر من عطائک.... قاعدة الفقه لغة الفهم و شرعاً العلم بالاحکام الشرعیة الفرعیة...

انجام: و منها انتظار الامام الموتم فی صلوة الخوف و هذا یوجب بالوجوب

۵۵۱

این نسخه به خطّ نسخ است مورّخ ۱۰۵۵ قمری. پشت برگ آغاز، تملک محمّدتقی بن محمّدباقر تبریزی دیده می‌شود. در حواشی تمام صفحات لکه‌های رطوبت دیده می‌شود.

قطع: ۱۴×۲۵/۵، جلد: تیماج زرشکی، تعداد برگ: ۲۲۳، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۵۶

شرح هیأت قوشچی = مائده **(هیأت ـ فارسی)**

از مصلح الدین محمّد لاری انصاری (م ۹۷۹)

شرح مزجی است بر رسالهٔ هیأت علاء الدین قوشچی (۸۷۹) که به نام قطبشاه محمّد شاه غازی هندی (۹۷۷) تألیف شده است.

در منابع موجود، این کتاب با عنوان شرح هیأت قوشچی یاد شده ولی در پشت برگ آغاز نسخه، نام مائده را بر کتاب نهاده‌اند و ظاهراً این عبارت از دیباچهٔ کتاب برگرفته شده: «مصور رأی ارباب اللباب می‌گرداند که این مائده‌ای است پرفائده».

در پایان نسخهٔ فصل نهم سی فصل عیناً به قلم متن نقل شده است.

هدیة العارفین ۲: ۲۵۱، مرعشی ۳: ۳۳۰

آغاز: همایون نامهٔ که مزین بنام واجب الاعظام پادشاهی بود که وجود اجرام.... امّا بعد مقیم زاویه خاکساری و محاط دایرهٔ بی اعتباری...

انجام: و قبله در خلاف جهت ظل بود چه مکه شرقی است و جهت ظل غربی

۵۵۴

این نسخه به خطّ نسخ است از قرن ۱۳.

قطع: ۱۴/۵×۲۰، جلد: روکش کاغذی، تعداد برگ: ۱۱۷، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۵۹

حاشیهٔ شرح تجرید (فلسفه ـ عربی)

حاشیه‌ای است بر بخش جواهر و اعراض (مقصد دوم) شرح تجرید علاءالدین قوشچی بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیر طوسی.

نسخهٔ دیگری از این حاشیه در جلد ۱۱ فهرست با شمارهٔ ۴۰۱۴ به ملا حمزهٔ گیلانی نسبت داده شده است که استناد فهرست به خط نسبتاً کهنه‌ای است بر پشت برگ آغاز.

در مآخذ، حاشیه‌ای بدو نسبت داده‌اند بر این قول خواجه: «الجوهریة و العرضیة من ثوانی المعقولات» که متعلق به اوایل مبحث جواهر و اعراض تجرید است. از آنجا که نسخهٔ شماره ۴۰۱۴ مجموعه‌ای است شامل چند رساله و رسالهٔ پایانی، آن حاشیهٔ ملا حمزه است بر قول خواجه و در انجام آن چنین آمده است: «لمولانا حمزة الجیلانی» شاید نوشتهٔ مورد استناد فهرست ۱۱ بر اساس این گواهی باشد و بنابر این استناد به آن صحیح نیست.

نسخهٔ دیگری از این حاشیه به شمارهٔ ۶۱/۱ در جلد ۷ فهرست معرفی شده که در آنجا نیز مؤلف ناشناس باقی مانده.

الذریعة ۶: ۳۲، فهرست ۱۱: ۲۲ و ۷: ۹۶

آغاز: قوله فناسب ذلک حاصل وجه المناسبة لماکان وجود العرض متوقفاً علی وجود الجوهر... قوله و منهم من قدّم مباحث الاعراض نظراً الخ فان رجح نظر من قدم مباحث الجواهر...

انجام موجود: اذ لیس الاعتراض الّا ان الدعوی خاص و الدلیل یجری فی الکل و اما الرابع فظاهر ایضاً اذ لم یعهد تخصیص الدلیل العقلی بسبب المعارض

۵۵۵

این نسخه به خط نسخ نستعلیق آمیخته به نسخ ممتاز قرن ۱۳ و بنا به تصریح بر پشت برگ آغاز، به خط محمّد حسین خان مروی (واقف مدرسهٔ مروی تهران) است. نسخه از پایان ناقص است و چند برگ نانوشته ظاهراً به جهت استدراک گذارده شده.

پشت برگ آغاز نسخه، دو نمونه از لف و نشر مرتب، یکی از فردوسی و دیگری از فتحعلی خان صبا دیده می‌شود. همچنین پشت برگ آغاز، ابیاتی از میرداماد و ملاصدرا آورده شده که برای نمونه ابیات زیر از میرداماد را نقل می‌کنیم:

نتوان ز غم تو دل به تدبیر برید   کودک نتوان به مهر از شیر برید

بر من نتوان بست به زنجیر دلت   وز تو نتوان دلم به شمشیر برید

قطع: ۱۱×۱۷/۵، جلد: تیماج یشمی، تعداد برگ: ۳۲ (بدون احتساب اوراق الحاقی)، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۶۰

أمّ البراهین = السنوسیة (عقاید ـ عربی)

از شریف محمّد بن حسین بن یوسف سنوسی حسنی (م ۸۹۵)

متن مختصری است در توحید و صفات الهی بنابر عقاید اهل سنت که خود مؤلف و دیگران بر این کتاب شروحی دارند. این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است.

مرعشی ۶: ۱۱۷، معجم المطبوعات ۱: ۱۰۵۸

آغاز: بسمله الحمدللّه... فهذه جمل مختصرة فیخرج المکلف بفقهها من التقلید.... ان تعلم اوّلاً ان الحکم العقلی منحصر فی ثلثة اقسامٍ...

انجام: و صلی اللّه علی سیدنا و مولانا محمد عدد ما ذکره الذاکرون و عدد ما غفل عن ذکره الغافلون و رضی اللّه عن اصحاب رسول اللّه اجمعین

۵۵۶

این نسخه به خط نسخ شیوهٔ ترکی محمّد بن الفقیر حسن الماوردی است مورخ ۱۱۳۰ قمری. پشت برگ آغاز، نام مؤلف به شنگرف نوشته شده و برگهای اضافی پایان نسخهٔ یادداشتهای متفرقه از جمله غزلی از سیّد علی وفایی دیده می‌شود که با بیت زیر آغاز می‌شود:

یا غزالاً بین غزلان الیمن انت عینی انت روحی فی البدن

قطع: ۱۰/۵×۱۵/۵، جلد: تیماج قرمز،تعداد برگ: ۲۴، سطور: ۱۵، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۲۶۱

الإرشاد فی أحوال صاحب بن عباد = رسالة الإرشاد (تراجم ـ عربی، فارسی)

از احمد بن محمّد حسنی حسینی قهپائی اصفهانی (قرن ۱۳)

در شرح حال صاحب کافی اسماعیل بن عباد و در چهارده باب برگزار شده است.

مؤلف به تاریخ ۱۲۵۹ قمری از اخراج و پاکنویس کتاب پرداخته است.

کتاب مورد سخن به تاریخ ۱۳۱۲ خورشیدی به اهتمام آقای سیّد جلال طهرانی ضمن تاریخ محاسن اصفهان در تهران به چاپ رسیده است. عبرت مصاحبی نائینی نیز کل این کتاب را در مدینة الادب آورده است.

الذریعة: ۱۱: ۵۶

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی جعل العلماء علماً و مناراً لدار القرار و الجنة مستقراً للمتّقین....

انجام: و هذا من اکمل الفوائد و اجلّ العوائد جعل اللّه فائدة اقوالنا و عائدة افعالنا

الهدایة و الرشاد... انشدک باللّه بدعاء ظهر الغیب فانه یستجاب فی حق الاخوان و لا تنس نصیبی لا ینسی فانک یابن آدم کما تدین تدان تمّ الارشاد و هو روف بالعباد

۵۵۷

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۳ است. تمام صفحات دارای جدول به قلمهای سه‌گانهٔ اکلیل و شنگرف و زنگار، و کمند است.

عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۷/۱۱، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۴۷، سطور: ۱۲، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۶۲

الدرّ المنثور من الخبر المأثور و غیر المأثور (حدیث ـ عربی)

از شیخ علی بن فخرالدین محمّد بن حسن بن زین‌الدین الشهید الثانی (قرن ۱۱)

کتاب حاضر مشتمل بر مطالب متنوعی است به نظم و نثر مشتمل بر سه بخش. مؤلف بسیاری از احادیث را شرح نموده و مسائل فقهی مشکل را حل کرده و برخی رسائل مستقل از جمله رسالهٔ ابن العودی در شرح حال شهید ثانی و تمام رسالهٔ اصول شیخ مفید را که از قدیمی‌ترین آثار در اصول فقه است در این کتاب گنجانده. مؤلّف، مورخ ۱۰۷۳ از تألیف پرداخته است.

الذریعة ۸: ۷۶، مرعشی ۲: ۱۶۵

آغاز: الحمدللّه ملهم الصواب و مذلّل الصعاب و مفیض فیضه و احسانه علی من یشاء بغیر حساب....

انجام: ان جنایتها فی حقوق الناس علی سیدها و الاظهر بین الاصحاب خلاف ذلک و لنقطع الکلام حامداً للّه... ان ینیلنا شفاعته عند اضطراب الاقدام .... و الحمد للّه وحده

۵۵۹

این نسخه به خط نسخ تحریری عباس بن محمّد طباطبایی حائری کربلائی است مورخ ۱۲۹۵ قمری. برخی اوراق در اواسط نسخه نانوشته باقی مانده است.

قطع: وزیری، جلد: تیماج نیلی، تعداد برگ: ۳۰۵، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۶۴

برکات القائم لإیقاظ النائم **(اخلاق - فارسی)**

از ملّا ابوالحسن بن محمّد کاظم جاجرمی (ق ۱۳)

وی مضرّات و زشتیهای ستم و کیفر ستمکاران را بنابر آیات و اخبار در یک مقدمه و دو فصل و یک خاتمه گرد آورده.

مقدمه در معنی ظلم و عدل و مراتب آن.

فصل اول در آیات و اخبار راجع به عدل.

فصل دوم در آیات و اخبار راجع به ظلم و کیفر دنیوی و اخروی آن.

خاتمه در مطالبی مشتمل بر یازده فائده.

مؤلف به تاریخ ۱۲۳۹ قمری از تألیف پرداخته و آن را به حضرت ولی عصر(عج) تقدیم داشته و نام کتاب را نیز به همین جهت برکات القائم نهاده است.

الذریعة ۳: ۸۸، مرعشی ۳: ۳۲۷

آغاز: بسمله الحمد للعدل الحکیم الذی لا یرید ظلماً للعباد .... اما بعد بنده حقیر بر ضمایر مخادیم عرضه می‌دارد که چون ظلم و اعتساف .... و به این سبب دل را غصص و ملال حاصل...

انجام: و بر فرضی که در حقیقت این رساله مشتمل بر تکرار یا خطا یا سهو یا نسیانی باشد از ناظران امید عفو دارم

۵٦۲

این نسخه به خط نسخ آمیخته به نستعلیق قرن ۱۳ است. بر پشت برگ آغاز، فهرست مطالب کتاب دیده می‌شود.

قطع: وزیری ۲۲×۱۶/۵، جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهب و عطف قرمز، تعداد برگ: ۳۱۹، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی آبی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۶۷

البهجة المرضیة فی شرح الألفیة **(ادبیات ـ عربی)**

از جلال الدین عبدالرحمن بن ابی بکر سیوطی (۹۱۰)

شرح بر الفیهٔ ابن مالک محمّد بن عبداللّه طائی

آغاز: احمدک اللهم علی نعمک و آلائک...

۵۶۴

این نسخه به خط نسخ احمد بن حاجی علی است مورخ ۱۲۳۷ قمری. تعلیقات مختلف در حاشیهٔ صفحات دیده می‌شود.

قطع: ۱۵×۲۰/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۳۸، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۶۹

مختلف الشیعة فی أحکام الشریعة **(فقه ـ عربی)**

از علامه حسن بن یوسف حلّی (م ۷۲۶)

مجلد حاضر از کتاب ودیعه تا قصاص و دیات را شامل است.

الذریعة ۲۰: ۲۱۸

آغاز: بسمله کتاب الودیعة و توابعها و فیه فصول الفصل الاول فی الودیعه المشهور انه اذا سلم الودیعه بیده الی الظالم خوفا .... قال الشیخ فی النهایة

انجام: و الوجه ان یقول ان کان المسحر... یصح لاعتبارها التأثیر وجب و الّافلا

۵۶۷

این نسخه به خط نسخ مورخ ۹۸۰ قمری است. بر سمت چپ صفحهٔ پایان، گواهی بلوغ مقابله به خط و رقم یوسف بن محمّد بن محمّد بن زین الدین[1]

---

۱ وی از عالمان بزرگ شیعی سدهٔ دهم هجری و در شمار شاگردان شهید ثانی است که بعد از شهادت استاد به نجف اشرف هجرت کرد. از جمله آثار وی می‌توان ترتیب اختیار الکشی و جامع الاقوال در رجال را نام برد و از میان شاگردان وی میرزا محمد رجالی استرآبادی نامبردار است.

حسینی دیده می‌شود که به شهادت این یادداشت با اصل خط مصنف مقابله شده. پشت برگ آغاز، تملکی مورخ ۱۱۳۰ دیده می‌شود.
قطع: وزیری ۱۸×۲۴/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۲۸، سطور: ۲۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۷۲

شرح المختصر النافع = شرح صغیر **(فقه ـ عربی)**

از سیّد علی بن سیّد محمّد علی طباطبایی (م ۱۲۳۱)

شرح مزجی استدلالی مختصری است بر المختصر النافع محقق حلّی (م ۶۷۶).

آغاز: الحمدللّه رب العالمین ... هذا کتاب الطهارة و ارکانه اربعة الاول فی المیاه و النظر فیه فی المطلق و المضاف

انجام: فهذا ما اردنا ذکره و قصدنا حصره و ضبطه مختصرین مطوّله و محررین محصّله و نسأل اللّه ... انه لا یخیّب من سأله و لا یخسر من امله

۵٦٨

این نسخه به خط نسخ آمیخته به نستعلیق تحریری از قرن ۱۳ است و به چند قلم نگاشته شده.
پشت برگ اضافی آغاز نسخه، یادداشتهایی به نظم و نثر دیده می‌شود. در برگ اضافی انجام نسخه نیز یادداشتهای متفرقه‌ای وجود دارد. در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی نقل شده.
قطع: وزیری، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده، تعداد برگ: ۲۹۲، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۷۳

مستدرک الوافی **(حدیث ـ عربی)**

از ملّا محمّد هادی بن شاه مرتضی بن محمّد مؤمن کاشانی (قرن ۱۲) (نوهٔ برادر فیض کاشانی)

تهذیب و تلخیصی است از بحار الانوار مجلسی که به ترتیب وافی فیض در چهارده

کتاب گرد آمده.

به قول صاحب الذریعة کتاب الوافی مجموع کتب اربعه است و بحارالانوار مجموع احادیث منقول از غیر کتب اربعه است و نویسنده، کتاب مورد سخن را که گزیده و تهذیب بحار است در حقیقت مستدرک وافی دانسته و همو گوید شایسته است که نام ملخص البحار بر آن نهاد.

مجلد مورد سخن، کتاب دوازدهم و سیزدهم مستدرک الوافی است که در آغاز هر بخش، فهرست مطالب آمده است. مؤلف، کتاب دیگری به نام منتخب البحار در دوازده باب دارد.

الذریعة ۲۱:۶

آغاز: بسمله الحمدللّه و سلام علی عباده الذین اصطفی محمدٍ و اهل بیته ائمة الهدی... و یذکر ان شاء اللّه وظائف ما قبل الموت و حوادث ما بعده...

انجام موجود: کان رسول (ص) یخرج اذا دخل الصیف لیلة لجمعه و اذا دخل فی الشتاء دخل لیلة الجمعة

۵۶۹

این نسخه به خط نستعلیق مورخ ۱۱۸۳ قمری است. نسخه از پایان ناقص است و جزء سیزدهم و دوازدهم مستدرک که در این نسخه جای داده شده، تقدیم و تأخیر دارد.

عناوین به قلم نسخ و شنگرف.

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۸۴، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۷۴

جواهر الکلام فی شرح شرایع الإسلام **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن نجفی صاحب جواهر (قرن ۱۳)

در شرح شرایع الاسلام محقق حلّی (م ۶۷۶)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتاب نکاح جواهر در دو جزء است.

الذریعة ۵: ۲۷۵

آغاز: بسمله کتاب النکاح الذی هو فی اللغه...

پایان: و التحقیق عدم حرمة ما لا یعد سفهاً و سرفاً منه صورة ما کتبه

۵۷۰

این نسخه به خط نسخ از قرن ۱۳ و در حیات مصنف کتابت شده. علامت بلوغ قرائت در اکثر صفحات دیده می‌شود.

قطع: رحلی کوچک ۲۰×۳۱، جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک مذهّب، تعداد برگ: ۲۳۸، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۷۵

مفاتیح الشرایع (فقه ـ عربی)

از مولی محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

بنگرید به شمارهٔ ۵۴۵.

۵۷۱

این نسخه به خط نستعلیق تحریری غلامرضا فرزند محمّدرضا است مورخ ۱۲۱۸ قمری. بر پشت برگ آغاز، برگی دیگر الصاق کرده‌اند و یادداشتهای متفرقه‌ای بر آن دیده می‌شود.

قطع: ۱۶/۵×۲۱/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۳۷، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی آبی رنگ، شماره ثبت: ۳۱۲۷۶

شرح الوافیة فی أصول الفقة (اصول فقه ـ عربی)

از سیّد محمّد مهدی بحرالعلوم طباطبایی (م ۱۲۱۲)

شرحی است ناتمام بر الوافیة ملّا عبداللّه بشروی تونی (م ۱۰۷۱) در اصول فقه.

این شرح از مبحث وضع تا اواخر مبحث حقیقت و مجاز را در بر دارد.

شارح این اثر را به پایان نبرد و شاگردش سید محسن اعرجی کاظمی را امر به تکمیل شرح خویش کرد. ایشان نیز تأدّباً امتناع ورزید و مستقلاً شرحی به نام الوافی بر وافیه نگاشت.

بر پشت برگ آغاز به غلط نام کتاب فوائد، شرح وافیه نام نهاده شده. این کتاب به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۴: ۱۶۷

آغاز: بسمله الحمدللّه ... اللفظ وضع له حقیقة (نانوشته) جعل القسم مطلق اللفظ المتناولة... و لا یختص الانقسام الیهما باللفظ....

انجام: ان زیداً فرد من افراد الاسد مبالغة فی دعوی الشجاعة کما فی قوله رأیت اسداً و انما الفرق بینهما. هذا آخر ما وجدناه من هذا الشرح اللطیف و المصنَّف المنیف

۵۷۴

این نسخه به خط نسخ عباس بن محمّد طباطبایی کربلائی است مورخ ۱۲۷۳ قمری.

قطع ۲۱×۱۵/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۰۵، سطور: ۲۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۷۹

تلخیص شرح مفاتیح الشرایع (فقه ـ عربی)

گزیده‌ای است از شرح مفاتیح وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶).

گویا یکی از شاگردان وی به تلخیص آن پرداخته است.

مجلد مورد سخن مشتمل بر گزیدهٔ بخشی از کتاب الصلوة و کتاب الزکوة شرح مفاتیح است. این نسخه تتمهٔ نسخهٔ شمارهٔ ۳۶۴ همین مجموعه است.

بنگرید به شمارهٔ ۸۲ و ۳۶۴ همین فهرست.

آغاز موجود: معلوماً من القواعد الشرعیة الی آخر ما قال ... و حیث عرفت الوجوب لو

ترک الردّ یکون انّما....

انجام: کما حقق فی محله من دون فرق اصلاً بین الاب و الام و طرفیهما و اللّه یعلم هذا آخر کلامه ... فیما وجدت من حاشیته المدوّنه علی کتاب المفاتیح و ان تکن هذه محتویة بجمیع افادته ... فی تلک الحاشیة الشریفة علی الوجه المحرّر فی الدیباجه

۵۷۵

این نسخه به خط نسخ محمّد علی کزّازی عراقی است مورخ ۱۳۱۵ قمری. نسخه از آغاز ناقص است.

قطع: وزیری کوچک ۱۴×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۲۷، سطور: ۲۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شمارهٔ ثبت: ۳۱۲۸۰

من لا یحضره الفقیه (حدیث - عربی)

از شیخ صدوق ابو جعفر محمّد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۳۱)

بنگرید به شمارهٔ ۴۶۹.

۵۷۹

این نسخه به خط نسخ قاسم بن یوسف لاهیجانی مورخ ۱۰۵۱ در شیراز است. برگ آغاز و سه برگ پایانی دارای وصالی است. گواهی بلوغ قرائت در چند موضع نسخه دیده می‌شود.

قطع: ۱۹×۲۵/۵، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۵۰۲، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۸۴

تهذیب الأحکام (حدیث - عربی)

از شیخ الطائفه محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

نسخهٔ مورد سخن از طهارت تا بخشی از صوم را در بر دارد.

بنگرید شمارهٔ ۵۹۰ فهرست.

آغاز: بسمله الحمدللّه ولی الحمد و مستحّقه... اذا ذکر فی بعض الاصدقاء ایده اللّه...

پایان موجود: فقال له ان اناساً من موالیک امرهم زرارة ان یلبّوا بـالحج عـنک و انـهم دخلوا علیک فامرتهم ان

۵۸۰

این نسخه تا پایان بخش صلوة به خط نسخ محمّد مهدی خادم بن ملامحمّد حائری است مورخ ۱۱۰۸ قمری و باقی آن به قلم دیگری است که از پایان ناقص و متعلق به حدود قرن ۱۱ است.

دو برگ الحاقی در آغاز و یک برگ در آخر نسخه دارای یادداشتهای پراکنده‌ای است به خط نسخ عربی.

قطع: رحلی ۱۸/۵×۳۱، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۶۲ (با احتساب اوراق الحاقی)، سطور: ۲۶ ـ ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۸۵

غایة الآمال **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن بن عبداللّه مامقانی (م ۱۳۲۳)

شرحی است استدلالی بر کتاب المتاجر تا خیار رؤیت. در مقدمه، شرح حال مصنّف آورده شده. نسخهٔ مورد سخن جزء اول کتاب و شرح مکاسب محرمة تا اول کتاب البیع را در بر دارد و مؤلف به تاریخ ۱۲۹۳ در نجف اشرف از تألیف این جزء پرداخته است.

این کتاب به تاریخ ۱۳۱۷ قمری در ایران به چاپ رسیده است

الذریعة ۱۶: ۵، مشار عربی: ۶۴۴، فهرست ۳۶: ۲۱۴

آغاز: الحمدللّه الذی منّ علی عباده ببیان الاحکام... و بعد فیقول ... انه لمّا کان کتاب المکاسب و البیع الذی هو من مصنفات ... شیخنا الامام المرتضی

انجام: و ما هو غربی دجلة الذی لا یلیه البصرة و هو محکوم علیه بکونه عامراً حال الفتح کاول الاقسام الثلثة هذا ما یتعلّق بالجزء من هذا الکتاب الحمدللّه رب العالمین

۵۸۱

این نسخه به خط نسخ محمّد باقر بن محمّد علی است مورخ ۱۳۱۱ قمری.

قطع وزیری: ۱۶×۲۲، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۴۴، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۸۶

وسیلة النجاة **(کلام ـ فارسی)**

از سیّد عبدالرزاق بن محمّد حسینی رازی لواسانی (قرن ۱۳)

در اثبات امامت امیرالمؤمنین علی و خاندان طاهرینش علیهم‌السلام. کتاب مشتمل است بر مقدمه‌ای کوتاه در توحید و اثبات صانع و یک باب مشتمل بر شش فصل و خاتمه.

مؤلف به تاریخ ۱۲۵۷ قمری از تألیف پرداخته و آن را به وزیر وقت که تصریحی به نامش ندارد اهدا می‌کند.

مرعشی ۹: ۲۲۱

آغاز: الحمدللّه الواحد الاحد الذی لم یلد فیورث و لم یولد فیشارک ... اما بعد[1] بر لوحه عرض می‌نگارد اقل (نام مؤلف زدوده شده) الرازی اللواسانی که دستور یگانه و مفخر زمانه

انجام: و انفعنا بها و جمیع الطالبین انک والی الخیرات و صلّ علی محمد و اهل بیته الطاهرین المطهرین عن الارجاس و الادناس

۵۸۳

این نسخه به خط نستعلیق از قرن ۱۳ است. عناوین به قلم نسخ و شنگرف.
قطع، ۱۳×۲۱، جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج نارنجی، تعداد برگ: ۱۰۹، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۲۸۸

من لا یحضره الفقیه **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۳۱)

---

۱. عبارت پس از «اما بعد» نسخهٔ حاضر با نسخهٔ مرعشی متفاوت است.

بنگرید به شمارهای ۴۶۹ و ۵۷۹.

۵۸۵

این نسخه به خط نستعلیق علاء الملک بن عبدالقادر حسینی مرعشی است مورخ ۹۷۵ قمری.

تمام صفحات به قلمهای دوگانهٔ زرین و مشکی مجدول شده است. عناوین به تناوب با قلم زر و شنگرف و سیم و زنگار نگاشته شده. صفحات شمارهٔ ۱، ۱۶۹، ۳۷۳، ۵۵۳ دارای سرلوح مذهب و مرصع است. در پایان هر یک از بخشهای کتاب، گواه مقابله به تاریخ ۹۷۶ قمری دیده می‌شود. بر پشت اولین برگ الحاقی نسخه، توضیحاتی در باب کتاب آمده است.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۶/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای به شکل ابر و باد با حواشی زرین، تعداد برگ: ۳۶۷، سطور: ۲۱، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۲۹۰

قرآن مجید

بخشی است از سورهٔ مبارکهٔ نساء به خط نسخ کهن قرن ۶.

علامات ختم آیات به زر نگاشته شده. تمام صفحات به سبک متن و حاشیه است. متن کاغذ کهن زرد و حاشیه کاغذ فرنگی. در حواشی اکثر صفحات شمسه‌های مرصّع و مذهّب وجود دارد که در برخی از شمسه‌ها عبارت «وقف ارباب» به قلم سفیدآب دیده می‌شود.

آغاز موجود: کانوا اکثر من ذلک فهم شرکاء فی الثلث من بعد وصیة یوصی بها او دین

انجام موجود: لتذهبوا ببعض ما اتیتموهن الّا ان یأتین بفاحشةٍ مبیّنةٍ و عاشروهن بالمعروف

۵۸۹

قطع: وزیری کوچک ۱۶/۵×۲۳/۵، جلد: مقوایی با روکش ابر و باد، با عطف تیماج مشکی، تعداد برگ: ۵۶، سطور: ۵، کاغذ: خانبالغ، شمارهٔ ثبت: ۳۱۲۹۴

تهذیب الأحکام **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ الطائفه محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر کتابهای طهارت و صلاة و بخشی از صوم کتاب تهذیب است.

الذریعة ۴: ۵۰۴

آغاز: الحمدللّه ولی الحمد و مستحقّه و صلواته علی خیرته من خلقه....

انجام موجود: و یصلّی فی لیلة ثلث و عشرین مائة رکعة و یجتهد فیهما الحسین بن سعید عن الحسن عن زرعة عن سماعة بن مهران قال

۵۹۰

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۱. تمام صفحات مجدول است به قلمهای سه‌گانهٔ زر و زنگار و مشکی.

هر برگ از صفحات شمارهٔ ۱، ۲۵۸، ۳۵۵ نسخه دارای سرلوح مذهب و مرصع است.

قطع: رحلی کوچک، جلد: تیماج قرمز با حواشی زرکوب، تعداد برگ: ۱۲۹، سطور: ۲۷، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۲۹۵

دلائل الحضرات فی جلائل الأثرات **(ادعیه ـ عربی)**

از محمّد علی داعی الهدی مشهور به فدا حسین خان (قرن ۱۳)

در ادعیه و اوراد و انواع صلوات و مطالب دیگر مانند سورة الولایة که مؤلف به سال ۱۲۱۲ از تألیف آن پرداخته است. گویا تقلیدی است از کتاب دلائل الخیرات محمّد بن سلیمان جزولی حسنی (م ۸۵۴).

نثری نامأنوس دارد و قواعد عربی در آن رعایت نشده.

در اوائل کتاب ظاهراً به تبعیت دلائل الخیرات نقشهٔ مسجد النبی صلی الله علیه و آله گنجانده شده که البته دلائل الخیرات، نقشهٔ کعبه را نیز افزون دارد.

کتاب مورد سخن دارای سه بخش است به نام «اثر»:

اثر اول: در اسماء پروردگار و پیامبرﷺ و انبیا و اهل بدر و حدیبیه و حرز چهارده معصوم:علیهم‌السلام و حرز خدیجه و ابو دجانه و عکاشه.

اثر دوم: مشتمل بر جلائل پنج گانه که هر یک از جلائل به دلائل سه‌گانه تقسیم می‌شود و تقسیمات خردتر.

اثر سوم یا دلائل خاتمیة: مشتمل بر چهارده خاتمه و از بخشهای شایان ذکر این قسمت خاتمهٔ دوم است که اختصاص به تحریف قرآن دارد و نویسنده به زعم خود ـ عیاذاً باللّه ـ نمونه‌هایی از تحریف را آورده است: سورهٔ ذوالنورین و سورة الولایة و آیات پراکنده که در همهٔ این موارد سخافت و رکاکت عبارات به خوبی روشن است. این بخش تنها بخشی است که در کتاب آمیخته به فارسی است.

آغاز: الحمدللّه احسن ربوبیته بصلاح فلاح العالمین و سبحان اللّه ابین دیمومیته لصباح رواح الطالبین

انجام: جدالحسنین نور العینین امام القبلتین صلی اللّه علیه و آله الطیبین ... و الحمدللّه رب العالمین

۵۹۱

این نسخه به خط نسخ محمّد علی داعی الهدی (مؤلف کتاب) است از قرن ۱۳. صفحهٔ ۵۰۳ و ۵۰۴ به خط نستعلیق از همان کاتب است.

بر حواشی صفحات ۵۱۰ تا ۵۱۳ تعلیقاتی به فارسی ناصحیح وجود دارد.

قطع: رحلی، جلد: تیماج قرمز فرسوده، تعداد برگ: ۳۲۳، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۲۹۶

الاحتجاج علی اهل اللجاج (کلام ـ عربی)

از شیخ ابومنصور احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی (قرن ۶)

مجموع احتجاجات حضرات معصومین‌علیهم‌السلام و برخی صحابه و علما است. این کتاب

مکرراً به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱: ۲۸۱

آغاز موجود: من العلماء الداعین الیه و الذّابّین عن دینه...

انجام موجود: و تعادیه و تجرّیه فی جمیع الاحکام مجری من لا نسب له و لا حسب و لا قرابة و لا علقة...

۵۹۲

این نسخه به خط نستعلیق است از قرن ۱۱.
چند برگ الحاقی در اول و آخر نسخه با یادداشتهایی پراکنده وجود دارد.
قطع: وزیری ۱۹/۵×۲۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۶۰، سطور: ۲۵، شماره ثبت: ۳۱۲۹۷

الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ ابوجعفر محمّد بن یعقوب کلینی (م ۳۲۸ یا ۳۲۹)
نسخهٔ حاضر از کتاب الطهارة تا پایان کتاب المعیشة از فروع کافی را در بر دارد.

آغاز: کتاب الطهارة باب طهور الماء قال ابوجعفر ... حدّثنی علی بن ابراهیم بن هاشم عن ابیه عن النوفلی

انجام: سمعت رسول اللّه صلی اللّه علیه و اله یقول الرزق عشرة اجزاء تسعة اجزاء فی التجارة و واحدة فی غیرها

۵۹۳

این نسخه به خط نسخ محمّد هادی ابن حاجی قنبر علی طبسی است مورخ ۱۱۰۵ قمری.
حواشی کتاب نیز به خط نستعلیق تحریری همان کاتب است مورخ ۱۱۱۱ قمری.
بر برگ اضافی آغاز نسخه، تملک مرحوم شیخ محمّد حسن صاحب جواهر

دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز، یادداشتهای مختلف از جمله منقولاتی از کتاب الوافی وجود دارد.

قطع: رحلی ۱۸×۳۰، جلد: تیماج مشکی با عطف حاشیهٔ زرشکی، تعداد برگ: ۳۱۸، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۲۹۸

تهذیب الاحکام **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ الطائفه محمّد بن حسن طوسی (م ۴۶۰)

نسخهٔ مورد سخن از کتاب الدیون تا کتاب الدیات تهذیب را در بر دارد.

آغاز: کتاب الدیون و الکفالات و الحوالات ... باب الدیون و احکامها سهل بن زیاد عن جعفر بن محمد الاشعری....

انجام: و قد ذکرناه نحن مستوفی فی کتاب فهرست کتب الشیعه و الحمد للّه ...

۵۹۴

این نسخه به خط نسخ آمیخته است از قرن ۱۱ و در آغاز هر فصل کتیبهٔ مذهّب و منقشی وجود دارد.

پشت برگ آغاز، چند سطر پایانی کتاب الحج از همین کتاب و به همین قلم است و بر همان برگ، یادداشت زیر به خط ثلث از محمد رضا بن عبدالمطلب تبریزی دیده می‌شود:

«بسم الله خیر الاسماء اقصد من ترقیم ذلک المرقوم و من تنمیق هذا المزبور لایماء الی ان العواری تدل علی الحقایق علی ما نص بذلک الشیخ المقتول فی حکمة الاشراق من اخبار الاعراض من الجواهر و دلالة الجواهر علی وجود الذوات فتأمّل فیه نمّقه بیده الجانیة الفانیة محمد بن عبدالمطلب المدعوّ بالرّضا التبریزی».

زیر همین یادداشت مهر مدوّری است که نقش آن پاک شده و مهری با نقش «الواثق باللّه الغنی عبده عبداللّه» وجود دارد. برگ پایان نیز وصالی شده است.

قطع: رحلی ۲۸×۱۷/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۱۸، سطور: ۳۰، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۲۹۹

زبدة اللطائف **(حکایات ـ عربی، فارسی)**

از ابوالقاسم بن حسینعلی شریف قزوینی

گزیده‌ای است از زهرالربیع سید نعمت اللّه جزائری، مشتمل بر مقدمه در احادیث مربوط به مزاح و چند باب و خاتمه در امثال و حکم و شعر.

نویسنده در هر باب مطالبی از خود بدان افزوده است.

آغاز: الحمدللّه الذی جعلنا من قوم بلطائف عواطفه یشعرون و لارواحهم عند کلالها ظرائف الحکمه یبتغون .... امّا بعد فیقول ... انی لما عثرت علی الجلد الاول من الکتاب المسمّی بزهر الربیع...

انجام:

لنگ لنگان در دروازهٔ هستی گیرم نگذارم که کسی از عدم آید بیرون

۵۹۶

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳. پشت برگ آغاز، یادداشتهای پراکنده‌ای وجود دارد. نسخهٔ مورد سخن از پایان ناتمام است.

قطع: ۲۱/۵×۱۵/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۶۳ (با احتساب اوراق الحاقی)، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۰۱

غایة الآمال **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن بن عبداللّه مامقانی (م ۱۳۲۳)

در شرح مکاسب شیخ مرتضی انصاری

مجلد حاضر جزء سوم این کتاب است که از «شروط متعاقدین» تا اول «خیار رؤیت» از کتاب البیع المکاسب را در بر دارد.

بنگرید به شمارهٔ ۵۸۱ همین فهرست.

آغاز: الحمدللّه و سلام علی عباده الذین اصطفی و بعد ... ان هذا هو الجزء الثالث من

کتابنا... قوله و من شروط المتعاقدین ان یکونا مالکین او مأذونین...

انجام موجود: و هو القول بکون التلف من مال المشتری السادس خیار الرؤیه و هو انّ

۵۹۷

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳. پشت برگ آغاز، یادداشت زیر دیده می‌شود:

«بسم اللّه ... این کتاب باید انشاء اللّه در طهران در خدمت سرکار آقا آقا میرزا احمد مذهب باشی ـ دام مجده ـ برسد». در ذیل افزوده شده است: «ایشان خواهد رسانید».

قطع: ۱۵×۲۲، جلد: تیماج قرمز با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۰۰ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۰۲

غایة المراد فی شرح نکت الارشاد **(فقه ـ عربی)**

از شمس الدین محمّد بن مکّی شهید اوّل (م ۷۸۶)

شرحی است استدلالی بر ارشاد الأذهان علامهٔ حلّی (م ۶۷۶) و بارها به چاپ رسیده است.

آغاز: اللّه احمد علی سوابغ الانعام و ترادف الاقسام کما اثنوه علی جمیل الاکرام و الهدایة الی الاسلام...

انجام موجود: بالصعود قبل السنة غریب جدّاً فانی لم اقف علیه فی کتب

۶۰۱

بخشی از آغاز نسخه بخط نستعلیق و باقی نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۱. نسخه از پایان نقص دارد. بر حواشی فوقانی صفحات آغاز، جوهر پاشیده شده. برگهای پایانی دارای وصالی است. صفحات ۴۰۸ و ۴۰۹ نانوشته است.

قطع: ۱۸/۵×۲۶، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۱۰، سطور: ۲۵ ـ ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۰۶

مختلف الشیعة فی أحکام الشریعة **(فقه ـ عربی)**

از حسن بن یوسف علّامهٔ حلّی (م ۷۲۶)

نسخهٔ مورد سخن از کتاب ودیعه تا حدود از مختلف الشیعه را در بر دارد.

الذریعة ۲۰: ۲۱۸

آغاز: بسمله کتاب الودیعة و توابعها و فیه فصول الاول فی الودیعة....

انجام: ان کان للسحر حقیقة یصحّ باعتبارها التاثیر وجب القود والّا فلا و لیکن هذا آخر ما اردنا اثباته فی هذا الکتاب مقصرین علیه .... علی سید انبیائه محمد ... باقیة الی دار جزائه

٦٠٢

این نسخه به خط نسخ امین‌الدین محمّد بن حبیب‌اللّه سنغریزدی است مورخ ۹۷۲ قمری.

قطع: ۱۹×۲۵/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۳۸۱، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۰۷

قواعد الأحکام فی مسائل الحلال و الحرام **(فقه ـ عربی)**

از علامهٔ حلّی حسن بن یوسف (م ۷۲۶)

الذریعة ۱۷: ۱۷۶

آغاز: بسمله الحمدللّه علی سوابغ النعماء و ترادف الالاء... و قد رتبت هذا الکتاب علی عدّة کتب کتاب الطهاره و فیه مقاصد

انجام: هذه وصیتی الیک و اللّه خلیفتی علیک و السلام علیک و رحمة اللّه و برکاته

٦٠٣

این نسخه به خط نسخ کهن جمال‌الدین محمّد بن الحداد حلّی[1] است در دو

۱. کاتب نسخه از شاگردان علامهٔ حلّی و از اعلام قرن ۸ ـ ۷ است. صاحب امل الآمل وی را از مشایخ ابن معیه

بخش: بخش اول مورخ شنبه ۸ شوال ۷۳۵ و بخش دوم سه شنبه سوم جمادی الاخری ۷۳۷.

۲۱ صفحهٔ آغاز، نونویس‌تر از باقی و از قرن ۱۱ است.

برگ اضافی آغاز نسخه متعلق به نسخه‌ای از کتاب عنوان الشرف ابن المقری بوده است که بعدها به این نسخه قواعد الاحکام الحاق شده. بر پشت این برگ یادداشتهایی وجود دارد و آنچه از آن خوانده شده چنین است: «یقول کاتبه فقیر عفه ربّه القوی رجب بن عبدالرحیم العدوی انه باع هذا الکتاب و هو عنوان الشرف ابن المقری رضی اللّه عنه للشیخ العلامه سیدنا صح (ناخوانا) ابوبکر بن فلاح غفراللّه تعالی شانه بطریق الوکالة عن اسهیل قاضی الصینیه! و قبضت الثمن و اربعة و ستون درهماً بتاریخ العشرین من المحرم سنه ثلاث و تسعین و ثمان مائه» شهدت علی البایع المشار الیه ... الی اعلاه ... محمد بن فرح الحمصی».

بر جانب دیگر همان برگ، یادداشتی است دربارهٔ یک پرسش فقهی در باب طلاق و سه پاسخ بدان:

سؤال: عن رجل وقف علی هذا الکتاب فحلف بالطلاق من امراته ثلثاً انه ما صنف قبل هذا الکتاب مثله یجمع خمسة علوم فی ضمن علم واحد منه کانت الدنیا فهل یحکم بطلاق امراته؟

الجواب: و اللّه اعلم انها لا تطلق لأنّا لو شککنا انه قد صنّف قبله لوجب ان لا تطلق بالشک کما تقتضیه القاعدة الشرعیة کیف و هذاکتاب لا یخطر فی البال قد صنف قبله مثله و اللّه اعلم کتبه عبدالرحمن ابن ابی بکر الدوقری عفا اللّه عنه الحمد للّه.

الجواب: صحیح و من انعم النظر فی هذا الکتاب وجد و لم یظفر له بمثال و لا نسج علی منوال و لا یلتفت الی قول معاند و لا الی تأفیل حاسد بل یقال له لیس بعشک فارجعی و اللّه اعلم کتبه الفقیر الی اللّه تعالی ابوبکر الخیاط عفا اللّه عنه بفضله لا بعمله و اجتهاده «الحمد للّه».

الجواب: صحیح و انه لم یصنّف و لو وجد مثل ذلک لکان تحفة عند العلماء و یُهدی للملوک من بلد الی بلد و یدلّ علی ذلک ما وضعه مؤلفه رضی اللّه عنه فی مسألة التشمیس و عند الامتحان یکرم المرأ او یهان و اللّه اعلم کتبه احقر

می‌داند و علامه مجلسی در اجازات بحار نام او را جزء مشایخ روایت قرائت شهید اول ذکر می‌کند. (اعیان الشیعه ۳: ۹۳)

عباداللّه و احوجهم الی عفوه محمد بن عمر العوّادی عفا اللّه عنه.

درصدر صفحهٔ آغاز، تملک عبیداللّه بن محسن بن الحسن الحسینی الاعرجی و نیز تملک ابراهیم بلاغی دیده می‌شود. دو تملک دیگر ناخوانا است.

در اکثر صفحات نسخه، حواشی به خط نسخ کهن دیده می‌شود که برخی با علامت «ع ل» و از محقق کرکی است.

بر پشت برگ پایان و برگ اضافی پس از آن نیز یادداشتهای پراکنده‌ای به چشم می‌خورد. چندین برگ مشتمل بر تعلیقات در لابلای اوراق جای داده شده است.

قطع: وزیری ۱۸×۲۵، جلد: تیماج سیاه، تعداد برگ: ۲۹۵ (با احتساب اوراق اضافی)، سطور: ۲۹، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۳۰۸

مسالک الافهام فی شرح شرایع الإسلام **(فقه ـ عربی)**

از شهید ثانی زین الدین بن علی عاملی (م ۹۶۶)

نسخهٔ حاضر از کتاب الصید و الذباحه تا دیات را در بر دارد.

مجلد اول همین کتاب طی شمارهٔ ۴۸ معرفی گردید.

الذریعة ۲۰: ۳۷۸

آغاز: القسم الرابع فی الاحکام و هو اثنی عشر کتاباً....

انجام: و ان یجعل فیما بقی من ایام هذه المهلة علی طاعته موقوفاً و عما یعد من مرضاته مصروفا انّه هو الجواد الکریم و لا حول و لا قوة الا باللّه العلی العظیم

۶۰۴

این نسخه به خط نسخ ضیاء الدین بن مولانا شاه مرتضی علّامی است مورخ ۱۰۰۷ قمری. چندین برگ از پایان نسخه دارای وصالی است. بر پشت برگ آغاز، یادداشتهای متفرقه‌ای وجود دارد و مهم‌تر از همه تملک میرمحمد باقر داماد است به خط و مهر ایشان با این عبارت: «بسم اللّه الرحمن الرحیم من منحة اللّه العظیم انتقاله الی نوبة احوج الخلق الی اللّه الغنی محمد بن محمد یدعی باقر الداماد الحسینی ختم اللّه له فی نشأتیه بالحسنی بالمبایعة الصحیحة الشرعیة عام ۱۰۲۴ من هجرة سیّدنا رسول اللّه صلی اللّه علیه و آله الطاهرین و

الحمدللّه حق حمده».

در حاشیهٔ صفحه ۵۰۲ نسخه نیز تعلیقه‌ای به خطِ میرداماد دربارهٔ ارتداد فطری زن و مرد دیده می‌شود.

قطع: وزیری بزرگ ۱۸/۵×۲۵/۵، جلد: تیماج زرد با عطف و حاشیه مشکی، تعداد برگ: ۳۱۱، سطور: ۲۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۰۹

شرح التصریف (صرف ـ عربی)

شرحی است بر تصریف عزّالدین ابراهیم زنجانی (بعد از ۶۵۵)

این شرح به شیوهٔ قال ـ اقول است و نویسندهٔ آن شناخته نشد. حاجی خلیفه سه شرح قولی بر تصریف از افراد زیر نام می‌برد:

یحیی بن ابراهیم زنجانی، احمد بن محمود جیلی اصفهبدی، حاج ابراهیم بن عکاشه جیلی و شاید شرح مورد سخن یکی از همین سه شرح نامبرده باشد.

کشف الظنون ۲: ۱۱۳۹

آغاز موجود: المفعول و غیرها علی ما مرّ کما قالوا بعض الادباء المصادر لصراف ... و لا یخرجها الّا التصریف ای تصریف المصادر الی امثلة مختلفة...

انجام موجود: و قوله الا ما فیه تاء التانیث استثناء من قوله بزیادة الهاء الی تبنی المصدر للمرة الواحده

٦٠٧

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۱. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد. سطور پایانی برگ آخر به قلم دیگری است. در حواشی برخی صفحات استدراک سقطات دیده می‌شود. حواشی فوقانی چند برگ پایانی دارای لکه‌های رطوبت است.

قطع: ۱۳×۱۹، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۹۳، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۱۲

المختصر النافع **(فقه ـ عربی)**

از نجم الدین ابوالقاسم جعفر بن حسن حلّی (م ۶۷۶)

الذریعة ۲۰: ۲۱۳

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی صغرت فی عظمته عبادة العابدین ...

انجام: و یختصّ ضمانها بالجنایة علی الآدمی فحسب و هذا آخر ما اردنا ذکره و قصدنا حصره مختصرین مطوّله و محررین محصلّه و نسأل اللّه أن یجعلنا ممن ... و الصلوة علی خیر خلقه و عترته و الحمدللّه رب العالمین

٦٠٨

این نسخه به خط نسخ الیاس بن محمد باقر کلاردشتی است مورخ ۱۰۹۳ قمری.

بر پشت برگ آغاز، فهرست مطالب کتاب آمده است.

در حاشیه صفحات تعلیقاتی با علامت «ع ل ی» دیده می‌شود.

قطع: ۱۱/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۱۶۱، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۱۳

ذخائر العقبی فی مآثر ذوی القربی **(مناقب ـ عربی)**

از محّب الدین احمد بن عبداللّه طبری (م۶۹۴)

در مناقب و فضایل اهل بیت و اقربای پیامبر اکرمﷺ در دو قسم: قسم اول در فضائل آنان، بدون عنوان و فصل و باب.

قسم دوم در فضائل آنان طی ابواب و فصول منتخب از منابع معتبر.

الذریعة ۱: ۶، مرعشی ۷: ۲۱۵

آغاز: الحمدللّه علی خصوص المنح و عموم النعماء و له الشکر علی ما اولی من عظائم المنن و کرائم الالاء...

آغاز موجود: و رفع مرتبة من انطوی علیه نصرة و صحبة و الزم مودّة اقرباه کافّة بریّته... سنح بالخاطر تدوین ما ورد فی مناقبهم...

انجام: قال ابوبکر لعمر انطلق بنا الی ام ایمن نزورها کما کان رسول اللّه صلی اللّه علیه و سلم یزورها و یقال انها التی شربت بوله صلی اللّه علیه و سلم و اللّه اعلم

۶۰۹

این نسخه به خط نسخ است مورخ ۱۱۵۷ قمری. نسخه از آغاز افتادگی دارد و حواشی فوقانی تمام صفحات دارای لکه‌های ناشی از رطوبت است.

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۷۴، سطور: ۲۳، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۳۱۴

رساله در فقه = رساله شیخ موسی **(فقه ـ عربی)**

گویا از شیخ موسی بن جعفر کاشف الغطاء نجفی (م ۱۲۴۳)

رساله‌ای است فقهی در دو بخش:

بخش اول مشتمل بر هشت مقام در مسائل کلیات عبادات.

بخش دوم در ابواب فقه است که از اول طهارت تا بخش غسل دخول در اماکن مشرفه را تحت عنوان کتاب الصلوة در بر دارد.

بر پشت برگ آغاز نسخه، کتاب با عنوان رسالهٔ شیخ موسی (کاشف الغطاء) معرفی شده و در حاشیهٔ برگ پایانی یادداشتی وجود دارد که شاید اشاره‌ای باشد به اینکه مؤلف همان شیخ موسی است:

هذا تمام ما خرج بیاضه عند توجّه شیخنا الشیخ محمد محبوبه الی طرفکم و صحّحناه تصحیح عجلة و سرعة لا یؤمن معه من بقاء بعض الغلط و لا یغنی عن ترک النظر ثانیاً الیها مضافاً الی انا اعتمدنا بذلک علی ان ورائه نظر ذی النظر البصیر و الحقیق بقول فاسئل به خبیر، شیخنا و استادنا العالم العلامة و الفاضل الفهّامة، فرید هذا العصر و الزمان و نادرة هذا الوقت و الاقران، شیخ مشایخ العراق فی مثل هذا الوقت علی الاطلاق جناب الشیخ الموید المسدّد الشیخ موسی دام ظله فی العالمین ...».

آغاز موجود: و المتعلقات احوالها مختلفه و هی اقسام الاوّل انه لابد فیها ... الثانی ما

یلزم فیه المعرفه فیکفی فیه الرؤیه....

انجام موجود: قبل الدخول فیه و ان احتمل قویاً ثبوته قبل تمامه

۶۱۰

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳. نسخه از آغاز افتادگی دارد و از پایان نیز مطالب ناتمام است. در حاشیهٔ برخی صفحات استدراک سقطات دیده می‌شود.

قطع: ۱۶×۲۲، تعداد برگ: ۷۶، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۱۵

الحدود و الدیات **(فقه ـ فارسی)**

از مولی محمّد باقر بن محمّد تقی مجلسی (م ۱۱۱۰)

در دو بخش که هر بخش دارای چند باب است و هر باب به چند فصل بخش می‌شود.

این کتاب به سال ۱۲۶۲ در نولکشور به چاپ رسیده است.

الذریعة ۶: ۲۹۷

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی شرع الدیات و القصاص و الحدود لرفع الفساد بین العباد...

انجام: نوشته شده اگر مصنفان روزگار بر خطائی و زللی مطلع گردند بدون تأمل بسیار مبادرت ننمایند

۶۱۱

این نسخه به خط نسخ زین العابدین نائی بن درویش محمدتقی است مورخ ۱۲۶۶ قمری. در حاشیهٔ فوقانی صفحه آغاز، نام کتاب به خط نسخ و به قلم شنگرف دیده می‌شود و در سمت راست همان صفحه، گواهی وقفیت کتاب وجود دارد.

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج یک لایه عسلی، تعداد برگ: ۶۳، سطور، ۱۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۱۶

دیوان ظهیر فاریابی **(شعر ـ فارسی)**

از ظهیرالدین ابوالفضل طاهر بن محمّد فاریابی (م ۵۹۸)

این دیوان بارها به چاپ رسیده، از جمله در اصفهان و مشهد.

الذریعة ۹: ۶۶۰، منزوی ۳: ۲۴۲۱، فهرست ۳۶: ۳۶۷، ۲۷۵ و ۳۸: ۳۹، ۴۶۹

آغاز:

چو زهره وقت صبوح از افق بسازد — زمانه نیز کند نالهٔ مرا آهنگ

انجام:

من اعتصام بحبل المتین از آن دارم — که رشته‌ایست مسلسل به ابتلای فتن

۶۱۴

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۱ است به سبک چلیپا. برگ آغاز و پایان دارای وصالی است و بر پشت برگ آغاز، نام دیوان به قلم نستعلیق درشت دیده می‌شود.

قطع: ۱۲/۵×۱۹، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۹۳، سطور: ۱۲، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۱۹

حاشیة شرایع الإسلام **(فقه ـ عربی)**

از محقق کرکی نورالدین علی بن حسین بن عبدالعالی کرکی (م ۹۴۰)

حاشیهٔ قولی و استدلالی مختصری است بر شرایع الاسلام محقق حلّی (م ۶۷۶) که محشّی در خلال تعلیقات، فتاوی خود را نیز بیان می‌کند.

الذریعة ۶: ۱۰۷

آغاز: الحمدللّه ... بعده هذه فوائد مهمّة علّقتها علی کتاب شرایع الاسلام یستعان بها

علی تحریر مسائلها ... قوله کتاب الطهارة اسم للوضوء...

انجام: فان ذلک من غرض العباده و ان کان محذور فیه لانّ الشیء قد یکون مقابله و بملاحظة شیء یکون عبادة

۶۱۵

این نسخه به خط نستعلیق تحریری معین بن محمّد یوسف عقیلی است مورخ ۱۰۸۳ قمری. بر پشت برگ آغاز، تملک عباس کزازی دیده می‌شود. یادداشتهای متفرقه‌ای بر برگهای اضافی آغاز نسخه وجود دارد، از جمله غزلی از ملا علینقی کمره‌ای مثلاً این چند بیت:

بر من بسی بگزیده تو، بر تو کسی نگزیده من
ای هم چو من پر دیده تو، وی همچو تو کم دیده من
....
....
او خفته شبها تا سحر با غیر بر گلبرگ تو
خار و خسک از رهگذر یک یک بمژگان رفته من

بر پشت برگ پایان نیز یادداشتی در مقادیر و اوزان وجود دارد و صفحهٔ پایانی نیز حدیثی از رسول‌ﷺ در باب بریدن پیراهن.

قطع: ۱۸/۵×۱۲، جلد: مقوایی، تعداد برگ: ۱۷۳، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۲۰

ریاض المسائل و حیاض الدلائل = شرح المختصر المنافع **(فقه ـ عربی)**

از سیّد علی بن محمّد علی طباطبایی (م ۱۲۳۱)

نسخهٔ مورد سخن از کتاب التجارة تا کتاب الوصایا را کاملاً در بر دارد.

الذریعة ۱۴: ۵۹

آغاز: بسمله الحمدللّه رب العالمین ... کتاب التجارة و هی فی اللغة الکسب و فی الشرع علی تعریف المصنف....

انجام: و المیت لا یملک بعدها شیئاً و ان هو الاجتهاد صرف فی مقابله النصوص المستفیضة المعتضدة بالاجماعات المحکیة

٦١٧

این نسخه به خط نسخ علی اکبر بن محمّد صادق است مورخ ۱۲۵۴. بر پشت برگ آغاز، وقف‌نامه‌ای است به نام حاج لطفعلی مورخ ۱۲۵۶ با مهری چهارگوش در زیر آن. تمام صفحات دارای جدول و کمند است به قلم شنگرف.

قطع: رحلی ۲۰×۳۰، جلد: تیماج حنایی با ترنج و نیم ترنج زرکوب، تعداد برگ: ۱۴۳، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۲۲

حاشیة تحریر القواعد المنطقیة **(منطق ـ عربی)**

از سیّد شریف علی بن محمّد جرجانی (م ۸۱۶)

حاشیهٔ قولی مختصری است بر کتاب تحریر القواعد المنطقیة فی شرح الشمسیة از قطب الدین رازی (م ۷۶۶)

این حاشیه به سال ۱۲۸۳ قمری در طهران و ۱۲۸۹ در استانبول، و همچنین جزء کتاب شروح الشمسیه در مصر به چاپ رسیده است.

کشف الظنون ۲: ۱۰۶۳، معجم المطبوعات ۱: ۶۷۹، مشار عربی: ۲۸۰

آغاز: بسمله قوله و رتبته علی مقدمةٍ و ثلث مقالات و خاتمه اقول هکذا وجد عبارة المتن فی کثیر من النسخ و الصواب ...

انجام: لانّ الشیخ الرئیس قد صرّح فی الشفاء بأنّ التصدیق بوجود الموضوع من المبادی التصدیقة فلا یکون ایضاً جزءاً علی حدة بل مندرجاً فی المبادی

٦١٨

این نسخه به خط نستعلیق حسین قمی بن علی محمّد بیک نوری مورخ ۱۲۳۶ قمری‌است. بر پشت برگ آغاز، وقف‌نامه‌ای است مورخ ۱۲۹۰ که طی آن تولیت نسخه به سیّد صادق پدر سیّد محمّد سنگلجی واگذار شده است.

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج حنایی فرسودهٔ یک لایه، تعداد برگ: ۱۴۹، سطور: ۱۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۲۳

رساله دربارهٔ فتوحات ناصری در خراسان = فتوحات ناصری **(تاریخ ـ فارسی)**

از عبدالکریم معروف به قاضی تربت حیدریه (قرن ۱۳)

رساله‌ای است مختصر در چگونگی فتوحات ناصرالدین شاه در خراسان به نثری مصنوع و منشیانه.

مؤلف در این رساله از جنگ محمّد امین خان حاکم خوارزم، و فتح هرات به فرماندهی حسام السلطنه و گشودن قلعهٔ خدا آفرین سخن می‌گوید.

وی در آغاز رساله دربارهٔ تأسیس جشن ۱۳ رجب به دست ناصرالدین شاه و آقاخان نوری صدر اعظم سخن می‌گوید و در پایان، پیروزی‌های ناصرالدین شاه در فتح هرات و دیگر جاها را از برکات تأسیس این جشن و عنایات حضرت مولی علی علیه‌السلام می‌داند.

آغاز: بسمله الحمدللّه ذی المنّ الجسیم و الظلّ العظیم ... و درود نامعدود بر صاحب مقام محمود و برگزیده حضرت واجب الوجود....

انجام: در قید مباش که زود شود یا دیر که نه تیر و نه شمشیر آن تاثیر که باید و شاید ندارند الا تدبیر حسبنا اللّه و نعم الوکیل ... و افتح له فتحاً یسیراً ... آمین رب العالمین

۶۱۹

این نسخه به خط نستعلیق آمیخته به نسخ است مورخ ۱۲۷۳ قمری. تمام صفحات دارای جدول به سه قلم زر و لاجورد و مرکب، و کمند به دو قلم زر و مرکب است.

قطع: ۱۳×۲۵/۵، جلد: تیماج یشمی یک لایه، تعداد برگ: ۲۶ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۲۴

مفتاح الکرامة فی شرح قواعد العلّامة **(فقه ـ عربی)**

از سیّد محمّد جواد بن محمّد حسینی عاملی (م ۱۲۲۶)

در شرح قواعد علامه حسن بن مطهّر حلّی (م ۷۲۶)

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر مجلد پنجم و ششم مفتاح الکرامة و در صلوة است که از

مکان نمازگزار شروع و به صلوة مسافر ختم می‌شود.

این اثر به سال ۱۳۲۷ قمری طی ۸ مجلد در مصر به چاپ رسیده است. جزء ششم و هشتم آن به سال ۱۳۳۳ قمری در دمشق و جزء نهم آن به سال ۱۳۷۶ قمری در طهران چاپ شده است.

الذریعة، ۲۱: ۳۴۱، مرعشی ۴: ۲۲۰، مشار عربی: ۸۸۱

آغاز: الحمدللّه کما هو اهله رب العالمین ... المطلب الثانی فی المساجد المسجد حقیقة شرعیه فی المکان الموقوف علی المصلین المسلمین...

انجام: و قد نقل ذلک کله فی المسالک و المدارک ساکتین علیه

٦٢١

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳. در حاشیهٔ برخی صفحات استدراک سقطات دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.

قطع: رحلی ۲۱×۳۰، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و لچک، تعداد برگ: ۳۵۸ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۳۱، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۲۶

منتقی الجمان فی الأحادیث الصحاح و الحسان (حدیث ـ عربی)

از شیخ جمال‌الدین ابومنصور حسن بن زین‌الدین الشهید الثانی (م ۱۰۱۱)

نسخهٔ حاضر مجلد دوم از این اثر است و از کتاب الزکوة تا پایان کتاب الحج را در بر دارد. مجلد اول این کتاب طی شمارهٔ ۴۸۸ همین فهرست معرفی گردید.

الذریعة ۲۳: ۵، مرعشی ۳: ۳۵۲

آغاز: بسمله الحمدللّه ... کتاب الزکوة و الخمس و الصدقة.... قال ان اللّه عزوجلّ فرض الزکوة کما فرض الصلوة...

انجام: انما امر الناس ان یأتوا هذه الاحجار فیطوفوا بها ثم یاتونا فیخبرونا بولایتهم و یعرضوا علینا نصرهم

۶۲۳

این نسخه به خط نسخ احمد بن شیخ حسن قفطان است مورخ ۱۲۷۸ قمری.
در پایان نسخه چنین آمده است که نسخهٔ حاضر با یک واسطه از نسخهٔ اصل رونویس شده. در حاشیهٔ سمت چپ برگ پایان، گواهی تصحیح و مقابله به خط کاتب و مهرش با نقش «اسمه احمد» مورخ ۱۲۷۸ دیده می‌شود.
قطع: ۱۴/۵×۲۹، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۵۸، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۲۸

ثمرات لبّ الألباب فی إبطال شبه أهل الکتاب **(اعتقادات ـ عربی)**

از شیخ علی بن احمد بن حسین بن عبدالجبّار قطیفی (م ۱۲۸۷)

یکی از دانشمندان مسیحی کتابی به نام مفتاح الخزائن و مصباح الدفائن در ردّ یهود ـ که منکر نبوت عیسی علیه‌السلام و طهارت مریم علیهاالسلام می‌باشند ـ و اسلام پرداخته و طی آن سؤالاتی را مطرح کرده است. مؤلف، این کتاب را در ردّ شبهات دانشمند مسیحی دربارهٔ اسلام نگاشته است.

وی به سال ۱۲۴۰ ق از تألیف پرداخته و چنانچه در پشت برگ آغاز نسخه آمده است، ماده تاریخ آن همان «ثمرات لب الألباب» می‌باشد.

در این اثر با شیوهٔ (قال ـ اقول) به پاسخگری و دفاع از اسلام پرداخته و آن را در یک مقدمه و سه باب و یک خاتمه برگزار کرده است.

مقدمة: و فیها ثلاثة فصول:

الفصل الاول: فی بیان خیر الکلام و فی بیان العلّة فی خلق الکلام و فی بیان مبدأ الخلاف و الحیرة لکثیر من الناس.

الفصل الثانی: فی بیان اصل التکلیف .. ملازمته التامة للوجود واختلاف التکالیف و بعثة الانبیاء.

الفصل الثالث: فی أنّ الخطابات الالهیة انما توجهت للعقلاء و ان اقوال الحکماء المتّقین من ملتقاة الانبیاء.

الباب الاول: فی ابطال نسبة الابوّة و البنوّة للّه تعالی.

الباب الثانی: فی الکلام علی بعض عبارات کتاب النصاری و التصدیق بالصدق و النفی بالکذب.

الباب الثالث: فی اثبات نبوة نبیّنا محمّد(ص).

خاتمة: فی الوصیة لمن یقف علی هذا الکتاب من جمیع الناس و قول یخصّ العلماء العاملین من المسلمین و یخصّ خواص علماء اهل الکتاب و یطلب منهم النظر بعین الانصاف و البصیرة و الجواب بطریق العقل و الحکمة الصحیحة.

آخرین بخش کتاب مطلبی است در ده سطر با عنوان «کمال» که به صنعت توشیح آراسته شده و نتیجهٔ نهایی مطالب کتاب در آن گنجانده شده است. کلمات آغاز و انجام این بخش به شنگرف نوشته شده که چون به هم پیوندند جملاتی را تشکیل می‌دهند. در حاشیه به خط مؤلف در توصیف این نوشته چنین آمده است: «و یحتوی علی عشرة اسطر کل سطر اثنتا عشرة کلمة تقرء علی صور متعددة ذکرنا فی الفهرست منها خمس صور و ترکنا الباقی اعتماداً علی فهم الفطن الذکی و علی کل قراءة لا یتغیر المعنی المراد الذی سیقت له هذه الرسالة و یکون الاخر کما یحبّ و یرضی».

در الذریعة نام کتاب ثمرات لباب الالباب آمده، ولی در متن حاضر که در دست مؤلف بوده، آن را ثمرات لبّ الالباب نامیده است.

الذریعة ۵: ۱۲

آغاز: بسمله الحمدللّه الواحد الاحد الفرد الصمد الذی لم یتّخذ صاحبةً و لا ولداً... و بعد فقد وصل الی ناصیتنا کتاب من بعض اهل الکتاب...

انجام: عبده محمّد المصطفی صلواته.... کما یحبّ ویرضی فی الیوم الحادی و العشرین من شهر جمادی الثانی سنة اربع و مأتین و الف

انجام فهرست پایانی: الصورة الخامسة تقرأ من السطر احدی عشرة کلمة بحذف اوّله و اثبات آخره فیکون المقرو مأته و عشر کلمات و علی کل قراءة فالاخر کما یحب و یرضی

۶۲۴

این نسخه به خط نسخ مکی بن علی بن هاشم موسوی است مورخ ۱۲۴۱ قمری. بر پشت برگ آغاز، یادداشتی است که اشاره بر ماده تاریخ تألیف کتاب دارد «هذا جنای و خیاره فیه ۱۲۴۰ ثمرات لبّ الالباب فی ابطال شبه اهل الکتاب و الحمد لملهم الصواب» همچنین تملک مؤلف مورخ ۱۲۴۱ ق و تملک عبد العزیز بن شیخ حسین خالصی مورخ ۱۲۴۶ ق.

قطع: ۱۶/۵×۲۲/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده، تعداد برگ: ۶۲، سطور: ۱۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۲۹

الأمالی = المجالس = عرض المجالس **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّدبن علی بن الحسین بن موسی بن بابویه قمی (م ۳۸۱) مجموعهٔ نود و هفت مجلس است که شیخ صدوق روایاتی را بر شاگردان خوانده و آنها نگاشته‌اند.

کتاب مورد سخن چندین بار به چاپ سنگی و حروفی رسیده است و از جمله می‌توان به چاپ انتشارات اسلامیه با ترجمهٔ آیت‌الله کمره‌ای اشاره کرد.

الذریعة ۲: ۳۱۵، مشار عربی: ۸۷

آغاز موجود: اسمعیل القحطبی قال حدثنا سعید بن الحکم ابن ابی مریم... قال رسول اللّه(ص) علیّ فی السماء السابعة کالشمس بالنهار...

انجام: کذلک یطبع علی کلّ قلب متکبر جبار و صلّی اللّه علی محمد المصطفی و آله المصطفین الاخیار و سلّم تسلیماً کثیراً کثیراً

۶۲۵

این نسخه به خط نسخ محمّد سعید است مورخ ۱۰۲۹. باقی نام کاتب زیر وصالی، ناخوانا است. برگ آغاز و انجام دارای وصالی است.

قطع: ۱۲×۱۸/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۳۵۳، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۰

منهاج النجاة = شرح حدیث طلب العلم = منهج النجاة **(حدیث ـ عربی)**

از فیض کاشانی، محمّد بن مرتضی (م ۱۰۹۱)

شرحی است بر حدیث شریف «طلب العلم فریضة علی کلّ مسلم و مسلمة» که مؤلف آن را در دو مقصد ـ که اولی در اصول عقاید و دوم در اعمال است ـ برگزار کرده است. هر مقصد از این کتاب مشتمل بر پنج باب و هر باب دارای چند قسمت تحت عنوان «هدایه» است.

صاحب الذریعة این کتاب را به عربی و فارسی می‌داند؛ ولی کتاب مطالعه شد فقط عربی است. این کتاب چندین بار به چاپ رسیده است و از جمله به سالهای ۱۳۰۳ و ۱۳۱۱ و ۱۳۱۲ و ۱۳۱۳ قمری در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۲۳: ۱۹۹، مشار عربی: ۹۲۸، مرعشی ۲: ۲۹۳

آغاز موجود: من الخصلتین مرتبة بالاخری و معتضدة بها ... و لکن لا عاقبة الّا للتقوی و لا هدی الّا للمتقین...

انجام: ایاک ان تکون من الفریق الثالث فتهلک هلاکاً لا یجری فلاحک و لا ینتظر صلاحک

٦٢٦

این نسخه به خط نَسخ محمّد قاسم حسینی فرزند میر محمّد زمان سبزواری است از قرن ۱۲. برگ آغاز نسخه دارای وصالی است و نصف مطالب آن برگ نونویس است. در حواشی برخی صفحات، استدراک سقطات دیده می‌شود. بر برگ پایان و پشت آن، ابیات متفرقه‌ای وجود دارد.

قطع: ۱۲/۵×۲۳/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۵۴، سطور: ۲۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۱

ابواب الجنان **(مواعظ ـ فارسی)**

از میرزا رفیع الدین محمّد بن فتح اللّٰه قزوینی متخلص به واعظ (م ۱۰۸۹)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر مجلد اول ابواب الجنان است.

بنگرید به شماره‌های ۲۷۳ و ۷۷۹ همین فهرست.

آغاز موجود: شرع متین را بر خاکستر پوچ گویی ژاژخایان نگذارد ...

انجام موجود: اجع کلبک یتبعک سگ خود را گرسنه دار تا از دنبال تو آید یعنی چون رعیت پریشان

۶۲۷

این نسخه به خط نستعلیق است از قرن ۱۱. برگهای آغازین نسخه دارای وصالی است. تمام صفحات به قلم زر و مرکب مجدول شده است.

قطع: ۱۲×۲۳، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۴۴، سطور: ۲۱، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۲

حاشیة مختصر المعانی (بلاغت ـ عربی)

از مولانا نظام الدین عثمانی خطّابی یا خطائی (م ۹۰۱)

حاشیه‌ای است بر شرح سعدالدین تفتازانی (م ۷۹۲) بر تلخیص المفتاح خطیب قزوینی (م ۷۳۹).

این مؤلف حاشیه‌ای نیز بر مطوّل تفتازانی دارد که در کشف الظنون ذکر شده است.

کشف الظنون ج ۱: ۴۷۶، دانشگاه ۲: ۳۷۶، الذریعة ۶: ۷۰

آغاز: بسمله نحمدک اللهم علی ما اعطیتنا من سوابغ النعم و بوالغ الحکم ... قوله نحمدک آثر الحمد علی الشکر لانّ الحمد یعمّ الفضایل...

انجام: هذا و الاولی ان یقابل المتروک بمتروک الیه فیقال یترک الخطاب الی غیر المعیّن او الخطاب

۶۲۸

این نسخه به خط نسخ محمّد از قرن ۱۳ است. در حاشیهٔ برخی صفحات

حاشیهٔ مولی عبدالله یزدی بر حاشیهٔ خطائی دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز، تملک کاتب با مهرش به نقش «عبده الراجی محمّد» و یادداشتهای متفرقه‌ای وجود دارد. پایین رقم کاتب چند بار مهر خود کاتب تکرار شده است.

بر پشت آخرین برگ اضافی، ابیات متفرقه‌ای وجود دارد و از جملهٔ آنها که قابل ذکر است ماده تاریخ قتل شاه سلطان حسین است از مولانا قوام الدین قزوینی:

اظلمت الارض بقتل امرءٍ	احسانه قد ملاء الخافقین
أنشاء فی تاریخه هاتف	فقال تجدیدٌ لقتل الحسین

قطع: ۲۱×۱۴، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۸۰ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۳

دعائم الإسلام فی الحلال و الحرام و القضایا و الأحکام **(فقه اسماعیلی ـ عربی)**

از قاضی نعمان بن محمّد مغربی مصری معروف به ابوحنیفه امامی (م ۳۶۳)

وی این کتاب را به دستور و راهنمایی خلیفهٔ فاطمی المعزّلدین الله در فقه اسماعیلی به ضمیمهٔ مقدمه‌ای در اثبات تشیع و تحریض بر علم نگاشت. کتاب مورد سخن دارای دو بخش است که هر بخش مشتمل بر چند کتاب است و هر کتاب دارای چند بخش به نام «ذکر» است. این کتاب به سال ۱۳۰۷ قمری در مصر به چاپ سربی رسیده است و به سال ۱۳۸۳ قمری به تحقیق آصف بن علی اصغر فیضی در مطبعهٔ دارالمعارف قاهره به چاپ رسیده است.

الذریعة ۸: ۱۹۸، الفهرسة للمجدوع: ۱۸، مشار عربی: ۳۶۲

آغاز: بسمله الحمدلله استفتاحاً لحمده و صلی الله علی رسوله ...

آغاز موجود: الذین هم (ناخوانا) و انّ آل محمّد منکرون لما ادعاه المدّعون ... باحد امرین امّا باجماع من اهل بیت محمّد...

انجام موجود: فزعمت المرأة انها ابتها قال ابوجعفر علیه السلام قد مضی فی هذا امیرالمومنین

٦٣٠

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۱. نسخه از آغاز افتادگی دارد. نوشته‌های برگهای آغازین نسخه در اثر به هم چسبیدگی آسیب دیده است. تعدادی از اوراق آغاز و انجام دارای وصالی است. حاشیهٔ پایین تمام صفحات دارای لکه‌های رطوبت است. اوراق نانوشته در بین برگهای پایان نسخه تعبیه شده است.

تمام صفحات به قلم زرین و سیاه مجدول شده است. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۷/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۵۹۱، سطور: ۱۵، کاغذ: دولت‌آبادی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۵

مقامات **(ادبیات ـ عربی)**

از احمدبن حسین همدانی مشهور به بدیع الزمان (م ۳۹۸)

حاوی پنجاه و یک حکایت ادبی که همهٔ آنها از زبان ابوالفتح اسکندری نقل شده است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده، از جمله سال ۱۲۹۸ در استانبول و سال ۱۳۰۶ با شرح شیخ محمّد عبده در بیروت و به سال ۱۹۱۳ میلادی با ترجمهٔ انگلیسی آن از «پرندرگاست» در مدرس به چاپ رسیده است.

منتخبی نیز از مقامات مرتب گردیده که به سال ۱۸۱۴ در لایپزیک منتشر شده است.

فهرست ۲: ۱۷۷، کشف الظنون ۲: ۱۷۸۵، معجم المطبوعات ۲: ۱۸۹۶

آغاز: بسمله مقامات ابی الفتح الاسکندری ممّا املأها الاستاد ابوالفضل احمد بن الحسین الهمدانی ... المقامة الاولی قال البدیع حدثنا عیسی بن هشام قال دخلت البصرة و انا من سنی فی فتاء...

انجام: فقال هذا الوجه فضحک و ولّاه ضیاعه بالطایف. هذا آخر ما وجدناه من مقامات ابی الفتح الاسکندری من املاء الشیخ العلامة بدیع الزمان ابی الفضل احمد بن حسین الهمدانی

٦٣١

این نسخه به خط نستعلیق است از قرن ۱۳ـ ۱۴. عناوین به قلم درشت‌تر

است.

قطع: ۱۰×۱۶/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۷۰ (بدون احتساب برگهای الحاقی)، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره آبی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۶

منهج السالک إلی الفیة ابن مالک = شرح اشمونی (نحو ـ عربی)

از تقی الدین احمد بن محمّد اشمونی (م ۸۷۲)

شرحی است مزجی بر الفیهٔ ابن مالک طائی اندلسی (م ۶۷۲).

کشف الظنون ۱ : ۱۵۲

آغاز: بسمله حمد اللّٰه علی ما منح من اسباب البیان و فتح من ابواب التبیان و الصلاة و السلام علی من رفع ... فهذا شرح بدیع علی الفیة ابن مالک مهذب المقاصد واضح المسالک یمتزج بها امتزاج الروح بالجسد

انجام:

مصلّیاً علی محمّد خیر نبی ارسلا و آله الغرّ الکرام البرره

الحمد للّٰه اولاً و آخراً ....صلاة و سلاماً دائمین الی یوم الدین و الحمد للّٰه وحده هذا آخر ما عنی بجمعه مع تحقیقه و بیان نکته و تدقیقه علی الفیة الامام بن المالک الشیخ العلامه و العمده و الحبر (ناخوانا) الاشمونی الشافعی ... و سلام علی عباده الذین اصطفی آمین

٦٣٢

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۹. پشت برگ آغاز، دو تملک و یادداشتهای متفرقه‌ای وجود دارد. برگ آغاز نسخه و حواشی صفحات ۹۶ تا پایان دارای وصالی است. در حاشیهٔ نیمی از نسخه، شواهد شعری و شرح آنها نوشته شده.

قطع: ۱۷/۵×۲۷، جلد: تیماج سرخ، تعداد برگ: ۱۴۵، سطور: ۳۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۳۳۷

نجاة العباد **(فقه ـ عربی)**

از شیخ محمّد حسن بن باقر نجفی، صاحب جواهر (قرن ۱۳)

رسالهٔ فتوائی و عملیهٔ مؤلف است. نسخهٔ مورد سخن به ترتیب کتاب الطهارة، کتاب الصوم، الاعتکاف و کتاب الصلوة از نجاة العباد را در بر دارد.

الذریعة ۲۴: ۵۹، فهرست دانشگاه ۵: ۲۰۸۲

آغاز موجود: الورد و نحوه ینجس و القلیل و الکثیر منه بالملاقات ... لا یزیل حدثاً و لا خبثاً

انجام: الا انّ الاحوط الاقتصار علی ما حول الضریح المبارک مما لا یزید علی خمسة و عشرین ذراعاً بذراع الیه و اللّه هو العالم بحقایق الامور و الحمد للّه رب العالمین

٦٣٥

این نسخه به خط نسخ از قرن ۱۳ است. از آغاز دارای افتادگی است و بخش کتاب الصوم آن نیز از پایان افتادگی دارد. چند برگ آغاز دارای لکه‌های زرد است.
قطع: ۱۱×۱۶، جلد: تیماج سبز، تعداد برگ: ۱۷۳، سطور: ۱۴، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۴۰

الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة = شرح اللمعة **(فقه ـ عربی)**

از شهید ثانی، زین الدین علی بن احمد عاملی (م ۹۶۶)

در شرح لمعهٔ شهید اول شمس الدین محمّد بن مکی

نسخهٔ حاضر کتابهای اجاره، سبق و رمایه، وصایا، نکاح، طلاق و حج از شرح لمعه را در بر دارد.

الذریعة ۱۱: ۲۹

آغاز: و هی العقد علی تملک المنفعة المعلومة بعوض معلوم فالعقد بمنزلة الجنس...

انجام موجود: و یزید عقده لاحرامه بسیاق الهدی و اشعاره بشق سنامه من

۶۳۷

این نسخه به خط نسخ است از قرن ۱۳. در حاشیهٔ برخی صفحات تعلیقات محقق کرکی با علامت «ع ل» دیده می‌شود. از صفحهٔ ۱۶۴ تا ۱۷۹ نسخه به رنگ آبی است.

قطع: ۱۸×۲۷/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۹۰، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۴۲

من لا یحضره الفقیه **(حدیث ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۳۱)

نسخهٔ مورد سخن از آغاز قضایا و احکام تا پایان اسانید من لایحضر را در بر دارد.

بنگرید شمارهٔ ۴۶۹ همین فهرست.

الذریعة ۲۲: ۲۳۳

آغاز: بسمله ابواب القضایا و الاحکام باب من لا یجوز التحاکم الیه و من لا یجوز قال ابوجعفر ... روی احمد بن عائذ عن ابی خدیجه...

انجام: و اهل بیت فعلیّ و فاطمه و الحسن و الحسین اهل بیتی و ثقلی فاذهب عنهم الرجس و طهّرهم تطهیراً

۶۳۸

این نسخه به خط نسخ محمّد صادق بن محمّد[1] بن عبدالفتاح تنکابنی از رجال قرن ۱۲ است.

خود کتاب من لا یحضر مورخ ۱۱۲۵ و اسانید آن مورخ ۱۱۲۸ و تتمهٔ آن مورخ ۱۱۳۱ قمری است. کاتب در پایان تصریح می‌کند که این نسخه را از خط پدرش رونویس کرده است.

در حواشی اکثر صفحات تعلیقاتی است به نقل از مجمع البحرین، نهایه و دیگر

---

۱. محمّد بن عبد الفتاح معروف به سراب تنکابنی (۱۰۴۰ـ ۱۱۲۴) از دانشمندان بنام قرن دوازده است که در منقول شاگرد محقق سبزواری و در معقول از تلامیذ مدرسهٔ رجب علی تبریزی در اصفهان بوده است. الکواکب المنتشرة فی القرن الثانی بعد العشرة، ص ۶۷۱.

منابع معروف. چند برگ از آغاز و انجام نسخه وصالی شده است.
قطع: ۲۰×۳۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۲۵، سطور: ۲۳، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۴۲

شرح أرجوزة فی الرضاع **(فقه ـ عربی)**

از سیّد صدرالدین محمّد بن سیّد صالح موسوی عاملی اصفهانی (م ۱۲۶۳)
شرحی است بر أرجوزة فی الرضاع از خود شارح در هفتاد بیت.
الذریعة ۱: ۴۷۶ و ۱۳: ۷۱

آغاز: الحمدلله الذی ادار اخلاف فضله بعموم فضله و خصوص عدله و الصلوة علی افضل رسله ... و بعد فهذه منظومة فی الرضاع تعشقها الطباع و لاتمجّها الاسماع...

انجام: هو الارتضاع من اعمام الکبری و اخوانها و وضوح هذا القسم اعنی عن التنبیه علیه فی النظم

٦۴۲

از صفحهٔ ۱ تا ۷۰ نسخه به خط نستعلیق تحریری سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی و باقی نسخه به خط نسخ محمّد شفیع بن محمود ارومیه‌ای است مورخ ۱۳۱۱ در سامراء.
۹ برگ از آغاز و ۴۰ برگ از پایان نسخه نانوشته است.
قطع: ۱۱/۵×۲۱/۵، جلد: مقوایی و عطف تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۰۸ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۵ و ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۴۷

تفسیر الإمام العسکری **(تفسیر ـ عربی)**

منسوب به امام عسکری علیه‌السلام

آنچه از این تفسیر تألیف شده تمام سورهٔ فاتحه و سورهٔ بقره است تا آیهٔ: ﴿لهم فی الدنیا خزیٌ و لهم فی الآخرةِ عذابٌ عظیمٌ﴾ (آیهٔ ۱۰۸).

این تفسیر بارها به چاپ رسیده است.

الذریعة ۴: ۲۸۵

آغاز موجود: الصادق علیه السلام فذلک الشی هو اللّه القادر علی الانجاء حین لا منجیء... بسم اللّه الرحمن الرحیم فیمتحنه اللّه بمکروهه لینبهه علی شکر اللّه...

انجام: لسماع الشهادة و من یکتمها فانه آثم قلبه یعنی کافر قلبه

۶۴۳

این نسخه به خط نسخ جعفر بن محمّد باقر است مورخ ۱۱۱۴ قمری.

نسخه از آغاز افتادگی دارد. صفحهٔ ۳۹۸ ناتمام است و نیمی از صفحه نانوشته باقی مانده و در حاشیهٔ همان صفحه چنین آمده: «سقط من هنا اثنان و سبعون آیه تفسیرها رزقنا اللّه تمامه».

در حواشی برخی صفحات مطالبی به نقل از تفسیر صافی و کنز العرفان نقل شده است.

قطع: ۱۳×۱۸/۵، تعداد برگ: ۲۱۸ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۴۸

عین الیقین فی أصول الدین (اصول عقاید ـ عربی)

از مولی محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

این کتاب در اصول عقاید و دارای یک مقدمه در علم توحید و شرافت صاحبان آن علم، و دو مقصد است. مؤلف به تاریخ ۱۰۳۶ از تألیف کتاب پرداخته است.

این کتاب چندین بار به چاپ رسیده، از جمله به سالهای ۱۳۰۳ و ۱۳۱۱ مستقلاً و به سال ۱۳۱۳ قمری به انضمام منهاج النجاة و بشارة الشیعة به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۵: ۳۷۴، مشار عربی: ۶۴۲

آغاز: بسمله سبحان من حارت لطایف الاوهام فی بیداء کبریائه و عظمته ... اما بعد فیقول الفقیر فی عیون العقلا ...

انجام: هذا آخر الکلام فی اصول العلم و الحمدللّه واهب العقل و مفیض العلم

٦۴۴

این نسخه به خط نستعلیق تحریری است از قرن ۱۲. حواشی پایینی تمام صفحات دارای لکه‌های رطوبت است.

قطع: ۱۲/۵×۲۰/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای یک لایه، تعداد برگ: ۱۸۸، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۴۹

الوافی **(حدیث ـ عربی)**

از مولی محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱)

در جمع منابع چهارگانهٔ فقه شیعه

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر بخش هفتم الوافی (کتاب الصیام) است.

الذریعة ۲۵ : ۱۳

آغاز: بسمله الحمدللّه ... کتاب الصیام و الاعتکاف و المعاهدات و هو السابع من لجزاء کتاب الوافی ...

انجام: و انت حلّ بهذا الولد و والد و ما لد قال یعظمون البلدان یحلفوا به و یستحلّون فیه حرمة رسول اللّه (ص) اخر ابواب النذور و الایمان و بتمامها تم الجزء السابع کتاب الصیام ... و یتلوه فی الجزء الثامن من کتاب الحج و العمرة و الزیارات انشاء اللّه و الحمد للّه... حمداً ... کما هو اهله

٦۴۵

این نسخه به خط نسخ مهدی بن زین العابدین حسینی است مورخ ۱۰۷۳ قمری.

نسخهٔ حاضر ۱۸ سال پیش از وفات مؤلف نوشته شده و در حاشیهٔ صفحهٔ ۱۳ تعلیقه‌ای از مصنّف با علامت «مدّ ظله» نقل شده است. بر پشت برگ آغاز، تملک محمّد علی و محمّد صالح و تملّکی با عبارت زیر دیده می‌شود:

«ثم ساقه القضاء السبحانی و المنّ الربّانی الی عبده المستغرق فی منّه و احسانه الاقل حسن بن سالم ابن علی بن احمد ابو محلی عفی عنهم بمنه و کرمه آمین».

در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی با علامت «مح محلی ره» دیده می‌شود که شاید از همان صاحب تملک یاد شده باشد. پشت برگ پایان، فهرست مطالب وجود دارد.

چندین برگ از آغاز دارای خوردگی است و حاشیهٔ فوقانی برگ دوم نسخه بریده شده است. عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۲/۵×۱۹، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده، تعداد برگ: ۱۶۰، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۰

بشارة الشیعة **(حدیث ـ فارسی)**

از مولی علی بن فتح اللّه شریف (قرن ۱۱)

مجموع چهل حدیث است در شأن حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام که از منابع شیعی و سنی گردآوری شده و در ذیل هر حدیث، روایات و مباحث مناسب مطرح شده است.

الذریعة ۳: ۱۱۵

آغاز: الحمدللّه الذین کرّمنا و فضّلنا علی جمیع الانبیاء و المرسلین ... امّا بعد بمؤدّای حدیث شریف (زیر وصّالی رفته است)

انجام: همچنانکه سابقان بآن شرف (زیر وصالی رفته است) دعای زیارت در کتاب کامل الزیارات مذکور است

٦۴٦

این نسخه به خط نسخ محمّد فاضل بن ابی القاسم نطنزی است مورخ ۱۰۵۸.

بر پشت برگ آغاز، دو یادداشت زیر از سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی دیده می‌شود:

«پس از توپ بستن مجلس شوری و صدماتی که آنروز بر من وارد شد حالم بدو خیالم پریشان شد. این عبارات را در این کتاب و بعضی کتب دیگر نوشتم. حال به مرحمت خداوند و توجه انوار مقدسه حالم خوب است ۶ شعبان ۱۳۳۸ قمری»

«بسم اللّه الرحمن الرحیم امروز دوم ماه رمضان المبارک ۱۳۲۸ یکهفته است

از ونک مراجعت بطهران کرده‌ام حالم در کمال بدی است اجلم زیاد نزدیک شده است امید مغفرت از مومنین دارم انشاء اللّه با محبت محمّد (ص) و علی (ع) و آل اطهارشان (ع) از دنیا خواهم رفت». بر پشت همان برگ تملک محمّد کاظم بن محمّد امین منشی و یک تملک پاک شدهٔ دیگر دیده می‌شود. تمام اوراق نسخه وصالی شده و بسیاری از مطالب نسخه زیر وصالی رفته است. لکه‌های رطوبت در تمام اوراق دیده می‌شود.

دو برگ اضافی در آغاز و انجام نسخه الصاق شده که یادداشتهای پراکنده بر آنها دیده می‌شود.

قطع: ۱۲/۵×۲۲، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۱۴، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۱

مجموعهٔ ادعیه **(ادعیه ـ عربی)**

مجموعه‌ای است در ادعیه و برخی سور قرآن و سایر متفرقات.

آغاز: بسمله الحمدللّه رب العالمین الرحیم الرحیم مالک یوم الدین...

انجام: و لا حبةٍ فی ظلمات الارض و لا رطب و لا یابس الا فی کتاب مبین

۶۴۷

این به خط نسخ آمیخته به نستعلیق است از قرن ۱۱.

چند صفحه از پایان نسخه نونویس است مورخ ۱۲۳۱ قمری. در حاشیهٔ اکثر صفحات تعلیقات متفرقه‌ای وجود دارد. پشت برگ آغاز، دو نسخهٔ پزشکی وجود دارد.

قطع: ۱۱/۵×۱۷/۵، جلد: روغنی با گل و بوته، تعداد برگ: ۲۰۰، سطور: ۲۲، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۲

مجمع البحرین **(لغت ـ عربی)**

از شیخ فخرالدین بن محمّد علی طریحی نجفی (م ۱۰۸۵)

در لغات مشکل قرآن و حدیث. مؤلف به تاریخ ۱۰۷۶ قمری از تألیف کتاب پرداخته

است.

در پایان نسخهٔ مورد سخن، بخشی افزوده شده که مسائل متنوع ادبی را طی چند فائده بیان کرده است.

این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۰: ۲۲، مشار عربی: ۷۸۸

آغاز: الحمد لمن خلق الانسان و علمه البیان و اوضح له الهدی و الایمان ... اما بعد فلما کان العلم باللغة العربیة من الواجبات العقلیه....

انجام: و قد یکون للتأنیث... قد یکون الالف ذا وجهین الالحاق و التأنیث کنتری منوّناً و غیر منوّن و کذا ذفری

۶۴۸

این نسخه به خط نسخ احمد بن شیخ محمّد است مورخ ۱۱۰۵ قمری.

در حاشیهٔ برخی از صفحات نسخه تعلیقات خود مصنف با علامت «منه» دیده می‌شود. تمام صفحات دارای جدول به قلم سه‌گانهٔ زرین و لاجورد و سیاه، و کمند به قلم لاجورد است. عناوین به شنگرف.

قطع: ۱۵×۲۵، جلد: روغنی گل و بوته، تعداد برگ: ۵۶۲، سطور: ۲۹، کاغذ: دولت‌آبادی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۳

القانون فی الطب **(طب ـ عربی)**

از شیخ الرئیس ابوعلی حسین بن عبداللّه بن سینا (م ۴۲۸)

نسخهٔ حاضر مشتمل بر کتاب اول از قانون است و تا فصل سی و یکم از فن رابع قانون را در بر دارد و فقط یک فصل از فن چهارم ساقط شده است.

الذریعة ۱۷: ۲۴

آغاز: الفصل الاول من التعلیم الاول من الفن الاول ... اقول ان الطب علم یعرف منه احوال بدن الانسان من جهة ما یصح...

انجام موجود: و ما یسکن الوجع اما مبدل المزاج و اما محلل المادّه و امّا

٦٥٠

این نسخه به خط نسخ کهن است از قرن ۶ هجری.
چند برگ از آغاز و انجام نسخه دارای وصالی است. پشت برگ آغاز، بخشی از فهرست این مجلد به قلم همان نسخه آمده است و از پایان افتادگی دارد. لکه‌های رطوبت در حواشی تمام برگها دیده می‌شود.
قطع: ۱۵/۵×۱۹/۵، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۶۵، سطور، ۱۹، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۵

الصحیفة السجادیة **(ادعیه ـ عربی)**

از حضرت علی بن الحسین زین العابدین علیه‌السلام
نسخهٔ مورد سخن ترجمهٔ شیوای فارسی آن را نیز به همراه دارد.
الذریعة ۱۵ : ۱۸

آغاز: حدثنا السید الاجل نجم الدین بهاء الشرف ابوالحسن محمّد بن الحسن... قال اخبرنا الشیخ السعید...

انجام: و تتّم احسانک فیما بقی من عمری کما احسنت فیما مضی منه یا ارحم الراحمین

٦٥١

این نسخه به خط نسخ ممتاز عبدالله بن درویش است مورخ ۱۱۳۴ قمری.
دو برگ آغاز نسخه دارای سرلوح و کمند مذهّب و مرصّع است.
تمام صفحات دارای جدول به قلمهای چندگانهٔ زر و شنگرف و لاجورد و سیاه، و کمند به قلم زرین و سیاه است. خط‌کشی بین سطور نیز به قلم زر و ترجمهٔ عبارات به شنگرف است.
قطع: ۱۵/۵×۲۲، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج و لچک طلاکوب، تعداد برگ: ۱۶۶، سطور: ۱۸، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۶

توضیح المقال = رجال صغیر = الوجیز (رجال ـ عربی)

از میرزا محمّد بن علی استرآبادی (م ۱۰۲۸)

وی سه کتاب در رجال تألیف کرده به نامهای ۱. منهج المقال (رجال کبیر)، ۲. تلخیص المقال (رجال وسیط) ۳. الوجیز یا رجال صغیر که صاحب الذریعة از آن با عنوان توضیح المقال یاد می‌کند. نسخهٔ جای سخن کتاب اخیر است.

الذریعة ۴: ۴۹۸، فهرست ۷: ۵۳، مصفّی المقال: ۴۳۰

آغاز: بن محمّد بن ریاح قال حدثنا ابراهیم بن سلیمن قال حدثنا محمّد بن خالد ... بن خالد بن عمر الطیالسی...

انجام: هشام بن محمّد بن المسایب بشر بن زید ... بن رفیده بن ثور بن کلیب بن وبره ابو المنذر الناسب

۶۵۲

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ است.

در حاشیهٔ برخی اوراق، تعلیقاتی دیده می‌شود. نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد.

قطع: ۱۶×۲۱، جلد: تیماج قهوه‌ای فرسوده با عطف قرمز، تعداد برگ: ۵۷، سطور: ۱۵، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۷

روضة الواعظین و بصیرة المتّعظین (تاریخ و سیرت ـ عربی)

در انتساب این کتاب اختلاف کرده‌اند و اغلب آن را از محمّد بن حسن بن علی فتّال نیشابوری (م ۵۱۵) می‌دانند و برخی نیز آن را به شیخ مفید (م ۴۱۳) نسبت داده‌اند.

این کتاب نخست در اصول دین نگاشته شد که بعدها به درخواست برخی، ابوابی در تاریخ و سیرت معصومین علیهم السلام بدان افزوده شد.

علی بن حسن زواری دانشمند و مترجم معروف قرن دهم آن را به فارسی برگرداند و حلیة الموحّدین نام نهاد که نسخهٔ آن به شماره ۲۲۹۵ در این کتابخانه موجود است.

تعلیقاتی به خط ملا محسن بن طاهر قزوینی، نحوی معروف قرن ۱۲، در حاشیهٔ برخی صفحات نسخهٔ مورد سخن با علامت «محسن عفی عنه» دیده می‌شود.

الذریعة ۱۱: ۳۰۵، فهرست دانشگاه ۵: ۱۳۴۷، فهرست ۷: ۲۵۰ و ۶: ۲۵۰

آغاز: الحمدللّه استماماً لنعمته... اما بعد فإنّی کنت فی عنفوان شبابی قد اتفقت لی مجالس و عرضت محافل و الناس یسألوننی عن اصول الدیانات

انجام: لکن لم اذکر معناه لئلّا یطول به الکتاب فینبغی ان لا یعتقد احد أنی کنت مخلطاً فانی رجل محقق و الحمدللّه رب العالمین

۶۵۳

این نسخه به خط نسخ ابوطالب حسینی است مورخ ۱۰۷۸ قمری.

صفحات شمارهٔ ۱ تا ۵ نسخهٔ جای سخن، مشتمل بر فهرست مطالب کتاب است به خط دیگر. نویسنده قبل از بیان فهرست، چند سطر دربارهٔ مؤلّف و انتساب کتاب بدو سخن می‌گوید.

بر پشت سومین برگ اضافی ابتدای نسخه چنین آمده است:[1] «این مجلد کتاب از جمله یکصد و دوازده مجلد از کتب موقوفه‌ای است که تفصیل و شرایط مفصلاً مرقوم شده در عقب دو مجلد از تفسیر مجمع البیان و غیره و من خالف فینتقم اللّه منه».

در ذیل این یادداشت مهری با نقش یا «معین الضعفاء» مورخ ۱۱۲۳.

در حاشیهٔ ص ۴۸۳ نسخهٔ تعلیقه‌ای است به نقل از تفسیر نور التوفیق و کشف التدقیق از محسن بن طاهر قزوینی به خط فرزندش که نام خود را ذکر نکرده است. در حاشیهٔ بسیاری از صفحات، مطالبی به نقل از تفسیر صافی و مجمع البیان آمده است.

قطع: ۲۶/۵×۱۸/۵، جلد: روکش پارچه‌ای بنفش، تعداد برگ: ۲۶۴ (بدون احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۵۸

---

۱. صاحب اعیان الشیعه گوید که محسن بن طاهر قزوینی، نحوی معروف قرن ۱۲ کتابخانه و تصانیفش را بر فرزندان وقف کرد و این نسخه ظاهراً جزء همان مجموعه است.

ترجمهٔ اربعین بهائی = ترجمهٔ قطب شاهی **(حدیث ـ فارسی)**

از ابن خاتون شمس‌الدین ابوالمعالی محمّد بن علی عاملی عینائی (م بعد از ۱۰۵۵) ترجمهٔ اربعین شیخ بهائی است که به نام سلطان محمّد قطبشاه (م ۱۰۳۵) نوشته شده است.

کتاب مورد سخن به سال ۱۲۵۷ و ۱۳۰۸ در ایران به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۴: ۷۶، فهرست ۲۶: ۱۶۴، ۲۱۶ و ۳۷: ۲۱۰ و ۳۸: ۵۴۶

آغاز موجود: موی سر است خواه از پیش و خواه از عقب و مراد اینجا رستنگاه موی پیش سر است....

انجام: بر طبقات مختلف و مراتب متفاوت‌اند در لطافت و کثافت و خوشرویی

٦٥۴

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۱ است و از آغاز و انجام افتادگی دارد. چند برگ از آغاز و یک برگ از انجام نسخه وصالی شده.

قطع: ۱۴×۲۴/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۵۸، سطور: ۲۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۵۹

بصائر الدرجات **(حدیث ـ عربی)**

از ابوجعفر محمّد بن حسن بن فروخ صفار قمی (م ۲۹۰)

مجموع روایات راجع به امامت است، مشتمل بر چهار جزء و هر جزء بر چند باب.

این کتاب به همراه نفس الرحمن فی احوال مولانا سلمان تألیف حاج میرزا حسین نوری در سال ۱۲۵۸ در ایران به چاپ رسیده است.

الذریعة ۳: ۱۲۵

آغاز: بسمله رب ثبّتنی علی الولایة باب فی العلم ان طلبه فریضه علی الناس ... باب ثواب العالم و المتعلّم...

انجام: سألونی ان تدعوا اللّه لهم فقال و اللّه انی لا عرض اعمالکم (زیر وصالی رفته) فی کلِّ یومٍ

٦۵۵

این نسخه به خط نسخ عبّاس بن علی بن احمد بن احمد العمیدی الحسینی است مورخ ۹۲۷ قمری.

بر پشت برگ آغاز، تملک عبدالباقی رضوی مورخ ۱۱۷۳ و مهرش و چند مهر با این نقش‌ها دیده می‌شود: «محمّد علم الهدی»، «یا محسن اغفر نصیر الدین محمّد بن سلیمان علم الهدی»، «عبده مرتضی الحسین»، «الراجی محمّد حسن الرضوی». بر پشت اولین برگ اضافی نسخه، دو مهر با نقش‌های «الراجی محمّد حسن الرضوی»، و «عبده الراجی محمّد بن محمّد» دیده می‌شود.

قطع: ۱۳×۱۸، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۵۴۸، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۳۶۰

فضائل السادات **(مناقب ـ عربی)**

از سید امیر محمّد اشرف بن سیّد عبد الحسیب بن سید احمد حسینی علوی عاملی (م ۱۱۴۵)

این کتاب در یک مقدمه و سه باب و یک خاتمه برگزار شده است.

مؤلّف در زمان شاه سلیمان (م ۱۱۰۶) تألیف کتاب را تحت عنوان اشرف المناقب آغاز کرد و بعدها ابوابی بدان افزود و با نام فضائل السادات آن را به شاه سلطان حسین اهدا کرد.

بیت زیر از مؤلّف، ماده تاریخ اتمام تألیف است:

کلک من این گوهر معنی چه سفت «اشرف تألیف» بتاریخ گفت

آغاز نسخهٔ مورد سخن غیر از آغازی است که صاحب الذریعة آورده است.

فضائل السادات به تاریخ ۱۳۱۳ قمری در تهران به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۱۶ : ۲۵۹

آغاز: الحمدللّه الحسیب الذی خصّ محمّداً و آله بالکرامة و حباهم بالرسالة... اما بعد

چون فاضل دولت آبادی از علمای اهل سنت دیار هند...

انجام: و الصواب مع فقد الکتب و قلّة الاسباب و کثرة الموانع ... صار تاریخ اتمامه[1] زبدة مناقب السادات عند اولی الالباب

٦٥٦

این نسخه به خط نسخ از قرن ۱۳است. در حاشیهٔ برخی صفحات استدراک سقطات دیده می‌شود. حاشیهٔ فوقانی چند برگ آغاز نسخه دارای پوسیدگی است.

قطع: وزیری کوچک ۱۵×۲۲، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج و لچک و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۲۶۸، سطور: ۲۴، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۶۱

الجواهر السنیة فی الأحادیث القدسیة (حدیث ـ عربی)

از حرّ عاملی محمّد بن حسن بن علی بن محمّد (م ۱۱۰۴)

در جمع احادیث قدسیه که به ترتیب مخاطبین احادیث از آدمعليه‌السلام تا رسول اللهصلی‌الله‌علیه‌وآله مرتب شده است. مؤلّف به تاریخ ۱۰۵۶ از تألیف کتاب پرداخته است.

این کتاب به سال ۱۳۰۲ ق در بمبئی با قطع رقعی به چاپ سنگی رسیده است.

الذریعة ۵: ۲۷۱، مشار عربی: ۲۶۰، فهرست ۲۵: ۱۴۳

آغاز موجود: الخفی فلا یخفی ما لکلام اللّه سبحانه من المزیة علی کل کلام ... و به تحلّت شمس الهدی من افق النبوة....

انجام: و اجعل سفرنا الی صنیع جدید و ثبتنا علی مجد حمید و احفظنا و احفظ مخلفنا و اجمع بیننا و بینهم علی افضل آمالهم و آمالنا برحمتک یا ارحم الراحمین

٦٥٩

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۲است.

---

۱. این جمله ماده تاریخ اتمام تألیف به عربی است.

این نسخه از آغاز افتادگی دارد و صفحات آغازین و پایانی آن دارای لکه‌های دود زدگی است. صفحهٔ شماره ۱۳ و ۱۴ نسخه، نانوشته است که ظاهراً به جهت استدراک سقطات تعبیه شده. بر پشت برگ الحاقی اول نسخه، تملک احمد شاکر و عبدالحسین بن شیخ احمد دیده می‌شود.

قطع: ۱۹/۵×۱۵/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۹۰، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۶۴

حاشیه شرح تجرید (فلسفه ـ عربی)

از جلال الدین محمّد دوانی (م ۹۰۸)

بر شرح علاء الدین قوشچی (م ۸۷۹) بر تجرید الاعتقاد خواجه نصیرالدین طوسی (م ۶۷۲) معروف به حاشیهٔ قدیم.

فهرست ۵: ۱۱۸

آغاز: بسمله الحمدللّه رب العالمین... قوله فی الحاشیة قیل لم یرد به معیّناً الخ اقول مراده بالزیادة بوجه ما و ذلک لیس معنی ثالثاً...

انجام موجود: و المصنف لم یقید المعدّ بالقریب فلو قال و ان وجب لم یصح

٦٦۴

این نسخه به خط نسخ مولانا احمد کاتب از قرن (۱۰ ـ ۹) و از پایان افتادگی دارد.
نسخهٔ مورد سخن در عهد محشّی نوشته شده و تعلیقات وی بر این حاشیه با علامت «منه خلّد ظله» و «منه ابّد ظله» آمده است.

بر پشت برگ اضافی آغاز نسخه، یادداشتهایی است در مشخصات نسخه به خط نسخ کهن. بر همان صفحه سه مهر دیده می‌شود: یکی با نقش «الراجی محمّد علی» و دیگری ناخوانا و دیگری که نقش «العبد مرتضی الحسنی» در آن خوانا است و نیز تملک به خط شیخ بهائی با عبارت: العبد بهاءالدین.

بر پشت برگ آغاز، مهر بزرگی است به شکل شمسه مورخ ۱۰۳۰ و آنچه از آن خوانا است چنین است: «هذا ممّا وقفه بهاء الدین محمّد، علی الطلبة الامامیة بتولیة ابن اخیه حسین بن عبدالصمد ثم الاتقی من عشیرتهم ولو کان ابعد».

مضمون این مهر سندی است بر این مطلب تاریخی که شیخ بهائی در اواخر عمر، کتابخانه‌اش را بر طلبهٔ علم وقف کرده و تولیت آن را به برادرزاده‌اش شیخ حسین بن عبدالصمد واگذاشته است.

قطع: رقعی ۹×۱۷، جلد تیماج مشکی، تعداد برگ: ۲۰۰، سطور: ۱۷، کاغذ: شکری آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۶۹

مجالس الأخبار و محالس الأخیار = زهرة الحیوة الدنیا = محاسن الأخبار (کشکول - عربی)

از ملّا محمّد مؤمن بن محمّد قاسم جزایری شیرازی (قرن ۱۲)

کشکولی است بزرگ در هفت جلد که هر مجلد آن نیز نامی جداگانه دارد. مؤلّف به سال ۱۱۰۹ قمری در هند از تألیف کل کتاب پرداخته و آن را به سلطان اورنگ زیب محیی‌الدین محمّد اهدا کرده است.

نسخهٔ جای سخن مجلد پنجم از این کتاب است به نام زهرة الحیوة الدنیا مشتمل بر یک مقدمه، هشت جنّت و یک خاتمه که مؤلّف در مقدمه به شرح حال خود پرداخته است.

تاریخ شروع این مجلد ۱۱ ذی الحجه ۱۱۰۶ و اتمام آن ۱۲ ربیع الاول ۱۱۰۷ است.

الذریعة ۱۹: ۳۵۷

آغاز: الحمدللّه الحکیم العلیم المومن الملک القدوس السلام ... الاولی الذی تفرد بالاولیة... و بعد فیقول احقر الخلیقة ... اعلموا یا اخوانی فی الدین و الشرکاء فی طلب الیقین...

انجام:

فکم من عایب قولاً صحیحاً　　و آفته من الطبع السقیم

عصمنا اللّه و ایاکم... و الصلوة علی محمّد آله شموس الهدایة و بهم ثقتی فی البدایة و النهایة

٦٦٥

این نسخه به خط نسخ استادانهٔ مورخ ۱۲۷۶ قمری است.

تمام صفحات نسخه به قلمهای چهارگانهٔ زر و شنگرف و مشکی و زنگار مجدول شده است. عناوین به شنگرف.

قطع: وزیری ۱۵×۲۲/۵، جلد: تیماج عسلی با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۳۵۳ (با احتساب برگهای اضافی)، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۷۰

حاشية شرايع الإسلام **(فقه ـ عربی)**

از محقّق کرکی نورالدین علی بن حسین بن عبدالعالی (م ۹۶۰)

بر شرایع الاسلام محقق حلّی (م ۶۷۶)

الذریعة ۶: ۱۰۷

انجام: ام لا ظن ذلک من غرض العبادة و ان کان لا محذور فیه لأنّ الشیء قد یکون معاملة و بملاحظه شیء آخر یکون عبادة

٦٦٧

این نسخه به خط تعلیق محمّد معلم اصفهانی بن علی بن محمود است مورخ ۹۶۱ قمری.

بر پشت برگ آغاز، تملک‌های زیر دیده می‌شود:

روح اللّه بن گتهٔ خواجه مورخ ۱۰۲۵، صفی بن علی بن قاسم عریض مورخ ۹۷۸ با مهرش به نقش «العبد صفی الحسینی»، محمد جعفر بن محمد صادق تبریزی، عبدالغفار بن عبدالوهاب رضوی. در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی از محقق کرکی با نشانی «منه» دیده می‌شود.

در حاشیهٔ آخرین صفحه، گواهی مقابله دیده می‌شود.

قطع: ۱۳×۱۸، جلد: روکش مقوایی، تعداد برگ: ۱۲۴، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۷۲

الفتح الربّانی و الفیض الرحمانی = مواهب رحمانی و فتوح ربّانی **(تصوف ـ عربی)**

از عفیف الدین بن المبارک (قرن ۶)

وی مجالس استادش شیخ محیی‌الدین عبدالقادر گیلانی (م ۵۶۱) را مشتمل بر ۶۲ مجلس گرد آورده و مطالبی را در صفات و سیرت شیخ عبدالقادر به نقل از عبدالرزاق و موسی فرزندان شیخ به پایان کتاب افزوده است. مؤلّف در آغاز، نسب شیخ عبدالقادر را به دوازده واسطه به امام حسن علیه السلام می‌رساند. برخی فهارس این کتاب را به خود عبدالقادر نسبت داده‌اند حال آنکه روشن است که بعد از وی تألیف شده است.

در صدر صفحهٔ آغاز، نام کتاب با عنوان مواهب رحمانی و فتوح ربانی آمده است و صاحب ایضاح المکنون ۱۶۳/۲ آن را با عنوان الفیض الربانی و المدد الرحمانی آورده ولی در فهارس مشهور با همان عنوان یاد شده آمده است.

الآثار الخطیة فی المکتبة القادریة ۳: ۳۳، فهرست المخطوطات ۲: ۱۶۴

آغاز: بسمله اللهم یا من علم عجزی عن حمده اسألک بأکمل حامدیک الذی کشفت له عن حقایق اسمائک و صفاتک ... قال سیدنا الشیخ محیی ابومحمد عبدالقادر رضی اللّه عنه بکرة یوم الاحد بالرباط....

انجام: ثم خفی صوته و لسانه ملتصق بسقف حلقه ثم مات ... و جمع بیننا و بینه فی مقعد صدقٍ عند ملیكٍ مقتدر و الحمدللّه ... و صلواته علی سید الانبیاء و مقدّم الشفعاء محمد خیر البریّه صلی اللّه علیه و علی آله و صحبه و سلم تسلیماً کثیراً

٦٦٨

این نسخه به خط نسخ مورخ ۱۱۷۸ قمری و بنا به نوشتهٔ کاتب در پایان نسخه، در مدفن شیخ عبدالقادر گیلانی واقع در بغداد و از روی نسخهٔ سیّد صالح صاحب نوشته شده است.

نسخه‌ای است مصحَّح و در چند موضع آن، گواهی مقابله دیده می‌شود.

بر آخرین برگ نسخه، تاریخ تولد و وفات شیخ عبدالقادر به حروف ابجد وجود دارد. در همان صفحه فائده‌ای در ادعیهٔ مجرب از عبداللّه بن محمّد عبدالرحمن زهری نقل شده است.

قطع: وزیری ۲۱/۵×۱۶/۵، تعداد برگ: ۱۹۰، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی کهنه، شماره ثبت: ۳۱۳۷۳

مرشد الخواصّ **(شرح آیات و روایات ـ عربی)**

از ملّا محمّد بن حسن میامئی مشهدی خراسانی (م ۱۲۵۷)

در بیان نکات دقیق آیات و حل مشکلات روایات و فقرات ادعیه و زیارات است.

نسخهٔ حاضر مشتمل بر مجلد اول این کتاب است که مؤلّف به تاریخ ۱۲۲۵ قمری از تألیف آن پرداخته است.

الذریعة ۲۰: ۳۰۶، فوائد الرضویه: ۴۸۵

آغاز: الحمدللّه فیقول العبد الخاطی الفقیر ... هذا یا اخوانی و اصدقائی مؤلّفٌ جامعٌ لبیان نکات الآیات و حلّ معضلات الروایات ... و لمّا عاقنی عن تفصیلها...

انجام: و لمّا وصل الکلام الی هذا المقام حیث نظری عن الحرکه و الاضطراب کفایة لاولی الالباب و الحمدللّه لولا و آخرا و ظاهراً و باطناً

٦٦٩

این نسخه به خط نسخ قاسم حسنی اشتهاردی است مورخ ۱۲۷۳ قمری.

در حاشیهٔ صفحهٔ ۱۳۴ تعلیقه‌ای است از خود مصنف با نشانی «دام ظله العالی». بر پشت برگ آغاز، تملکی است مورخ ۱۲۸۰.

قطع: ۱۷×۲۲، جلد: تیماج زرد با ترنج و نیم ترنج با حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۸۴، سطور: ۱۷، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۷۴

الجامع الصحیح = صحیح بخاری **(حدیث ـ عربی)**

از ابوعبداللّه محمّد بن اسماعیل بخاری (م ۲۵۶)

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر جزء دوم این کتاب است و از کتاب المساقاة تا پایان کتاب المغازی را در بر دارد.

در نسخه، پایان کتاب المغازی اتمام جزء دوم حساب شده ولی در چاپ اخیر انتشارات دار ابن کثیر همان بخش، آغاز جزء چهارم به حساب آمده.

کشف الظنون ۱: ۵۴۱

آغاز موجود: النبی صلی اللّه علیه و سلم من حلف علی یمین یقتطع بها مال امرء...
انجام: فادرکت اصحابی قبل ان یاتوا النبی صلی اللّه علیه و آله فبشّرته

۶۷۰

این نسخه به خط نسخ کهن قرن ۷ و از آغاز افتادگی دارد. گواهی مقابله در چند جای نسخه به قلم کهن مورخ ۶۶۴ دیده می‌شود. در سمت چپ صفحه، پایان گواهی بلوغ مقابله در مسجد الحرام به قلم کهنهٔ قرن ۷ دیده می‌شود. ذیل صفحهٔ پایان، یادداشتی است در نقد احادیث بخاری و نیز تاریخ درگذشت برخی علما به قلم نسخ کهن دیده می‌شود.

برگ پایان در حاشیهٔ فوقانی دارای وصالی است.

قطع: وزیری ۱۷/۵×۲۴/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و حاشیه و عطف تیماج قرمز، تعداد برگ: ۲۲۷، سطور: ۱۹، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۳۷۵

الجنة الواقية و الجنة الباقية **(ادعیه ـ عربی)**

از شیخ تقی الدین ابراهیم کفعمی (م ۹۰۵)

در تعقیب نمازها و دعاهای مختصری است که به مناسبت‌های مختلف خوانده می‌شود و در چهل فصل مرتب شده.

این کتاب در حقیقت گزیده‌ای است از مصباح کبیر خود کفعمی و نام آن نیز برگرفته از نام اصلی مصباح کفعمی: جنة الامان الواقیه است.

الذریعة ۵: ۱۶۱

آغاز: الحمدللّه الذی جعل الدعاء سلّماً یرتقی به الی اعلی مراتب المکارم ... و الصلوة علی رسوله المخصوص بجسائم الغنایم...

انجام: وفّقه اللّه تعالی مخالفة الهوی ... فی ملک لا یبلی و نعم لا یفنی و حسن اولئک رفیقاً بالمشهد وفّقنا اللّه تعالی للعمل به و النجاح فی الدنیا و الاخرة آمین

۶۷۱

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ـ ۱۲ است. بر برگ الحاقی آغاز چند تعویذ و

تاریخ تولد دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز چنین آمده: «این کتاب جنة الواقیه از نظر مبارک نواب شاهزاده بی همال همایون[1] میرزا گذشت و داخل کتابخانه مبارک گشت فی شهر محرم الحرام سنه ۱۲۳۶».

در ذیل نوشته، مهر همایون میرزا است با سجع:

«طلوع کوکب نوروز میمون است
خجسته بخت تو و طلعت همایون است»

صفحهٔ آغاز دارای سرلوح و کتیبهٔ مذهّب و مرصّع است. دو صفحهٔ آغاز دارای جدول به قلمهای زرین و سبز و لاجورد، و کمند به قلم زر و مشکی. مابین سطور صفحهٔ آغاز، تذهیب دندانه موشی و بین جدول و کمند تذهیب گل و بوته وجود دارد.

تمامی صفحات دارای جدول و کمند به قلمهای زرین و مشکی است. سه برگ پایان نونویس است و در حواشی آنها تعاویذی به قلم تحریری وجود دارد.

بر پشت برگ پایان، تملّک علیمردان خمسی خوئینی و مهرش مورخ ۱۲۲۳ دیده می‌شود و در همان صفحه دستور پزشکی منظومی است به خط نامبرده.

قطع: ۱۲×۱۷، جلد: روغنی گل و بوته، تعداد برگ: ۱۱۴، سطور: ۱۱، کاغذ: نخودی رنگ آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۷۶

مفتاح الفلاح (ادعیه ـ عربی)

از شیخ بهاء الدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۰)

در اعمال و ادعیهٔ شبانه روز مرتب بر شش باب

الذریعة ۲۱: ۳۴۰

آغاز: الحمدللّه الذی دلّنا علی جادة النجاة... یقول قد التمس منّی جماعة من اخوان الدین

انجام: فرغت بعون اللّه من تألیفه... و انا اقل الانام محمد المشتهر ببهاء الدین العاملی...

---

۱. همایون میرزا متخلص به حشمت متولد ۱۲۱۶ ق پسر شانزدهم فتحعلیشاه و داماد میرزا شفیع مازندرانی صدراعظم بوده است. وی به سال ۱۲۷۳ ق در تهران درگذشت. رجال بامداد ۴: ۴۳۰

و باطناً و ظاهراً

٦٧٣

این نسخه به خط نسخ محمّد بن اسدالله مورخ ۱۰۸۰ قمری است.
پشت برگ آغاز، تملک محمّد باقر بن محمّد محسن و مهرش دیده می‌شود.
در پایان نسخه، رونوشت اجازهٔ شیخ بهائی است به شاگردش سیّد ذوالفقار حسینی[1] که این کتاب را نزد مؤلّفش قرائت کرده. برخی از کلمات این اجازه نانوشته باقی مانده است. گویا این نسخه روتویسی است از نسخه‌ای که سیّد ذوالفقار نزد شیخ قرائت کرده.
در حاشیهٔ برخی صفحات مطالبی به نقل از خط شیخ بهائی دیده می‌شود.
قطع: ۹/۵×۱۸، جلد: تیماج زرشکی فرسوده، تعداد برگ: ۱۴۶، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی کهنه، شماره ثبت: ۳۱۳۷۸

الفصول المهمّة فی أصول الأئمة (چند دانشی ـ عربی)

از حرّ عاملی، محمّد بن حسن (۱۱۰۴)
مشتمل بر قواعد کلی اصول، کلام، فقه، طب و برخی نوادر که در لسان شرع نصّی بر آن وارد شده باشد.
این کتاب مرتب بر یک مقدمه و بیش از هزار باب است که مقدمه مشتمل بر دوازده فائده است.
این کتاب بعدها با نام مختصر الفصول المهمة تلخیص شده است.

---

۱. صاحب الذریعة در ضمن اعلام قرن ۱۱ از سید ذوالفقار جرفادقانی (گلپایگانی) نام می‌برد که از شاگردان شیخ بهائی بوده و صحیفه را نزد وی قرائت کرده است و ظاهراً وی همان سیّد ذوالفقار حسینی است. (اعلام شیعه قرن ۱۲)
اینک صورت اجازهٔ شیخ بهائی به سیّد ذوالفقار حسینی:
بسم اللّه الرحمن الرحیم قراء علیّ هذا الکتاب من اوله الی اخره السید الاجل الفاضل التقی الزکی السید ذوالفقار الحسینی وفّقه اللّه و قد اجزت له سلّمه اللّه ان یرویه عنی و یفیده لمن هو اهل له و کما ...اجزت له ان یروی جمیع مؤلّفاتی و التمست منه دا ... ان یجرینی علی صفحة خاطره الشریف فی مظان الا ... و کتب مؤلّف الکتاب محمد المشتهر ببهاء الدین العاملی عفی اللّه عنه حامداً مصلیاً مسلماً».

الذریعة ۲۰: ۲۰۲ و ۱۶: ۲۴۵ و ۴: ۱۱۳، ۱۱۴

آغاز: بسمله الحمدللّه الذی عرّفنا نبذة من الاصول الکلیة و فتح لنا بها ابواب العلم بالاحکام الجزئیة ... فیقول ... قد سألنی بعض صلحاء الفضلاء ... بتألیف کتاب یشتمل علی الاصول الکلیة المرویة...

انجام: فقال ان اللّه یامرک ان تقرأ القران علی سبعة أحرف

٦٧٥

این نسخه به خط نسخ محمّد معصوم بن ملاشاه محمّد مورخ ۱۱۰۹ قمری می‌باشد.

در حاشیهٔ سمت چپ صفحهٔ آخر این یادداشت دیده می‌شود: «بلغ من خط المؤلّف اعلی اللّه مقامه من کتب المدرسه النظامیة فی دار الاسلام و حرر فی ۱۱۱۵».

قطع: ۱۲×۱۸، جلد: تیماج مشکی با عطف دامن، تعداد برگ: ۳۵۵ (بدون برگهای اضافی)، سطور: ۱۵، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۸۰

معالم الأصول **(اصول فقه ـ عربی)**

حسن بن زین الدین عاملی

بنگرید به شمارهٔ ۳۵۴.

٦٧٦

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۳ است. نسخهٔ جای سخن به قلمهای متفاوتی است و از انجام افتادگی دارد. استدراک سقطات در هامش صفحات دیده می‌شود.

قطع: ۱۳/۵×۲۰، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۶۷، سطر: ۱۸، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۸۱

حاشية مختلف الشيعة (فقه ـ عربی)

از محقّق کرکی شیخ نورالدین علی بن عبدالعالی (م ۹۴۰)

حاشیهٔ استدلالی مختصری است بر مختلف الشیعهٔ علامه جمال الدین حسن بن یوسف حلی (م ۷۲۶)

الذریعة ۶: ۱۹۵، آستان قدس ۲: ۴۷

آغاز: بسمله اما بعد حمد اللّه حمداً یستوجب من نعمه المزید و الصلوة علی نبیّه الداعی الی النهج السدید ... فهذه تعلیقة تشتمل علی فوائد الکتاب مختلف الشیعه...

انجام: فی البئر فقال لیس بشیء حرک الماء بالدلو و فی اخبار کثیره ان ما لیس له نفس لا یفسد الماء

۶۷۹

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۱است.

در حاشیهٔ صفحهٔ شمارهٔ ۴۶، حاشیه‌ای از روض الجنان (شرح شهید ثانی بر ارشاد) نقل شده است. حاشیهٔ چند برگ آغاز، وصالی مختصری است.

قطع: ۱۳×۱۹، جلد: تیماج قرمز یک لایه، تعداد برگ: ۶۸، سطور: ۲۲، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۸۴

نزهة النواظر و تنبيه الخواطر = مجموعهٔ ورّام (مواعظ ـ عربی)

از امیر ابوالحسن ورّام بن ابی فراس مالکی اشتری (م ۶۰۵)

مجموعه نصایحی است از کلام ائمه علیهم السلام که در ضمن آن اقوالی از انبیا و حکما نقل شده است.

این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

آغاز: الحمدللّه الاول بلا ابتداء و الاخر بلا انتهاء و الظاهر الغائب ... و الکائن من غیر حدوث و الباقی من غیر نهایه...

انجام موجود: فانک تراها حیث تسرّک تستصغرن سیئة فانک تراها حیث

٦٨١

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ـ ۱۰ است.
برگ آغاز نسخه نونویس است به قلم سید محمد طباطبایی سنگلجی. پایان نسخه افتادگی دارد.
قطع: ۲۴×۱۴/۵، جلد: تیماج زرشکی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۳۱۸، سطور: ۲۰، کاغذ: دولت آبادی، شماره ثبت: ۳۱۳۸۶

عمدة الطالب فی أنساب آل أبی طالب **(انساب ـ عربی)**

از ابن عنبه سیّد جمال الدین احمدبن علی علوی (م ۸۷۲)
در انساب آل ابوطالب که آن را به درخواست سیّد جلال الدین حسن نقیب حسینی نگاشت و به تیمور اهدا کرد.
وی این کتاب را از مختصر استادش ابوالحسن صوفی نسّابه، و نیز کتابی در انساب تالیف ابونصر سهل بخاری برگرفته و خود نیز فوائدی بدان افزوده است.
این کتاب بارها در هند و نجف و قاهره و ایران به چاپ رسیده.
مؤلّف کتاب دیگری به نام عمدة الطالب کبری دارد که چاپ نشده است.
کشف الظنون ۲: ۱۱۶۷، لباب الانساب ۱: ۹۰

آغاز موجود: و تساویاً شدیداً بین اللجین و اللجین یکابر الدعیّ العلوی ... فکم من قائل لو عرفت سیداً صحیح النسب لتبرّکت بترابه...
انجام: و لاخوته محمد و عبداللّه و سلیمن بقیه بمصر و الشام ... و قد جمع علی فوائد لم یجمعها المبسوطات و ضوابط تفرقت فی اثناء المطولات

٦٨٢

این نسخه به خط نسخ محمّد بن صالح بن حسین است مورخ ۹۷۷ قمری.
نسخه از آغاز افتادگی دارد. برگ اول و آخر نسخه در حاشیه دارای وصالی است. عناوین به شنگرف.
قطع: ۲۱×۱۵/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۴۵، سطور: ۱۹، کاغذ: ترکی

بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۳۸۷

روضة الکافی **(حدیث ـ عربی)**

از ثقة الاسلام محمّد بن یعقوب کلینی (م ۳۲۸)

از اجزای کتاب کبیر کافی است و مکرراً به طور مستقل به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۱: ۳۰۲

آغاز موجود: و خالطتوهم و نازعتموهم الکلام فانه لابدّ لکم من مجالستهم و مخالطتهم و منازعتهم الکلام...

انجام: ان الدنیا لا تذهب حتی یبعث اللّٰه عزوجل رجلاً منّا اهل البیت یعمل بکتاب اللّٰه لا یری منکم منکراً الا أنکره

۶۸۳

این نسخه به خط نستعلیق محمّد رحیم بن محمّد ابراهیم اصفهانی تبریزی است مورخ ۱۰۸۴.

این نسخه از آغاز افتادگی دارد و اولین برگ موجود فرسوده است. بین خطوط اولین صفحه به سبک دندانه موشی تذهیب شده است. تمام صفحات به قلمهای دوگانهٔ زر و مشکی مجدول شده است. برگ پایان پارگی و وصالی مختصری دارد.

قطع: ۱۴×۲۰، تعداد برگ :۱۷۸، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۸۸

فائق المقال فی علم الحدیث و الرجال **(رجال ـ عربی)**

از شیخ مهذّب الدین احمد بن عبدالرضا بصری (قرن ۱۱)

از شاگردان شیخ حرّ عاملی

وی در آغاز به درایة الحدیث می‌پردازد و سپس به ترتیب الفباء نام رجال را ذکر

می‌کند. مؤلّف به تاریخ ۱۰۸۵ در حیدرآباد از تألیف پرداخته است.

در چند موضع نسخه، تعلیقاتی با امضای کاظم دیده می‌شود که از استادش صاحب مطالع الانوار «ظاهراً سیّد محمّد باقر شفتی» نام می‌برد. این کتاب به وسیلهٔ آقای محمود نظری تصحیح و تحقیق شده و اکنون جزء انتشارات کتابخانهٔ مجلس مراحل چاپ را می‌گذراند.

الذریعة ۱۶ : ۹۱، فهرست ۲۵ : ۴۱۹

آغاز: بسمله اما بعد الحمد لولیه و اهله و الصلوة علی نبیه و آله ... فصل علم الدرایة علم یبحث فیه عن متن الحدیث...

انجام: و اقول ان تجد عیبا فسدّ الخلا، جلّ من[1] فیه عیب و علا و الحمدللّه و الصلوة علی محمد و آله بعده

٦٨۴

این نسخه به خط نستعلیق و نسخ ۱۲۴۱ است. از آغاز تا ص ۱۳۱ به خط نستعلیق و باقی به خط نسخ است.

بر پشت برگ آغاز، تملکی است با مهری به نقش: «و افوّض امری الی اللّه علی اصغر».

قطع: ۱۵×۲۱، جلد: تیماج زرد، تعداد برگ: ۱۰۲، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۳۸۹

التمهید فی بیان التوحید (کلام ـ عربی)

از ابو شکور محمّد بن عبدالسیّد بن شعیب کشّی سالمی حنفی

وی این کتاب را به درخواست برخی از دوستانش در اصول اعتقادات مشتمل بر دوازده باب نگاشت و هر باب مشتمل بر چند «قول».

الباب الاول: فی العقل

---

۱. کذا.

الباب الثانی: فی المحسوسات و المعلوم

الباب الثالث: فی إثبات الصانع

الباب الرابع: فی إثبات الصفات

الباب الخامس: فی الأسماء

الباب السادس: فی إثبات الوحی علی الرسول ﷺ

الباب السابع: فی معرفة الایمان

الباب الثامن: فی شرائط الایمان

الباب التاسع: فی الدین و الشرایع

الباب العاشر: فی التکلیف و الطاقة

الباب الحادی عشر: فی الخلافة و الإمارة

الباب الثانی عشر: فی السنة و الجماعة و الردّ علی البدعة

بعد از عنوان هر باب، نام مؤلّف با عبارت «قال المهتدی» ... تکرار می‌شود.

کشف الظنون ۱ : ۴۸۴، ذیل بروکلمان ۱ : ۷۴۴، فهرست برلین ۲ : ۵۷۲

آغاز: الحمدللّه ذی المن و الالاء و العظمة و الکبریاء و العطاء و البهجة ... فالعلماء شهدوا بوحدانیة و الاولیاء اعتقدوا و اتفقوا علی فردانیة...

انجام: و ما یقبل الحدث فهو المحدث و مخلوق اللّه تعالی اعلم بالصواب

٦٨٥

این نسخه به خط نسخ تحریری کرم اللّه مورخ ۱۱۴۲ در بلدهٔ تمن است.

چند صفحهٔ اضافی پایان نسخه، مطالبی را در شیوهٔ ضرب اعداد ما فوق عشره و شیوهٔ کشیدن جدول ضرب آن اعداد را به نقل از رسالهٔ فارسی حساب ملا علی قوشچی در بر دارد. لکه‌های رطوبت در صدر چند صفحهٔ آغاز دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز، فهرست مطالب کتاب موجود است و تتمهٔ این فهرست تا حواشی دو صفحهٔ اول را در برگرفته است.

قطع: ۱۶×۲۲، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۳۶، سطور: ۱۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۰

إرشاد القلوب إلی الصواب (مواعظ، مناقب ـ عربی)

از شیخ ابومحمّد، حسن بن ابی الحسن دیلمی (قرن ۸)

در دو مجلد که جلد اول در موعظه و جلد دوم در فضائل امیرالمؤمنین علیه السلام است.

این اثر بارها به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱: ۵۱۷

جلد اول آغاز: الحمدللّه ... امّا بعد فانه لما استولی سلطان الشهوة و الغضب علی الآدمیّین ...

انجام: و هذا کافیاً لمن اراد التفکر و التذکر فی جنب اللّه کما قال

جلد دوم آغاز: روی عن النبی(ص) مرفوعاً انه قال لاخی علی بن ابی طالب فضائل لا تحصی....

انجام:

و خطّوا جمیعاً منقباً بعد منقب لما خط معشارها عشر واحد

۶۸۶

این نسخه به خط نسخ محمّد بن علی عین الداری بحرانی است که اکثر آن را به سال ۱۰۶۹ کتابت کرده است و بعدها فرزندش یوسف عین الداری به سال ۱۱۱۰ آن را تکمیل کرده است.

برخی اوراق نسخه به قلم دیگر و کهنه‌تر از خط محمد بن علی عین الداری است و گویا وی نیز قصد تکمیل نسخهٔ کهنه‌تری را داشته است.

شماری از برگهای نونویس از قرن ۱۳ است. بسیاری از برگها نیز فرسودگی کلی دارد که وصالی شده است.

در پایان جلد اول نسخه یادداشتهایی است مشتمل بر حدیثی از امام صادق علیه السلام در تعریف دین و قصیدهٔ عینیه منسوب به مولانا رجب در استقبال قصیدهٔ عینیهٔ حمیری با این آغاز:

القوم آثار النبوة منهم تلوح و انوار الامامة تلمع

بر پشت برگ پایان، حدیثی است به نقل از عبداللّه بن مسعود در باب معراج از بحارالانوار. بر برگ الحاقی پایان نسخه، ابیات پراکنده و یادداشتی است به سال

۱۲۵۰ قمری.
قطع: ۱۴×۱۹/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۲۵۵، سطور: ۱۶، کاغذ: ترکی ـ اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۱

نزهة النواظر و تنبیه الخواطر = مجموعهٔ ورّام **(مواعظ ـ عربی)**

از امیر ابوالحسن ورّام بن ابی فراس مالکی اشتری (م ۶۰۵)
بنگرید به شمارهٔ ۶۸۱ همین فهرست.
آغاز: الحمدللّه الاول بلا ابتداء و الاخر بلا انتهاء ... و المتعالی عن کل شیء عظمته و القریب الشاهد لکل نجوی...
انجام: و لیس بتقوی اللّه طول العبادة و لکنّما التقوی مجانبة الشبه

٦٨٨

این نسخه به خط نسخ ابوالاعلی قرن ۱۲است.
حاشیهٔ دو برگ آغاز دارای وصالی است. در حاشیهٔ اکثر صفحات گواهی بلوغ مقابله مورخ ۱۱۴۸ دیده می‌شود.
بر پشت برگ آغاز، تملّک محمّد باقر شریف قمی، عبداللّه واعظ مورخ ۱۱۸۴ و عبدالرزاق ولد غلامعلی شیرازی مورخ ۱۲۰۷ دیده می‌شود. مهری با سجع: «محمّد باقر العلوم» در ذیل همان صفحه وجود دارد.
قطع: وزیری ۱۵/۵×۲۴، جلد: تیماج قهوه‌ای روشن، تعداد برگ: ۲۰۵، سطور: ۲۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۳.

زاد المسافر و لهفة المقیم **(تاریخ، مقامه ـ عربی)**

از شیخ جمال الدین فتح اللّه بن علوان کعبی دورقی قبانی (م ۱۱۳۰)
وی نخست مقامه‌ای در باب وقایع سال ۱۰۷۸ بصره نگاشت که سرگذشت حاکم بصره، حسین پاشا، فرارش به هند، فتح بصره توسط دولت عثمانی را در آن توضیح می‌دهد.

سپس مقامهٔ خویش را در این کتاب شرح کرد. تاریخ پایان این کتاب ۱۰۹۵ قمری است. این کتاب در بصره به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۲: ۸

آغاز: الحمدللّه ... و بعد فانّی کنت فی ریّق شبابی و عنفوان اتصابی امیل الی ملح الادب و نوادره و اصید من لججه لالتقاط درره....

انجام: فانک لبالمرصاد و مطلع علی اعمال العباد و قد کان الفراغ... فی الیوم السابع و العشرین من شهر رجب سنه ۱۰۹۵ و الابتداء فیه شهر ربیع الاول من السنة المذکورة و قد نختم هذا الکتاب المستطاب بالصلوة علی النبی محمد و آله الاطیبین الانجاب

۶۸۹

این نسخه به خط نسخ علی بن لطف اللّه بن عبداللّه الحسینی البحرانی است مورخ ۱۲۴۲ قمری.

بر پشت برگ آغاز، یادداشتهای پراکنده‌ای به خط سیّد محمّد طباطبایی سنگلجی دیده می‌شود که طی یکی از آنها مالکیت کتاب را به میرزا عبداللّه ساوجی نسبت داده است.

قطع: ۱۵×۲۱/۵ خشتی، جلد: تیماج عسلی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۷۱، سطور: ۲۱، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۴

الإرشاد فی معرفة حجج اللّه علی العباد (تاریخ اسلام ـ عربی)

از شیخ مفید ابوعبداللّه محمّد بن محمّد بن نعمان حارثی (م ۴۱۳)

این کتاب بارها در ایران به چاپ رسیده است.

ملّا محمّد مسیح کاشانی از شاگردان آقا حسین خوانساری آن را به فارسی برگرداند و به نام شاه سلیمان صفوی تحفهٔ سلیمانیه نامید. این ترجمه به سال ۱۳۰۳ در ایران و اخیراً توسط مؤسسهٔ آل البیت در قم چاپ شده است. نسخهٔ جای سخن جلد اول کتاب است.

الذریعة ۳: ۴۴۲

آغاز: بسمله الحمدللّه علی ما ألهم من معرفته و هدی الیه من سبیل طاعته ... فانی

مثبت بتوفیق اللّه و معونته ماسألت...

انجام: و فی الشیعه من یذکر ان فاطمة علیها السلام سقطت بعد النبی(ص) ذکراً کان سمّاه رسول اللّه(ص) و هو حمل محسناً فعلی قول هذه الطائفة اولاد امیرالمومنین(ع) ثمانیه و عشرون تم الجزء الاول من کتاب الارشاد فی معرفة حجج اللّه علی العباد و یتلوه فی الجزء الثانی ان شاء اللّه باب ذکر الامام بعد امیرالمومنین(ع)

۶۹۱

اصل این نسخه به خط نسخ قرن ۸ است که بخشی از آغاز و انجام نسخه به خط نسخ آمیخته به نستعلیق و از قرن ۱۱ است. بر پشت برگ آغاز، مهری است با سجع «عبداللّه بن محمّد قلی». بخشی از دو سطر پایان نسخه زدوده شده.

قطع: ۱۲×۱۷، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۴۳، سطور: ۱۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۶

الصحیفة السجادیة **(ادعیه ـ عربی)**

از حضرت سجّاد علی بن الحسین علیه السلام

۶۹۳

این نسخه به خط نسخ میرزا محمود بن محمود مورخ ۹۸۶ قمری در قزوین است.

در حاشیهٔ اکثر صفحات تعلیقاتی با امضای «ح س» دیده می‌شود.

در حاشیهٔ یک صفحه مانده به آخر، یادداشتی به خط محقق کرکی علی بن عبدالعالی کرکی دیده می‌شود:

«منقول من خط الشیخ الشهید قدس اللّه سره دعاء یدعی به عند الشدائد عن النبی صلی اللّه علیه و آله ... فی المنام و کان ... الرشید ففرج فیه و هو هذا یا سامع کل صوت و یا سابق کل فوت یا محیی العظام و هی رمیم بعد الموت بخلدک الابدی و دو امک السرمدی و حیوتک التی لا تموت صل علی محمد و آل محمد و اغثنی و فرّج عنی ما انا فیه یا لا اله الا انت علیک توکلت و انت رب

العرش العظیم کتبه علی بن عبدالعالی العاملی».

در حاشیهٔ رقم کاتب صفحهٔ پایان، گواهی مقابله‌ای است به خط احمد اردبیلی مورخ ۱۰۰۸ قمری در قصبهٔ کَیرم از توابع کرج.

لکهٔ زرد در حاشیهٔ تمام صفحات دیده می‌شود. دو برگ از آغاز و یک برگ از پایان نسخه وصالی شده است. بر پشت برگ آغاز، چند بیت پراکنده و مهری با سجع «عبده محمد علی الحسینی» دیده می‌شود.

قطع: ۱۱/۵×۱۷/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۱۱، سطور: ۱۰، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۸

وسیلة المآل فی عدّ مناقب الآل (مناقب ـ عربی)

از ابوالعباس باکثیر، احمد بن فضل بن محمّد (۹۸۵ ـ ۱۰۴۷ ه)

وی از شعرا و منجّمین شافعی مذهب قرن ۱۱ است. اصلاً اهل حضرموت و ساکن مکه بوده است. این کتاب را در مناقب اهل البیت به نام شریف محسن حسنی [۱] ولیعهد و برادرزادهٔ شریف ادریس، حاکم مکّه نوشته است.

در یک مقدمه و هفت باب و یک خاتمه:

المقدمه: فی ترجمهٔ سیدنا المشار الیه.

الباب الاول: فیما ورد من المناقب لأهل البیت علی سبیل الاجمال.

الباب الثانی: فی مناقب أهل الکساء بما یصرّح فیه بأسمائهم.

الباب الثالث: فی مناقب الزهراء البتول و له تتمه ....

الباب الرابع: فی مناقب سیدنا علی کرم اللّه وجهه و ختمناه بخاتمة.

الباب الخامس: فیما جاء مختّصاً بالحسین رضی اللّه عنه طاهر النسب.

الباب السادس: فیما جاء مختصاً بالحسن رضی اللّه عنه و له تتمة.

الباب السابع: فیما للحسین رضی اللّه عنه من المناقب و له تتمة.

الخاتمه: فی بعض ما یتعلق بأهل البیت.

---

۱. زرکلی می‌نویسد که این کتاب به نام شریف ادریس نگاشته شده ولی در کتاب تصریح دارد که این کتاب به نام شریف محسن ولیعهد شریف ادریس نگاشته شده است.

وی این اثر را از کتابهای زیر برگرفته و کتاب خود را بر همهٔ آنها ترجیح می‌دهد:
جواهر العقدین از سمهودی، ذخایر العقبی از طبری، استحلاء ارتقاء الغرف بحب اقرباء، الرسول ذوی الشرف از علامه سخاوی، حسن السریرة فی حسن السیرة از عبدالقادر حسینی طبری.

وی به تاریخ ۱۰۲۷ قمری از تألیف این اثر پرداخت و به تصریح مؤلّف، نام کتاب موافق با ماده تاریخ تألیف کتاب است.

الأعلام زرکلی ۱: ۱۹۵

آغاز موجود: محبة اهل البیت ال النبی الکریم التی هی اقول علامة علی حب اللّه و رسوله ... لقوله المرؤ مع من احب و یحشر المرؤ علی دین خلیله

انجام موجود: و ذلک في السنة السابعة و العشرین بعد الالف من هجرته صلی اللّه علی و سلم فی اوائل شهر رمضان المبارک

۶۹۴

این نسخه به خط نسخ عربی قرن ۱۱ است و از آغاز و انجام افتادگی دارد.
چند برگ از آغاز و انجام وصالی شده است. عناوین به شنگرف. در بسیاری از صفحات لکه‌های کهنگی دیده می‌شود.
قطع: ۲۲×۱۶/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۰۶، سطور: ۲۳، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۳۹۹

شجرهٔ طیّبه **(ادعیه ـ فارسی)**

از محمّد علی بن شاهوردی بیک توشمال باشی (قرن ۱۱)
از احوال مؤلّف در منابع موجود چیزی نیافتیم ولی شیخ آقا بزرگ در اعلام الشیعه قرن ۱۱ از فضعلی بن شاهوردی توشمال باشی معاصر شاه سلیمان یاد می‌کند و آثارش را بر می‌شمرد که گویا برادر محمّد علی بن شاهوردی می‌باشد[۱].

---

۱. اعلام الشیعه قرن ۱۱: ۴۳۹.

این اثر در ادعیه و احراز مشتمل بر یک مقدمه و دوازده باب و خاتمه به نام شاه سلیمان صفوی نگاشته شده است.

مقدمه: در بیان عقل

باب اول: در فضائل عقل و علم که از اهل حکمت و نبوت(ص) مروی است و آنچه متعلق به او است.

باب دوم: در آداب حمام رفتن و وضو و غسل و غیر آن از اعمالی که مخصوص به آن است.

باب سوم: در فضائل نمازهای یومیه و نوافل و ذکر جماعت و آداب آن.

باب چهارم: در بیان فضیلت‌ها و آداب و شرایط و اوقات اجابت دعا و ادعیهٔ مطلقه و اوراد صبح و شام و ظهر و عصر.

باب پنجم: در آداب خواب و فضیلت خواندن دعا و افعالی که بر آن مترتب است.

باب ششم: در آداب نماز طلب باران و طریق نماز آیات و نماز جعفر طیار و غیره.

باب هفتم: در بیان سهو و شک در نماز واجبی و سنتی.

باب هشتم: در آداب نماز قصر و طریقهٔ آن و حدّ مساحت و احکام آن و غیره.

باب نهم: در اعمال و فضیلت ماههای رجب و شعبان و رمضان.

باب دهم: در اعمال ماه شوال و سایر شهور.

باب یازدهم: در برّ والدین و صلهٔ رحم و پند و مواعظ.

باب دوازدهم: در زیارت ائمه و وصایای حضرت رسول و ائمه(ع) و افعال حج.

خاتمه: در مکتوب حضرت علی بن ابی طالب به مالک اشتر.

صاحب الذریعة از کتابی با عنوان شجرهٔ طیّبه در ادعیه و احراز بدون ذکر مؤلّف یاد می‌کند که شاید همین کتاب مورد سخن باشد.

الذریعة ۱۳: ۳۴

آغاز: بسمله مصباح زبان در مشکات دهان صدرنشینان محفل بلاغت از فروغ انوار حمد خداوندی ... مرآت قلوب سالکان مسالک حاجات را صیقل ادعونی...

انجام:

کتاب فضل تو را آب بحر کافی نیست   که تر کنی سرانگشت و صفحه بشماری

٦٩٥

این نسخه به خط نسخ مورخ ۱۱۱۲ قمری است. صفحهٔ آغاز دارای سرلوحهٔ مذهّب و مرصّع است که عنوان کتاب به خط نستعلیق در آن نوشته شده. تمام صفحات دارای جدول به دو قلم زرین و سیاه، و کمند به قلم شنگرف است.

چند برگ از آغاز و انجام دارای وصالی است. بر صفحهٔ آخر تملکی است از حاج محمّد موسوی مورخ ۱۲۱۲ با مهر «یا محمد». بر پشت برگ پایان تعویذی است به خط نسخ.

قطع: وزیری بزرگ ۱۵/۵×۲۶/۵، جلد: تیماج مشکی با ترنج و نیم ترنج زرکوب، تعداد برگ: ۶۰۱، سطور: ۱۶، کاغذ: دولت‌آبادی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۰

تحریر الاقلیدس = تحریر أصول الهندسة و الحساب **(ریاضیات ـ عربی)**

از خواجه نصیرالدین محمّد بن محمّد طوسی (م ۶۷۲)

الذریعة ۳: ۳۷۹

آغاز موجود: او البسیط ما له طول و عرض و ینتهی بالخط و المستوی منه ... علی نقطه من غیر ان یتّحدا فمنها مستقیمة الخطین...

انجام موجود: و نسبة ب ح الی ه ر و لیعمل من ه ر زاویة ر ه ح مثل زاویة ب

٦٩٦

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ و از آغاز و انجام افتادگی دارد. عناوین به شنگرف.

قطع: رقعی ۱۳×۱۸/۵، جلد: تیماج مشکی یک لایه، تعداد برگ: ۵۳ (بدون برگهای الحاقی)، سطور: ۱۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۱

لطائف الحساب **(ریاضیات ـ فارسی)**

از قطب الدین محمّد بن شیخ علی شریف لاهیجی (متوفی قبل از ۱۰۹۵ ق)

در بیان استخراج خبایا و مضمرات و استعلام مجهولات عددیه از معلومات و استحصال مرموزات و ملغوزات.

وی در بازگشتش از اصفهان به لاهیجان این کتاب را به نام میرزا محمّد رضی، مستوفی دار السلطنهٔ اصفهان و دوست وی میرزا محمّد نصیر نگاشته است.

فهرست رضوی ۸ : ۲۸۰، فیلمهای دانشگاه ۱ : ۱۷۴، ر ک: مقدمهٔ محدّث ارموی بر تفسیر شریف لاهیجی

آغاز: حمد بیحساب وعد عالم السرائری را سزا است که خبایای ضمایر اکوانرا علم کامل او شامل ... و صاحب ناموس اکبر، محرم خالق داور محمّد ...

انجام: و یجزء من اوله یتم الدین و هی جزء آخرها بالتمام و باخره یتم الکلام

۶۹۷

این نسخه به خط نسخ مورخ ۱۲۲۶ قمری است. بر پشت برگ آغاز، تملکی بدون نام دیده می‌شود. عناوین به شنگرف.

قطع: رقعی ۱۰/۵×۱۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۷۶، سطور: ۱۵، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۴۰۲

عیون أخبار الرضا **(تاریخ اسلام ـ عربی)**

از شیخ صدوق ابوجعفر محمّد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۸۱)

در احوال حضرت رضاؑ مشتمل بر ۱۳۹ باب و به نام صاحب بن عباد دیلمی نگاشته شده است.

این کتاب مکرراً در ایران به چاپ رسیده، از جمله به سالهای ۱۲۷۵ و ۱۳۱۷ قمری.

الذریعة ۱۵ : ۳۷۵

آغاز: الحمدللّٰه الواحد القهار العزیز الجبار الرحیم الغفار ... و اشهد ان محمداً عبده

المکین و رسوله الامین المعروف بالطاعة و المنتجب للشفاعة...

انجام: من امر هذا المشهد ما صحّ به یقینی و قد الیت علی نفسی ان لا افرق هذا المشهد ما بقیت

۶۹۸

این نسخه به خطّ نسخ از قرن ۱۱ است. چند برگ پایان به قلم محمّد مؤمن بن نوراللّه مورّخ ۱۰۵۵ قمری و تونویس‌تر از باقی نسخه است. بر پشت برگ آغاز، تملک محمّد امین حارثی جزائری، مهدی بن الحارث، خلیفه بن حاج جمعه، احمد شکر، الشیخ مهدی بن الشیخ امین الجزایری و یادداشتی است مورّخ ۱۱۴۳ قمری.

قطع: ۱۵/۵×۲۱، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ:۱۹۴، سطور: ۱۹، کاغذ: ترکی بغدادی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۳

المناقب و المثالب = فضائل اهل البیت = مناقب اهل البیت **(مناقب ـ عربی)**

از ملّا حیدر علی بن میرزا محمّد بن حسن شیروانی اصفهانی (قرن ۱۱ ـ ۱۲)

وی از فضلا و زهّاد قرن ۱۱ و ۱۲ و خواهرزاده و داماد مجلسی دوم است.

این اثر مشتمل بر مناقب و فضائل اهل بیت علیهم‌السلام و مثالب خلفای سه گانه معاویه، عایشه و حفصه است.

مؤلّف تمام مطالب را از منابع اهل سنت نقل کرده و در نقل مطالب دقت و وسواس به خرج داده، چنانچه از آغاز کتاب بدین مطالب اشاره می‌کند.

این کتاب در یک مقدمه و ۱۴ باب به شرح ذیل مرتب شده:

باب اول: در فضائل علی علیه‌السلام که استطراداً به اثبات ایمان ابوطالب پرداخته است.

باب دوم: فضائل فاطمه علیهاالسلام

باب سوم: فضائل حسنین علیهماالسلام

باب چهارم تا دوازدهم: در فضائل باقی ائمه علیهم‌السلام

باب سیزدهم: تصریح به تعداد ائمهٔ معصومین علیهم‌السلام

باب چهاردهم: شیوهٔ خلفای سه گانه، معاویه و عایشه در ۷ فصل

این کتاب به تصحیح محمد الحسّون به سال ۱۴۱۴ قمری در قم به چاپ رسیده است.

الذریعة ۲۲: ۳۳۵، آستان قدس ۱۴: ۵۳۶

آغاز: الحمدللّه علی ما منح من الهدایة و وهب من الدلالة

آغاز موجود: و الثناء و لا لتزامی عدم تغییر الفاظهم انقلها بعینها الّا فی ذکر الآل فی الصلوه و اسقاط الترضیه...

انجام: و انما ذکرنا قلیلاً من کثیر لشهرتها و من اراد الوقوف علیها طلبها من مظانّها.

انجام موجود: و نحن احق بهذا الامر منکم اما کان فینا القاری کتاب اللّه الفقیه فی دین اللّه

۶۹۹

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۲ است.

نسخه‌ای است فرسوده و از آغاز و انجام افتادگی دارد. حواشی فوقانی تمام صفحات رطوبت دیده و چند سطر از آغاز اکثر صفحات تقریباً ناخوانا است.

بر پشت اولین برگ الحاقی، یادداشتی است از سیّد محمّد سنگلجی در فضائل امیرالمؤمنین علیه السلام.

قطع: ۱۴×۲۲/۵، جلد: تیماج قرمز، تعداد برگ: ۱۵۷، سطور: ۱۹، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۴

شرح هدایة الحکمة (فلسفه ـ عربی)

از احمد بن محمود خرزیانی معروف به ملازادهٔ هروی (قرن ۸)

حاشیه‌ای است بر بخش طبیعیات و الهیات هدایة الحکمة اثیرالدین ابهری (م ۶۶۰) به شیوهٔ قال ـ اقول.

الذریعة ۱۴: ۱۷۳، فهرست دانشگاه ۱۳: ۳۴۹۴ ـ ۳۴۹۵، فهرست ۵: ۱۵۹، ۳۶۸

آغاز موجود: و المعلول صاحبه و اما فی التقسیم الثانی فلان کل واحد من المعلولین یستلزم العلة و العلة لایجابها یستلزم المعلول

انجام: لکن هذا الالم لا یکون لازما بل زائلاً حکما ذکرنا فی الحالة الاولی و لیکن هذا

آخر ما قصدنا جمعه فی هذا الشرح من الفوائد و اردنا نظمه فی هذا المسلک من الفوائد ... هذا مع اعترافی بالعجز و القصور ... و الحمدللّه علی الاتمام و الصلوة علی رسوله خیر الانام و علی اصحابه التابعین له فیما جاء به و ابان

۷۰۰

این نسخه به دو قلم نسخ و تعلیق از قرن ۱۰ و از آغاز افتادگی دارد.
عناوین به شنگرف. در حواشی اکثر صفحات تعلیقاتی با علامت «س ـ ه ـ و» و حسن چلپی و برخی به نقل از کتاب نهایه دیده می‌شود.
بر پشت برگ گفتاری است از مولانا حسام الدین در باب قوس و قزح.
قطع: رقعی ۱۳/۵×۱۸، جلد: تیماج نیلی، تعداد برگ: ۷۴، سطور: ۱۷، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۵

شرح تجرید الکلام **(کلام ـ عربی)**

از علاء الدین علی بن محمّد قوشچی (م ۸۷۹)
بر تجرید الکلام خواجه نصیرالدین طوسی (م ۶۷۲)
نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر امور عامهٔ تجرید است و تا آغاز مبحث جوهر و عرض را در بر دارد.
کشف الظنون ۱ : ۳۴۸
آغاز: خیر الکلام حمد الملک العلّام ثم الصلوة علی رسوله الذی اظهر الشرایع
انجام موجود: علی مباحث الأعراض لانّ وجود العرض متوقف علی وجود الجوهر فناسب ذلک أن یقدم بیان احواله علی بیان

۷۰۱

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ است. در حواشی برخی صفحات، تعلیقاتی از آقا حسین خوانساری با عنوان «آقا حسین سلّمه اللّه» و دیگر تعلیقاتی از قوشچی با علامت «منه» دیده می‌شود. بر پشت برگ آغاز، یادداشتها و ابیات پراکنده‌ای

است، از جمله تملک محمد مؤمن لمراسکی و محمّد حسین بن ملا حمزهٔ اشرفی دیده می‌شود. برگ آغاز دارای وصالی است.

قطع: رقعی ۱۲×۲۲/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۹۲، سطور: ۲۷، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۶

زبدة الأصول **(اصول فقه ـ عربی)**

از شیخ بهاء الدین محمّد عاملی (م ۱۰۳۰)

در اصول فقه

در حواشی اکثر نسخهٔ مورد سخن تعلیقاتی با علامت «محمد موسوی استرآبادی» و «منه» ـ که از همان مؤلّف است ـ دیده می‌شود.

بنگرید به شمارهٔ ۲۰۴ همین فهرست.

۷۰۲

این نسخه به خط نسخ روشن محمّد بن حاج حسن شهدادی مصاحبی محمّدی نائینی است مورخ ۱۲۳۳ قمری.

قطع: رقعی ۱۰×۱۸/۵، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و نیم ترنج و حاشیه منگنه، تعداد برگ: ۱۲۶، سطور: ۶، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شمارهٔ ثبت: ۳۱۴۰۷

سفينة النجاة **(کلام ـ عربی)**

از محمّد بن عبد الفتّاح تنکابنی معروف به سراب (قرن ۱۲)

در کلام و مشتمل بر چهار مقصد توحید: نبوت و امامت و معاد.

مؤلّف به تاریخ ۱۱۰۱ از نگارش پرداخته است.

فهرست ۱۶: ۳۶۲ و ۴، ۱۰: ۱۹۵۱ و ۳، ۱۰: ۱۴۴۳، الذریعة ۱۲: ۲۰۳

آغاز: الحمدللّه رب العالمین و الصلوة علی سیدنا و ... محمد ... انه لابدّ لکل من کان

قادراً علی الاکتساب

انجام: و هذا من بعید التوقع اذا نظر الی استحقاق هذا الغافل الردی ظاهر الاغماض عن الرحیل و الخبر الراجی الی رحم ربه الغنی محمد بن عبد الفتاح التنکابنی ... و جعلنا من حزبهم و زمرتهم بجوده و کرمه و بحقهم آمین رب العالمین

۷۰۴

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۲ است. در حواشی برخی صفحات تعلیقاتی از مؤلّف با علامت «منه سلمه اللّه» دیده می‌شود.

ذیل رقم کاتب یادداشتی است در باب حدیث ولایة به نقل از عیون اخبار الرضا مورخ ۱۲۸۷. بر پشت اولین برگ اضافی نسخه، کتاب را به غلط به آقا حسین خوانساری نسبت داده‌اند که در ذیل آن با امضای ابراهیم دیباجی تصحیح شده است.

قطع: ۱۲/۵×۲۳، جلد: تیماج قرمز و عطف دامن با حاشیهٔ زرکوب، تعداد برگ: ۱۱۴، سطور: ۲۳، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۴۰۹

الدرّ المنثور من الخبر المأثور و غیر المأثور (حدیث ـ عربی)

از علی بن فخرالدین محمد بن حسن بن زین الدین شهید الثانی (قرن ۱۱)

مؤلّف این کتاب را در سه جزء برگزار کرده و به تاریخ ۱۰۷۳ قمری از آن پرداخته است.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر مجلد اول و دوم این کتاب است.

الذریعة ۸: ۷۶

آغاز: الحمدللّه ملهم الصواب و مذلّل اللصعاب ... و بعد فیقول ... انه کان یسألنی بعض الاخوان فی الدین عن حل احادیث وردت عن الائمه...

انجام: مع انه یجب علی کل مکلف الفرار من مثل هذا القضایا بالهرب و الدفع عن النفس و نحوه فلا اشکال فیه و اللّه اعلم

۷۰۸

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ است.

صفحهٔ شماره یک نسخه مشتمل بر فهرست اخبار موجود در کتاب است.
بر پشت برگ آغاز، تملک و مهر محمّد شریف و گواهی بلوغ و مقابله با نسخهٔ اصل با امضای عبدالمجید طباطبایی در صفحهٔ پایان دیده می‌شود که در زمان حیات مصنّف نوشته شده است. در همان صفحه تملک عبداللّه بن علی افشار قزوینی دیده می‌شود.
قطع: ۱۲×۱۹، جلد: تیماج قرمز با عطف دامن، تعداد برگ: ۲۰۹، سطور: ۱۶، کاغذ: اصفهانی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۴۱۳

الطرائف فی معرفة الطوائف **(کلام ـ عربی)**

از سیّد رضی‌الدین ابوالقاسم علی بن موسی مشهور به ابن طاوس حلّی (م ۶۶۴)
مجموع احتجاجات بر اثبات مذهب شیعه است از زبان شخصیت مسیحی فرضی به نام عبدالمحمود کتابی که پس از بررسی مذاهب اربعه و مذاکرات با علمای شیعه و سنی و با توجه به احتجاجات هر یک، مذهب شیعه را بر می‌گزیند.
مؤلّف در اثنای کتاب نکات طریفه‌ای را که مبیّن تعصّب برخی از برادران اهل سنت در مقابل ادلهٔ شیعه است می‌آورد که عین گفتهٔ مؤلّف چنین است:
«قال عبدالمحمود مؤلّف هذا الکتاب فقد وقفت علی أشیاء مستطرفة قد وقعت من هؤلاء الاربعة المذاهب فی حق أهل بیت نبیهم محمد صلّی اللّه علیه و آله و سلم سمع ما تقدّمت به روایاتهم من وصایاه بالتمسک بهم و المحبة و الاتّباع لهم...»
این اثر به دست علی بن حسن زواری (قرن ۱۰) به فارسی برگردانده و طراوة اللطائف نامیده شده است که دو نسخه از آن به شماره‌های ۲۰۷۴ و ۲۰۷۵ در این کتابخانه موجود است.

یکی از فضلای عهد ناصری این کتاب را به فارسی برگرداند که همراه ترجمهٔ کشف المحجّة به سال ۱۳۰۱ به چاپ رسیده است.

الذریعة ۱۵: ۱۵۴، فهرست ۶: ۶۵

آغاز: الحمدللّه کما یستحقه لذاته و یستوجبه باحسانه الی مخلوقاته ... و امّا بعد فانّی

رجل من اهل الذّمة...

انجام موجود: و من ذلک ما رواه الحمیدی ایضاً فی کتابه فی مسند ابی هریره فی الحدیث الثامن

۷۱۰

این نسخه به خط نسخ قرن ۱۱ است. برگ آغاز نسخه نونویس است و از انجام افتادگی دارد. برگ دوم وصالی شده. یازده برگ نانوشته در آغاز و ده برگ در پایان نسخه الصاق شده است. کنار صفحهٔ ۷۸، گواهی بلوغ قرائت دیده می‌شود.

قطع: ۱۲×۱۹، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۳۰۳ (بدون برگهای الحاقی)، سطور: ۱۴، کاغذ: اصفهانی، شماره ثبت: ۳۱۴۱۵

المعین فی تفسیر الکتاب المبین **(تفسیر ـ عربی)**

از ملا نورالدین محمّد بن شاه مرتضی کاشانی (قرن ۱۲)

وی نوهٔ برادر ملا محسن فیض کاشانی و شاگرد او است.

تفسیر روایتی تمام قرآن کریم است به اختصار. در دیباچه گوید که این تفسیر را برایَ اعانت قاریان در فهم کلام اللّٰه به اختصار برگزار کرده است.

در ادعیهٔ متعلق به تلاوت.

مؤلّف رموز کتاب را چنین بیان می‌کند:

(م) رمز آنچه لفظ مبارک ائمه علیهم‌السلام است.

(ع) رمز مضمون کلام ائمه علیهم‌السلام

(ی) رمز مطالب منقول از تفسیر علی بن ابراهیم قمی ـ که در آن تفسیر بدون ذکر قائل آمده است.

(ن) رمز آنچه در تفسیر آیه یا حدیث بعد از اتمام خبر می‌آید. (شایان ذکر اینکه جمع رموز «معین» نام تفسیر است).

وی گوید: آنچه بی‌علامت نقل می‌شود قول مفسّرین است و بنا به گفتهٔ همو بیشترین

استناد وی به تفسیر صافی عموی پدرش فیض است.

مؤلّف به تاریخ رمضان ۱۰۹۰ هجری از تألیف پرداخته است.

الذریعة ۲۱: ۲۸۳، مرعشی ۱۶: ۳۴۳

آغاز: بسمله الحمد للّه الذی جعل القران وسیلة لنا إلی اشرف منازل الکرامه... و بعد... اعلم ان اللّه اعلم سبحانه جعل القران مهیمناً علی کلّ کتاب

انجام: فلیفعل و ان کان زوجاً فلیترك کذا ذکرها العلامة فی مصباحه

۷۱۲

این نسخه به خط نسخ آمیخته به نستعلیق محمّد حسن بن محمّد علی سمنانی است مورخ ۱۲۸۳.

قطع: ۱۳×۲۱، جلد: تیماج زرد، تعداد برگ: ۲۱۲، سطور: ۲۰، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۴۱۷

روضة الاحباب فی سیر النبیّ و الآل و الأصحاب (سیره ـ فارسی)

از جمال الدین عطاء اللّه بن فضل اللّه شیرازی (قرن ۱۰)

وی این کتاب را به درخواست امیرعلی شیرنوایی و راهنمایی استادش سید اصیل‌الدین عبداللّه واعظ هروی در دو مجلد نگاشت.

مشتمل بر سه مقصد:

مقصد اول در سیرهٔ رسول خدا صلی الله علیه و آله.

مقصد دوم در احوال اصحاب و زنان پیامبر صلی الله علیه و آله.

مقصد سوم در احوال تابعین و مشاهیر ائمهٔ حدیث.

نسخهٔ مورد سخن مشتمل بر مجلد اول کتاب مورد سخن است.

کشف الظنون ۱: ۹۲۲

آغاز موجود: من مخدومی و استادی و سیدی و سندی و مولای ... المخدوم علی الاطلاق... بدین مهم خطیر شروع نمودم و از کتب احادیث و سیر و موالید

انجام موجود: روزی به نزد وی رفتم با من گفت ای ابوحمزه می‌خواهم که

۷۱۳

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۰ است و از آغاز و انجام افتادگی دارد. چند برگ از آغاز و انجام دارای وصالی است. عناوین به شنگرف.

حاشیهٔ پایین تمام صفحات دارای لکه‌های زرد است.

قطع: ۱۶×۲۴/۵، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۳۸۱، سطور: ۲۵، کاغذ: سمرقندی، شماره ثبت: ۳۱۴۱۸

شرح الأرجوزة فی الرجال = شرح منظومة فی الرجال **(رجال - عربی)**

از سیّد احمد بن محمّد بن علی بن سیف الدین الحسنی الحسینی البغدادی مشهور به عطار (م ۱۲۱۵)

وی ارجوزه‌ای در رجال به ترتیب حروف معجم دارد و کتاب حاضر شرح است بر آن.

مقدمهٔ کتاب مشتمل بر تبیین رموز متن است.

الذریعة ۱ : ۴۷۳، مصفی المقال: ۶۸

آغاز: الحمدللّه ... و بعده فیقول فقیر رحمة ربه ... لما نظمت هذه المختصرة کتبت علیها تعلیقات یشتهد الیها حاجة المبتدئین

انجام: من ختم اللّه به الرساله   و آله الغرّ ذوی الجلالة

۷۱۴

این نسخه به خط نسخ مورخ ۱۲۸۵ قمری است و عناوین به شنگرف و لاجورد.

قطع: ۱۵/۵×۲۲، جلد: تیماج عسلی، تعداد برگ: ۹۴، سطور: ۱۸، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۴۱۹

روض الأخبار المنتخب من ربیع الأبرار **(محاضرات ـ عربی)**

از محیی الدین محمّد بن قاسم خطیب (م ۹۴۰)

منتخبی است ازکتاب ربیع الابرار جارالله زمخشری به اضافهٔ مطالبی از خود انتخاب کننده مرتب بر پنجاه روضه، به نام سلطان سلیم بن سلیمان خان عثمانی.

فهرست ۲۶: ۲۵۴، کشف الظنون ۱: ۹۱۶

آغاز: نحمدک اللهم علی ما علّمتنا من البیان و الهمتنا من التبیان ... فیقول العبد المتضرع ... لما کان علم المحاضرات علماً نافعاً فی انواع المحاورات...

انجام موجود: قیل لعلی بن الحسین انک من ابرّ الناس افلا تاکل مع امک فی صفحة

۷۱۵

این نسخه به خط نستعلیق قرن ۱۲ و از پایان افتادگی دارد.

در حواشی برخی صفحات آغازین، تعلیقاتی با علامت «منه» که باید از خود مؤلّف باشد دیده می‌شود.

بر پشت برگ آغاز، تملکی است با مهری به نقش «علی مع الحق» و نیز این یادداشت: «فی دولة الاراذل هلاکة الافاضل». بر همان صفحه ابیاتی از محمّد کاظم واله اصفهانی دیده می‌شود، از جمله:

بشتاب چو من به خوردن باده مدام
لب بر لب خم گذار و می نوش مدام
ترسم ندهد اجل امانت که کنی
از خم به صراحی از صراحی در جام

عناوین به شنگرف. برگ پایان دارای وصالی است.

قطع: ۱۳×۲۵/۵، جلد: تیماج مشکی، تعداد برگ: ۱۹۴، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی، شماره ثبت: ۳۱۴۲۰

جامع المقال فیما یتعلق بأحوال الحدیث و الرجال = الدرایة لمعرفة الراوی و الروایة **(درایه ـ عربی)**

از شیخ فخرالدین بن محمّد علی طریحی نجفی (م ۱۰۸۷)

مجموع فوائدی است که برای تحقیق در احادیث ضروری است مشتمل بر یک مقدمه و دوازده باب و یک خاتمه. مؤلّف به تاریخ ۱۰۵۳ از تألیف فراغت یافته است.

فهرست ۳۸: ۶۱۳، الذریعة ۵: ۷۳، فهرست دانشگاه ۸: ۴۴۱

آغاز: اما بعد حمد الله الهادی الی الرشاد و الصلوة علی محمد و آله الاکرمین ... فیقول... لما کان العلم بالاحکام الشرعیة...

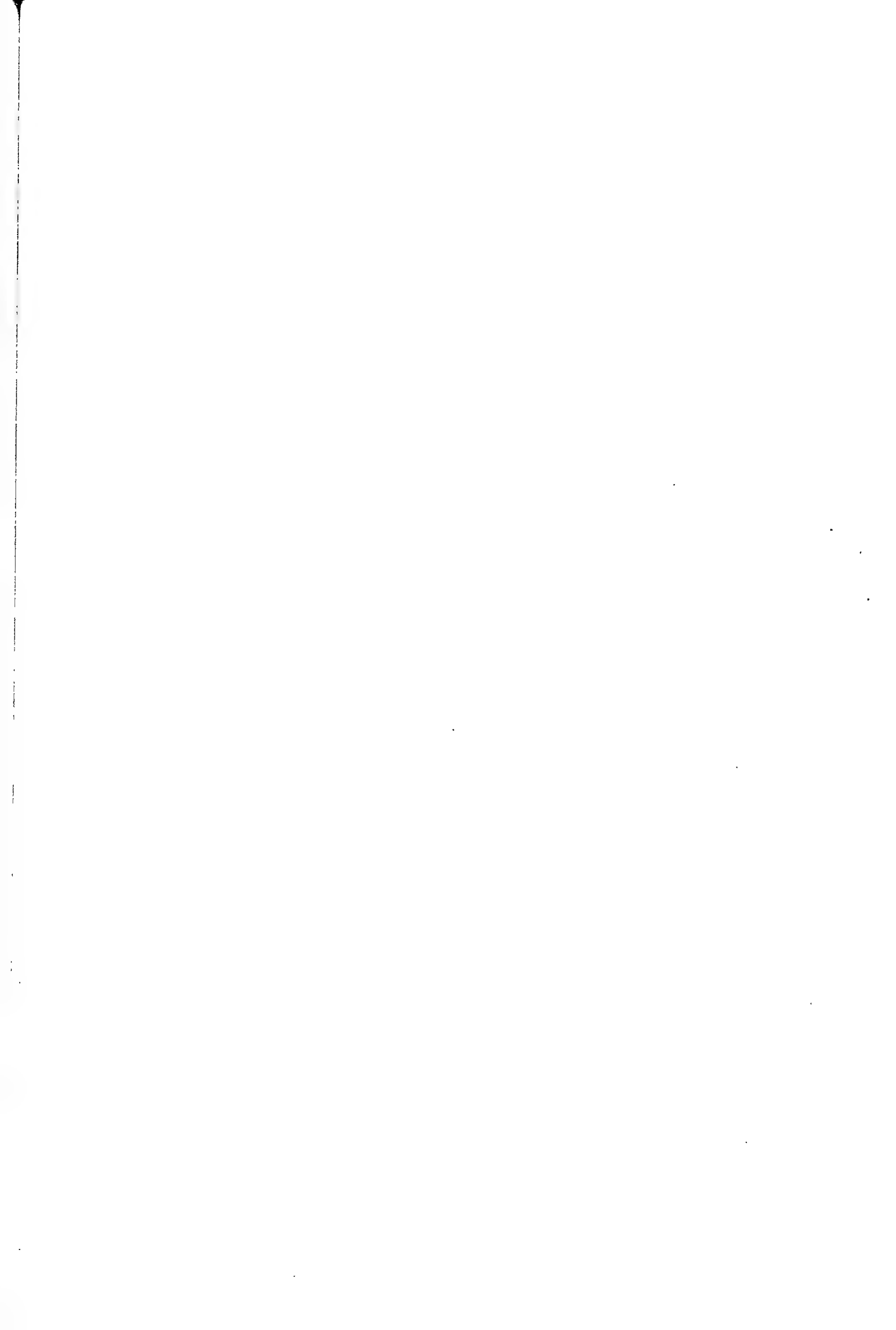
انجام: و هذا اوفی مدح و تزکیة و ازکی ثناء و تطریة بقول امام الامّة ... و هو کما قال رحمه الله تعالی

۷۱۶

این نسخه به خط نسخ علی بن محمّد حسین بسطامی است مورخ ۱۲۸۴.

این نسخه به دستور سیّد محمّد صادق طباطبایی نوشته شده و کاتب در پایان نسخه به این مطلب اشاره می‌کند.

قطع: ۱۴/۵×۲۴، جلد: تیماج یشمی با ترنج و نیم ترنج، تعداد برگ: ۱۲۸ (با احتساب برگهای الحاقی)، سطور: ۱۹، کاغذ: فرنگی آهار مهره، شماره ثبت: ۳۱۴۲۱

فهرستها

۱. نسخه‌های معرّفی شده

۲. پدیدآورندگان

۳. کاتبان

٤. اعلام

۵. کتابها

فهرست آثار منتشر شده
کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
(۱۳۸۰ ـ ۱۳۷۶)

۱. ***اسناد روحانیت و مجلس*** (فارسی)/ منصوره تدیّن‌پور.ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۶، ج ۳، ۲۷۵ ص، بها: ۱۰۰۰۰ ریال

۲. ***اسناد روحانیت و مجلس*** (فارسی)/ منصوره تدیّن‌پور.ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹، ج ۴، ۳۷۹ ص، بها: ۲۴۰۰ ریال

۳. ***تاریخ ذوالقرنین*** (فارسی)/ میرزا افضل اللّه شیرازی؛ تصحیح و تحقیق: ناصر افشارفر،.ـ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰ (ج ۱ و ۲)، بها: ۶۶۰۰۰ ریال

۴. ***تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطّی***/ نجیب مایل هروی.ـ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۶۷۲ ص، بها: ۳۲۵۰۰ ریال

۵. ***تذکره مدینة الادب*** (فارسی) / محمّدعلی مصاحبی نائینی.ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۶، ۳ ج، بها: ۱۵۰۰۰۰ ریال

۶. ***ترجمهٔ محبوب القلوب***، (فارسی)/ میر سیّد احمد اردکانی؛ تصحیح و تحقیق: علی اوجبی،.ـ تهران سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰، ج ۱، ۵۰۰ ص، بها: ۲۸۵۰۰ ریال

۷. ***چند امتیاز نامهٔ عصر قاجار*** (فارسی)/ تصحیح و تحقیق: میر هاشم محدّث.ـ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰، ۱۳۴ ص، بها: ۷۵۰۰ ریال

۸. ***حدیث عشق***/ سهل‌علی مددی.ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۰، ۳۲۹ ص.

۹. ***خاتمهٔ شاهد صادق*** (فارسی) / محمّدصادق اصفهانی؛ تصحیح و تحقیق: میرهاشم محدّث.ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۷، ۲۶۳ ص، بها: ۱۰۰۰۰ ریال

۱۰. ***دو رسالهٔ فلسفی*** (عربی ـ فارسی)/ قوام الدین رازی تهرانی (۱۱ ه)؛ تصحیح و تحقیق: علی اوجبی.ـ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸، ۱۹۱ ص، بها: ۱۳۵۰۰ ریال

۱۱. ***راهنمای مجالس قانونگذاری جهان***/ گردآوری و ترجمه: رضا اردلان، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۹، ۲۳۲ ص.

۱۲. ***سفرنامهٔ اصفهان***، (فارسی)/ میرزا غلامحسین افضل الملک؛ تصحیح و تحقیق: ناصر افشارفر،.ـ تهران: سازمان چاپ و انتشارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰، بها: ۸۲۰۰ ریال

۱۳. ***فرایندهای غیر شیمیایی برای آفت‌زدایی مجموعه‌های کتابخانه***/ یوهانا ولهایزر؛ مهرداد نیکنام، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹، ۱۳۸ ص.

۱۴. ***فضائل الطالبیین*** (عربی) / حاکم ابوسعد محسن بن کرامه الجشمی (۶ هـ)؛ تصحیح و تحقیق: محمّدرضا انصاری قمی.- تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸، ۲۱۱ ص، بها: ۱۳۸۰۰ ریال

۱۵. ***گنجینهٔ بهارستان / ادبیات فارسی (۱)*** (فارسی)/ به اهتمام بهروز ایمانی.- تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰، ۵۱۷ ص، بها: ۲۸۰۰۰ ریال

۱۶. ***گنجینهٔ بهارستان / حکمت (۱)*** (فارسی ـ عربی)/ به اهتمام علی اوجبی.- تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۹، ۵۲۴ ص، بها: ۲۸۵۰۰ ریال

۱۷. ***گنجینهٔ بهارستان / علوم قرآنی و روایی (۱)*** (فارسی ـ عربی)/ به اهتمام سیّد مهدی جهرمی.- تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰، ۵۳۲ ص، بها: ۳۰۰۰۰ ریال

۱۸. ***گنجینهٔ بهارستان*** (فارسی ـ عربی)/ به اهتمام میرهاشم محدّث.- تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۷، ۴۱۵ ص، بها: ۱۳۰۰۰ ریال

۱۹. ***مقالاتی پیرامون کتابخانه‌های مجالس دنیا*** (فارسی)/ غلامرضا فدایی عراقی .- تهران: کتابخانه ، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۷، ۲۸۶ ص، بها: ۱۰۰۰۰ ریال

۲۰. ***مقدمه‌ای بر اصول و قواعد فهرست‌نگاری در کتب خطّی***/ محمد وفادار مرادی، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹، ۲۳۶ ص.

۲۱. ***مقدمهٔ صحاح جوهری***/ احمد عبدالغفور عطار؛ ترجمه: غلامرضا فدایی عراقی ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۷، ۲۳۲ ص، بها: ۷۰۰۰ ریال

۲۲. ***مناجات الهیات و مانزل من القرآن فی علیّ***ؑ (عربی)/ ابوعبیدالله مرزبانی (قرن ۱۱ ق) ؛ تصحیح و تحقیق: علی اوجبی.- تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۸، ۸۵ ص، بها: ۶۵۰۰ ریال

۲۳. ***نامهٔ فرهنگیان*** (فارسی)/ محمّدعلی مصاحبی نائینی. ـ تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۷، ۸۱۸ ص، بها: ۲۰۰۰۰ ریال

۲۴. ***نزهت الاخبار***، (فارسی)/ میرزا جعفرخان حقایق‌نگار خورموجی؛ تصحیح و تحقیق: سیّد علی آل داود،.ـ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۸۰، بها: ۴۲۰۰۰ ریال